РЕСПУБЛИКА ТАТАРСТАН

С О В Е Т
Нижнекамского муниципального района

423570, г.Нижнекамск, пр.Строителей,12
факс (8555) 41-70-00, тел.42-41-41

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ

Түбән Кама муниципаль районы
С О В Е Т Ы

423570, Түбән Кама шәһәре, Төзүчеләр пр., 12
факс (8555) 41-70-00, тел.42-41-41

Р Е Ш Е Н И Е **К А Р А Р**

№ 18 **2018 елның 21 феврале**

Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районы Майскогорск авыл җирлегенең шәһәр төзелеше проектлаштыруның җирле нормативларын раслау турында

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 29.4 статьясы нигезендә Түбән Кама муниципаль районы Советы

КАРАР БИРӘ:

1. Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районы Майскогорск авыл җирлегенең шәһәр төзелеше проектлаштыруның җирле нормативларын раслау турында.

2. Әлеге карарны Түбән Кама муниципаль районының рәсми сайтында рәсми сайтында бастырып чыгарырга.

3. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тоту Төзелеш, җир төзелеше, торак-коммуналь хуҗалык һәм транспорт буенча даими комиссиягә йөкләнә.

Түбән Кама муниципаль
район Башлыгы А.Р.Метшин

Түбән Кама муниципаль район Советы
2018 нче елның 21 нче февралендәге
18 нчы номерлы карарына кушымта

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ МАЙСКАЯ ГОРКА АВЫЛ ҖИРЛЕГЕНЕҢ ШӘҺӘР ТӨЗЕЛЕШЕ ПРОЕКТЛАШТЫРУНЫҢ ҖИРЛЕ НОРМАТИВЛАРЫ

Кереш

Түбән Кама муниципаль районы Майская Горка авыл җирлегенең шәһәр төзелеше проектлаштыруның җирле нормативлары (алга таба - нормативлар шәһәр төзелеше чаралары белән җирлек үсеше, халыкның сәламәтлеген саклау, табигый ресурслардан һәм әйләнә-тирә мохитне саклау, мәдәни мирас объектларының һәм мәдәни мирас объектларының билгеләре булган объектларны саклауга, территорияләрне табигый һәм техноген характердагы тискәре йогынтылардан саклауга, шулай ук Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән социаль гарантияләрне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыруга юнәлдерелгән, инвалидларны һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен дә кертеп, социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү, транспорт инфраструктурасы һәм төзекләндерү объектлары белән тәэмин итү.

Нормативларның төп максаты-шәһәр төзелеше планлаштыруы белән территория үсешен социаль-икътисади планлаштыруның үзара бәйләнешен тәэмин итү. Нормативлар шулай ук территориаль планлаштыру, шәһәр төзелешен зоналаштыру документларының сыйфатын бәяләү критерие булып хезмәт итә.

Әлеге нормативлар гамәлдәге федераль нормаларның төп нигезләмәләрен төгәлләштерәләр һәм үстерәләр.

Әлеге нормативлар Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә эшләнгән.

Нормативларда кеше тормышының уңай шартларын тәэмин итүнең минималь исәп-хисап күрсәткечләре бар (шул исәптән социаль һәм коммуналь-көнкүреш объектлары, мондый объектларның халык өчен (инвалидларны да кертеп), инженер-транспорт инфраструктурасы объектлары, территорияне төзекләндерү).

Нормативлар Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон таләпләре нигезендә, 2010 елның 25 декабрендәге 98-ТРЗ номерлы «Татарстан Республикасында шәһәр төзелеше эшчәнлеге турында» Татарстан Республикасы Законы нигезендә, җирлекнең табигый-климатик, социаль, икътисадый, милли һәм территориаль үзенчәлекләрен исәпкә алып, статистик һәм демографик күрсәткечләр нигезендә эшләнгән. Нормативларны раслау һәм аларга үзгәрешләр кертү Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Кулланылышы

1.1. Әлеге нормативлар җирлекне проектлауга кагыла һәм аны планлаштыруга һәм

төзелешкә карата төп таләпләрне үз эченә ала.

1.2. Җирлек территориясендә шәһәр төзелеше нормалаштыру объектлары: функциональ зоналар: торак, иҗтимагый-эшлекле, җитештерү, рекреацион зоналар, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы, махсус билгеләнештәге, авыл хуҗалыгы кулланышындагы зоналар;

мәдәни мирас объектлары билгеләре булган тарихи-мәдәни мирас объектларын урнаштыру зоналары;

социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре челтәре; транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы объектлары.

Җирлек территориясендә шәһәр төзелеше нормалаштыру объектларының урнашуы территориаль планлаштыру схемалары, генераль план, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре һәм территорияләрне планлаштыру проектлары составында яисә нигезендә билгеләнә.

1.3. Территориаль планлаштыру документларын, җирдән файдалану һәм төзелеш проектларын һәм территорияне планлаштыру документларын эшләгәндә түбәндәгеләрне үтәргә кирәк:

конкрет әйләнә-тирә районнар өчен дифференциацияләнгән территорияне куллану интенсивлыгы;

мәдәни мирас объектларын, мәдәни мирас объектлары билгеләре булган объектларны саклау һәм тарихи планлаштыру һәм төзелеш объектларын саклау таләпләре;

әйләнә-тирә мохитне һәм табигый комплекс территорияләрен саклау таләпләре; санитар-гигиена нормалары һәм янгын куркынычсызлыгы таләпләре;

инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен шәһәр төзелеше объектларыннан файдалану мөмкинлеге таләпләре.

1.4. Әлеге нормативлар территориаль планлаштыру документлары проектларын, шәһәр төзелешен зоналаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру документларын әзерләгәндә, шулай ук әлеге документларга үзгәрешләр керткәндә кулланыла.

Нормативлар проект оешмалары тарафыннан функциональ зоналар чикләрен, капиталь төзелеш объектлары өчен җир кишәрлекләре күләмен, җирле әһәмияттәге капиталь төзелеш объектларын планлаштырыла торган урнаштыру зоналары күләмнәрен, объектларның һәркем файдалана алырлык радиусларын билгеләгәндә исәпкә алына.

1.5. Шәһәр төзелешен проектлаштыру нормативлары территориаль планлаштыру документлары проектларын районның җирле үзидарә органнары белән килештергәндә исәпкә алына.

1.6. Нормативлар халык тарафыннан да, башка кызыксынган субъектлар тарафыннан Генераль план проекты, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проекты, Территорияне планлаштыру проекты һәм территорияне планлаштыру документлары составында әзерләнгән территорияне межалау проекты буенча ачык тыңлаулар үткәргәндә исәпкә алына.

1.7. Җирле үзидарә органнары тарафыннан шәһәр төзелеше эшчәнлеге турындагы законнарның үтәлешен тикшереп торуны гамәлгә ашыруга вәкаләтле Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органы контрольлек вәкаләтләрен гамәлгә ашырганда ачыкланган бозуларны нигезләү өчен шәһәр төзелеше проектларының республика нормативлары нигезләмәләренә таяна ала.

1.8. Нормативлар 2009 елның 30 декабрендәге «биналарның һәм корылмаларның иминлеге турында Техник регламент» 384-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләренә

туры кило, ул биналарга һәм корылмаларга (шул исәптән алар составына керүче инженер-техник тәэминат челтәрләренә һәм инженер-техник тәэминат системаларына), шулай ук биналар һәм корылмалар белән бәйле проектлау процессларына (эзләнүләрне дә кертеп), төзелеш, монтажлау, җайга салу, эксплуатацияләү һәм утильләштерү (сүтү), шул исәптән биналар һәм корылмалар белән бәйле таләпләргә, шул исәптән:

механик куркынычсызлык, янгын куркынычсызлыгы;

куркыныч табигать процессларында һәм күренешләрендә һәм (яки) техноген йогынтыларда куркынычсызлык;

биналарда һәм корылмаларда яшәү һәм яшәү өчен куркынычсыз шартлар тудыру;

биналардан һәм корылмалардан файдаланучылар өчен куркынычсызлык;

инвалидлар һәм мөмкинлекләре чикләнгән башка төркемнәр өчен биналар һәм корылмалардан файдалану мөмкинлеге;

биналарның һәм корылмаларның энергетика нәтиҗәлелеге;

биналарның һәм корылмаларның әйләнә-тирә мохиткә йогынтысының куркынычсыз дәрәҗәсе. Нормативларга 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә “Янгын куркынычсызлыгы турында Техник регламент”ында билгеләнгән янгын куркынычсызлыгы таләпләре кергән.

1.9. Аеруча саклана торган табигый территорияләрдә нормативлар махсус сакланыла торган табигать территорияләрен саклау өлкәсендәге законнарга каршы килми торган өлешендә кулланыла.

1.10. Табигать һәм яшелләндерелгән территорияләр территорияләрендә нормативлар табигать һәм яшелләндерелгән территорияләрне саклау һәм куллану өлкәсендә законнар белән билгеләнгән әлеге территорияләрне саклау һәм куллану режимнарына каршы килми торган өлешендә кулланыла.

1.11. Территорияләрне файдалануның аерым шартлары булган зоналар территорияләрендә нормативлар федераль һәм республика законнары таләпләренә каршы килми торган өлешендә кулланыла, алар нигезендә территорияләрне файдалануның махсус шартлары булган зоналар билгеләнгән.

1.12. Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләрдә нормативлар мәдәни мирас объектларын саклау һәм алардан файдалану өлкәсендәге законнарга каршы килми торган өлешендә кулланыла.

1.13. Халыкның һәм территорияләрнең, шул исәптән янгын деполарының, ашыгыч ярдәм подстанцияләренең, башка объектларның иминлеген тәэмин итә торган ашыгыч хезмәтләр объектларын урнаштыру Федераль законнар нигезендә гамәлгә ашырыла.

1.14. Нормативлар расланганнан бирле гамәлгә керә.

3. Норматив сылтамалар

Нормативларда 1 нче кушымтада китерелгән Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы норматив хокукый актларына, норматив - техник документларына һәм стандартларына сылтамалар кулланылган.
Искәрмә: нормативлардан файдаланганда, гомуми файдаланудагы мәгълүмат системасында - «Интернет» мәгълүмат - телекоммуникация челтәрендә Стандартлаштыру буенча мәгълүмат порталында яки ел саен чыгарыла торган торган торыш буенча сылтама стандартларының һәм классификаторларының гамәлдә булуын тикшерергә кирәк.
Агымдагы елның 1 гыйнварыннан агымдагы елда басылып чыккан тиешле мәгълүмати күрсәткечләр буенча.
Әгәр сылтама документы Татарстан Республикасы документы булып тора икән, максаты - Татарстан Республикасының гомуми файдаланудагы рәсми мәгълүмат системасында сылтама документларының гамәлдә булуын тикшерү.
Әгәр сылтама документы алмаштырылган (үзгәртелгән) икән, нормативлардан файдаланганда, алыштырылган (үзгәртелгән) документ белән эш итәргә кирәк. Әгәр сылтама материалын алыштырмыйча гына гамәлдән чыгаралар икән, аңа сылтама бирелгән нигезләмә бу ССЫЛКАГА кагылмаган өлешендә кулланыла.

3. Билгеләмә

Әлеге нормативларда 2 нче кушымта нигезендә терминнар кулланыла.

4. Авыл җирлеге территорияләрен оештыру

4.1. Үсеш концепциясе һәм территорияне гомуми оештыру

4.1.1. Җирлекнең үсеш перспективалары Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы һәм Түбән Кама муниципаль районының территориаль планлаштыру схемаларын исәпкә алып билгеләнергә тиеш. Проектлаганда Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнарына, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы Президенты указларына, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы Хөкүмәте карарларына таянып эш итәргә, федераль, республика һәм җирле максатчан программаларда, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы территориясен социаль - икътисадый үстерү фаразларында һәм программаларында булган тәкъдимнәрне исәпкә алырга кирәк.

4.1.2. Җирлек үсешенең стратегик юнәлешләре булып тора
Агломерацияләр составында җирлекне үстерүне тәртипкә салу, әйләнә-тирә мохитне савыктыру проблемаларын хәл итү, инженер-транспорт инфраструктурасын реконструкцияләү, территорияне куллануны интенсификацияләү һәм аларның пространство үсешен җайга салу приоритеты булып тора;
авылны торгызу һәм үстерү буенча федераль һәм республика программаларын гамәлгә ашыру, мәдәни - агарту һәм туристик-рекреацион эшчәнлек өчен актив куллану нигезе буларак торак пунктларның архитектур-сәнгати йөзен саклау һәм торгызу;

4.1.3. Җирлек үсешенең территориаль планлаштыру аларның республика, районара, район һәм җирле (локаль) системаларында, Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасында һәм районның территориаль планлаштыру документларында күрсәтелгән урынын һәм ролен исәпкә алырга тиеш.
Генераль план һәм планлаштыру проектларын эшләгәндә, аның үзенчәлекләре: халык саны, Халык - хуҗалык профиле, халыкны күчерү системасында, административ - территориаль һәм муниципаль төзелештә роле һ. б. нигезендә, җирлекнең тибын исәпкә

алырга кирәк.

4.1.4. Җирлекнең территориаль планлаштыру документларында территорияләрне үстерүнең оптималь чиратын күздә тотарга кирәк. Шул ук вакытта, территориаль үсеш, функциональ зоналаштыру, инженер-транспорт инфраструктурасы, табигый ресурслардан рациональ файдалану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау буенча принципиаль карарларны да кертеп, исәп-хисап чорыннан читтә җирлекнең үсеш перспективаларын билгеләргә кирәк.
Кагыйдә буларак, исәп-хисап вакыты 20 елга кадәр булырга тиеш, ә шәһәр төзелеше фаразы 30-40 ел булырга мөмкин.

4.1.5. Торак районнарны комплекслы төзү, территорияне инженерлык җиһазлары һәм торак йортларны һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләрен комплекслы файдалануга тапшыру буенча эшләрне алдан башкаруны күздә тота.
Магистраль коммуникацияләрне сузу микрорайоннар төзелешенең чиратлылыгына һәм район билгеләнешендәге хезмәт күрсәтү предприятиеләре төзелешенә бәйле рәвештә торак районнарда төзелә башлаганчы башкарылырга тиеш.
Мәйдан эчендәге коммуникацияләрне салу, беренче чиратта, төзелеш эшләре башланачак объектларга һәм беренче чиратта, шәһәр төзелеше комплексларына башкарылырга тиеш. Хезмәт күрсәтү предприятиеләрен комплекслы гамәлгә кертү шәһәр төзелеше комплексы составына керүче торак йортлар комплексын төзүне оештыру проекты, хезмәт күрсәтү предприятиеләре (СНиП 1.05.03-83) нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

4.1.6. Җирлекнең тарихи-мәдәни әһәмияте мәдәни мирас объектлары саны (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) һәм аларның статусы (Бөтендөнья, федераль яки региональ әһәмияттәге) белән билгеләнә.
Җирлекнең тарихи-мәдәни потенциалы 7 нче кушымтаның 1 нче таблицасында әлеге нормативка китерелгән.

4.1.7. Исәп-хисап чорына халык санын Татарстан Республикасы һәм районның үсеш перспективалары, халык саны һәм хезмәт ресурслары санының барлыкка килгән тенденцияләрен, халык санын һәм структурасын, муниципаль берәмлекләрнең социаль-икътисадый үсеше планнарын, шулай ук планлаштырылган чикләүләрне исәпкә алып төгәлләштерелергә тиеш.

4.1.8. Җирлек территориясе, өстенлекле функциональ файдалануны исәпкә алып, түбәндәге төп зоналарга бүленә:
торак;
иҗтимагый-эшлекле;
җитештерү;
транспорт инфраструктурасы;
инженерлык инфраструктурасы;
рекреацион билгеләнештәге;
махсус сакланылучы территорияләр;
авыл хуҗалыгы кулланышы;
һәм башкалар

4.1.9. Шәһәр төзелешен зоналаштырганда функциональ зоналар чикләрендә территориаль зоналар билгеләнә. Территориаль зоналар составы, шулай ук аларның җир кишәрлекләреннән файдалану үзенчәлекләре, федераль, республика норматив хокукый актларында, шулай ук әлеге нормативларда билгеләнгән чикләүләрне исәпкә алып, авыл җирлегеннән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре белән билгеләнә.

4.1.10. Территориаль зоналарның составы, шулай ук аларның җир участокларыннан файдалану үзенчәлекләре шәһәр төзелеше регламенты, шәһәр төзелеше, җир, табигать саклау, санитар, башка махсус законнар, әлеге нормативлар белән билгеләнгән

чикләүләрне исәпкә алып, төзелеш - төзелеш кагыйдәләре, шулай ук махсус нормалар белән билгеләнә.

Территориаль зоналар составында гомуми файдаланудагы мәйданнар, урамнар, юллар, юллар, яр буе, скверлар, бульварлар, сулыклар һәм халыкның иҗтимагый мәнфәгатьләрен канәгатьләндерү өчен билгеләнгән башка объектлар биләп торган җир кишәрлекләре бүлеп бирелә ала.

4.1.11. Функциональ һәм территориаль зоналар чикләре түбәндәгечә билгеләнергә мөмкин:

транспорт агымнарын капма-каршы бүлү магистральләр, урамнар,

кызыл юлларга;

муниципаль берәмлекләр чикләре

җирлек чикләре;

табигый берәмлекләр чикләре;

һәм башка чикләр.

4.1.12. Территориаль зоналар бүлеп биргәндә һәм аларны куллану регламентларын билгеләгәндә территорияне махсус куллану зоналарында билгеләнгән зоналарда каралган шәһәр төзелеше эшчәнлегенә карата чикләүләрне дә исәпкә алырга кирәк. Алар арасында: тарихи төзелеш, тарихи-мәдәни тыюлыклар зоналары; тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау зоналары; махсус саклана торган табигать территорияләре зоналары; санитар-саклау зоналары; су саклау зоналары һәм яр буе саклау полосалары; файдалы казылма ятмалары зоналары; төзелешләр урнаштыру өчен чикләүләр булган зоналар.

табигый һәм техноген характердагы тискәре йогынтыга бәйле рәвештә (су басу һәм су басу, утырту грунт һ.б.).

Территорияләрне файдалануның аерым шартлары булган зоналар чикләре, шул исәптән мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләре Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнары нигезендә билгеләнә, территориаль зоналар чикләре белән туры килмәскә мөмкин.

4.1.13. Әйләнә-тирә мохитне саклау функцияләрен башкаручы җитештерү һәм башка объектларның санитар-яклау зоналары әлеге объектлар урнашкан территориаль зоналар составына кертелә. Санитар-саклау зоналарын куллану һәм төзүнең рөхсәт ителгән режимын гамәлдәге законнар, әлеге нормативлар, санитар кагыйдәләр нигезендә, 2.2.1/2.1.1.1.100 СанПиНга китерелгән, шулай ук җирле санитар - эпидемиологик күзәтчелек органнары белән килештереп кабул итәргә кирәк.

Куркыныч йогынтыга дучар булган территорияләрне зоналаштырганда, табигый һәм техноген факторларның куркыныч йогынтысына дучар булган территорияләрне зоналаштырганда, күп кеше күп булу белән бәйле булган биналар һәм корылмаларны урнаштыру өчен әлеге нормативларда китерелгән чикләүләрне исәпкә алырга кирәк.

Радиацион пычранган территорияләрне зоналаштырганда, туфракны һәм күчемсез милек объектларын дезактивацияләү буенча кирәкле чаралар үткәргәннән соң, бу территорияләрдән файдалану режимын этаплап үзгәртү мөмкинлеген исәпкә алырга кирәк.

4.1.14. Районның муниципаль берәмлекләрен территориаль планлаштыру документларында күрсәтелә торган объектларның тәкъдим ителгән исемлеге 3 нче кушымтаның 2 нче таблицасында әлеге нормативларга китерелгән.

4.2. Торак зоналар

Гомуми таләпләр

4.2.1. Торак зоналар торак фондын урнаштыру өчен билгеләнгән.
Торак зоналарда шулай ук аерым торучы, төзелгән яки төзелгән халыкка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын, дини биналарны, автомобиль транспорты стоянкаларын һәм җитештерү объектларын урнаштыру рөхсәт ителә.

Торак зоналар торак пунктлар чикләрендә урнашырга тиеш.

Искәрмә: җирле үзидарә органнары карары буенча торак пунктлар чикләрендә бакчачылык (дача) участокларын урнаштыру өчен территорияне карарга мөмкин. Мондый территорияләр торак зонага керә. Бу зоналарга карата социаль, транспорт һәм инженерлык инфраструктурасын үстерүне киләчәктә даими яшәү мөмкинлеген тәэмин итә торган күләмнәрдә күздә тотарга кирәк.

4.2.2. Торак зоналарның планлаштыру структурасын, территориянең шәһәр төзелеше һәм табигый үзенчәлекләрен исәпкә алып, торак пунктның зоналашуы һәм планлаштыру структурасы белән үзара бәйләнештә формалаштырырга кирәк. Шул ук вакытта торак йортларны, җәмәгать биналарын һәм корылмаларын, урам-юл челтәрен, гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрне, шулай ук санитар-гигиена нормалары һәм куркынычсызлык таләпләре буенча торак зоналар территориясендә урнаштыру рөхсәт ителә торган башка объектларны үзара бәйле урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

4.2.3. Торак зоналар территорияләре күләмен алдан билгеләү өчен, 1000 кешегә исәпләнгән, 2 нче таблицада китерелгән зурайтылган күрсәткечләрне кулланырга рөхсәт ителә (СП 42.13330.2011).

2 нче таблица

Торак төзелешләр төрләре буенча торак зоналар мәйданының эреләнгән күрсәткечләре

Төзелеш тибы	1 000 кешегә исәпләнгән торак зоналар мәйданының эреләнгән
Участоклар белән индивидуаль йорт төзелеше (бер фатирлы торак йортлар)	40

4.2.4. Торак төзелеше күләмнәрен һәм структурасын билгеләү өчен, республика буенча торак урыннарның гомуми мәйданы белән исәп-хисап минималь тәэмин ителеше Татарстан Республикасының факттагы статистик күрсәткечләре нигезендә һәм Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы нигезендә, әлеге нормативларга 4 нче кушымтаның 3 нче таблицасы һәм 1 нче таблицасы нигезендә кабул ителә.

3 нче таблица

Халыкны торак белән тәэмин итүнең факттагы һәм исәп-хисап күрсәткечләре

Күрсәткеч исеме	Факттагы хисаплар күрсәткечләр, кеше өчен кв. метр	Исәп-хисап күрсәткечләре чор, кеше өчен кв. метр	
	2011 ел	2015 ел	2025 ел
Исәп-хисап минималь тәэмин ителеш торак биналарның гомуми мәйданы,	19,6	22	26

шул исәптән:			
авыл җирлегендә	19,0	23,1	26,4
Искәрмә: киләчәктә исәп-хисап күрсәткечләре 2015 елда ирешелгән торак урыннарының гомуми мәйданы белән факттагы исәп-хисап минималь тәэмин ителешен исәпкә алып корректлана, 2025, 2035 елларда.			

4.2.5. Торак төзелеше күләмнәренең һәм төрләренең исәп-хисап күрсәткечләре, килеп туган һәм фаразлана торган социаль-демографик вазгыятьне һәм халыкның керемнәрен исәпкә алып башкарылырга тиеш. Шул ук вакытта уңайлылык дәрәҗәсе буенча 4 нче таблица нигезендә дифференциацияләнгән торак йортларның төрле төрләрен күздә тотарга киңәш ителә. Торак белән тәэмин ителешнең уртача исәп-хисап күрсәткече торак йортлар һәм фатирларның төрле уңайлылык дәрәҗәсенә бәйле һәм исәп-хисап белән билгеләнә (СП 42.13330.2011).

4.2.6. Торак төзелешен реконструкцияләгәндә, кагыйдә буларак, гамәлдәге капиталь торак һәм иҗтимагый төзелеш сакланып калырга һәм модернизацияләнергә тиеш. Яңа биналар һәм корылмалар төзү, җәмәгать биналарының Түбән катларыннан функциональ файдалануны үзгәртү, биналарны көйләү, мансард катларын урнаштыру, санитар-гигиена, янгынга каршы һәм башка нормативларны үтәгәндә җир өсте һәм җир асты киңлекләрен куллану рөхсәт ителә. Шул ук вакытта «хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре» бүлеге таләпләре нигезендә халыкка хезмәт күрсәтүнең норматив дәрәҗәсен, шулай ук инженерлык һәм транспорт инфраструктурасын модернизацияләүне тәэмин итәргә кирәк (СП 42.13330.2011).

4 нче таблица

Уңайлылык дәрәҗәсе буенча дифференциацияләнгән торак фонды структурасы

Уңайлылык дәрәҗәсе буенча торак йорт һәм фатир тибы	**Бер кешегә исәпләгәндә торак йорт һәм фатир мәйданы нормасы, кв. метр**	**Торак йортны һәм фатирны күчерү формуласы**	**Торак төзелешенең гомуми күләмендә өлеш-процент**
Дәрәҗәле (бизнес-класс)	60	k = n + 1 k = n + 2	_10 15
Массакүләм (эконом-класс)	30	k = n k = n + 1	_25 50
Социаль (муниципаль торак)	20	k = n +-1 k = n	_60 30
Махсуслаштырылган	-	k = n - 2 k = n - 1	_7 5
Искәрмә: 1. Фатирда яисә йортта торак бүлмәләрнең гомуми саны һәм яшәүче кешеләр саны 2. Торак йортларның махсуслаштырылган типлары - кунакханә тибындагы йортлар, махсус торак комплекслар. 1. 3. Санауда - беренче чиратта, ваклаучыга - хисап срогына. 2. 4. Күрсәтелгән норматив күрсәткечләр реаль яшәү нормасын билгеләү өчен нигез булып тормый.			

4.2.7. Торак зонаны урнаштыру өчен, санитар-гигиена һәм инженер-геология мөнәсәбәтләрендә иң уңайлы территорияләр сайлап алынырга тиеш, алар күп күләмдә инженер әзерлеген, планлаштыру эшләрен һәм табигый тирәлекнең табигый торышын саклау буенча шактый чаралар таләп итми.

Торак зоналарны оештырганда, тулаем алганда, авылны зоналаштыру структурасын һәм структурасын, территориянең шәһәр төзелеше һәм табигый үзенчәлекләрен исәпкә алырга, торак һәм җәмәгать төзелеше, урам - юл челтәре, гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрне үзара бәйләнешле урнаштыруны тәэмин итәргә кирәк.

4.2.8. Торак зоналарны сәламәтләндерү су, һава, туфрак һәм Югары тавыш, электромагнит һәм ра - диацион кырларның пычрану чыганакларын бетерү хисабына тәэмин ителә.

Торак зоналарның аерым өлешләре чикләрендә урнаштыру өчен рөхсәт ителгән объектлар исемлеге Җир биләмәләреннән файдалану һәм җирлек төзү кагыйдәләре составында расланган шәһәр төзелеше регламентлары белән билгеләнә.

Торак зоналарын оештыру принциплары.

4.2.9. Торак зоналарны оештыруның структур нигезе булып аларның функциональ-планлаштыру әгъзаларының характеры тора. Торак зоналар торак төзелеше участокларына (бер фатирлы торак йорт участогы, торак комплекс участогы), торак төркемгә, микрорайонга, торак районга бүленә.

4.2.10. Бер фатирлы торак йортның участогы торак төркем, торак комплекс, торак микрорайон, торак район территориясендә урнашкан.

Бер фатирлы торак йорт участогында халыкның җиңел автомобильләрен саклау өчен урыннар оештырылырга тиеш.

Бер фатирлы торак йорт участогында каты коммуналь калдыкларны сортларга аеру һәм чүп-чар җыю өчен контейнерлар урнаштыру урыны оештырылырга тиеш.

4.2.11. Торак комплекс участогы торак микрорайон, торак квартал территориясендә яисә аерым функциональ - планлаштыру берәмлеге рәвешендә урнаштырыла.

Торак комплекс участогы тәэмин ителергә тиеш:

1)торак комплексның керү төркемнәренә, шул исәптән махсуслаштырылган автомобиль транспорты (янгын сүндерү, ашыгыч ярдәм, башка махсуслаштырылган транспорт) өчен юллар;

2) участок территориясенә ике яки аннан да күбрәк яктан керү (чыгу) очен төрле юллар булган урам.

Торак комплекс үз эченә алырга тиеш:

торак комплексының керү төркемнәренә якын килүне һәм участок территориясе буенча хәрәкәт итүне тәэмин итү өчен җәяүлеләр коммуникацияләре; автомобиль кую урыннары;

кунаклар өчен автостоянкалар, эшләүче һәм килүчеләрнең автомобильләрен кую урыннары

торак комплексында урнашкан учреждениеләр һәм предприятиеләр;

түгәрәк эшчәнлеге өчен бүлмәләр, спорт белән шөгыльләнү, көндәлек ихтыяҗдагы сәүдә, туклану һәм көнкүреш хезмәтләре күрсәтү предприятиеләре; яшел үсентеләр урнаштыру өчен бүлмәләр һәм өслекләр; каты коммуналь калдыкларны сортларга аеру һәм чүп җыю өчен контейнерлар урнаштыру.

Торак комплекста урнаштыру рөхсәт ителә:

1) балалар бакчасы;

2) яшелләндерүнең барлык мәйданнары - торак комплексның түбәләрендә, террасаларында, кышкы бакчалары һәм атриумнары биналарында;

3) иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектларның гомуми мәйданы торак комплекс төзелеше өчен гомуми мәйданының 20% тан да артмаган тәшкил иткән очракта.

Яшелләндерелгән территорияләрдә яисә яшелләндерелгән торак комплексы мәйданнарында балалар һәм өлкәннәр өчен ял итү мәйданчыклары каралырга тиеш.

4.2.14. Торак төркем торак микрорайон, торак район территориясендә урнаша.

Торак төркем территориясе составына түбәндәгеләр керергә тиеш:

1) торак төзелеше участоклары;

2) Социаль инфраструктура объектлары участоклары;

3) гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән рекреация территориясе участоклары;

4) юл.

Торак төркем территориясендә балалар бакчасы урнаштырылырга тиеш;

кунак автостоянкалары, торак төркем территориясендә урнашкан социаль инфраструктура объектларына килүчеләр, эшләүче һәм килүчеләрнең автомобильләр кую урыннары;

транспорт чаралары, шул исәптән махсуслаштырылган автомобиль транспорты (янгын, ашыгыч ярдәм, башка махсуслаштырылган транспорт)өчен дә.;

халыкның торак төркем территориясе буенча хәрәкәт итүен тәэмин итү өчен җәяүлеләр коммуникацияләре.

Торак төркем территориясендә урнаштыру рөхсәт ителә:

1) гомуми белем бирү мәктәпләре участоклары;

2) иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар участоклары, дини билгеләнештәге объектларны да кертеп, объектның территориясе мәйданы 0,05 гектардан артмаган очракта, объектлар участокларының суммар территориясе торак төркем территориясенең 10 процентын тәшкил итә, ә мондый объектларның гомуми төзелеш мәйданы өлеше - торак төркем территориясендә төзелешнең гомуми мәйданының 20 процентыннан артыгын тәшкил итә;

3) торак группада яшәүчеләрнең җиңел автомобильләрен саклау өчен биналар, корылмалар участоклары;

4) велосипедта йөрү юллары.

4.2.16. Торак район территориясендә торак төзелеше торак микрорайоннар, торак микрорайоннар һәм торак төркемнәр, торак микрорайоннар, торак төркемнәр һәм торак төзелеше участоклары рәвешендә формалашырга мөмкин. Торак район территориясе

составына торак төзелеше участоклары керергә тиеш;

иҗтимагый-эшлекле төзелеш участоклары, шул исәптән социаль инфраструктура объектлары участоклары;

рекреацион территорияләр (скверлар, бульварлар, бакчалар, парклар); район территориясендә коммуналь хезмәт күрсәтү объектлары участоклары; район әһәмиятендәге, җирле әһәмияттәге урамнар, юллар.

Торак район территориясендә урнаштырылырга тиеш:

район, җирле әһәмияттәге урамнар, район халкына транспорт хезмәте күрсәтүне тәэмин итә торган юллар челтәре;

торак төркемнәр һәм микрорайоннар территорияләрендә урнаштыру мәҗбүри булган социаль инфраструктура объектлары, шулай ук музыка һәм сәнгать мәктәпләре, күп функцияле мәдәни үзәкләр, физкультура-сәламәтләндерү комплекслары, балалар-яшүсмерләр спорт комплекслары, территориаль поликлиникалар, универсаль сәүдә үзәкләре, махсуслаштырылган кибетләр, комплекслы көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, рестораннар, кафелар, социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре.;

халыкның торак район территориясе буенча хәрәкәт итү өчен җәяүлеләр коммуникацияләре, алар халыкның җәмәгать транспорты тукталышларына, массакүләм йөрү объектларына һәм территорияләренә куркынычсыз хәрәкәт итүне тәэмин итә; җиңел автомобильләрне саклау урыннары;

эшләүче һәм торак булмаган объектларга килүчеләрнең җиңел автомобильләр кую урыннары; велосипед юллары.

Торак район территориясендә, дини билгеләнештәге объектларны, җитештерү билгеләнешендәге объектларны, Транспорт һәм инженерлык инфраструктураларын да кертеп, иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар участокларын урнаштыру рөхсәт ителә. Торак район территориясендә районара һәм шәһәр әһәмиятендәге урамнарны һәм юлларны урнаштыру; тиз йөрешле һәм тышкы транспортның җир өсте линия объектларын урнаштыру рөхсәт ителми.

4.2.17. Төзелеш характеры нигезендә торак пунктның торак зонасы чикләрендә түбәндәге төзелеш төрләре бүленә:

азкатлы торак төзелеше - биеклеге 3 катка кадәр булган бер фатирлы индивидуаль усадьба төзелеше; 3 катка кадәр биеклектәге блокланган торак йортлар төзү.

Җирле шартларга бәйле рәвештә, төзелешнең әлеге төрләре, кагыйдә буларак, дифференцияләнә: торак пункт системасында урнаштыру буенча, ком-фортность дәрәҗәсе буенча, архитектура һәйкәлләренең булу һәм сакланышы буенча, төзелешнең тарихи чоры буенча һ. б.

Төзелеш төрләре һәр торак пунктка карата бүленә һәм аларны оештыруга карата таләпләр җирдән файдалану һәм җирлектә төзелеш кагыйдәләре белән ныгытыла.

4.2.18. Тирә - юньне төзүне оештыру аларның конкрет спецификасын - тирәлекнең шәһәр төзелеше потенциалын, районда яшәүче халыкның социаль төркемнәренә ихтыяҗны, көнкүрешне оештыруның милли үзенчәлекләрен, шулай ук инвалидларның һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренең ихтыяҗларын өйрәнүне таләп итә.

Искәрмә: Инвалидларның һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренең тулы канлы тормыш эшчәнлеге өчен шартлар ВСН 62-91* һәм СНиП 35-01-2001 таләпләренә туры китереп кабул ителә.

4.2.19. Тарихи зоналар төзелешен формалаштыруга торак пункт үсешенең функциональ һәм архитектура-пространство үзенчәлекләрен, аның тарихи - мәдәни традицияләрен ачыклаучы һәм әйләнә-тирә район тибына туры китереп төзелешне реконструкцияләүгә таләпләр һәм рекомендацияләр билгели торган тарихи - шәһәр төзелеше тикшеренүләре булырга тиеш.

Торак фондының саклана яки сүтелергә тиешле йортлар күләмен, аның икътисадый һәм тарихи кыйммәтен, техник халәтен, яшәү өчен яраклы торак фондын максималь саклауны исәпкә алып, билгеләнгән тәртиптә билгеләргә кирәк.

4.2.20. Барлыкка килгән торак төзелешен реконструкцияләү планлаштыру структурасын һәм урамнар челтәрен тәртипкә салуны, җәмәгать хезмәте күрсәтү системасын камилләштерүне, территорияне яшелләндерүне һәм төзекләндерүне, торак һәм иҗтимагый биналарны модернизацияләүне һәм капиталь ремонтлауны күздә тотарга тиеш.

Реконструкцияләнә торган мохитне оештырганда, шәһәр кварталларын ачучы, алар чикләрендә хезмәт күрсәтүче учреждениеләрне, шул исәптән ябык җәяүлеләр юлы урнаштыру, шулай ук җәяүлеләр элемтәләре системасы белән берләштерелгән мәйданчыклар һәм скверлар рәвешендә рекреацион җыелма пространстволарын булдыру зарур.

Җирлектә торак төзелешенең норматив параметрлары.

4.2.21. Торак зоналарны оештыру өчен торак фондының тыгызлыгы нормалаштырыла (4.2.23-4.2.32);

төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларның минималь күләме (4.2.27);

яшелләндерелгән территорияләрнең мәйданы (4.2.41);

көндәлек һәм периодик хезмәт күрсәтү объектларының һәркем өчен мөмкин булуы (5.1.8); автомобильләрне саклау урыннары белән тәэмин итү (5.2.10); биналар арасында ераклык (4.2.36-4.2.40); төзелешнең катлы булуы (4.2.33);

индивидуаль торак төзелеше өчен участокның минималь күләме (4.2.35); торак йортлардан усадьба төзелешендәге хуҗалык корылмаларына кадәр минималь ара (4.2.39 - 4.2.40);

азкатлы төзелеш зонасында коймалар (коймалар) (4.2.42); торак йортларда торак йортларда торак булмаган торак объектларны урнаштыру шартлары (4.2.43);

беренче катларда, шулай ук төп урамга чыга торган торак йортларның подвалларында һәм цоколь катларында урнашкан керү төркемнәренә карата таләпләр (4.2.50); лоджий һәм балконнарның пыяласы (4.2.54);

җир өсте массакүләм транспортының тукталыш пунктларына кадәр җәяүлеләр юлларының озынлыгы (ераклыгы) (5.2.164);

тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау таләпләре (6.12 бүлек).

4.2.22. Төзелеш тыгызлыгының төп күрсәткечләре-квартал төзелеше коэффициенты - барлык биналар һәм корылмаларның мәйданнарының квартал мәйданына мөнәсәбәте

4.2.23. Брутто һәм нетто тыгызлыгы аерыла. Бруттоның тыгызлыгы-барлык катлардагы биналарның һәм корылмаларның квартал, микрорайон мәйданына мөнәсәбәте. Нетто тыгызлыгы-биналарның барлык торак катларының гомуми мәйданының кварталның торак территориясе мәйданына мөнәсәбәте.

4.2.24. Квартал төзелеше коэффициенты-барлык биналар һәм корылмалар мәйданнарының квартал мәйданына нисбәте, ул таблицада китерелгән күрсәткечләрдән дә артык булмаска тиеш.

5 нче таблица

Торак төзелеше тибына карап квартал төзелеше коэффициентын билгеләү

Төзелеш төрләре	Квартал төзелеше коэффициенты
Аз катлы блоклы төзелеш (1-2 кат)	0,3
Йорт яны кишәрлекләре булган йортлар төзү (1-3 кат)	0,2

4.2.25. Микрорайонның торак зонасы түбәндәге территорияләрдән тора: автомобильләр кую өчен мәйданчыклар;

физкультура һәм спорт корылмалары; торак биналар;

яшеллек;

өлкәннәр өчен ял итү;

мәктәпкәчә һәм кече мәктәп яшендәге балалар уеннары өчен мәйданчыклар; этләрне урамда йөртү өчен мәйданчыклар;

юллар, тротуарлар, хуҗалык мәйданчыклары.

4.2.26. Микрорайонның иҗтимагый зонасына керә:

мәктәпкәчә белем бирү оешмалары;

гомуми белем бирү оешмалары;

хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре.

4.2.27. Күпфатирлы төзелешнең магистральара территориясендә (кварталларда) урнашкан төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларның минималь рөхсәт ителгән күләмен 6 нчы таблица буенча кабул итәргә кирәк.

4.2.28. Социаль, МАССАКҮЛӘМ һәм дәрәҗәле торак төзелеше өчен микрорайонның иҗтимагый зонасы территориясенең барлык элементларының күләме әлеге нормативка 4 нче кушымтаның 2, 3, 4 нче таблицалары буенча кабул итәргә кирәк.

4.2.29. Фатир алды һәм йорт яны участоклары булган төзелеш кварталларында, шул исәптән блокланган төзелештә, бакча-дача төзелешләрендә, мәйданчыкларның чагыштырма күрсәткечләрен киметергә кирәк:

балалар уеннары өчен -50 процентка (бу мәйданчыкларны аерым комплекс рәвешендә, мәсәлән, иҗтимагый үзәк каршында урнаштырып);

автомашиналарны магистральара территориядә (ин - дивидуаль участоктан тыш) кую өчен -50 процентка (нигездә, иҗтимагый үзәк каршында);

этләрне урамда йөртү өчен -70 процентка.

6 нчы таблица

Төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларны урнаштыру параметрлары

Мәйданчыклар билгеләнеше	мәйданчык бер кеше /кв. метр/ чагыштырма күләме	Уртача бер мәйданчыкның күләме	торак йортларн биналарының тәрәзәләренә
Мәктәпкәчә һәм кече балалар өчен	0,7	30	12
Өлкәннәр өчен ял итү	0,1	10	12
Физкультура белән	2,0	100	40/10*
Хуҗалык максатлары өчен	0,01	10	20
Этләрне йөртү өчен	0,2	25	40
Автомобильләр кую өчен	0,8		
* Искәрмә - әгәр дә спорт мәйданчыкларындагы тавыш бүлмәләрдәге тавыш нормасыннан артмый икән (ябык мәйданчыклардан файдаланганда яки мәйданчыкларны урнаштырганда өстәл теннисы үзәге).бүлмәләрдәге тавыш дәрәҗәсе (ябык мәйданчыклардан файдаланганда яки мәйданчыкларны урнаштырганда			
Искәрмә: 1. Балалар өчен уен мәйданчыклары мәҗбүри тәртиптә индивидуаль эшләнгән яки типик альбомнар буенча кабул ителә торган җиһазлар белән җиһазландырылырга тиеш. Җиһазлар проекты мәйданчык участок төзелеше проекты составында эшләнә. 2. Чүп-чар җыючылар өчен хуҗалык мәйданчыкларының иң ерак торак бинага керү урыннарыннан (чүп-чар үткәргече булган йортлар өчен) 100 метрдан да артмаска һәм 50 метрны (чүп-чар үткәргечсез йортлар өчен) урнаштырырга кирәк. Чүп җыю мәйданчыкларына подъездлар куелырга тиеш, хезмәт күрсәтүче чүп-чар ташучы транспортына маневрларга мөмкинлек бирә. 3. Чүп җыю мәйданчыкларыннан балалар уеннары, өлкәннәр ялы өчен мәйданчыкларга кадәр ераклык халыкны һәм физкультура мәйданчыкларын кимендә 20 метр кабул итәргә кирәк.			

4.2.30. Аерым торучы инженер корылмалары (трансформатор подстанцияләре, насос станцияләре, котельныйлар һ.б.) мөстәкыйль участокларга ия булырга тиеш. Инженерлык корылмаларын башка билгеләнештәге участоклар чикләрендә саклау һәм урнаштырганда, бу корылмаларга тоткарлыксыз якын килүне, шулай ук аларның нормаль эшләвенең башка шартларын күздә тотарга кирәк.

4.2.31. Социаль торак өчен торак белән тәэмин ителешенең исәп-хисап нормативын бер кешегә 20 кв.метр, массакүләм торак өчен - 30 кв. метр, дәрәҗәле торак өчен - 60 кв. метр кабул итәргә кирәк.

Социаль торак төзелеше өчен микрорайонның (квартал) торак зонасы территориясенең

барлык элементларының күләмен 4 нче кушымтаның 2 нче таблицасы буенча, массакүләм торак төзү өчен - 4 нче кушымтаның 3 нче таблицасы буенча, престижлы торак төзү өчен - 4 нче кушымтаның 4 нче таблицасы буенча кабул итәргә кирәк.

Искәрмә: мәктәпкәчә һәм кече мәктәп яшендәге балалар өчен уеннар, олылар өчен ял итү, этләрне урамда йөртү өчен территорияләр яшелләндерелгән территорияләрдә урнашырга мөмкин.

4.2.32. Торак фондның һәм микрорайон (квартал) территориясендә яшәүчеләрнең исәп-хисап җыелмасын 7 һәм 8 таблицаларда кабул итәргә киңәш ителә.

7 нче таблица <u>(кв.метр/гектар)</u>

Микрорайон (квартал) торак фондының тыгызлыгы

Торак тибы	этаж														
	2 нче	3 нче													
тыгызлыгы															
Социаль торак	4701	5939													
Массакүләм торак	4788	6079													
Дәрәҗәле торак	4879	6226													
тыгызлыгы															
Социаль торак	3579	4422													
Массакүләм торак	3630	4499													
Дәрәҗәле торак	3681	4579													

Искәрмә: төрле катлы биналар төзегәндә торак фондының тыгызлыгын уртачагармония формуласы буенча кабул итәргә кирәк:

$$\frac{a1}{П1} + \frac{a2}{п2} + \frac{a3}{пъ} + .$$

П1, п2, п3 ул:

a1, a2, a3 - микрорайон торак фондының кв.метрларда тыгызлыгы, 5 нче таблица буенча билгеләнә торган биналарның кабул ителгән катларына карап, микрорайонның барлык торак биналарының гомуми мәйданыннан процентларда катлылык проектында кабул ителгән торак биналарның гомуми мәйданы; п1, п2, п3-микрорайондагы торак фондының тыгызлыгы. П1, п2, пъ – микрорайонның

торак фондының кв. м. тыгызлыгы.

8 нче таблица (кеше \гектар)

Микрорайон (квартал) халкының тыгызлыгы

Торак белән тәэмин ителеш	**Этаж**														
	2 нче	3 нче													
20,0 бер кешегә кв.метр (социаль торак)	150	195													
30,0 бер кешегә кв.метр (массакүләм торак)	100	130													
60,0 бер кешегә кв.метр (дәрәҗәле торак)	50	65													

4.2.33. Торак төзелешенең этажлылыгы архитектура - композицион, социаль-көнкүреш, гигиена, демографик таләпләрне, социаль базаның үзенчәлекләрен һәм инженерлык җиһазларының дәрәҗәсен исәпкә алып, техник - икътисадый исәп-хисап нигезендә билгеләнә.

4.2.34. Җирлекнең блокланган һәм индивидуаль усадьба төзелешендә җир кишәрлекләре мәйданы, җирле үзидарә органнары карары нигезендә (торак пункт структурасында төзелеш урнаштыруга бәйле рәвештә дифференциация белән) һәм 42.13330.2011 СПНЫ исәпкә алып кабул ителә.

Блокланган азкатлы төзелештә фатир яны участогының минималь күләме 30 кв.метрны, авыл җирлегенең усадьба төзелешендә 1200 кв. метрны кабул итәргә рөхсәт ителә.

4.2.35. Торак, торак һәм иҗтимагый биналар арасындагы ераклыкны инсоляциягә (СанПиН) таләпләр нигезендә кабул итәргә кирәк 2.2.1/2.1.1.1076-01 («янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон).

4.2.36. Торак һәм җәмәгать биналары өчен өзлексез инсоляциянең нормалаштырыла торган дәвамлылыгы фатир тибына, биналарның функциональ билгеләнешенә, шәһәрнең планлаштыру зоналарына, географик киңлегенә карап дифференцияләнә: Татарстан Республикасы өчен 22 марттан 22 сентябрьгә кадәр көнгә 2 сәгатьтән дә ким түгел.

Торак биналарда инсоляция дәвамлылыгы 1-3 бүлмәле фатирларның бер бүлмәсеннән дә ким булмаска тиеш.

Тулай торак биналарында торак бүлмәләрнең кимендә 60 проценты инсолицияләнергә тиеш.

Инсоляция дәвамлылыгының өзелүе рөхсәт ителә, шул вакытта бер чор 1,0

сәгатьтән дә ким булмаска тиеш. Шул ук вакытта нормалаштырыла торган инсоляциянең суммар озынлыгы һәр зона өчен 0,5 сәгатькә артырга тиеш.

Ике бүлмәле һәм өч бүлмәле фатирларда һәм өч бүлмәле фатирларда (дүрт һәм аннан да күбрәк бүлмә) инсоляция дәвамлылыгын 0,5 сәгатькә киметү рөхсәт ителә, анда өч бүлмәледән дә ким булмаган бүлмә инсоляцияләнә, шулай ук шәһәрнең генераль планнары белән билгеләнгән Үзәк, тарихи зоналарында урнашкан торак төзелешен реконструкцияләгәндә.

4.2.37. Торак, иҗтимагый һәм административ биналар, корылмалар һәм сәнәгать оешмаларының корылмалары һәм корылмалары арасындагы янгынга каршы араларны, янгын куркынычы классына карап, 87 таблица һәм әлеге нормативка 10 нчы кушымтаның 2-6 нчы таблицалары нигезендә кабул итәргә кирәк.

4.2.38. Усадьба төзелеше районнарында араны кабул итәргә кирәк (СП 42.13330.2011):

торак бина тәрәзәләреннән күрше участокта урнашкан хуҗалык корылмаларына кадәр-10 метрдан да ким түгел;

участок чигеннән торак йорт диварына кадәр-кимендә 3 метр;

участок чикләреннән хуҗалык корылмаларына кадәр - 1 метрдан да ким түгел;

үзәкләштерелгән канализация булмаганда бәдрәфтән күрше йорт диварларына кадәр ара - 12 метрдан да ким түгел;

үзәкләштерелгән канализация булмаганда бәдрәфтән су белән тәэмин итү чыганагына (кое) кадәр ара 25 метрдан да ким түгел.

4.2.39. Хуҗалык сараен, гаражны, мунча, теплицаны, «фатирдагы торак йортлар» СНиП таләпләрен үтәп, 31-02-2001 нче номерлы йортлар, санитар һәм янгынга каршы нормаларны үтәү, шулай ук хуҗаларның үзара ризалыгы буенча күрше участокларда хуҗалык корылмаларын блоклау рөхсәт ителә (СП 42.13330.2011).

Искәрмә. Торак пункт чикләре чикләрендә урнашкан шәхси төзелеш участоклары территориясендә йорт хайваннары өчен биналар төзү җирле үзидарә органнары карары буенча, санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары белән килештергәндә рөхсәт ителә.

4.2.40. Торак зоналарның яшелләндерелгән территорияләре торак төркемнәр, микрорайоннар, торак районнарны яшелләндерүнең бердәм системасы рәвешендә формалаштырыла. Яшелләндерү системасы җәяүлеләр һәм транспорт коммуникацияләре буенда яшел үсентеләр (газоннар, гади агач һәм куаклар утырту), торак төзелеше участокларыннан читтә яшелләндерелгән мәйданчыклар (спорт, спорт-уен, этләрне урамда йөртү һ.б.), гомуми кулланылыштагы яшелләндерү объектлары (скверлар, бульварлар, микрорайон бакчалары).

Торак район төзелеше кысаларында төрле билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрнең чагыштырма авырлыгы (төзелеш территориясен яшелләндерү дәрәҗәсе) 25 проценттан да ким булмаска тиеш (микрорайон территориясенең гомуми мәйданын да кертеп). Торак районда гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрнең мәйданы 6 кв.метрдан да ким булмаска тиеш.

Күпфатирлы торак зонаның (микрорайон) яшелләндерелгән территориясенең мәйданы (гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының участокларын исәпкә алмыйча) квартал территориясенең кимендә 25 процентын тәшкил итәргә тиеш. Яшелләндерелгән территориянең аерым участоклары мәйданына ял итү, балалар

уеннары өчен мәйданчыклар, җәяүлеләр юллары кертелә, әгәр алар участокның гомуми мәйданының 30 проценттан да артмаганын били.

Гомуми белем бирү оешмасы территориясен яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 процентын тәшкил итә. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территорияләрен яшелләндерү территориясенең кимендә 50 процентын тәшкил итәргә тиеш. Агачлар 15 метрдан да ким булмаган арада, ә куаклар оешма бинасыннан 5 метрдан да ким булмаган санда утырта. Гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территорияләрен урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка киметергә рөхсәт ителә.

1 гектар яшелләндерелә торган мәйданга агач һәм куаклар утырту нормалары торак зоналарда 9 нчы таблицада китерелгән (Россия Федерациясе шәһәрләрендә яшел үсентеләрне булдыру, саклау һәм карап тоту кагыйдәләре).

9 нчы таблица

Торак зоналарда агач һәм куаклар утырту нормалары

Яшелләндерелгән территория	1 гектар мәйданда агачлар саны	1 гектар мәйданда куаклар саны
Торак районнар һәм микрорайоннар бакчалары	180 - 200	1440 - 1600
Торак территорияләр	150 - 170	750 - 850
Балалар бакчалары участоклары	180 - 220	1440 - 1760
Мәктәп участоклары	100 - 120	1000 - 1200

Торак биналарның йорт яны территориясен яшелләндергәндә торак йортларның диварларыннан алып 5 метр диаметрлы агач кәүсәсенә кадәр ара 5 метрдан да ким булмаска тиеш. Зуррак зурлыктагы агачлар өчен ара 5 метрдан, куаклар өчен 1,5 метр булырга тиеш. Куакларның биеклеге беренче каттагы биналарның Түбән якларыннан артмаска тиеш (СанПиН 2.1.2645-10).

Проектлана торган торак төзелеше участогы чиге һәм урман массивының якын - тирә ягы арасында ераклык Федераль закон таләпләренә туры килә.

2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы "янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент" ны кимендә 50 метр кабул итәргә кирәк, ә бер-ике катлы ин - дивидуаль төзелеш өчен - кимендә 15 метр.

4.2.42. Азкатлы төзелеш зонасындагы коймалар (коймалар) кызыл линияләр һәм җир бүлеп бирү чиге буенча (җир кишәрлекләренең чикара чикләре буенча) катгый билгеләнергә тиеш.

Койманың биеклеге (койманың биеклеге, тарихи барлыкка килгән төзелешләрне, мәдәни мирас объектларын һәм территориаль зоналарны саклау таләпләрен исәпкә алып, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре белән регламентлана.

Янгынга каршы техника һәм хезмәт транспорты аша узуны тәэмин итү максатларында бирелә торган җир кишәрлекләре чикләре һәм аларның киртәләре (коймалары) урман массивлары (утыртмалары) чикләреннән кимендә 5 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

Коймалар һәм башка кулланылучы киртәләр пөхтә булырга тиеш: кирәк булганда,

буялган, чистартылган, пычрактан чистартылган, юешлыклар, зарарланган участоклар, вертикальдән читкә тайпылышлар, чит наклейкалар, белдерүләр һәм язулар юк.

Койма буенда чүп-чар җыелу, төзелеш яки башка материалларны Озак вакытка туплау рөхсәт ителми.

Шәхси (урам) коймаларын буяуның төсле карары районның архитектура һәм шәһәр төзелеше органнары белән килештерелергә тиеш.

Торак йортларда төзелгән-төзелмәгән торак булмаган объектларны урнаштыру шартлары 31-107-04 СП," күп фатирлы торак биналарның архитектура-планлаштыру чишелешләре", СанПин 2.4.1.3049-13" мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының эш режимын төзүгә, карап тотуга һәм оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр", СП 42.13330.2011 "СНиП 2.07.01-89" шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү"темасына түгәрәк өстәл узды.

Яңа төзелгән торак булмаган объектларны урнаштыру «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы федераль закон, СНиП 21-01-97*, СНиП 31-01-2003, СНиП 31-06-2009, СНиП 21-02-99*, ППБ 01-03 таләпләренә туры китереп рөхсәт ителә.

4.2.43. Типологик төркемнәр һәм күпфатирлы торак йортларга (блокланган) предприятиеләр һәм иҗтимагый әһәмияттәге учреждениеләрдән тыш) тәкъдим ителә торган номенклатура әлеге нормативларга (СП 31-107-2004) 4 нче кушымтаның 6 нчы таблицасында бирелгән.

4.2.44. Урам-юл челтәре, җәмәгать пассажир транспорты челтәре, җәяүлеләр юлы озынлыгы, җәяүлеләр хәрәкәте һәм торак зонаны планлаштырганда һәм төзегәндә инженерлык тәэминаты «Транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы зоналары» (4.6)бүлекләре таләпләре нигезендә проектланырга тиеш (4.6),

«Транспорт инфраструктурасы «(5.3) һәм» инженерлык инфраструктурасы " (5.4) әлеге нормативлар.

4.2.45. Торак төзелеше кварталлары һәм квартал эчендәге юллар территорияләре территориясенә керү юлларын проектлау СНиП 2.07.01*таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

4.2.58. Авыл җирлекләрендә торак йорт тәрәзәләреннән терлек һәм кош - корт өчен сарайлар блокларына кадәр санитар өзеклекләр 15 метрдан да ким түгел, 8 блокка кадәр - 25 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителә.Блокланган сарайлар төзү мәйданы терлекләр өчен 800 кв. метрдан артмаска тиеш. Сарайлар төркемнәре һәм биналар арасындагы ераклыкны 87 нче таблица һәм 10 нчы кушымтаның 2-6 нчы таблицалары нигезендә кабул итәргә кирәк.

4.3. Иҗтимагый-эшлекле зоналар, катнаш зоналар
Гомуми таләпләр

4.3.1. Иҗтимагый-эшлекле зоналар сәламәтлек саклау, мәдәният, сәүдә, җәмәгать туклануы, социаль һәм коммуналь-көнкүреш билгеләнешендәге объектлар, һөнәри белем бирү оешмалары һәм югары белем бирү оешмалары, административ, фәнни-тикшеренү учреждениеләре, дини биналар, эшлекле, финанс билгеләнешендәге объектлар, автомобиль транспорты тукталышлары, гражданнарның тормыш-көнкүрешен тәэмин итүгә бәйле башка объектлар урнаштыру өчен билгеләнгән.

4.3.2. Иҗтимагый-эшлекле зоналарны формалаштыру барлык тарихи кыйммәтле шәһәр формалаштыручы факторлар: планлаштыру, төзелеш, композицияләр, төрле киңлекләр (ирекле, төзелгән, яшелләндерелгән) арасындагы мөнәсәбәтләр, күләмле-пространство структурасы, фрагментарь һәм руинилләштерелгән шәһәр төзелеше мирасы һ. б.) сакланышын тәэмин итү шартларында башкарыла.

Иҗтимагый үзәкләрнең һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларының структурасы һәм типологиясе

4.3.3. Иҗтимагый үзәкләрнең һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларының структурасы һәм типологиясе.

Җәмәгать үзәгендә урнашырырга планлаштырылган биналарның һәм корылмаларның классификациясен проектлау икътисади максатчан карарлар сайлауга ярдәм итә.

Проектлаштырыла торган биналарны билгеле бер хезмәт күрсәтү дәрәҗәсенә кертү түбәндәге шартлар нигезендә башкарылырга тиеш:

хезмәт күрсәтүләргә ихтыяҗ формалаштыручы халыкның социаль-демографик структурасы буенча:

авыл җирлегендә халык саны;

торак пункт яки аерым планлаштыру элементларындагы халык саны;

күрсәтелә торган хезмәтләрне куллану ешлыгы турында:

даими - көндәлек;

кирәк булган саен- вакыт-вакыт яки эпизодик; төп урнашу урыны буенча:

муниципаль районның, шәһәр округының административ үзәге яки муниципаль районның эре торак пункты;

җирлекнең административ үзәге яки җирлекнең эре торак пункты; торак пункты яки аерым планлаштыру элементлары.

4.3.4. Иҗтимагый - эшлекле зонадагы объектларның структурасын һәм типологиясен, иҗтимагый үзәк формалашу урынына карап, әлеге нормативка 3 нче кушымта нигезендә кабул итәргә киңәш ителә.

4.3.5. Күп функцияле иҗтимагый зона чикләрендәге территорияләр нисбәтен кабул итәргә кирәк:

җәмәгать төзелеше участоклары-40 проценттан да ким түгел; торак төзелеше участоклары-25 проценттан да артмый; җитештерү объектлары участоклары - 10 проценттан да артмый. Шул ук вакытта торак йорт участогындагы торак булмаган фонд өлеше иҗтимагый - эшлекле территория чикләрендә 60 процентка кадәр тәшкил итәргә мөмкин.

Искәрмә: күп функцияле иҗтимагый зоналар чикләрендә аерым участокларны төзү коэффициенты 1,0% ка җитәргә мөмкин.

Иҗтимагый-эшлекле зона төзелешенең норматив параметрлары

4.3.6. Иҗтимагый-эшлекле зоналарны планлаштыру һәм төзү әлеге бүлек таләпләрен, шулай ук әлеге нормативларның «торак зоналар» бүлеген исәпкә алып башкарыла.

4.3.7. Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләренең саны һәм сыйдырышлылыгы, җир кишәрлекләре күләмен иҗтимагый-эшлекле зонада, аларны урнаштыру, объектның функциональ билгеләнешеннән чыгып, әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 3, 4 нче таблицалары нигезендә, социаль нормативлар буенча билгеләргә кирәк.

3 нче кушымтаның 3, 4 нче кушымталарында күрсәтелмәгән объектлар өчен исәп-хисап мәгълүматларын проектлауга биремдә билгеләргә кирәк.

Торак пунктның иҗтимагый-эшлекле зонасында урнашкан биналарның саны, составы һәм сыйдырышлыгы билгеләгәндә, иҗтимагый үзәкнең әһәмиятен исәпкә алып, башка торак пунктлардан килгән биналарны өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.

4.3.8. Иҗтимагый-эшлекле зона территориясен куллануның интенсивлыгы объектларның төрләре белән билгеләнә һәм әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 3, 4 нче таблицаларында китерелгән параметрлар белән регламентлана.

Иҗтимагый-эшлекле зона территориясен куллануның интенсивлыгы төзелеш тыгызлыгы (мең кв. метр/га) һәм территориянең төзелеше проценты белән билгеләнә.

Төрле функциональ билгеләнештәге биналар биләгән территория төзелеше тыгызлыгын, төзелешнең планлаштырылуын, үзәкнең әһәмиятен исәпкә алып, тәкъдим ителә торган нормативларга туры китереп, 10 нчы таблицада күрсәтелгән мәгълүматларны исәпкә алып, кабул итәргә кирәк.

10 нчы таблица

Территория төзелеше тыгызлыгын билгеләү

Комплекс төрләре	Төзелешнең тыгызлыгы (мең кв. метр гомуми мәйданы/гектар), кимендә			
	торак пунктлар			
	зур		урта һәм кече	
	буш территорияләр-дә	реконструкция вакытында	буш территорияләр-дә	реконструкция вакытында
Мәдәни-ял	5	5	5	5

4.3.9. Иҗтимагый-эшлекле зонада биналарны кызыл линияләрдән чигенеп урнаштырырга кирәк. Биналарны кызыл линия буенча урнаштыру барлыкка килгән корылманың ре-конструкциясе шартларында рөхсәт ителә.

4.3.10. Иҗтимагый-эшлекле зонада, аның күләменә һәм планлаштырылган - Көнчыгыш оешмасына карап, гомумшәһәр үзәгенең нигезен тәшкил итүче иҗтимагый киңлекләр (төп урамнар, мәйданнар, җәяүлеләр зоналары) системасы формалаша.

Шул ук вакытта Үзәк биналарына, транспорт тукталышларына һәм яшелләндерелгән рекреация мәйданчыкларына якын килүне тәэмин итүче бердәм җәяүлеләр зонасы булдырыла.

4.3.11. Иҗтимагый-эшлекле зонаның инженерлык инфраструктурасы объектларын һәм челтәрләрен урнаштыру әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы зоналары " бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

4.3.12. Транспорт инфраструктурасы объектларын урнаштыру һәм җиңел

автомобильләр кую өчен машина-урыннар санын исәпләү "зона" бүлеге таләпләре нигезендә башкарылырга тиеш.

4.3.13. Иҗтимагый-эшлекле зона территорияләрен яшелләндерүнең минималь мәйданын «рекреацион зоналар»бүлеге таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк.

4.3.14. Иҗтимагый-эшлекле зоналарның экологик куркынычсызлыгы (тавыш, атмосфера һавасының, туфракның, радиоактив пычрануның һ.б. дәрәҗәсе буенча) әлеге нормативларның «әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлеге таләпләре нигезендә тәэмин ителә.

4.3.15. Иҗтимагый-эшлекле зоналарда куркынычсызлык шартлары «янгын куркынычсызлыгы " бүлеге нигезендә тәэмин ителә.

Торак һәм иҗтимагый биналар арасындагы минималь ераклыкны инсоляция һәм яктырту исәпләүләре, янгынга каршы таләпләрне һәм санитар өзеклекләрне исәпкә алу нигезендә кабул итәргә кирәк. Җәмәгать һәм торак биналарны инсоляцияләүгә һәм яктыртуга таләпләр әлеге нормативларның «әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлегендә китерелгән.

4.3.16 Общественный центр территории малоэтажной жилой застройки предназначен для размещения объектов культуры, торгово-бытового обслуживания, административных, физкультурно-оздоровительных и досуговых зданий и сооружений.

В общественном центре следует формировать систему взаимосвязанных пространств-площадок (для отдыха, спорта, оказания выездных услуг) и пешеходных путей.

В пределах общественного центра следует предусматривать общую стоянку транспортных средств.

Катнаш зоналар

4.3.17. Катнаш зоналар, кагыйдә буларак, торак пунктларның һәм кварталларның торак һәм җитештерү корылмалары өстенлек иткән өлешләрендә формалаша. Моннан тыш, мондый зоналарда җәмәгать объектларын, бизнес объектларын, ял итү сферасын, уку йортларын урнаштыру да рөхсәт ителә.

Катнаш зоналарның җитештерү объектлары параметрлары 5 гектардан артмаган җир участогы белән чикләнә;

атмосфера һавасының, өслек һәм җир асты суларының пычрануы булмау; тавыш, вибрация, электромагнит һәм ионизацияләүче нурланышлар булмау; атмосфера һавасының, өске һәм җир асты суларының пычрануы булмау;

төзелеш өчен билгеләнгән нормалардан артык;

санитар-саклау зоналарының күләме 50 метрдан да артмый;

4.3.18. Катнаш зоналар территорияләре өчен нормалаштырыла:

зона чикләрендә урнаштыру өчен рөхсәт ителгән җитештерү объектлары параметрлары;

санитар-гигиена һәм янгынга каршы таләпләр буенча әйләнә-тирәлекнең куркынычсызлыгы шартлары;

таләп;

автомобильләр кую урыннары белән тәэмин итү;

тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау һәм куллану таләпләре.

4.3.19. Предприятиеләрнең әйләнә-тирәлеккә тискәре экологик йогынтысын бетерү катнаш зоналар формалаштыру өчен мәҗбүри булып тора.

Барлыкка килгән торак һәм производство төзелешен үзгәртеп кору һәм басулар

аша урнаштыруны тәртипкә салганда, предприятиеләрнең җирдән файдалану чикләрен киңәйтү рөхсәт ителми.

Предприятиеләрне техник яктан яңадан җиһазландыру әйләнә-тирә мохитнең начараюына һәм аның санитар-яклау зонасын арттыруга ярдәм итәргә тиеш түгел. Предприятиеләрнең яшәү тирәлегенә йогынты ясауның барлык төрләре рөхсәт ителгән концентрациягә (алга таба - ПДК) һәм рөхсәт ителгән чик дәрәҗәгә (алга таба - ПДУ) кадәр киметелергә тиеш. Искәрмә: производствоның зарарлы йогынтысын бетерү мөмкин булмаган очракта, предприятие милекчеләрен аның куәтен киметергә мәҗбүр итәргә кирәк,

яңадан профильләштерү яки участокны бушатырга мәҗбүр итүче шартлар тудыру.

4.3.20. Катнаш зоналарда, санитар - гигиеник таләпләрне һәм җитештерү корылмаларыннан алып торак йортларга кадәр зооветеринария аермаларын үтәгәндә, төрле специализациядәге крестьян-фермер хуҗалыклары (шул исәптән 50 метрдан артмаган санитар-саклау зоналары булган терлекчелек фермалары), шулай ук авыл хуҗалыгы чималын эшкәртү, техникага хезмәт күрсәтү предприятиеләре, традицион һөнәрчелек остаханәләре һ. б. урнашырга мөмкин.

Шәһәрнең усадьба төзелеше районнарының катнаш зоналарында, санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары белән килештереп, мини-фермалар урнаштыру рөхсәт ителә.

4.4. Җитештерү зоналары

4.4.1. Җирлекнең җитештерү зоналары күбесенчә сәнәгать предприятиеләрен, производстволарның санитар классификациясенә бәйле рәвештә, фәнни - җитештерү, коммуналь-складларны урнаштыру өчен билгеләнгән сәнәгать зоналарын үз эченә ала. Әйләнә-тирә мохитне саклау функцияләрен башкаручы җитештерү объектларының санитар-яклау зоналары мондый объектлар урнашкан зоналар составына кертелә.

4.4.2. Җитештерү территорияләре Параметрлар буенча аерыла:

җитештерүнең зарарлы булуы-I, II, III, IV, V класслар (зыянны киметү буенча); биләгән территория зурлыгы: 0,5 гектарга кадәр; 0,5-5,0 гектар; 5,0 - 25,0

гектардан артык; 25,0 - 200,0 гектар һәм аннан күбрәк; территорияне куллану интенсивлыгы:

төзелеш тыгызлыгы коэффициенты - 2,5-3,0; 1,0-2,0; 1,0-кимрәк;

төзелеш коэффициенты - 0,4 - 0,5; 0,3 - 0,4; 0,3-0,4; кимрәк;

эш белән тәэмин ителүчеләр саны: 50гә кадәр кеше; 50-500 кеше; 500-5000 кеше; 5000 кеше; -

10000 кеше; 1000нән артык кеше;

йөк әйләнешенең зурлыгы (килү яки китү) буенча ике йөк агымы-кабул ителә):

автомобильләр / тәүлек - 2гә кадәр; 2дән 40ка кадәр; 40 тоннадан артык.

ел - 40; 40-100 мең; 100 меңнән артык; кулланыла торган ресурслар күләме-100 меңнән артык;:

су куллану (тәүлегенә мең куб. метр) - 5 кадәр; 5 тән 20гә кадәр; 20дән артык,

җылылык куллану (Гкал/сәгать) - 5кә кадәр; 5тән 20гә кадәр; 20дән артык.

4.4.3. Җитештерү зоналарын оештыру өчен: экологик куркынычсызлык нормалаштырыла;

җитештерү объектларын урнаштыруга карата шәһәр төзелеше таләпләре; яшел

утыртмалар, иҗтимагый киңлекләр белән шөгыльләнүче территорияләр;

санитар-саклау зоналарын оештыруга карата шартлар һәм таләпләр; киртәләр материалларына, реклама урнаштыруга карата таләпләр; завод алды зонасына карата таләпләр;

сәнәгать объектларын дизайнга һәм төзекләндерүгә карата таләпләр.

Җитештерү зоналары структурасы, предприятиеләр классификациясе һәм аларны урнаштыру

4.4.4. Яңа җитештерү предприятиеләрен төзү һәм гамәлдәгеләрен киңәйтү өчен җитештерү зонасы, аэроклиматик характеристикаларны, җир рельефын, атмосферада сәнәгать ташлаулары таралу закончалыкларын, атмосфераның пычрану потенциалын, торак, рекреацион зоналарга, халыкның күпләп ял итү зоналарына карата районның территориаль планлаштыру схемасына, район җирлекләренең генераль планнарына туры китереп, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре таләпләре нигезендә проектлана.

4.4.5. Җитештерү зоналарын, сәнәгать узелларын, предприятиеләрне (алга таба - җитештерү зонасы) һәм алар белән бәйле чүп-чарларны, калдыкларны, чистарту корылмаларын авыл хуҗалыгы өчен яраксыз яисә авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә урнаштырырга кирәк. Мондый җирләр булмаганда, начар сыйфатлы авыл хуҗалыгы җирләрендә участоклар сайлап алына ала.

Җитештерү зонасын һәм урман фонды җирләрендә урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган объектларны урнаштыру, Россия Федерациясе Урман кодексының 21 статьясындагы 1 пунктында күрсәтелгән объектлардан тыш, тыела.

Файдалы казылма ятмалары мәйданнарында җитештерү зонасын урнаштыру Җир асты байлыкларының дәүләт фонды белән идарә итүнең федераль органы - җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык яки аның территориаль органнары рөхсәте белән рөхсәт ителә.

4.4.6. Предприятиеләрнең чүп-чар, шлам җыю урыннарын, калдыкларны туплау урыннарын урнаштыру аларны утильләштерү мөмкин булмавын нигезләгәндә генә рөхсәт ителә, шул ук вакытта җитештерү зоналары өчен үзәкләштерелгән (төркем) чүплекләрне күздә тотарга кирәк. Алар өчен участокларны, санитар нормаларны үтәп, предприятиеләр территориясеннән читтә һәм су белән тәэмин итүнең җир асты чыганакларын санитар саклау зонасының II поясында урнаштырырга кирәк.

Сланец, тычкан, кургаш, терекөмеш һәм башка ягулык һәм токсик матдәләр булган отваллар торак һәм иҗтимагый биналардан һәм корылмалардан санитар-яклау зонасы белән аерылырга тиеш.

4.4.7. Елгаларның һәм сулыкларның су саклау зоналарында җитештерү зоналарын су һәм табигать саклау законнары нигезендә су объектларын пычратудан, чүпләнүдән һәм ташландык суларны агызудан саклау белән тәэмин итүче корылмалар белән җиһазландырганда урнаштыру рөхсәт ителә.

Елгаларның һәм башка сулыкларның яр буе кишәрлекләрендә җитештерү зонасын урнаштырганда, предприятиеләр мәйданчыкларының планлаштырылган билгеләре, су агымының терәге һәм качып йөрүен исәпкә алып, исәплəгечтән 0,5 метрга артыграк, шулай ук гидротехник корылмаларга йөкләнешләр һәм йогынты буенча таләпләр нигезендә билгеләнә торган дулкынның исәп-хисап биеклегеннән куылырга тиеш. Исәп-хисап горизонтында халык хуҗалыгы һәм оборона әһәмияте булган

предприятиеләр өчен суның иң югары дәрәҗәсен кабул итәргә кирәк,

100 елга бер тапкыр, калган предприятиеләр өчен-50 елга бер тапкыр, ә 10 елга кадәр эксплуатацияләү срогы булган предприятиеләр өчен - 10 елга бер тапкыр.

4.4.8. Җитештерү зонасын урнаштыру рөхсәт ителми: рекреацион зоналар составында;

махсус сакланыла торган территорияләр җирләрендә, шул исәптән:

эчәргә яраклы су чыганакларын санитар саклау зоналарының барлык биләмәләрендә, дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитар, тау-санитар саклау округлары зоналарында;

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының " Мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкәрләрне) дәүләт саклавы өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт органы белән килештермичә саклау зоналарында мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкәрләрне) саклау зоналарында;

актив карст, оползней, утыру яки өслек җимерелү зоналарында, алар төзелеш һәм предприятиеләрне эксплуатацияләү белән янарга мөмкин;

кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан)буенча Идарәсе тарафыннан билгеләнгән сроклар беткәнче, органик һәм радиоактив калдыклар белән пычранган кишәрлекләрдә;

су басу зоналарында һәм гидротехник корылмалар җимерелү нәтиҗәсендә, катастрофик су басу мөмкин булган зоналарда.

4.4.9. Әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясау чыганаклары булган сәнәгать объектлары һәм җитештерүләр, корылмалар өчен, әйләнә-тирә мохиткә бүлеп бирелә торган пычраткыч матдәләрнең егәрлегенә, шартларына, характерына һәм санына бәйле рәвештә, әйләнә-тирә мохиткә бүлеп бирелә торган пычраткыч матдәләрнең, барлыкка килә торган тавышның, вибрациянең һәм башка зарарлы физик факторларның күләменә бәйле, шулай ук сәнәгать объектларының һәм производстволарның санитар классификациясе нигезендә аларның яшәү тирәлегенә һәм сәламәтлегенә тискәре йогынтыны киметү буенча күздә тотылган чараларны исәпкә алып, әйләнә-тирә мохиткә:

I класслы предприятиеләр өчен-1000 метр; II класслы предприятиеләр өчен-500 метр; III класслы предприятиеләр өчен - 300 метр; IV класслы предприятиеләр өчен - 100 метр; V класслы предприятиеләр өчен - 50 метр.

Санитар-саклау зоналары күләмнәре СанПиН таләпләренә туры китереп билгеләнде 2.2.1/2.1.1.1200-03

4.4.10. Санитар-саклау зонасының якынча күләме, атмосфера һавасының (фонны исәпкә алып) һәм атмосфера һавасына физик йогынты дәрәҗәләрен исәпкә алып, кәтелә торган пычрану исәп-хисабы белән, СанПиН таләпләренә туры китереп, табигый тикшеренүләр һәм үлчәү нәтиҗәләре белән расланган санитар - яклау зонасы проекты белән нигезләнергә тиеш. 2.2.1/2.1.1.1200-03 к

4.4.11. Атмосфера һавасының аерым чисталыгын таләп итүче предприятиеләрне атмосфера һавасы пычрану чыганаклары булган күрше предприятиеләргә карата җил ягыннан урнаштырырга кирәк түгел.

4.4.12. Азык - төлек һәм азык-төлек эшкәртү сәнәгате предприятиеләре төзү өчен җир кишәрлеге сайлау һәм бирү мәҗбүри катнашуда башкарылырга тиеш.

Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе санитар-техник

корылмаларга һәм коммуналь билгеләнештәге җайланмаларга карата өстенлек бирүче җилләр өчен һәм атмосфера һавасын пычрату чыганагы зарарлы һәм күңелсез ис торган матдәләр булган технологик процесслар булган предприятиеләргә карата, аерым яктан, торак һәм иҗтимагый биналарга карата ачык яктан проектлана.

4.4.13. Балыкчылык предприятиеләрен проектлау санитар-гигиена һәм ветеринария-санитария нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә туры китереп башкарыла һәм бары тик Татарстан Республикасы буенча ветеринария һәм фитосанитар күзәтчелек буенча Федераль хезмәт органнары белән килешеп кенә рөхсәт ителә. Балык хуҗалыгы предприятиеләре өчен җир кишәрлекләре бирүне СН 455-73 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

4.4.14. Атмосфера һавасы, су объектлары, туфрак пычрату чыганаклары, шулай ук тавыш, вибрация, электромагнит һәм радиоактив йогынтылар чыганаклары булган җитештерү зоналарын әлеге нормативларның «әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлеге таләпләре нигезендә урнаштырырга кирәк.

4.4.15. Санитар классификациядән тыш, җитештерү предприятиеләре һәм объектлары кайбер характеристикаларга ия һәм аларның параметрлары буенча аерыла, шул исәптән:

биләгән территориянең зурлыгы буенча:

участок: 0,5 гектарга кадәр; 0,5 - 5,0 гектар; 5,0-25,0 гектар;

зона: 25,0-200,0 гектар;

территорияне куллануның интенсивлыгы турында:

төзелешнең тыгызлыгы (кв. метр/гомуми мәйданы капиталь объектларның гомуми мәйданы гектары): 25 000 - 30 000; 10 000 - 20 000; кимендә 10 000;

% төзелеш (%): 60 - 50; 50 - 40; 40 - 30, ким 30; саны буенча

эшләүче: 50гә кадәр кеше; 50-500 кеше; 500-1000 кеше; 1000-4000 кеше; 4 000-10 000 кеше; 10 000 артык кеше;

йөк әйләнеше зурлыгы буенча (килү яки китү):

автомобильләр тәүлеккә: 2гә кадәр; 2дән 40ка кадәр; 40 тоннадан артык;

елына: 40 ка кадәр; 40тан 100 000 кадәр; 100 000 артык; кулланыла торган ресурслар зурлыгы буенча:

су куллану (тәүлегенә мең куб. метр): 5 кадәр; 5 тән 20гә кадәр; 20дән артык;

җылылык куллану (Гкал/сәгать): 5кә кадәр; 5тән 20гә кадәр; 20дән артык.

Торак пунктларның территорияләре транспорт һәм инженер ресурслары белән тәэмин итү буенча производство территорияләре ихтыяҗларына туры килергә тиеш.

4.4.16. Торак пунктлар чикләрендә урнашкан җитештерү зоналарының әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысы булган очракта, егәрлекнең кимүен, предприятиене үзгәртеп коруны яки торак пунктларның экологик яктан имин булмаган сәнәгать предприятиеләрен торак пунктларның торак зоналарыннан чыгаруны күздә тотарга кирәк.

4.4.17. Территориянең җитештерү зоналарын реконструкцияләгәндә, башка функциональ билгеләнештәге территорияләргә якын килүне исәпкә алып, яңадан файдаланырга кирәк:

торак зоналарга тоташу полосасында җитештерү зонасы чигендә тоташ коймалар урнаштырырга кирәкми. Торак районның коммуналь объектларын, төрле типтагы автостоянкаларны, яшел үсентеләрне урнаштыру өчен, санитар-яклау зонасы составына керүче полосадан файдалану киңәш ителә;

җитештерү зоналарының автомобиль һәм тимер юллары янындагы полосада

күпләп сату һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре, зур склад бүлмәләрен, зур габаритлы подъездларны, борылыш мәйданчыкларын таләп итүче компактлы җитештерү төзелеше участокларын урнаштыру киңәш ителә.

4.4.18. Җитештерү территорияләре параметрлары җирдән файдалану һәм шәһәр округы территорияләрен төзү кагыйдәләренә, экологик куркынычсызлык, территорияләрне куллану күләме һәм интенсивлыгы буенча буйсынырга тиеш.

4.4.19. Җитештерү зоналарын урнаштырганда, вакытның минималь чыгымнары булган очракта, аларның торак районнары белән рациональ бәйләнешен тәэмин итәргә кирәк.

Сәнәгать зонасы

4.4.20. Җирлекнең сәнәгать зоналары территорияләре сәнәгать предприятиеләрен яңадан кору, үзгәртеп кору, модернизацияләү өчен яңа мөмкинлекләр урнаштыру өчен билгеләнгән.

Сәнәгать зоналары территориясендә ярдәмче-ярдәмче хезмәтләр, инженер һәм транспорт белән тәэмин итү, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү системалары белән сәнәгать предприятиеләрен урнаштырырга кирәк (П.4.13330.2011).

4.4.21. Сәнәгать зоналарын урнаштырганда, аларның яшәү урыннарыннан эш урыннарына кадәр йөрү өчен вакыт сарыф иткәндә торак зоналар белән үзара бәйләнешен тәэмин итәргә кирәк (бер ахырда) хезмәткәрләрнең 90 проценты өчен (бер ахырда) 40 минуттан да артмаска тиеш (42.13330.2011 СП 11.2 п.42.13330.2011).4.4.22. Сәнәгать зонасы территориясендә сәнәгать зонасы предприятиеләрендә эшләүче автомобильләр кую урыннары, сәнәгать зонасы объектларына килүчеләр, шулай ук сәнәгать зонасы территориясендә урнашкан предприятиеләрнең җитештерү эшчәнлеге белән бәйле вакытлыча яшәүче гражданнар оештырылырга тиеш.

4.4.23. Сәнәгать зонасы территориясендәге керү төркемнәреннән җир өсте җәмәгать транспорты тукталышларына кадәр һәм автомобильләрнең парковка урыннарына кадәр максималь ераклыкны 400 метрдан да артмаска тиеш.

4.4.24. Инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре хезмәтен, производство, административ - көнкүреш һәм башка ярдәмче биналарга керү юлларын пандуслар белән тәэмин итү мөмкинлеге каралган сәнәгать зонасы объектларында (18.13330.2011 СП 5.15 п.) җиһазландырырга кирәк.

4.4.25. Сәнәгать үзәген төзүнең һәм реконструкцияләүнең беренче һәм алдагы чиратлары тәмамланган гомумузел объектлары, транспорт һәм инженерлык челтәрләре һәм эшләүчеләргә социаль хезмәт күрсәтү объектлары булган сафка кертелә торган комплекс буларак проектланырга һәм төзелергә тиеш. Эшләтеп җибәрү комплексы компактлы, бердәм мәйданчыкта, сәнәгать предприятиеләре чикләре арасында нигезсез өзеклекләрсез урнашырга тиеш. Эшләтеп җибәрү комплексына һәм сәнәгать үзәген төзүнең һәр чиратына планлаштыру проектын эшләргә кирәк (п.5.3 СП 18.13330.2011).

4.4.26. Сәнәгать зоналары территориясеннән файдалануның күләме һәм интенсивлыгы дәрәҗәсе, җитештерү үзенчәлекләренә карап, шәһәр структурасында зоналарны урнаштыру шартларын һәм шәһәр территориясендәге төрле участокларның шәһәр төзелеше кыйммәтен исәпкә алып, кабул ителергә тиеш.

4.4.27. Җитештерү объектларын урнаштыруга карата шәһәр төзелеше таләпләре үз эченә сәнәгать зоналарының функциональ-планлаштыру оешмасын, сәнәгать зонасы территориясен эш белән тәэмин итүне, сәнәгать предприятиесе участогының норматив

күләмен, төзелешнең төп күрсәткечләрен ала.

4.4.28. Сәнәгать зоналарының функциональ-Планлаштыру эшен кварталлар рәвешендә (кызыл линия чикләрендә) күздә тотарга кирәк, алар кысаларында төп һәм ярдәмче производстволар урнашкан, предприятиеләрнең тармак характеристикаларын, аларны урнаштыруга карата санитар-гигиена һәм янгынга каршы таләпләрне, йөк әйләнеше һәм транспорт төрләрен, шулай ук төзелешнең чиратлылыгын исәпкә алып (42.13330.2011 СП 8.4 п.).

4.4.29. Сәнәгать предприятиеләре һәм башка җитештерү объектлары мәйданчыклары, учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре белән Территория сәнәгать зонасы территориясенең кимендә 60 процентын тәшкил итәргә тиеш (п.8.4 п. 42.13330.2011).

4.4.30. Сәнәгать зонасы территориясенең эш белән тәэмин ителеше сәнәгать предприятиеләре мәйданнары мәйданнарының һәм алар белән бәйле объектларның коймалар (кишәрлек чикләре) чикләрендә, шулай ук тышкы килү юллары һәм резерв участоклары белән мәшгуль булган мәйданны шәһәрнең Генераль планы белән билгеләнгән сәнәгать зонасы территориясенең гомуми мәйданына кертеп, хезмәт күрсәтү учреждениеләренең чагыштырмасы процентларда билгеләнә. Билгеләнгән территорияләр предприятиеләр мәйданчыкларында һәм башка объектларда резерв участокларын үз эченә ала (п.8, 4 п.42.13330.2011).

4.4.31. Сәнәгать предприятиесе участогының норматив күләме, әлеге нормативка 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә, сәнәгать предприятиеләре мәйданчыклары төзелешенең норматив тыгызлыгы күрсәткеченә карата, аның төзелеше мәйданына тигез рәвештә кабул ителә.

4.4.32. Биналар һәм корылмалар астында урнашкан мәйданның сәнәгать зонасы өчен кишәрлек (квартал) мәйданына мөнәсәбәтен 11 нче таблица (СП 42.13330.2011) нигезендә алырга кирәк.

11 нче таблица

Территориаль зоналар участокларын төзүнең тыгызлыгы күрсәткечләре

Территориаль зоналар	**Төзелеш коэффициенты**	**Төзелеш тыгызлыгы коэффициенты**
Сәнәгать зонасы	0,8	2,4
Фәнни-җитештерү*	0,6	1,0
Коммуналь-склад	0,6	1,8
* Тәҗрибә кырларын һәм полигоннарын, резерв территорияләрен һәм санитар-яклау		

4.4.33. Сәнәгать зонасының иҗтимагый-административ киңлекләрендә комплекслы төзекләндерү эшләрен оештыру һәм төзекләндерү эшләрен үз эченә ала:

"завод алды" зонасы, җәяүлеләр коммуникацияләрен оештыру һәм төзекләндерү, предприятиеләр территориясен яшелләндерүнең өлеше, социаль инфраструктура объектлары комплексын оештыру, кыска вакытлы ял итү зоналарын оештыру.

4.4.34. Завод алды зонасын административ, төп җитештерү бинасы яисә Сәнәгать зонасының керү төркеме янында, җитештерү зоналары территорияләре эчендә, шулай ук алар янәшәсендәге иҗтимагый территорияләрдә, аларны да кертеп, шәһәр җәмәгать зоналары янындагы полосада урнаштырырга кирәк. Төзекләндерү элементларын

яшелләндерү һәм урнаштыру өчен 40 бүлеп бирергә кирәк -

Завод алды зонасы территориясенең 50 проценты (МНГПИ аналоглары буенча-1.13.01-08

"Иркутск шәһәрен шәһәр төзелеше проектлаштыруның җирле нормативлары»).

Сәнәгать объектларының завод алды зоналары күләмнәрен 12 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк (П.5.8 СП 18.13330.2011).

12 нче таблица

Объектларның завод алды зоналары күләмнәре

Эшчеләр саны, мең кеше	Җир кишәрлекләре, гектарлар күләме
0,5кә кадәр	0,8
0,5кә алып 1гә кадәр	0,7
1дән алып 4 кә кадәр	0,6
Искәрмә: объектның өч сменада эшләгәндә беренче һәм икенче сменаларда эшләүчеләр санын исәпкә алырга кирәк. Беренче һәм икенче сменаларда эшләүчеләр саны бер сменада проект санын ике тапкыр арттыру буларак исәпләнә.	

4.4.35. Җәяүлеләр коммуникацияләрен сәнәгать зонасы территориясе буенча, бигрәк тә юллар, йөк һәм башка махсус транспорт хәрәкәте өчен җайланмалар һәм корылмалар белән кисешкән яки кисешкән урыннарда, кешеләрнең тоткарлыксыз һәм куркынычсыз хәрәкәт итүен тәэмин итүне исәпкә алып урнаштырырга кирәк.

Җәяүлеләр коммуникацияләре буенда яшелләндерүне газон һәм чәчәк түтәлләре, гади куаклар һәм агачлар утырту рәвешендә проектларга киңәш ителә. Сәнәгать зонасы территориясендә рекреация объектларын, кагыйдә буларак, кыска вакытлы ял итү өчен зоналар рәвешендә формалаштырырга кирәк. Кыска вакытлы ял итү зоналарын җитештерү эшчәнлегенең тискәре йогынтысыннан максималь дәрәҗәдә якланган территориядә урнаштырырга кирәк. Предприятиеләр территориясен яшелләндерү өлешен кимендә 20 процент кабул итәргә кирәк.

Җир кишәрлеген яшелләндерү өчен, предприятиеләр бүлеп бирә торган зарарлы матдәләргә каршы торучанлыкны һәм аларның санитар-яклау һәм декоратив үзенчәлекләрен исәпкә алып, үсемлекләрнең җирле төрләрен кулланырга кирәк.

Азык-төлек сәнәгате объектлары, җитештерү процесслары төгәл булган цехлар, шулай ук һавадагы, компрессор һәм мотор сынау станцияләре территориясендә чәчәк атканда мамык, җепселле матдәләр һәм орлыклана торган агач үсентеләрен куллану тыела. Ылыслы токым агачларын янгынга каршы норматив аралар чикләрендә утырту рөхсәт ителми (18.13330.2011 СП 5. 62 П.).

4.4.36. Сәнәгать зонасы территориясендә сәламәтлек саклау учреждениеләре (даруханәләр, медпунктлар), җәмәгать туклануы предприятиеләре, көндәлек кирәк - яраклар белән сәүдә итү предприятиеләре, көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләрен үз эченә алган социаль инфраструктура объектларының сәнәгать зонасы территориясендә эшләүчеләр өчен кирәкле булган барлыкка кадәр-баскычлар комплексын урнаштырырга кирәк.

4.4.37. Торак территорияләргә кушылу полосасын, кагыйдә буларак, торак зонаның коммуналь объектларын, күп катлы гаражларны, төрле типтагы стоянкаларны, яшел

утыртмаларны урнаштыру өчен файдаланырга кирәк. Предприятиеләрне һәм башка җитештерү объектларын урнаштырганда әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә таләпләр үтәлә: туфракларны, өслек һәм җир асты суларын, атмосфера һавасын пычратуны булдырмау, табигый мохитне торгызу, табигый ресурслардан рациональ файдалану һәм яңадан торгызу, экологик куркынычсызлыкны тәэмин итү чаралары. Җитештерү һәм хезмәт күрсәтү объектларының куркынычлылык дәрәҗәсе законнарда билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.

4.4.38. Санитар-яклау зоналары зарарлы матдәләрне чистарту һәм зарарсызландыру, сәнәгать зонасы чигендә тавыш дәрәҗәсен киметү буенча барлык техник һәм технологик чаралар үткәргәннән соң зарарлы матдәләр концентрациясенең рөхсәт ителгән чик дәрәҗәләре һәм тавышның рөхсәт ителгән иң чик дәрәҗәләре тәэмин ителмәсә, күздә тотарга кирәк. Сәнәгать предприятиеләренең санитар-яклау зоналары күләмнәре СанПиН таләпләренә туры китереп билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03 алар предприятиеләр ташлаган зарарлы матдәләрнең таралу исәп-хисаплары белән раслана. Сәнәгать предприятиеләре төркемнәре өчен, барлык чыганакларның суммар ташлауларын һәм физик йогынтысын, шулай ук гамәлдәге предприятиеләр өчен лаборатор күзәтүләрнең еллык циклы нәтиҗәләрен исәпкә алып, бердәм санитар-яклау зонасы билгеләнә (п.8. 6 СП 42.13330.2011).

4.4.39. Предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары участоклары предприятиеләр территорияләре составына кертелми һәм әлеге зоналар территориясендә төзелә торган объектларны урнаштыру өчен бирелергә мөмкин. Санитар-саклау зонасы чикләрендә урнаштырырга рөхсәт ителә торган объектлар исемлеге Санпинда күрсәтелгән 2.2.1/2.1.1.1200-03 (V башлыгы).

4.4.40. Җитештерү зоналары һәм санитар-яклау зоналары чикләрендә торак биналарны, кунакханәләрне, тулай торакларны, бакча-дача төзелешен, гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларын, медицина оешмаларын, ял йортларын, спорт корылмаларын, сәнәгатьнең азык-төлек тармаклары предприятиеләрен, азык-төлек чималының күпләп сату складларын, эчә торган суны әзерләү һәм саклау өчен су корылмалары комплексларын, производствога хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган башка иҗтимагый биналар һәм корылмаларны урнаштыру рөхсәт ителми. Санитар-саклау зоналары территориясе рекреацион максатлар һәм авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү өчен файдаланылырга тиеш түгел. Санитар-яклау зонасы күләме предприятиенең санитар-яклау зонасы проектын эшләгәннән соң киметелергә мөмкин (п. 8.2 СП 42.13330.2011).

.4.41. Азык - төлек, медицина, фармацевтика һәм башка тармаклар-санитар - саклау зонасы булган сәнәгать предприятиеләрен 100 метрга кадәр сәнәгать зоналары территориясендә зарарлы производстволары булган металлургия, химия, нефть химиясе һәм сәнәгатьнең башка тармаклары предприятиеләре белән, шулай ук аларның санитар - яклау зоналары чикләрендә урнаштырырга кирәк түгел (42.13330.2011 СП 8.3 п.).

4.4.42. Предприятие янындагы әйләнә-тирә мохитне саклауга бәйле сәламәтләндерү, санитар-яклау зоналарын төзекләндерүне дә кертеп, зыянлы чүплекләр булган предприятие хисабына тормышка ашырыла (п. 42.13330.2011).

4.4.43. Санитар-яклау зоналарын яшелләндерүнең минималь мәйданын зонаның киңлегенә карап, 13 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк (П.8.6 СП 42.13330.2011).

13 нче таблица

Санитар-саклау зоналарын яшелләндерү мәйданы

Санитар-саклау зонасының киңлеге, метр	Яшелләндерүнең минималь мәйданы, процент
До 300гә кадәр	60
300дән 1000 гә кадәр	50
1000нән 3000 гә кадәр	40
3000нән артык	20
Яшелләндерү мәйданы предприятиенең санитар-яклау зонасы проекты нигезендә арттырылырга мөмкин	

Торак һәм иҗтимагый-эшлекле зоналар ягыннан санитар-яклау зоналарында киңлектәге агач-куак утыртмалары полосасын күздә тотарга кирәк.
50 метрдан да ким түгел, ә зона киңлеге 100 метрга кадәр булганда-20 метрдан да ким түгел (п. 8.6. СП 42.13330.2011).
4.4.44. Тарих һәм мәдәният һәйкәлләре булган җитештерү объектларын реконструкцияләгәндә аларның тарихи йөзен саклау буенча чараларны күздә тотарга кирәк (П. 8.13330.2011).

Фәнни-җитештерү зоналары

4.4.45. Фәнни-җитештерү зоналары территорияләре гамәлдәге фән һәм фәнни хезмәт күрсәтү учреждениеләрен, лаборатория, тәҗрибә-конструкторлык, эксперименталь, техник-гамәлгә кертү объектларын, алар белән бәйле һөнәри белем бирү оешмаларын һәм югары белем бирү мәгариф оешмаларын, технопаркларга, фәнни паркларга, бизнес-инкубаторларга, инновацияләр инкубаторларына, шулай ук хезмәт күрсәтә торган объектлар: кунакханәләр, учреждениеләр һәм предприятиеләр, транспорт һәм инженерлык корылмаларын урнаштыру өчен билгеләнгән (п. 8.8 СП 42.13330.2011).

4.4.47. Фәнни-җитештерү зоналарының составын, аерым элементларны урнаштыру шартларын, шулай ук аларның санитар-саклау зоналарының зурлыгын, тәҗрибә производстволарының әйләнә-тирә мохиткә йогынтысы факторларын исәпкә алып, билгеләргә кирәк. 50 метрдан артык киңлектәге санитар-саклау зоналарын таләп итми торган тәҗрибәле производстволар булганда, фәнни-җитештерү зоналарында катнаш төзелеш зоналары тибы буенча аларны формалаштырып, торак төзелешен урнаштырырга рөхсәт ителә (п.8 СП 42.13330.2011).

4.4.48. Технопарклар гамәлдәге предприятиеләр базасында яки яңа төзелә торган объектлар рәвешендә алдынгы технологияләрнең тәҗрибә полигоны буларак формалаштырыла. Технопаркларны оештыруга карата таләпләр проектлау биреме белән билгеләнә.

4.4.46. Фәнни-җитештерү зонасы өчен бинaлар һәм корылмалар астында биләгән мәйданның (квартал) мәйданына мөнәсәбәтен әлеге нормативка 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә алырга кирәк (СП 42.13330.2011).

Коммуналь-склад зонасы

4.4.49. Коммуналь-склад зоналары территорияләре азык-төлек (азык-төлек, ит һәм сөт) сәнәгате предприятиеләрен, гомумтовар (азык - төлек һәм азык-төлек булмаган), махсус складларны (суыткыч, бәрәңге, яшелчә, җиләк-җимеш саклагычларын), шәһәр халкына коммуналь-коммуналь, транспорт һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләрен урнаштыру өчен билгеләнгән (п.8.42.13330.2011).

Транспорт төеннәрендә һәм автомобиль юллары буенда күп катлы җир һәм җир асты стоянкалары, гаражлар, коммуналь-склад объектлары урнаштырылган югары интенсивлыктагы коммуналь - склад зоналарын формалаштыру зарур.

4.4.50. Халыкка хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган логистик һәм склад комплекслары системасын торак пунктлардан читтә, аларны тышкы транспорт төеннәренә якынайтып формалаштырырга кирәк.

Дәүләт резервлары, нефть һәм нефть продуктлары складлары, сыекландырылган газлар, шартлаткыч материаллар һәм көчле агулы матдәләрнең базис складлары, азык-төлек, фураж һәм сәнәгать чималы базис складлары, Урман һәм төзелеш материалларының агач ташу базис складлары складларын, шулай ук торак пунктлардан һәм махсус сакланыла торган территорияләрдән читтә дә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

4.4.51. Коммуналь - склад зоналары территорияләрендә тузан материалларының ачык складларын, калдыклардан, калдыклардан урнаштыру рөхсәт ителми.

4.4.52. Биналар һәм корылмалар астында биләгән мәйданның коммуналь-склад зонасы өчен участок (квартал) мәйданына мөнәсәбәтен әлеге нормативка 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә алырга кирәк (СП 42.13330.2011).

4.4.53. Шәһәр халкына хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән складларның җир участоклары күләме 10 - 13 (СП 42.13330.2011) таблицалары нигезендә кабул ителә.

Бәрәңге, яшелчә һәм җиләк-җимеш саклагычлары өчен санитар-саклау зоналары күләме 50 метрдан да ким булмаска тиеш (п.8.13330.2011).

4.4.54. Халыкка турыдан-туры хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган склад комплексларын торак пункттан читтә, җирлекнең аерым склад районнарында, санитар, янгынга каршы һәм махсус нормаларны үтәгәндә тышкы транспорт төеннәренә якынлаштырырга кирәк (п. 42.13330.2011).

4.4.55. Махсус нормалар һәм аларны беренче төркем нефть һәм нефть продуктлары складлары, нефть һәм нефть продуктлары складлары, нефть һәм нефть продуктлары, сыекландырылган газ складлары, шартлаткыч материаллар складлары, көчле агулы матдәләрнең базис складлары, азык-төлек, фураж һәм сәнәгать чималы, урман ташу базалары, Урман һәм төзелеш материалларының базис складлары складлары өчен күздә тотыла (п.8.9 п. 42.13330.2011).

4.4.57. В зеленой зоне поселения следует предусматривать питомники древесных и кустарниковых растений и цветочно-оранжерейные хозяйства с учетом обеспечения города посадочным материалом. Площадь питомников должна быть не менее 80 гектаров. Площадь питомников следует принимать из расчета 3 - 5 кв.метров/человека. Общую площадь цветочно-оранжерейных хозяйств следует принимать из расчета 0,4 кв.метров/человека.

14 нче таблица

Махсус складлардагы җир кишәрлекләренең сыйдырышлыгы һәм күләме 1 мең кешегә

Склады специализированные	**Вместимость складов, тонн**	**Размеры земельных участков, кв. метр**
Суыткычлар бүлү (ит һәм ит продуктларын, балык һәм балык продуктларын, май, хайван майларын, сөт продуктларын һәм йомырка саклау өчен)	27	190* 70
Җиләк-җимеш саклау урыннары	17	1300* 610
Яшелчә саклау урыннары	54	
Бәрәңге саклагычлары	57	

* Санда бер катлы складлар, ә тапкырлаучыда - күпкатлы складлар өчен нормалар китерелгән. Искәрмә:

1. Бәрәңге, яшелчә, җиләк-җимеш үстерү һәм әзерләү районнарында складларның сыйдырышлылыгы һәм, димәк, җир кишәрлекләренең мәйданы 0,6 коэффициенты белән кабул ителә.
2. Бәрәңге һәм җиләк-җимеш саклагычларының сыйдырышлылыгын һәм саклагычлар өчен җир участоклары күләмен шәһәрләрдән тыш саклауны оештыру хисабына киметергә кирәк, аның өлеше республикалар, крайлар, өлкәләр һәм федераль әһәмияттәге шәһәрләр сәүдә идарәсе органнары тарафыннан билгеләнә.

4.4.58. Коммуналь-склад объектлары өчен санитар-саклау зоналары күләме СанПиН нигезендә билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03 к

4.4.59. Төрле билгеләнештәге складларның җир кишәрлекләренең мәйданнары һәм күләме 14-17 таблицалар нигезендә кабул итәргә рөхсәт ителә.

4.5. Рекреацион зоналар

4.5.1. Рекреацион зоналар составында гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр, массакүләм ял итү зоналары, аеруча саклаулы табигать территорияләре зоналары, урманнар, скверлар, парклар, бакчалар, күлләр, сусаклагычлар, пляжлар, шулай ук ял, Туризм, физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен файдаланыла торган һәм файдаланыла торган башка территорияләр бүленергә мөмкин.

4.5.2. Рекреацион зоналар территориясендә рекреацион, сәламәтләндерү һәм табигать саклау объектларын эксплуатацияләүгә бәйле булмаган гамәлдәге сәнәгать, коммуналь-склад һәм башка объектларны төзү һәм киңәйтү рөхсәт ителми (42.13330.2011 СП 9.1 п.).

4.5.3. Торак пункттагы яшел үсентеләрне, аның зурлыгын һәм әһәмиятен, аның планлаштыру структурасын, архитектура-пространство композициясен һәм җирле шартларны исәпкә алып, бердәм система рәвешендә күздә тотарга кирәк.

Торак пунктның яңа территорияләрен проектлаганда һәм реконструкцияләгәндә гамәлдәге яшел үсентеләрне максималь рәвештә саклауны һәм куллануны күздә тотарга кирәк.

4.5.4. Торак пункт төзелеше чикләрендә төрле билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрнең чагыштырма авырлыгы (төзелеш территориясенең яшелләндерелгән булуы) 55 проценттан да ким булмаска тиеш, торак район территориясе чикләрендә - 25 проценттан да ким булмаска тиеш (микрорайон (квартал) территориясенең гомуми мәйданы (42.13330.2011 п.).

1 километрдан артык киңлектәге санитар-саклау зоналары булдыруны таләп итүче предприятиеләр белән шәһәрләрдә төзелеш территориясен яшелләндерү дәрәҗәсен кимендә 15 процентка арттырырга кирәк.

Гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләр

4.5.5. Гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләр-шәһәр төзелеше нормалаштыру объектлары-парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар, яр буйлары һәм халыкның кыска вакытлы ял итү урыннары рәвешендә тәкъдим ителгән.

4.5.6. Шәһәр территориясендә урнашкан парклар, бакчалар, бульварлар, скверлар, яшелләндерелгән территорияләр мәйданы кимендә кабул ителергә тиеш (9.14 П. 42.13330.2011):

6 кв. метр/кеше-торак районнар өчен;

10 кв. метр/кеше-гомумшәһәр территорияләре өчен.

Шәһәр урманнарының булган массивларын шәһәр урман паркларына әйләндерергә һәм аларны югарыда күрсәтелгән гомуми файдаланудагы территорияләргә өстәмә рәвештә бер кешегә 5 кв. метрдан да ким булмаган күләмдә исәбеннән кертергә кирәк (п.9. 14 СП 42.13330.2011).

4.5.7. Гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләр структурасында 0,5 километр киңлектәге эре парклар һәм урман парклары кимендә 10 процент тәшкил итәргә тиеш (п.9. 15 СП 42.13330.2011).

4.5.8. Гомуми кулланылыштагы яшелләндерү объектлары мәйданнарын кимендә кабул итәргә кирәк:

парклар-15 гектар;

торак районнарның парклары-10 гектар; бакчалар-3 гектар;

скверлар-0,5 гектар.

Реконструкция шартлары өчен күрсәтелгән күләмнәр киметелергә мөмкин (42.13330.2011 СП 9. 4 п.).

4.5.9. Яңа рекреацион объектны проектлау һәм рекреацион зоналарның гамәлдәге территорияләрен реконструкцияләү иң чик рекреация йөкләнешенең якынча дәрәҗәсе һәм 17 нче таблица нигезендә һәркем файдалана алырлык радиусы белән бәйле булырга тиеш.

4.5.10. 10-50 кеше/гектардагы урман паркларында бер тапкыр бирелә торган килүчеләр арасында юл - тропик челтәрне, аларның хәрәкәтен оештыру өчен, ә кыр капларында - туфрак саклау утыртмаларын, шул исәптән бер тапкыр 50 кеше һәм аннан күбрәк кеше урман ландшафтын паркка әверелдерү чараларын (СП 42.13330.2011 п.9.16) күздә тотарга кирәк.

4.5.11. Парк-күп функцияле яки махсуслаштырылган рекреацион эшчәнлек юнәлешендәге, халык күпләп ял итә торган, кагыйдә буларак, 10 гектардан да ким булмаган күләмдә рекреацион эшчәнлек алып баручы территория. Реконструкция шартларында парк территориясенең зурлыгы гамәлдәге шәһәр төзелеше вәзгыяте белән билгеләнә.

Ландшафт композициясенең күпчелек элементларына карап болын, су, балалар, спорт, этнография һәм башка билгеләнештәге парклар, башкарыла торган структур-планлаштыру функциясенә карап, төрле яшьтәге һәм төрле ял төрләрендәге халык ихтыяҗларын канәгатьләндерү йөзеннән, шәһәркүләм күп функцияле Парклар һәм торак районнарның (микрорайоннарның) парклары аерып тора.

4.5.12. Парк территориясе элементларының чагыштырмасын паркның гомуми мәйданының 10% ын кабул итәргә кирәк:

яшел үсентеләр һәм сулыклар территорияләре - 65 - 70; аллеялар, юллар,

мәйданчыклар-25-28;

биналар һәм корылмалар - 5-7.

4.5.13. Парк территориясенең функциональ оештырылышын 18 нче таблица нигезендә проектларга кирәк.

4.5.14. Керү радиусы булырга тиеш:

парклар өчен-җәмәгать транспортында 20 минуттан артык түгел;

торак районнарның (микрорайоннар) парклары өчен-15 минуттан да артык түгел яки 1200 метр җәяүлеләр йөри ала (9.15 СП 42.13330.2011 п.).

18 нче таблица

Яңа рекреацион объектның үтемлелеген билгеләү һәм гамәлдәге территорияләрне рекреацион зоналарны реконструкцияләү

Рекреацион объектның тибы	Иң чик рекреацион нагрузка-бер тапкыр бирелә торган кешеләр саны, кеше/гектарга	Керү радиусы
Урманнар:		-
караңгы ылыслы	1 – 3тән артык булмаган	
Ачык ылыслы	3 тән артык булмаган	
киң яфраклы	8 дән артык булмаган	
урман болыннары	20 дән артык булмаган	
Урман-парклары	10нан артык булмаган	15-20 минут эчендә транспорт белән
Болын парклары	10нан артык булмаган	15-20 минут эчендә транспорт белән
Гидропарклар	10нан артык булмаган	15-20 минут эчендә транспорт белән
Парклар	100дән артык булмаган	1200 - 1500 м
Ял зоналары парклары	70тән артык булмаган	15-20 минут эчендә транспорт белән
Бакчалар	100дән артык булмаган	400 - 600 м
Скверлар	100 һәм артыграк	300 - 400 м
Бульварлар	100 һәм артыграк	300 - 400 м
Искәрмә: 1. Рекреация объекты территориясендә рекреацион йөкләнешнең төрле дәрәҗәләре булган зоналарга бүленергә мөмкин. 2. Фактик рекреация йөкләнеше бирелгән үлчәмнәр белән билгеләнә һәм формула буенча исәпләнә: N R = — S , R-рекреацион йөкләнеш, кеше/гектарга; N - рекреация объектларына килүчеләр саны, кеше; S-рекреацион территория мәйданы, гектар. 3. Рекреация территориясендә бер үк вакытта торучы кешеләр саны, рекреация объектыннан мөмкинлеге радиусында яшәүче халык санының 10-15 процентын кабул итәргә тәкъдим ителә.		

4.5.15. Парк территориясендә комплекслы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: төп юлларның каты өслеге, өслекләрнең бәйләнеше элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүп-чар өчен кече контейнерлар, мәйданчыклар җиһазлары, яктырту җиһазлары. Күпфункцияле парк территориясендә төзекләндерү элементларын үз эченә ала: каты төрләр төп юллар һәм мәйданчыкларны (спорт һәм балалар мәйданчыкларыннан тыш) каплау, өслекләрне бәйләү элементлары, яшелләндерү, декоратив-гамәли бизәү элементлары, су җайланмалары (сулыклар, фонтаннар), эскәмияләр, чүп-чар өчен кечкенә контейнерлар, коймалар (парк, аттракционнар зонасы, аерым мәйданчыклар), мәйданчык җиһазлары, урам техник җиһазлары («су» арбасы, «туңдырма»), яктырту җиһазлары, архитектура-декоратив яктырту җиһазлары, парк зонасы яки парк турында мәгълүмат йөртүче җиһазлар.

19 нчы таблица

Парк территориясен функциональ оештыру

Куллану төрләре буенча паркның функциональ зоналары	Парк зоналарының җир участоклары	
	паркның гомуми мәйданыннан %	кеше башына кв. метр
Мәдәни-агарту чаралары зонасы	3 - 8	10 - 20
Массакүләм чаралар зонасы (тамаша, аттракционнар һ. б.)	5 - 17	30 - 40
Физкультура-сәламәтләндерү чаралары зонасы	10 - 20	75 - 100
Балалар ял итү зонасы	5 - 10	80 - 170
Йөрү зонасы	40 - 75	200
Хуҗалык зонасы	2 - 5	-

4.5.16. Яшелләндерүнең төрле төрләрен һәм алымнарын куллану киңәш ителә: вертикаль (Пергола, трельяжлар, шпалерлар), мобиль (контейнерлар, вазоннар), агачлардан, куаклардан декоратив композицияләр, әлеге климат зонасы өчен хас үсемлекләр төрләрен кулланып чәчәк бизәү, шулай ук үсемлекләрнең экзотик төрләрен махсус паркларда куллану.

4.5.17. Бакча рекреацион эшчәнлекнең чикләнгән җыелмасы белән чикләнгән территориядән гыйбарәт, ул күбесенчә халыкның йөрү һәм көндәлек ял итү өчен билгеләнгән, ул, кагыйдә буларак, 3-5 гектар мәйданны били. Реконструкция шартларында бакча территориясенең зурлыгы гамәлдәге шәһәр төзелеше ситуациясе белән билгеләнә.

4.5.18. Бакчаның территория элементлары нисбәтеннән кабул итәргә кирәк процент бакчаның гомуми мәйданыннан :

яшел үсентеләр һәм сулыклар территорияләре - 80 - 90; аллеялар, юллар, мәйданчыклар-8-15;

биналар һәм корылмалар - 2-5.

4.5.19. Микрорайон (квартал) проектлаганда, гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләрне микрорайон бакчасы рәвешендә формалаштырырга киңәш ителә.

Микрорайон (квартал) бакчасы өчен 4.7.17 пунктта китерелгән бакча элементларының чагыштырмасын үзгәртү рөхсәт ителә.

4.5.20. Бакча территориясендә комплекслы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: юлларны плитка белән каплау, өслекләрне бәйләү элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүплекләр, урам техник җиһазлары (арбалар), яктырту җиһазлары.

4.5.21. Бульвар һәм җәяүлеләр аллеялары урам һәм елга буйларындагы линия формасындагы яшелләндерелгән территорияләрдән гыйбарәт.

Бульварлар һәм җәяүлеләр аллеяларын җәяүлеләр хәрәкәтенең массакүләм агымнары юнәлешендә күздә тотарга кирәк (42.13330.2011 с. 9. 21 п.).

Җәяүлеләр аллеясы булган бульварлар киңлеген кабул итәргә кирәк, ким дигәндә метр урнаштырылган :

урамнар буенча-18;

урамның бер ягында машиналар йөрү өлеше һәм төзелеш арасында-10 (9.21 п. 42.13330.2011).

Бульварның киңлеге һәм озынлыгы минималь нисбәтен 1: 3 тән дә ким булмаска тиеш.

4.5.22. Бульварга керү системасы өстәмә рәвештә аның озын яклары буенча 250 метрдан да артык түгел, ә интенсив хәрәкәт булган урамнарда-җәяүлеләр кичүе белән бәйләнештә оештырыла. Торак урамнар буйлап 18-30 метр киңлектәге бульвар полосаларын проектларга кирәк.

4.5.23. Бульвар территориясе элементларының нисбәтен, аның киңлегенә карап, 20 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

20 нче таблица

Бульвар территориясе элементларының чагыштырмасы

Бульвар киңлеге, метр	**Территория элементлары (гомуми мәйданның проценты)**		
	яшел территорияләр плантацияләр һәм сусаклагычлар	**аллеялар, юллар, площадкалар**	**объектлар һәм үсеш**
18 - 25	70 - 75	30 - 25	-
25 - 50	75 - 80	23 - 17	2 - 3
50 дән артык	65 - 70	30 - 25	5 артык түгел

4.5.21. Мәйдан - кыска вакытлы ял итү һәм җәяүлеләрнең транзит хәрәкәте өчен, гадәттә 0,5 - 2,0 гектар зурлыктагы компакт-ландшафт мәйдан.

4.5.22. Мәйдан территориясенең элементларының нисбәте 21нче таблицага туры килергә тиеш.

21нче таблица **Мәйдан террит**

ориясе элементларының нисбәте

Квадратлар урнашкан:	Территория элементлары (гомуми мәйданның проценты)	
	яшел киңлекләр һәм су объектлары	аллеялар, юллар, уен
Шәһәр урамнарында һәм мәйданнарда	60 - 75	40 - 25
Торак урыннарда, торак урамнарда, биналар арасында, аерым биналар	70 - 80	30 - 20

4.5.26. Бульвар һәм скверлар территориясендә комплекслы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: юллар һәм пло - мәйданчыкларның каты өслеге, өслекләр бәйләнеше элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүп - чар өчен кече контейнерлар, яктырту җиһазлары, архитектура-декоратив яктырту җиһазлары.

Юллар өслеген, нигездә, плитка куәте рәвешендә проектларга, капламның колористик чишелешен, декоратив-гамәли бизәлеш элементларын, Түбән декоратив киртәләр урнаштыруны күздә тотарга киңәш ителә.

4.5.27. Биналар һәм корылмалардан яшел үсентеләргә кадәр ераклыкны 22 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

22 нче таблица

Биналардан һәм корылмалардан яшел киңлекләргә кадәр ара

Бина,төзелмә	Бинадан, структурадан, күчәрдән ераклык,	
	агач кәүсәсе	куак
Бинаның тышкы стенасы һәм төзелеше	5,0	1,5
Трамвай юлының кыры	5,0	3
Тротуар кыры һәм бакча юлы	0,7	0,5
Урамнарның машина юлының кыры, юл җилкәсенең ныгытылган полосасы яки чокыр чите.	2,0	1,0
Яктырту челтәре, трамвай, күпер ярдәме һәм эстакада	4,0	-
Ык нигезе, террасалар һ.б.	1,0	0,5
Сакланган стенаның эчке йөзе	3,0	1,0
Җир асты челтәрләре: газүткәргеч, канализация	1, 5	-
җылылык челтәре (канал стенасы, тоннель яки кабыгы канал асфальты)	2,0	1,0
сантехника, дренаж	2,0	-
электр кабель һәм элемтә кабель	2,0	0,7
Тамга: 1. Бирелгән нормалар таҗ диаметры 5 метрдан артмаган агачларга карый һәм булырга зуррак таҗ диаметрлы агачлар өчен артты. 2. Биналар янына утыртылган агачлар торак һәм җәмәгать бүлмәләрен изоляцияләүгә һәм яктыртуга комачауламаска тиеш (СП 42.13330.2011 9.5 пункты).		

4.5.28. Гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр кече архитектура формалары: фонтан һәм бассейннар, баскычлар, пандуслар, терәк стеналар, беседкалар, яктырткычлар һ.б. белән җиһазландырырга һәм җиһазландырылырга тиеш (42.13330.2011 СП 9.22 п.).

4.5.29. Ландшафт-рекреацион территорияләрнең (юллар, аллеялар, сукмаклар) юл челтәрен, тукталыш пунктларына, уен һәм спорт мәйданчыкларына кыска араларны билгеләүне исәпкә алып, җәяүлеләрнең төп юллары юнәлешләренә туры китереп, мөмкин булганча, мөмкин кадәр тайпылышлар белән трассаларга кирәк.

4.5.30. Юл киңлеге 0,75 метр булырга тиеш (бер кешенең хәрәкәт полосасының киңлеге) (9.23 СП 42.13330.2011 п.).

4.5.31. Шәһәрләрнең Яшел зоналарында агач һәм куак үсемлекләре питомникларын һәм шәһәр һәм авыл җирлекләре төркемнәрен утырту материалы белән тәэмин итүне исәпкә алып, чәчәк-оранжеремия хуҗалыкларын күздә тотарга кирәк. Питомникларның мәйданы 80 гектардан да ким булмаска тиеш.

Питомникларның мәйданы, халыкның гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр белән тәэмин ителеше дәрәҗәсенә, санитар - яклау зоналары күләменә, бакчачылык ширкәтләренең үсешенә, табигый-климат һәм башка җирле шартлар үзенчәлекләренә бәйле рәвештә, 3-5 кв.метр исәбеннән кабул ителергә тиеш. Чәчәк-

оранжер хуҗалыкларының гомуми мәйданы бер кешегә 0,4 кв. метр исәбеннән кабул итәргә кирәк (п.9. 24 СП 42.13330.2011).

Ял итү зоналары

4.5.32. Массакүләм ял һәм коену өчен файдаланыла торган су объектларын рекреацияләү зоналарын проектлаганда, аларны урнаштыру урынын сайлау билгеләнгән тәртиптә килештерелә. Шул ук вакытта түбәндәге таләпләрне исәпкә алырга кирәк:

су объекты суның сыйфаты һәм территориянең санитар торышы санитар-эпидемиологик һәм гигиена таләпләренә туры килүе;

суга уңайлы һәм куркынычсыз карашлар урнаштыру мөмкинлеге; рекреация зонасына керү юллары булу яки аларны урнаштыру мөмкинлеге;;

куркынычсыз рельеф су объектының уңайлы гидравлик режимы; тискәре һәм куркыныч процессларның барлыкка килү мөмкинлеге булмау

(оползней һ. б.) ("су объектларын рекреацияләү зоналарына гигиеник таләпләр»ГОСТ 17.1.5.02-80).

4.5.33. Су объектларын рекреацияләү зонасы, җирле шартларны исәпкә алып, портлардан һәм Порт корылмаларыннан, гидротехник корылмалардан, агынты суларны агызу урыннарыннан, шулай ук башка пычрану чыганакларыннан ераграк торырга тиеш.

Рекреация зонасы санитар-саклау зоналарыннан читтә һәм әйләнә-тирәлекнең пычрану чыганакларына һәм тавыш чыганакларына карата (ГОСТ 17.1.5.02-80 «су объектларын рекреацияләү зоналарына гигиеник таләпләр») урнаштырылган булырга тиеш.

4.5.34. Ял итү зоналарында урнашкан пляжлар (елга һәм күлләр) территорияләре күләме бер кешегә 8 кв.метрдан да ким булмаска тиеш, балалар өчен - бер кешегә 4 кв. метрдан да ким булмаска тиеш.

Елга һәм күл пляжлары өчен яр буе полосасының минималь озынлыгын бер кешегә 0,25 метрдан да ким булмаска тиеш (п.9. 32 СП 42.13330.2011).

4.5.35. Пляжларга бер тапкыр килүчеләр саны пляжларны бер үк вакытта йөкләү коэффициентларын исәпкә алып исәп тотарга кирәк:

санаторийлар-0,6-0,8;

ял һәм туризм учреждениеләре - 0,7-0,9; балаларның ял итү һәм сәламәтләндерү учреждениеләре - 0,5 - 1,0; җирле халык өчен гомуми файдалану - 0,2;

юлламасыз ял итүчеләр-0,5 (42.13330.2011 П.9.32).

4.5.35. Ял итү зонасы территориясендә түбәндәгеләр проектларга кирәк: медицина хезмәте күрсәтү пункты, коткару станциясе, җәяүлеләр юллары, инженерлык җиһазлары (эчә торган су белән тәэмин итү, ташландык суларны агызу, пычранган өслек агып төшүдән саклау), яшелләндерү, чүп-чар җыюлыклар, күләгә өемнәре, җәмәгать бәдрәфләре (ГОСТ 17.1.5.02 - 80 «су объектларын реацияләү зоналарына гигиеник таләпләр»).

4.6. Транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы зоналары

4.6.1. Инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы зоналары тимер юл, автомобиль, елга, диңгез, һава һәм труба үткәргеч транспорт, элемтә объектлары һәм инженерлык җиһазлары өчен билгеләнгән.

4.6.2. Җирлек территориясендә транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы объектларын урнаштырганда, санап үтелгән объектларның торак, Иҗтимагый төзелешкә һәм җирлекнең рекреацион зоналарына зыянлы йогынты чыганакларыннан норматив аермаларны билгеләү белән тәэмин ителә торган зыянлы йогынтыны булдырмауны күздә тотарга кирәк. Норматив өзеклекләр СанПин 2.2.1/2.1.1.1.2 нигезендә билгеләнә.

Халык иминлегенә турыдан-туры йогынты ясаучы Корылмалар һәм коммуникацияләр шәһәр һәм авыл җирлекләреннән читтә урнашкан.

4.6.3. Корылмалар һәм транспорт коммуникацияләре, элемтә, инженерлык җиһазлары бүлеп бирелгән чикләрдәге территорияләр объектларның техник һәм эксплуатацион характеристикаларын исәпкә алып формалаштырыла.

4.6.4. Әлеге территорияләрне оештыруга карата таләпләр һәм проектлаштырганда кулланырга кирәк булган норматив документлар исемлеге әлеге нормативларның 5.2 һәм 5.3 бүлекләрендә китерелгән.

4.6.5. Корылмаларга һәм коммуникацияләргә һәм аларның санитар-яклау зоналарына бүлеп бирелгән чикләрдәге территорияне төзекләндерү буенча бурычлар корылмаларның милекчеләренә йөкләнә.

4.7. Авыл хуҗалыгы кулланылышы зоналары Гомуми таләпләр

4.7.1. Торак пунктлар территорияләре чикләрендә урнаштырыла торган функциональ зоналар составына авыл хуҗалыгы кулланышы зоналары (шул исәптән авыл хуҗалыгы җирләре зоналары), шулай ук авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге һәм авыл хуҗалыгы, дача хуҗалыгы, бакчачылык, авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны, шәхси ярдәмче хуҗалыкны үстерү өчен билгеләнгән зоналар кертелергә мөмкин.

4.7.2. Дача хуҗалыгы, бакчачылык, яшелчәчелек, шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару өчен билгеләнгән яңа төзелә торган объектларны шәһәр округы һәм җирлекләре территориясе чикләрендә торак пунктлардан читтә урнаштырырга киңәш ителә.

4.7.3. Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге һәм авыл хуҗалыгы, дача хуҗалыгы, бакчачылык, шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару, үсеш өчен билгеләнгән зоналарны кертү хисабына торак пунктлар чикләрен үзгәртү

авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны, җирлекнең генераль планына үзгәрешләр кертү юлы белән, 2 өлешләрдә билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырырга тәкъдим ителә.

- Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 24 статьясындагы 14 статьясы.

4.7.4. Авыл хуҗалыгы җирләре зоналары-ул, кагыйдә буларак, торак пунктлардан читтә урнашкан җирләр, сөрүлекләр, печәнлекләр, көтүлекләр, ятаклар, күпьеллык үсемлекләр (бакчалар һ.б.) биләп торган җирләр.

4.7.5. Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар - авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү, саклау һәм беренчел эшкәртү өчен файдаланыла торган биналар,

корылмалар, корылмалар биләп торган зоналарга шулай ук авыл хуҗалыгы юллары, коммуникацияләр, агач-куак үсеше белән шөгыльләнүче җирләр дә керә.

4.7.6. Авыл хуҗалыгы зоналары, төп максатчан билгеләнештән тыш, төп функцияле җитештерү өчен файдаланыла ала:

интенсив бакчачылык һәм яшелчәчелек;

фәнни-белем бирү зоналары белән төп функцияләре; фәнни тикшеренүләр;

югары белем бирү, фәнни тикшеренүләр; махсус белем бирү.

4.7.7. Авыл хуҗалыгы кулланышындагы зоналарда профильле тармаклар үсешенә бәйле булмаган максатларда барлык төр авыл хуҗалыгы җирләрен алу чикләнә. Әлеге зоналарда авыл хуҗалыгының төп тармакларын үстерү шартларына тискәре йогынты ясый торган җитештерү эшчәнлегенең барлык төрләре Максималь Дәрәҗәдә чикләнә.

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны урнаштыру зоналары (җитештерү зонасы)

Гомуми таләпләр

4.7.8. Җирлекнең һәм торак пунктларның җитештерү зоналарын территориаль планлаштыру документлары нигезендә урнаштырырга кирәк.

4.7.9. Җирлекнең һәм торак пунктларның (алга таба-җитештерү зоналары) җитештерү зоналарында терлекчелек, кошчылык һәм җәнлекчелек предприятиеләрен, Авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм эшкәртү, авыл хуҗалыгы машиналарына һәм машиналарына ремонт, техник хезмәт күрсәтү һәм аларны саклау, төзелеш атлары әзерләү предприятиеләрен урнаштырырга кирәк- җирле материаллардан эшләнмәләр һәм детальләр, машина сынау станцияләре, ветеринария учреждениеләре, теплицалар һәм парниклар, промысел цехлары, матди складлар, транспорт, энергетика һәм башка объектлар, шулай ук җитештерү зонасы объектларының эчке һәм тышкы элемтәләрен тәэмин итүче коммуникацияләр.

4.7.10. Россия Федерациясе Җир кодексы нигезендә җитештерү зоналарын һәм алар белән бәйле коммуникацияләрне урнаштыру өчен сайларга кирәк

авыл хуҗалыгы өчен яраклы булмаган җирләрдә яисә начар сыйфатлы авыл хуҗалыгы җирләрендә мәйданчыклар һәм трассалар бар.

4.7.11. Күпьеллык җиләк-җимеш үсентесе, саклагыч урманнар белән шөгыльләнүче сөрүлекләрдә, җирләрдә җитештерү зоналарын урнаштыру аерым очракларда рөхсәт ителә.

4.7.12. Җитештерү зоналарын урнаштыру рөхсәт ителми:

җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык яки аның территориаль органнары рөхсәтеннән башка файдалы казылма ятмалары ятмалары мәйданчыкларында;

предприятиеләрне, биналарны һәм корылмаларны төзү һәм эксплуатацияләү өчен янарга мөмкин булган оползня зоналарында;

эчәргә яраклы су чыганакларын санитар саклау зоналарында;

дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитар, тау-санитар саклау округларының барлык зоналарында;

яшел зоналар җирләрендә;

җир участокларында пычранган органическими һәм радиоактивными белән эш итү вакыты чыкканга кадәр сроклары билгеләнгән Идарәсе күзәтчелек буенча Федераль хезмәт өлкәсендә кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге буенча Татарстан Республикасы (Татарстан) һәм Идарәсе буенча Федераль хезмәтнең ветеринария һәм федераль - тосанитарному күзәтчелек итү буенча Татарстан Республикасында;
махсус сакланыла торган табигый территорияләр җирләрендә, шул исәптән мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында, мәдәни мирас объектларын дәүләт саклавы өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт органы рөхсәтеннән башка.

4.7.13. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм корылмаларын махсус сакланыла торган территорияләрнең сак зоналарында урнаштыру рөхсәт ителә, әгәр ниятләнгән объектларны төзү яки аларны эксплуатацияләү табигать шартларын бозмаса һәм аларның сакланышына янамаса.
Ниятләнгән объектларны урнаштыру шартлары аерым саклана торган табигать территорияләре булган барлык йортлар белән килештерелергә тиеш.

4.7.14. Сулыкларның су саклау зоналарында, су объектларын су һәм табигать саклау законнары нигезендә пычратудан, чүпләнүдән һәм ташландык суларны агызудан саклауны тәэмин итүче корылмалар белән җиһазланганда, җитештерү зоналарын урнаштыру рөхсәт ителә.

4.7.15. Елгаларның һәм сулыкларның яр буе кишәрлекләрендә җитештерү зоналарын урнаштырганда зоналарның планлаштырылган тамгалары, су агымының терәк һәм качып йөрүен, шулай ук дулкынның һәм аның нагонының биеклеген исәпкә алып, су горизонтыннан 0,5 метрга югарырак кабул ителергә тиеш.

10 елдан артык эксплуатация срогы булган предприятиеләр өчен исәп-хисап горизонты өчен суның иң югары дәрәҗәсен, 50 елга бер тапкыр кабатлану ихтималы булган, 10 елга кадәр - 10 елга бер тапкыр кабул итү зарур.
Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен сулыкларның яр буе участокларында урнаштырганда һәм предприятиеләр белән турыдан-туры бәйләнмәгән очракта, киңлеге 40 метрдан да ким булмаган яр буе полосасын күздә тотарга кирәк.

4.7.16. Радио - станцияләр, шартлаткыч матдәләр складлары, көчле тәэсир итүче агулы матдәләр һәм башка предприятиеләр һәм махсус билгеләнештәге объектлар урнашкан районда җитештерү зоналарын урнаштырганда проектлана торган зоналардан ераклык күрсәтелгән объектларның санитар-саклау зоналарын үтәгәндә гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк (СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03.)

4.7.17. Атмосферага шактый күләмдә төтен, тузан яки начар ис бүлеп бирә торган авыл хуҗалыгы предприятиеләре, җитештерү зоналары табигый җил белән тәэмин ителмәгән территорияләрдә булырга рөхсәт ителми.

4.7.18. Җитештерү зоналарында минераль ашламалар складларын һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чараларны урнаштырганда сулыкларга зарарлы матдәләр эләкмәскә тиешле чаралар үтәлергә тиеш.

Минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складларын балык хуҗалыгы сулыкларыннан кимендә 2 километр ераклыкта урнаштырырга кирәк.

Аеруча кирәк булган очракта, балык һәм су биологик ресурсларын саклау өлкәсендә территориаль органнар белән килештерелгән очракта, күрсәтелгән складлардан балык хуҗалыгы сулыкларына кадәр ераклыкны киметү рөхсәт ителә.
Минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складлары өчен СанПиН таләпләренә туры китереп санитар-яклау зоналары оештыруны күздә тотарга кирәк 2.2.1/2.1.1.1200-03 к

4.7.19. Җирлекнең җитештерү зонасын торак төзелешенә карата мөмкин булган яктан, җир рельефы буенча түбәнрәк булырга кирәк.
Җитештерү зонасын оештырганда объектлар һәм корылмаларны мөмкин кадәр торак зонага карата берьяклы урнаштырылган бер мәйданчыкта тупларга кирәк.
Җитештерү зоналары территорияләре гомуми челтәрдәге тимер яисә автомобиль юлларына, шулай ук елгаларга бүленергә тиеш түгел.

4.7.20. Җитештерү зоналарын планлаштыру һәм төзегәндә алдан карарга кирәк:
селитор зонасы белән планлаштырылган бәйләнеш;
бер җир кишәрлегендә авыл хуҗалыгы һәм сәнәгать-сәнәгать предприятиеләрен икътисади яктан максатчан кооперацияләү һәм гомуми ярдәмче һәм хезмәт күрсәтү объектларын оештыру;
комплекслы технологик һәм инженер-техник таләпләрне үтәү һәм табигый - климат, геологик һәм башка җирле шартларны исәпкә алып, бердәм архитектура ансамблен төзү;
җитештерү калдыклары һәм агымнары белән пычранудан әйләнә-тирә мохитне саклау чаралары;
авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү зонасын киңәйтү мөмкинлеге.

Җитештерү зоналарын төзүнең норматив параметрлары

4.7.21. Җитештерү зонасы территориясен куллануның интенсивлыгы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең тыгызлыгы белән билгеләнә.
Җитештерү зонасы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре әлеге нормативларга 5 нче кушымтаның 2 нче таблицасында каралганнан да ким булмаска тиеш.

4.7.22. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм корылмаларны урнаштыру өчен җир кишәрлеге мәйданы, төзелешнең минималь тыгызлыгы нормативын исәпкә алып, проектлауга бирем буенча билгеләнә.

4.7.23. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм җитештерү зоналарын урнаштырганда алар арасында төзелеш тыгызлыгыннан, санитар, ветеринария, янгынга каршы таләпләрдән һәм технологик проектлау нормаларыннан чыгып, мөмкин булган минималь ара билгеләргә кирәк.

4.7.24. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарыннан һәм корылмаларыннан янгынга каршы ераклыкны " янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент «2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.
Тәрәзә проемалары аша яктыртыла торган биналар арасындагы ераклык каршы биналарның иң биекләреннән (карнизның өске өлешенә кадәр) ким булмаска тиеш.

4.7.25. Әйләнә - тирә мохиткә зарарлы матдәләр бүлеп бирү чыганагы булган авыл хуҗалыгы предприятиеләре, биналар һәм корылмалар санитар - яклау зоналары белән әлеге нормативларга 5 нче кушымта таләпләре нигезендә кабул ителә торган торак һәм иҗтимагый биналардан аерылырга тиеш.

Санитар-яклау зоналары территориясе җирдән файдаланудан алынмый һәм авыл хуҗалыгы ихтыяҗлары өчен максималь файдаланылырга тиеш.

Санитар-саклау зоналары күләме, шулай ук аларның территориясендә объектлар, биналар һәм корылмалар урнаштыру шартлары СанПиН таләпләренә туры китереп билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03 к

4.7.26. Киңлеге 100 метрдан артык булган санитар-яклау зоналары чигендә селитеб зонасы ягыннан 30 метрдан да ким булмаган киңлектәге агач-куак утыртмалары полосасы каралырга тиеш, ә зона киңлеге 50 дән 100 метрга кадәр - киңлеге 10 метрдан да ким булмаган полоса.

4.7.27. 500 метрдан артык булган предприятие һәм объектларны авыл торак пунктларының җитештерү - су зоналарының торак зонасыннан аерымланган җир кишәрлекләрендә, аерым яктан башка җитештерү объектларына (агулы химикатлар складларыннан тыш) урнаштырырга кирәк. Санитар-саклау зоналары күләме 500 метрдан артып киткән предприятиеләр һәм объектлар арасында аермада һәм торак зонасы арасында, фармацевтика предприятиеләре өчен дару препаратлары, дару чаралары һәм (яки) дару формалары, чимал һәм ярымпродуктлар җитештерү объектларыннан тыш, санитар классификация буенча азрак дәрәҗәдәге куркынычлылык объектларын урнаштыру рөхсәт ителә.; сәнәгатьнең азык-төлек тармаклары, азык-төлек чималының һәм азык-төлек продуктларының күпләп сату складлары, эчә торган суны әзерләү һәм саклау өчен сууткәргеч корылмалар комплексы, алар продукциянең сыйфатына йогынты ясый ала.

4.7.28. Проектлана торган авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, авыл торак пунктларының җитештерү зоналары биналарын һәм корылмаларын әлеге объектлар өчен бертөрле булган җитештерү процессларының, санитария, зооветеринария һәм янгынга каршы таләпләрнең, йөк әйләнешенең, төрләрнең үзенчәлекләре нигезендә берләштерергә кирәк

хезмәт күрсәтүче транспорт, су, җылылык, электр энергиясе куллану, шул ук вакытта участоклар оештыру:

предприятиеләр мәйданчыклары;

ярдәмче җитештерү һәм складларның гомуми объектлары.

4.7.29. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын түбәндәге функциональ зоналарга бүләргә кирәк:

җитештерү; коммуналь-склад.

Күрсәтелгән зоналарга бүлү проектлаштыру һәм төзелешнең конкрет шартларын исәпкә алып башкарыла.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын проектлаганда аларны урнаштыру нормаларын исәпкә алырга кирәк.

4.7.30. Минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складларын торак, җәмәгать һәм җитештерү биналарына карата җаваплы яктан урнаштырырга кирәк.

4.7.31. Сәнәгать нигезендә терлекчелек һәм кошчылык фермалары, ветеринария учреждениеләре һәм сөт, ит һәм йомырка җитештерү предприятиеләрен башка авыл хуҗалыгы объектларына һәм селитет территориясенә карата җаваплы яктан урнаштырырга кирәк.

Терлекчелек һәм кошчылык предприятиеләрен проектлаганда терлек азыгы цехларын һәм тупас азык складларын урнаштыру технологик проектлаштыруның тиешле нормалары буенча кабул ителергә тиеш.

4.7.32. Ветеринария учреждениеләрен (ветсанпропускниклардан тыш), ат абзарларын, ачык типтагы тирес саклагычларны терлекчелек һәм кошчылык биналарына һәм корылмаларына карата ачык яктан урнаштырырга кирәк.

4.7.33. Теплицалар һәм парникларны җир өслегеннән 1,5 метрдан да ким булмаган грунт суларының иң югары дәрәҗәсе булган көньяк яки көньяк-көнчыгыш склоннарда проектларга кирәк.

Теплицаларның һәм парникларның җир участокларын планлаштырганда төп корылмаларны функциональ билгеләнеше буенча (теплицалар, парниклар, җылытыла торган грунтлы мәйданчыклар) төркемләргә кирәк, шул ук вакытта йөрү һәм узу системасы да каралырга тиеш.

4.7.34. Авыл хуҗалыгы продукциясе складларын һәм саклагычларын, санитар-саклау зоналарын исәпкә алып, җир өслегеннән 1,5 метрдан да ким булмаган, иң югары җиллләтелә торган җир кишәрлекләрендә урнаштырырга кирәк.

Авыл хуҗалыгы продукциясен (яшелчә, бәрәңге, сөт, терлек һәм кош-корт, йон, май культураларын беренчел эшкәртү өчен биналар һәм бүлмәләр СНиП 2.10.02-84 таләпләренә туры китереп проектлана.

4.7.35. Ярдәмче җитештерү объектларын проектлаганда авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү һәм ярдәмче биналарын, технологик, төзелеш һәм санитар нормаларны үтәп, берләштерергә кирәк.

Трансформатор подстанцияләре һәм 6-10 кВ көчәнешле бүлү пунктлары, вентиляция камералары һәм җайланмалары, янмый торган сыеклыклар һәм газлар күчерү буенча насослар, җиңел кабынучы складлардан тыш, арадаш чыгым складлары янучан сыеклыклар һәм газларны җитештерү биналарына яки алар янына куелган биналарга проектларга кирәк.

4.7.36. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре территорияләренә хезмәт күрсәтүче янгын деполары 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»Федераль законның 17 бүлеге таләпләре нигезендә проектлана.

Янгын деполары гомуми челтәр юлларына чыккан җир кишәрлекләрендә проектлана.

Янгын депосының урнашу урынын, 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» Федераль законның 76 статьясы белән билгеләнгән торак пунктта чакыру урынына беренче бүлекчәнең килү вакытын һәм аларда эшләүче предприятиеләргә хезмәт күрсәтү радиусын исәпкә алып, сайларга кирәк: А, Б һәм В - 2 километр, Г һәм 4 километр.

Күрсәтелгән радиус арткан очракта, авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында 1 автомобильгә янгын постын күздә тотарга кирәк. Янгын постын җитештерү яки ярдәмче биналарга урнаштырырга рөхсәт ителә.

4.7.37. Ачык һавада яки җылытыла торган биналарда эш урыннарыннан санитар-көнкүреш биналарына кадәр ераклык (җыештырулардан тыш) 500 метрдан артмаска тиеш.

4.7.38. Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең, шул исәптән терлекчелек һәм кошчылык ширкәтләренең, җитештерү зонасындагы мәйданчыкларны койма белән әйләндереп алуны проектлауга бирелгән задание нигезендә карарга кирәк.

4.7.39. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданының төп керү пунктын, төп якын килүне яки подъездны күздә тотарга кирәк.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең 5 гектардан артык мәйданчыгы кимендә ике керү юлы булырга тиеш, алар арасында коймалар периметры буенча 1500 метрдан да артмаска тиеш.

4.7.40. Керү пунктлары алдында әлеге пункттан файдаланучы 1 эшчегә 0,15 кв.метр исәбеннән (иң зур сменада) мәйданчыкларны күздә тотарга кирәк.

Полоса	Полоса киңлеге, ким түгел, метр
Бер үк рәттә куаклар белән агачлар яисә агачлар утыртылган бер рәткә утырту; икеләтә рәт утырту	2 5
Бер рәт куак куаклары утыртылган газон: 1,8 метрдан артык; 1,2 - 1,8 метрдан артык; 1,2 метрга кадәр	1,2 1 0,8
Төркем яки декоратив агачлар утырту	4,5
Төркем яки декоратив куаклар утырту	3
Газон	1

4.7.41. Гражданнарга караган автотранспортны куяю өчен мәйданчыклар түбәндәгеләрне күздә тотарга кирәк: исәп - хисап чорына - 2 автомобиль, перспективага-ике чиктәш сменада эшләүче 100 автомобиль. Әлеге мәйданчыкларның җир участоклары күләмен 1 автомобильгә 25 кв.метр исәбеннән кабул итәргә кирәк.

4.7.42. Төзелештән һәм катламнардан буш булган участокларда, шулай ук предприятие мәйданы периметры буенча яшелләндерүне күздә тотарга кирәк. Яшелләндерү өчен билгеләнгән участокларның мәйданы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданының кимендә 15 процентын, ә төзелеш тыгызлыгы 50 процентан да ким булмаган очракта - 10 процентан да ким булмаска тиеш. Биналар һәм корылмалардан агач һәм куакларга кадәр ераклыкны 40 нчы таблица буенча алырга кирәк.

4.7.43. Яшел үсентеләр полосаларының киңлеген 23 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

4.7.45. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә яшелләндерү зоналарында иң күп сменада эшләүче 1 кв. метр исәбеннән хезмәт ияләренең ял итү өчен ачык төзекләндерелгән мәйданчыкларны күздә тотарга кирәк.

4.7.46. Җитештерү зонасының тышкы транспорты һәм юл челтәре барлык авыл хуҗалыгы предприятиеләре һәм селитер зонасы белән транспорт элемтәләрен тәэмин итәргә һәм әлеге нормативларның, шулай ук әлеге бүлекнең 5.12.156 п.таләпләренә туры килергә тиеш.

4.7.47. Тимер юл транспортын проектлаганда авыл торак пунктларының селитеб зонасы чикләрендә предприятиеләрнең тимер юл юлларын урнаштыру рөхсәт ителми. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарына тимер юллар кертү тупик булырга тиеш. Үтәли тимер юл вводлары тиешле нигезләмәләр булганда гына рөхсәт ителә.

4.7.48. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарыннан һәм корылмаларыннан гомуми тимер юлның көзгесенә кадәр, шулай ук мәйдан эчендәге тимер юллар көзгесенә кадәр ераклыкны СНиП II - 97-76 таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк.

4.7.49. Автомобиль юлларын һәм тротуарларны проектлаганда авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында Транспорт һәм җәяүлеләр юлларын, инженерлык челтәрләрен, яшелләндерү полосаларын, шулай ук янгынга каршы биналар һәм корылмалар арасында янгынга каршы, санитар һәм зоо - ветеринария араларын иң күп санда урнаштыру шартларыннан файдаланырга кирәк.

4.7.50. Бина һәм корылмалардан машина-автомобиль юлларының машиналар йөрү өлешенә кадәр ераклыкны 24 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

24нче таблица

Биналардан һәм корылмалардан юллар читенә кадәр араны билгеләү

Биналар һәм төзелешләр	**Аралык, метр**
Дивар төзелешенең тышкы йөзләре: бинага керү булмаганда һәм бинаның озынлыгы 20 метрга кадәр; шул ук, 20 метрдан артык; электр машиналары, автокарлар, форклифтлар һәм ике уклы машиналар өчен бинага керү урыны булса;	1,5 3 8 12
Предприятие площадкаларын чикләү	1,5
Җир өстеннән саклагычлар, яктырткычлар, маскалар һәм һәм башка төзелешне чикләү	0,5
Предприятиенең сакланган өлешен чикләү	5
Параллель трассаларның урталыгы 1520 мм	3,75

4.7.51. 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» Федераль законның 98 статьясы таләпләре нигезендә

Биналарга, корылмаларга һәм корылмаларга янгын сүндерү автомобильләренең, шул исәптән янгын сүндерү автомобильләренең килүе тәэмин ителергә тиеш:
биналарның, корылмаларның һәм корылмаларның бөтен озынлыгы буенча:
бер яктан-бина, корылма яки корылма киңлеге 18 метрдан да артмаганда;
ике яктан-18 метрдан артык киңлектә, шулай ук ябык һәм ярымсакланган ишегалларны урнаштырганда;
барлык яктан-10 000 кв. метрдан артык мәйданлы яки 100 метрдан артык киңлектәге биналар өчен.
Шул ук вакытта янгын сүндерү автомобильләренең йөрү өлеше яки планлаштырылган өслектән биналарның диварларына кадәр ераклык бер метрдан да артмаска тиеш.:
25-биналарның биеклеге 12 метрдан да артмаган;
8-биналарның биеклеге 12 метрдан артык булса да, 28 метрдан да артык түгел; 10-биналарның биеклеге 28 метрдан артык.
Автомобиль юлларының йөрү өлешеннән ераклыкны 2008 елның 22 июлендәге «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» № 123 - ФЗ Федераль законның 67 статьясы таләпләрен үтәгәндә арттырырга рөхсәт ителә.
4.7.52. 2008 елның 22 июлендәге Федераль закон таләпләре нигезендә
№ 123-ФЗ "Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент" янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганагы булган сулыкларга, шулай ук янгын сүндерү өчен кулланыла торган корылмаларга янгын автомобильләрен сүндерү өчен мәйданчыклар белән подъездларны, аларны урнаштыру һәм 12^12 метрлы су алуны күздә тотарга кирәк.
4.7.53. Тышкы транспорт элемтәләре һәм җитештерү зонасындагы юллар челтәре әлеге нормативларның «транспорт инфраструктурасы зоналары " бүлеге таләпләре нигезендә нормалаштырыла.
4.7.54. Җитештерү зоналары авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында инженер челтәрләрен бердәм инженерлык коммуникацияләре системасы буларак проектларга кирәк.
4.7.55. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен хуҗалык-эчәргә яраклы, җитештерү һәм янгынга каршы су белән тәэмин итү системасын проектлаганда су чыгымы җитештерү технологиясе һәм әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлегенең («су белән тәэмин итү» бүлекчәсе) таләпләре нигезендә кабул ителә.
4.7.56. Тышкы челтәрләрне һәм канализация корылмаларын проектлаганда, су бассейныннан өске суларны бүлеп бирүне күздә тотарга кирәк.
4.7.57. Электр тапшыру, элемтә һәм башка линия корылмалары линияләрен, авыл хуҗалыгы җирләре булмаган территориядән коммуникацияләрдән ирекле файдалану тәэмин ителсен өчен, юллар, урман полосалары кырлары чикләре буенча урнаштырырга кирәк.
4.7.58. Инженерлык челтәрләрен проектлаганда әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы зоналары " бүлегенең таләпләрен үтәргә кирәк.
4.7.59. Авыл торак пунктларының җитештерү зоналарын реконструкцияләгәндә күздә тотарга кирәк:
бер җир кишәрлегендә җитештерү объектлары концентрациясе;
реконструкцияләнә торган һәм яңа авыл хуҗалыгы предприятиеләрен урнаштыру өчен җир кишәрлекләрен ачыклап, җитештерү зоналарын планлаштыру һәм төзү;
аз хәрәкәтләнүче юлларны һәм Юлларны бетерү;

алга таба үсеш өчен җир кишәрлекләре булмаган вак һәм искергән предприятиеләрне һәм объектларны, шулай ук селитет зонасына, күрше предприятиеләр һәм әйләнә - тирә мохиткә тискәре йогынты ясый торган предприятиеләр һәм объектларны юкка чыгару.;
җитештерү территорияләрен һәм санитар-яклау зоналарын төзекләндерү, төзелешнең архитектура дәрәҗәсен күтәрү;
автомобиль транспорты өчен мәйданчыклар оештыру.

4.7.60. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен һәм җитештерү зоналары объектларын киңәйтү өчен җир кишәрлекләрен резервлау әлеге предприятиеләрнең яисә объектларның читтәге мәйданнары исәбенә рөхсәт ителә.

4.7.61. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында җир кишәрлекләрен резервлауны тиешле техник - икътисадый нигезләнгәндә проектлау-тикшерү биремнәре нигезендә күздә тотарга рөхсәт ителә.

4.7.62. Махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыкларын проектлау махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыклары (фермалар) өчен ветеринария-санитария кагыйдәләре һәм аларны проектлаштырганда һәм төзегәндә СССР Авыл хуҗалыгы министрлыгының Баш ветеринария идарәсе тарафыннан 04.12.1974 ел, № Баш ветеринария идарәсе тарафыннан расланган таләпләр, 15.12.1976 ел, СССР Авыл хуҗалыгы министрлыгының Баш ветеринария идарәсе тарафыннан расланган бал кортларын карап тотуның ветеринария - санитария кагыйдәләре, 15.12.1976 ел, № Баш ветеринария идарәсе- 17.08.1998 ел, № 13-4-2/1362 Россия Федерациясе Авыл хуҗалыгы һәм азык-төлек министрлыгының Ветеринария департаменты тарафыннан расланган бал кортларының авыруларын, агуларын һәм төп корткычларын кисәтү һәм бетерү.

4.7.63. Махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыкларын урнаштыру Татарстан Республикасы буенча ветеринария һәм фито - санитария күзәтчелеге буенча Федераль хезмәт органнары белән килештереп гамәлгә ашырыла.
Махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыклары ябык режимда эшли. Чит кешеләрнең җитештерү зоналарына керү, шулай ук хуҗалыкларга хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган теләсә кайсы транспорт төре керү тыела.

4.7.64. Умартачылык хуҗалыкларын территориаль аерымланган зоналарга: административ-хуҗалык, стационар умарталыклар (товар, репродуктив һәм карантинлы) һәм даими күченү урыннарына бүлүне исәпкә алып проектларга кирәк.
Административ-хуҗалык зонасында бал, бал эшкәртү, оя һәм тары әзерләү, ашлама әзерләү, умарталарны саклау, умарталарны саклау өчен элмәләр, тары һәм инвентарь, ветеринария пункты һәм санитар үткәрү урыны (бал, воск эшкәртү, тукландыру цехлары керү юлында) урнашкан.
Умарталыклардан административ-хуҗалык зонасына кадәр аерма 5000 метрдан да ким булмаска тиеш.

4.7.65. Умарталарны (ояларны) урнаштыру шартлары һәм тәртибе җир законнары, ветеринария-санитария таләпләре нигезендә билгеләнә, ә
урман кишәрлекләрендә урнашкан умарталар (умарталар) өчен - Россия Федерациясе Урман кодексы нигезендә.
Умарталар территорияләре кимендә ераклыкта урнаштырыла:
500 метр-шоссей һәм тимер юллардан, пилорамалардан, югары вольтлы электр тапшыру линияләреннән;
1000 метр - терлекчелек һәм кошчылык корылмаларыннан;

5000 метр - кондитер һәм химия сәнәгате, аэродром, хәрби полигоннар, радиолокацион, радио-һәм телевизион станцияләр һәм башка микродулкынлы нурланышлар чыганакларыннан.

Күчмә умарталар стационар умарталардан 1500 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашкан.

Умарталарның күләме һәм умарталарның саны җирле шартларга бәйле рәвештә билгеләнә. Умарталар арасындагы ераклык 3 метрдан да ким булмаска тиеш, кортлар янәшәсендә

- кимендә 10 метр.

4.7.66. Умартачылык хуҗалыклары биналары һәм корылмалары арасындагы ераклыкны, технологик һәм планлаштыру таләпләренә бәйле рәвештә, аларны арттыру зарурлыгы килеп чыкмаса, янгынга каршы аермалар белән тигез кабул итәргә кирәк.

4.7.67. Крестьян (фермер) хуҗалыгы (алга таба - фермер хуҗалыгы) гомуми милкендә булган һәм җитештерү һәм башка хуҗалык эшчәнлеген (авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү, эшкәртү, саклау, ташу һәм сату) бергәләп гамәлгә ашыручы гражданнар берләшмәсеннән гыйбарәт.

Фермер хуҗалыгы бер граждан булдырылырга мөмкин.

4.7.68. Фермер хуҗалыклары төзү һәм аларның эшчәнлеге «крестьян (фермер) хуҗалыгы турында " 2003 елның 11 июнендәге 74-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә җайга салына.

4.7.69. Фермер хуҗалыгы эшчәнлегенең төп төрләре-авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү һәм эшкәртү, шулай ук аларны ташу (ташу), үзебез җитештергән авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм сату.

Фермер хуҗалыкларын проектлаганда әлеге бүлекнең норматив таләпләренә, шулай ук әлеге нормативларның тиешле бүлекләренә таянып эш итәргә кирәк.

4.7.70. Гамәлдәге авыл хуҗалыгы предприятиеләре, умарталар, фермер хуҗалыклары һәм авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге башка объектлар базасында, шулай ук авыл торак пунктлары территорияләрендә кунак йортлары урнаштыру мөмкин.

Авыл Кунак йорты-авыл торак пунктына туристик максатлар белән килгән гражданнарны урнаштыру чарасы (табигый, тарихи, социаль-көнкүреш һәм башка объектларны рухи һәм башка ихтыяҗларны канәгатьләндерү, тормыш эшчәнлеген саклап калу, физик көчләрне торгызу һәм үстерү максатларында куллану) һәм вакытлыча яшәү урынында чыганаклардан керем алу белән бәйле эшчәнлек белән шөгыльләнү максатыннан башка.

4.7.71. Авыл кунак йортын уңайлы экологик шартлары булган территорияләрдә, магистраль Транспорт һәм инженерлык коммуникацияләреннән, әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясаучы сәнәгать предприятиеләреннән һәм башка объектлардан, шулай ук тавыш һәм начар ис чыганакларыннан еракта урнаштырырга кирәк.

Авыл Кунак йорты уңайлы подъезд, тирә-юнь төзекләндерелгән территория, автотранспорт чараларын саклау урыны булырга тиеш.

Авыл Кунак йорты СНиП 31-01-2003, СНиП 31-02-2001, СНиП 2.07.01-89*, шулай ук әлеге нормативларның «авыл җирлекләре торак пунктларын төзүнең норматив параметрлары» бүлеген проектларга кирәк.

4.8. Махсус билгеләнештәге зоналар.
Гомуми таләпләр

4.8.1. Җирлекнең махсус билгеләнештәге зоналары составына зиратлар, крематорийлар, үләт базлары, җитештерү һәм куллану калдыкларын урнаштыру (саклау һәм күмү) объектлары һәм әлеге зоналарны бүлеп бирү юлы белән генә тәэмин ителергә мөмкин һәм башка функциональ зоналарда ярамый торган башка объектлар керә ала.

4.8.2. Махсус билгеләнештәге зонада урнашкан предприятиеләр, җитештерүләр һәм объектлар өчен, әйләнә-тирә мохиткә бүлеп бирелә торган пычраткыч матдәләрнең егәрлегенә, характерына һәм санына бәйле рәвештә, санитар классификация нигезендә, СанПиН таләпләренә туры китереп, санитар-яклау зоналары билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03 к

Санитар-яклау зоналарын оештыру әлеге нормативларның «әйләнә - тирә мохитне саклау» бүлегенең таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

4.8.3. Санитар-саклау зоналары махсус билгеләнешле территорияләр зоналарын мәгълүмати билгеләр чикләрен мәҗбүри билгеләү белән аерып тора.

Зиратларны урнаштыру зоналары

4.8.4. Зиратларны, биналарны һәм җирләү өчен билгеләнгән корылмаларны урнаштыру, киңәйтү һәм реконструкцияләү «җирләү һәм җирләү эше турында» 1996 елның 12 гыйнварындагы 8-ФЗ номерлы Федераль закон, СанПиН 2.1.1279-03 һәм әлеге норматив таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

4.8.5. Зиратларны территорияләрдә урнаштыру рөхсәт ителми:

үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү һәм минераль су чыганакларын санитар саклау зоналарының беренче һәм икенче поясы;

закарстланган, көчле ярлы токымнарның өслегенә һәм су күтәрүче горизонтларны туплау урыннарына чыгу белән;

грунт сулары торышы белән җир өслегеннән 2 метрдан да кимрәк, алар аеруча югары булганда, шулай ук авыруларга һәм җимерелүгә дучар ителгән, сазланган урыннарда.;

халык тарафыннан хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары, коену һәм мәдәни-савыктыру максатлары өчен файдаланыла торган ярларда, күлләрдә, елгаларда һәм башка ачык сулыкларда.

4.8.6. Зиратны урнаштыру өчен җир кишәрлеген сайлау түбәндәге факторларны санитар-эпидемиологик бәяләү нигезендә башкарыла:

санитар-эпидемиологик хәл;

шәһәр төзелеше һәм Ландшафтлы зоналаштыру; геологик, гидрогеологик һәм гидрогеохимик белешмәләр; туфрак - географик һәм туфракның һәм туфракның үз-үзен чистартуга сәләте;;

эрозия потенциалы һәм пычрату миграциясе; транспорт үтемлелеге.

Зират өчен бүлеп бирелгән Участок түбәндәге таләпләрне канәгатьләндерергә тиеш:

халык тарафыннан хуҗалык - эчәргә яраклы һәм көнкүреш максатларында грунт сулары кулланганда, ачык йортларга каршы торган торак пунктка ия булу;

су басу;

грунт суларының максималь торышы булган җир өслегеннән 2,5 метрдан да ким булмаган дәрәҗәдә торышы булырга тиеш. Җир өслегеннән 2,5 метр биеклектә җир

участогы Кремльдән соң җирләү өчен зират урнаштыру өчен генә файдаланылырга мөмкин;
1,5 метр тирәнлектә коры, пористая туфракка ия булу, туфракның дымлылыгы 6-18 процент чикләрендә түбәнрәк;
торак территориягә карата яктан урнашкан.

4.8.7. Зиратны урнаштыру расланган проект нигезендә башкарыла, анда карала:
әйләнә-тирә мохитне саклауны тәэмин итү чаралары белән зиратны урнаштыру урынының нигезлелеге;
традицион типтагы зиратлар өчен су алу катламы булу; дренаж системасы; территорияне чүп-чардан арындыру;
санитар-яклау зонасын оештыру һәм төзекләндерү; яшел утыртмаларның холкы һәм мәйданы; керү юлларын һәм автостоянкаларны оештыру;
җирләү урыннарының гомуми мәйданы 65-70 проценттан да ким булмаска тиеш.;
зират территориясен функциональ зоналарга бүлү (зират периметры буенча керү, ритуаль, административ-хуҗалык, зиратлар, Яшел саклау);
канализация, су, җылылык, электр белән тәэмин итү, территорияне төзекләндерү.

4.8.8. Зират өчен җир кишәрлегенең күләме конкрет торак пунктта яшәүчеләр санын исәпкә алып билгеләнә,ләкин ул 40 гектардан артмый. Шул ук вакытта халык санының перспективалы үсеше, үлем-китем коэффициенты, гамәлдәге җирләү хезмәте күрсәтү объектлары булу, кабул ителгән җирләү схемасы һәм ысуллары, җир кишәрлеге нормалары исәпкә алына.
Мәрхүмне җирләү өчен зиратлар территорияләрендә җир кишәрлеге күләме җирле үзидарә органы тарафыннан шул рәвешле билгеләнә.

4.8.9. Федераль хәрби мемориаль зират өчен җир участогы күләме анда күмелгән җирләрнең фаразланган саныннан чыгып билгеләнә һәм 40 гектардан артмаска тиеш.
Федераль хәрби мемориаль зират территориясендә һәлак булган (вафат булган) кешене җирләү өчен җир участогы 5 кв. метр тәшкил итә.

4.8.10. Яңадан булдырыла торган җирләү урыннары селитет территориясеннән кимендә 300 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

4.8.11. Мәрхүмнең җәсәден ыргыту юлы белән җирләү зиратлары (кабердә күмелү, талпыну) ераклыкта урнаштырыла:
торак, иҗтимагый биналар, спорт-сәламәтләндерү һәм санатор - курорт зоналары Исемлеге:
100 метр - зиратның мәйданы 10 гектардан ким;
50 метр - авыл, ябык зират һәм мемориаль комплекслар өчен;
халыкны үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү чыганагының су алу корылмаларыннан 1000 метрдан да ким булмаган су чыганагын санитар саклау зоналары поясларының ераклыгын һәм фильтрация вакытын раслап, 1000 метрдан да ким булмаган су алу корылмаларыннан;
кое, каптажлар, чишмәләр һәм башка табигый су чыганаклары кулланыла торган авыл торак пунктларында зиратларны урнаштырганда зиратлар һәм торак пункт арасындагы санитар-саклау зонасы грунт суларын чистарту нәтиҗәләре һәм лаборатор тикшеренүләр мәгълүматлары нигезендә тәэмин ителә.

4.8.12. Санитар-саклау зоналары территориясе планлаштырылган булырга, төзекләндерелгән һәм яшелләндерелгән, Транспорт һәм инженерлык коридорлары булырга тиеш. Яшелләндерү проценты үсемлекләрнең территориянең су режимын көйләүдә катнашу шартларыннан чыгып исәп - хисап юлы белән билгеләнә.

4.8.13. Зиратларның санитар-яклау зоналары, биналар һәм җирләү өчен билгеләнгән корылмалар территорияләрендә, дини һәм йола объектларыннан тыш, әлеге объектларга хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган биналар һәм корылмалар төзү рөхсәт ителми.
Санитар-саклау зоналары һәм зиратлар территориясендә үзәкләштерелгән хуҗалык-эчә торган су белән тәэмин итү челтәрләрен урнаштыру тыела.

4.8.14. Зиратларда, башка биналарда һәм җирләү өчен билгеләнгән биналарда су белән тәэмин итү системасын күздә тотарга кирәк. Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү һәм канализация системалары булмаганда, су сибү өчен шахта коелары урнаштыру һәм санитар нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры китереп, яраклы типтагы җәмәгать бәдрәфләре төзү рөхсәт ителә.

4.8.15. Зиратлар, биналар һәм җирләү өчен билгеләнгән корылмалар участокларында 20 метрдан да ким булмаган яшел үсентеләр зонасы, автокатафалкалар һәм автотранспорт стоянкасы, чүп-чар җыю өчен чүп-чар җыю өчен чүп-чар җыю өчен чүп-чар мәйданнары карала.

4.8.16. Зиратларны һәм каберлекләрне күчергәндә территорияләрне һәм участокларны рекультивацияләү зарур. Торак территорияне планлаштыру өчен ликвидацияләнә торган җирләү урыннарыннан грунт файдалану рөхсәт ителми.
Җирләү урыны территориясеннән файдалану аны күчергәннән соң егерме ел узгач рөхсәт ителә. Җирләү урыны территориясе бу очракларда бары тик яшел үсентеләр өчен генә файдаланылырга мөмкин. Бу территориядә биналар һәм корылмалар төзү тыела.
Зиратларны күчергәннән соң, санитар-саклау зоналарының, шулай ук зират чорыннан соң яңа җирләү өчен ябык зиратларның күләме үзгәрешсез кала.

4.8.17. Матәм йолалары йортлары гамәлдәге яки яңа проектлана торган зиратлар территориясендә, коммуналь зоналар территорияләрендә, торак төзелеше чикләрендә һәм торак зоналардан читтә аерым җир кишәрлекләрендә урнашкан.
Йортлардан торак биналарга, дәвалау, балалар, мәгариф, спорт-сәламәтләндерү, мәдәни - агарту учреждениеләре һәм социаль тәэмин итү учреждениеләре территорияләренә кадәр ераклык матәм йорты характерын исәпкә алып регламентлана һәм 100 метрдан да ким булмаска тиеш.

Үләт базларын урнаштыру зоналары

4.8.18. Үләт базлары (биотермик чокырлар) биологик калдыкларны (терлек һәм кош мәетләрен) зарарсызландыру - юк итү, яндыру яки күмү өчен; терлек чалу пунктларында, икмәк ашламаларында, ит эшкәртү оешмаларында, базарларда, сәүдә оешмаларында һәм башка оешмаларда ачыкланган ветеринария конфискатлары; хайваннарның азык-төлек һәм азык-төлек булмаган чималын эшкәрткәндә алына торган башка калдыклар) өчен билгеләнгән.
Үләт базлары (биотермик чокырлар) Россия Федерациясенең баш дәүләт ветеринария инспекторы тарафыннан 04.12.1995 ел, № 13-7-2/469 расланган био - логик калдыкларны җыю, утильләштерү һәм юк итү буенча ветеринария-санитария кагыйдәләре таләпләренә туры китереп проектлана.

4.8.19. Татарстан Республикасы буенча Россельхознадзор идарәсенең фитосанитар, ашлык сыйфаты һәм орлык тикшерү бүлегенең дәүләт инспекторы тарафыннан Татарстан Республикасы Яр Чаллы шәһәренең "1000 Мелочей" кибетендә план буенча тикшерү үткәргәндә карантин кануннарының бозылуы билгеле булды.

4.8.20. Үләт базлары (биотермик чокырлар) 600 кв.метрдан да ким булмаган җир участогында коры биеклеккә урнаштыралар. Грунт сулары торышының дәрәҗәсе җир өслегеннән 2 метрдан да ким булмаска тиеш.

4.8.21. Санитар саклау зонасының хайван күмелгән җиреннән (биотермаль чокыр) кадәр:

торак, җәмәгать биналары, терлекчелек фермалары (комплекслар) - 1000 метр;
мөгезле эре терлекләр һәм көтүлекләр - 200 метр;
автомобиль, тимер юллар, аларның категориясенә карап-50-300 метр.

4.8.22. Дәүләт ветеринария оешмалары территориясендә урнашкан биотермик чокырлар ярдәмче корылмалар составына керә. Әлеге территориядә урнашкан ветеринария оешмаларының җитештерү биналары белән чокыр арасындагы ераклык регламентланмый.

4.8.23. Үләт базларын (биотермик чокырларны) махсус сакланыла торган территорияләрдә (шул исәптән аеруча саклана торган табигать территорияләрендә, су саклау зоналарында, су белән тәэмин итү чыганакларын саклау зоналарында) урнаштыру катгый тыела.

4.8.24. Үләт базы территориясен (биотермик чокыр) керү капкалары белән кимендә 2 метр биеклектәге чукрак койма белән проектлыйлар. Койманың эчке ягыннан бөтен периметр буенча тирәнлеге траншеясы проектлана 0,8-1,4 метр, киңлеге 1,5 метр һәм траншея аша күчмә күпер.

4.8.25. Үләт базы янында терлекләр мәетләрен ачу, дезинфекция чаралары, инвентарь, махсус кием-салым һәм инструментлар саклау өчен бина проектлана.

4.8.26. Үләт базларына (биотермик чокырларга) әлеге нормативларның «транспорт инфраструктурасы зоналары " бүлеге таләпләре нигезендә керү юллары карала.

4.8.27. Аерым очракларда, Татарстан Республикасының Баш дәүләт ветеринария инспекторы рөхсәтеннән соң, үләт базы территориясен сәнәгать төзелеше өчен куллану рөхсәт ителә.: биотермик чокырга - кимендә 2 ел, җир чокырына-25 ел. Сәнәгать объекты азык-төлек продуктларын һәм терлек азыгын кабул итү, җитештерү һәм эшкәртү белән бәйле булырга тиеш түгел.

Җитештерү һәм куллану калдыклары белән эш итү объектларын урнаштыру зоналары.

4.8.28. Җитештерү һәм куллану калдыкларын җыю, саклау, Күмү һәм зарарсызлау өчен объектларны урнаштыруны «җитештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы, «экологик экспертиза турында» 1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы, «куркыныч җитештерү объектларының сәнәгать куркынычсызлыгы турында» 1997 елның 21 июлендәге 116-ФЗ номерлы, СНиП 2.01.28-85, СанПиН 42-128-4690-88, СанПиН 2.1.7.1322-03, СанПиН 2.1.7.1322-03, СанПиН 2.17.1322-03, СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 төзелеш һәм торак-коммуналь комплекс буенча Россия Федерациясе дәүләт комитетының 21.08.2003 ел, № 152 «Россия Федерациясе торак пунктлары территорияләрен чистартуның генераль схемаларын эшләү тәртибе турында методик рекомендацияләр«, СП 2.1.7.1038-01, Россия Федерациясе Төзелеш министрлыгы тарафыннан 02.11.1996 елда расланган каты коммуналь калдыклар полигоннарын проектлау, эксплуатацияләү һәм рекультивацияләү буенча Инструкцияне раслау турында» гы карарын үтәү. Калдыклар белән эш итү объектларын сәнәгать һәм башка махсус билгеләнештәге җирләрдә генә урнаштыру мөмкин.

4.8.29. Калдыклар урнаштыру объектларын булдыру үз компетенцияләре нигезендә калдыклар белән эш итү өлкәсендә федераль башкарма хакимият органнары тарафыннан бирелгән рөхсәтләр нигезендә гамәлгә ашырыла. Калдыклар урнаштыру

объектларын төзү урынын билгеләү махсус (геологик, гидрологик һәм башка) тикшеренүләр нигезендә Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла. Предприятиеләрне, биналарны, төзелмәләрне, корылмаларны һәм башка объектларны төзү, реконструкцияләү, консервацияләү һәм бетерү (аларны эксплуатацияләү калдыклар белән эш итү белән бәйле), шәһәр төзелеше эшчәнлеге, дәүләт экспертизасы турындагы законнар нигезендә үткәрелә торган дәүләт экспертизасының уңай бәяләмәсе булганда рөхсәт ителә. «Экологик экспертиза турында " 1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы Федераль законның 11 статьясы нигезендә калдыкларны урнаштыру һәм зарарсызландыру белән бәйле объектларның проект документлары дәүләт объекты булып тора

4.8.30. Торак пунктлар, урман парклары, курорт, дәвалау-савыктыру, рекреацион зоналар чикләрендә, шулай ук су саклау зоналарында, эчә торган һәм хуҗалык - көнкүреш су белән тәэмин итү максатларында файдаланыла торган җир асты су объектларының су җыю мәйданнарында калдыкларны күмү тыела. Файдалы казылма ятмалары яткан урыннарда һәм тау эшләрен алып бару урыннарында файдалы казылма ятмаларының пычрану куркынычы һәм тау эшләрен алып бару куркынычсызлыгы булган очракларда калдыкларны күмү тыела. Калдыкларны урнаштыру объектларының дәүләт реестрына кертелмәгән объектларда урнаштыру тыела.

4.8.31. Җитештерү һәм куллану калдыкларын саклау һәм күмү өчен объектларны урнаштыруны җитештерү һәм куллану калдыкларын зарарсызландыру объектлары (чүп - чар яндыру һәм чүп-чар эшкәртү объектлары) белән бергә башкарырга кирәк.

4.8.32. Калдыклар белән эш итү объектларының санитар-яклау зоналары күләмнәре Россия Федерациясе Баш дәүләт санитар табибының 25.09.2007 № 74 «санитар - эпидемиологик кагыйдәләрнең һәм СанПиН нормативларының яңа редакциясен гамәлгә кертү турында "гы карары белән билгеләнгән 2.2.1/2.1.1.1200-03" предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар классификациясе һәм санитар - тар - саклау зоналары".

Җитештерү калдыкларын урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары.

4.8.33. Җитештерү калдыкларын урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары (алга таба - объектлар) җитештерү калдыкларын озак саклау, аларны күмү һәм зарарсызландыру, алардан файдалануның бөтен чорына һәм ябылганнан соң халыкның санитар - эпидемиологик иминлеген тәэмин итү шарты белән билгеләнгән. Җитештерү калдыкларын урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары СанПин 2.1.7.1322-03, СНиП 2.01.28-85, СанПиН таләпләре нигезендә проектлана 2.2.1/2.1.1.1200-03.

4.8.34. Объектларны торак зонадан читтә һәм норматив санитар-яклау зоналарын тәэмин итеп, аерым территорияләрдә урнаштырырга кирәк. Объектлар торак төзелешенә карата җаваплы яктан урнашырга тиеш.

4.8.35. Объектларны урнаштыру рөхсәт ителми: су чыганакларын санитар саклау зоналары территориясендә; дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны саклау зоналарында; шәһәр читендәге халык күпләп ял итә торган зоналарда һәм дәвалау-савыктыру учреждениеләре территориясендә; рекреацион зоналарда; су күтәрүче горизонтлар өзелә торган урыннарда; сулыкларның һәм сулыкларның билгеләнгән Су саклау зоналары чикләрендә;

4.8.36. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарын да урнаштырырга ярамый: файдалы казылма ятмаларының җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык яисә аның территориаль органнары рөхсәтеннән башка мәйданнарында; актив карст зоналарында; оползня зоналарында; җир асты су чыганакларының туклану зонасында; рекреацион зоналар территорияләрендә; урман,

урман парклары һәм башка яшел үсентеләр белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән, саклау һәм санитар - гигиена функцияләрен үтәүче һәм ял итү урыны булган җирләрдә; кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәт тарафыннан билгеләнгән срокларга кадәр, органик һәм радиоактив калдыклар белән пычранган участокларда.

4.8.37. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарын проектларга кирәк: яктан (өстенлекле юнәлештәге җилләр өчен) торак пункт территориясенә карата; әйләнә-тирә мохитне пычратмый торган чаралар һәм инженерлык чишелешләрен гамәлгә ашыру мөмкин булган мәйданчыкларда; эчәргә яраклы су алу урыннарыннан, балыкчылык хуҗалыкларыннан түбәнрәк; авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге яисә авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә йә начар сыйфатлы авыл хуҗалыгы җирләрендә; гидрогеологик шартлар нигезендә, аз - фильтрлау грунтлары (балчык, кар көртләре, сланецлар) булган участокларда, полигонны эксплуатацияләгәндә су күтәрүне исәпкә алып, күмелгән калдыкларның Түбән дәрәҗәсеннән 2 метрдан да ким булмаган күләмдә күтәрелүен исәпкә алып, грунт сулары ятыла. Полигонны урнаштыру участогы 2 метрдан артык тирәнлектә җир асты сулары ятылу дәрәҗәсе булган территорияләрдә урнашырга тиеш.

4.8.38. Объектның күләме җитештерүчәнлеге, калдыкларның төре һәм классы, эшкәртү технологиясе, 20-25 елга исәп - хисап вакыты һәм аннан соң калдыклардан файдалану мөмкинлеге белән билгеләнә.

4.8.39. Объектлар участокларының функциональ зоналашуы объектның билгеләнешенә һәм сыйдырышлыгына, калдыкларны эшкәртү дәрәҗәсенә бәйле һәм ул кимендә кертелергә тиеш Административ-хуҗалык һәм җитештерү).

4.8.40. Объектлар территориясендә автоном котельный, калдыкларны яндыру өчен махсус җайланмалар, юу корылмалары, машина механизмнарын юк итү һәм зарарсызландыру рөхсәт ителә.

4.8.41. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннары составында агулы сәнәгать калдыкларын күмүне күздә тотарга кирәк: агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводы; агулы сәнәгать калдыкларын күмү участогы; агулы сәнәгать калдыкларын ташу өчен билгеләнгән махсус автотранспорт стоянкасы.

4.8.42. Объект территориясендә калдыкларны урнаштыру СанПин 2.1.7.1322-03, агулы сәнәгать калдыклары, шулай ук СНиП 2.01.28 - 85 таләпләренә туры китереп башкарыла.

4.8.43. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводын, бәлки, кыска арада, төп калдыклар белән тәэмин итүче предприятиедән урнаштырырга кирәк.

4.8.44. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру буенча завод төзелешенең тыгызлыгын кимендә 30 процент кабул итәргә кирәк. Завод биналарының, корылмаларының һәм бүлмәләренең составы 2.01.28-85 СНиП 5 бүлеге таләпләренә туры китереп билгеләнә.

4.8.45. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру буенча заводның санитар-яклау зонасы күләме атмосфера һавасының көтелгән пычрану һәм атмосфера һавасына физик йогынты исәпләүләре нигезендә һәр конкрет очракта билгеләнә.

4.8.46. Агулы сәнәгать калдыкларын күмү участогын (алга таба - күмү участогы) әлеге нормативларның 4.8.74 п.таләпләре нигезендә урнаштырырга кирәк. Җирләү участогы территориясендә корылмаларны проектлау СНиП 2.01.28-85 бүлегенең таләпләренә туры китереп башкарыла.

4.8.47. Җирләү участогыннан торак пунктларга һәм ачык сулыкларга кадәр, шулай ук мәдәни объектларга кадәр санитар-яклау зонасы күләмнәре - сәламәтләндерү

максатларында билгеләнгән конкрет җирле шартларны исәпкә алып, әмма кимендә 3000 метр. Җирләү участогының санитар-яклау зонасында агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводын, махсус автотранспортны һәм пычранган яңгыр һәм дренаж суларын кулланучыларны урнаштыру рөхсәт ителә.

4.8.48. Җирләү участокларын кимендә арага урнаштырырга кирәк: 200 метр - авыл хуҗалыгы җирләреннән, гомуми челтәрдәге автомобиль һәм тимер юллардан; 50 метр - рекреацион максатларда файдалану өчен билгеләнмәгән Урман һәм урман утыртмалары чикләреннән. Җир асты суларының, аларның физик - химик һәм бактериологик составының биеклеген контрольдә тотуны тәэмин итү өчен калдыклар күмү участогы территориясендә һәм аның санитар-яклау зонасында кәүсәләрне күздә тотарга кирәк СНиП 2.01.28-85 (8.6 п.) таләпләренә туры китереп күзәтүче скважиналар.

4.8.49. Махсус автотранспорт стоянкасын, кагыйдә буларак, агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводы янында урнаштырырга кирәк. Махсуслаштырылган автотранспорт стоянкасының санитар-яклау зонасы күләме СанПиН таләпләренә туры китереп кабул ителә 2.2.1/2.1.1.1200-03.

4.8.50. Махсус машиналарны һәм ат - тейнерларны чистарту, юу һәм зарарсызландыру өчен корылмалар полигонның җитештерү зонасыннан административ-көнкүреш биналарыннан кимендә 50 метр ераклыкта урнашкан булырга тиеш.

4.8.51. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү буенча полигон объектларын бер мәйданчыкта урнаштыру рөхсәт ителә.

4.8.52. Җитештерү калдыкларын урнаштыру объектлары үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү, канализация челтәрләре, чистарту корылмалары (локаль) белән тәэмин ителергә тиеш, шул исәптән әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлеге таләпләре нигезендә өске су һәм дренаж суларын чистарту өчен.

4.8.53. Объектларга керү юллары әлеге нормативларның «транспорт инфраструктурасы зоналары " бүлеге таләпләре нигезендә проектлана.

Каты коммуналь калдыкларны урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары.

4.8.54. Каты коммуналь калдыклар полигоннары (алга таба - ККК) каты көнкүреш калдыкларын изоляцияләү һәм зарарсызландыру өчен билгеләнгән махсус корылмалар булып тора һәм халыкның санитар-эпидемиологик иминлеген гарантияләргә тиеш. Полигоннар теләсә кайсы торак пунктларның зурлыгы буенча оештырылырга мөмкин. Торак пунктларның төркемнәре өчен үзәкләштерелгән полигоннарны проектлау тәкъдим ителә. Каты коммуналь калдыклар полигоннары СП 2.1.7.1038-01 Таләпләре, каты коммуналь калдыклар өчен полигоннарны проектлау, эксплуатацияләү һәм рекультивацияләү буенча Россия Федерациясе Төзелеш министрлыгы тарафыннан 02.11.1996 елда расланган инструкция нигезендә проектлана.

4.8.55. Полигоннар торак зонадан читтә, норматив санитар-яклау зоналарын тәэмин итеп, аерым территорияләрдә урнашкан. Җир кишәрлеген бүлеп биргәндә, полигонны эксплуатацияләү срогы һәм әлеге территорияне хуҗалык өчен яраклы хәлгә кайтару чаралары билгеләнә (рекультивация).

4.8.56. Санитар-саклау зонасының күләме түбәндәгеләр өчен тәшкил итә: компостлау участоклары - 500 метр; камилләштерелгән чүплекләр - 1000 метр. Санитар-саклау зонасының күләме зарарлы матдәләр атмосферасында алга таба табигый тикшеренүләр һәм үлчәүләр үткәрү белән таралуның исәп-хисабы белән төгәлләштерелергә тиеш.

Зона чикләре 1 ПДК изолициясе буенча билгеләнә, әгәр ул норматив зонадан чыга. Санитар-саклау зонасы яшеллеккә ия булырга тиеш.
4.8.57. Полигоннарны урнаштыру рөхсәт ителми: су чыганакларын һәм минераль чыганакларны санитар саклау зоналары территориясендә; курортларны саклауның барлык зоналарында; ярыкланган токымнарның өслегенә чыгу урыннарында; су күтәрүче горизонтлар өзелә торган урыннарда; халык күпләп ял итә һәм сәламәтләндерү учреждениеләре урнашкан урыннарда. Полигонны урнаштыру өчен участок сайлаганда, климны исәпкә алырга кирәк- географик һәм туфрак үзенчәлекләре, җирлекнең геологик һәм гидрологик шартлары. Полигоннар гына балчык яки авыр кар көртләре ачыкланган участокларда урнашкан, ә грунт сулары 2 метрдан артык тирәнлектә урнашкан. 1 метрдан артык тирәнлектәге сазлык полигоннары һәм ачкычлар рәвешендәге грунт сулары чыга торган участоклар файдаланылмый.
4.8.58. Каты көнкүреш калдыклары полигоны тигез территориядә урнашкан, ул торак пунктлар янында калдыкларны һәм алар янәшәсендәге җир мәйданнарының һәм ачык сулыкларның пычрану өлешен атмосфера утырмалары белән юдыру мөмкинлеген юкка чыгара. Аның өслекләреннән башлап, чокырлар полигоннары өчен генә җир участогы бүлеп бирү рөхсәт ителә, бу суларны ачык сулыкларга бүлеп бирү өчен тау каналларын урнаштыру юлы белән өске суларны җыюны һәм бетерүне тәэмин итәргә мөмкинлек бирә.
4.8.59. Полигон ике үзара бәйләнешле территориаль өлештән тора: Каты көнкүреш калдыкларын җыештыручы территория һәм хуҗалык-көнкүреш объектларын урнаштыру өчен территория.
4.8.60. Хуҗалык зонасы персонал өчен җитештерү - көнкүреш бинасын урнаштыру, машиналар һәм механизмнар урнаштыру өчен тукталышлар урнаштыру өчен проектлана. Персонал өчен кирәкле күләмдә эчә торган һәм хуҗалык-көнкүреш суы белән тәэмин итү, ризык кабул итү бүлмәсе, бәдрәф, әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлегенең өч таләпләренә туры китереп, каралган.
4.8.61. Хуҗалык зонасы территориясе бетонлана яки асфальтлана, яктыртыла, җиңел коймалар бар.
4.8.62. Полигонның бөтен территориясе буенча гына 2 метрдан артык тирәнлектәге җиңел коймалар яки киптерү траншеясы яки 2 метрдан да артмаган биеклектәге вал проектлана. Полигон коймасында җитештерү-көнкүреш бинасы янында шлагбаум урнаштырыла.
4.8.63. Полигоннан чыкканда чүп ташучы өлеше өчен бетон ванна урнаштыру белән контроль-дезинфекция җайланмасы каралган. Ваннаның күләме чүп ташучы машиналарның йөреш өлешен эшкәртүне тәэмин итәргә тиеш.
4.8.64. Полигонның яшел зонасында контроль скважиналар проектлана, шул исәптән: бер контроль скважина - грунт сулары агымы буенча полигоннан югарырак, каты көнкүреш калдыкларын грунт суларына туплау йогынтысын исәпкә алу өчен полигоннан 1 - 2 скважина түбәнрәк.
4.8.65. Грунт һәм өслек суларының сыйфатын контрольдә тоту корылмалары автотранспорт өчен подъездларга ия булырга тиеш.
4.8.66. Каты көнкүреш калдыклары полигоннарына әлеге нормативларның «транспорт инфраструктурасы» бүлеге таләпләре нигезендә керү юллары проектлана.

Кар кабул итү пунктларын урнаштыру зоналары.

4.8.67. Торак пунктлар территорияләреннән, шул исәптән юллардан, ясалма корылмалардан (күперләрдән, эстакададан, юлүткәргечләрдән һ.б.) кар-боз катламнарын җыю, саклау һәм утильләштерү өчен махсус корылмаларны - кар кабул итү пунктларын күздә тотарга кирәк. Кар кабул итү пунктлары канализация системасына тоташтырылган «коры» кар чүплекләре һәм кар - эрү шахталары рәвешендә булырга мөмкин. Кар кабул итү пунктларын проектлауны автомобиль юлларын кардан саклау һәм чистарту буенча методик рекомендацияләр нигезендә, ОДМ 218.5.01-2008 тармак юл документының методик документына, авыл территорияләреннән, предприятиеләр мәйданчыкларыннан өске агымнарны җыю, бүлеп бирү һәм чистарту системаларын исәпләү һәм аны 28.12.2005 елда расланган «су белән тәэмин итү, канализация, гидротехник корылмалар фәнни-тикшеренү һәм конструкторлык - технологик институты " федераль дәүләт унитар предприятиесе тарафыннан расланган су объектларына чыгару шартларын билгеләү буенча рекомендацияләргә туры китереп башкарырга кирәк.

4.8.68. Кар кабул итү пунктларының саны һәм аларның урнашу урыннары шартлардан чыгып билгеләнә: кар чыгару эшләренең оперативлыгын тәэмин итү; Кар чыгарганда транспорт чыгымнарын минимальләштерү; чыгарылырга тиешле кар күләмнәре; канализация коллекторларының һәм чистарту корылмаларының үткәрүчәнлек сәләте; транспорт белән тәэмин итү.

4.8.69. Су объектларының су саклау зоналарында, боз катламы өслегендә һәм су объектының су җыю территориясендә, шулай ук җир асты инженерлык челтәрләре өстендә «коры» кар өеме урнаштыру рөхсәт ителми.

4.8.70. Кар кабул итү пунктларыннан алып торак төзелешенә кадәр санитар-сак зонасы күләмен кимендә 100 метр кабул итәргә кирәк.

4.8.71. «Коры» кар чүплеге өчен бүлеп бирелгән кишәрлеккә ия булырга тиеш: каты катлам, рельефка кар суларның эләгүенә юл куймый торган бөтен периметр буенча тышлык; су җыю лотоклары һәм калын суны локаль чистарту корылмаларына ташу системасы; бөтен периметр буенча койма; контроль-үткәрү пункты. Кар суларын канализациягә ташлау локаль чистарту корылмаларында алдан чистартылганнан соң норматив күрсәткечләргә кадәр башкарылырга тиеш.

4.8.72. Кар эретү шахталары конструкцияләрендә (камералар) кыш буе ташлана торган карны эретү, шулай ук кар суларын норматив күрсәткечләргә кадәр чистарту күздә тотылырга тиеш.

4.8.73. Җәйге вакытта автотранспортны туктату (парковка) оештыру өчен яки башка максатларда файдалану рөхсәт ителә.

4.9. Хәрби объектлар һәм башка режимлы территорияләр зоналары

4.9.1. Хәрби объектлар һәм башка режимлы территорияләр зоналары территорияләренә карата махсус режим билгеләнгән хәрби һәм башка объектларны урнаштыру өчен билгеләнгән. Җирлекнең режимлы территорияләре зоналарыннан файдалану тәртибе федераль башкарма хакимият органнары һәм Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты тарафыннан, җирлекнең махсус нормативлары һәм төзелеш кагыйдәләре нигезендә, җирле үзидарә органнары белән килештереп билгеләнә.

5. Җирлек инфраструктурасын формалаштыру
5.1. Социаль инфраструктура

5.1.1. Социаль инфраструктура учреждениеләренә, предприятиеләренә һәм оешмаларына гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, медицина оешмалары, социаль тәэмин итү оешмалары, яшьләр белән эшләү учреждениеләре, спорт һәм физкультура-сәламәтләндерү учреждениеләре, мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре, сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, идарә оешмалары һәм учреждениеләре, проект оешмалары, кредит-финанс учреждениеләре һәм элемтә предприятиеләре, фәнни һәм административ оешмалар һәм башкалар керә. Барлык төрдәге һәм милек рәвешләрендәге хезмәт күрсәтү учреждениеләрен һәм предприятиеләрен, хезмәт күрсәтүнең бердәм системасын булдыру максатларында, шәһәр округы, җирлек составындагы торак пунктларның планлаштыру структурасын, торак районнарга һәм микрорайоннарга (кварталларга) бүлешүне исәпкә алып урнаштырырга кирәк. Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләрен түбәндәге факторларны исәпкә алып урнаштырырга кирәк:

5.1.2. Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре саны һәм сыйдырышлыгы, аларның җир кишәрлекләре күләме әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында китерелгән социаль нормативлар буенча кабул ителергә тиеш. Җир кишәрлекләре күләмен, аның сыйдырышлылыгын, күләмен, микрорайон (квартал) һәм торак районның хезмәт күрсәтү учреждениеләрен һәм предприятиеләрен урнаштырганда, халыкның төрле социаль төркемнәренә, шул исәптән физик мөмкинлекләре чикләнгән кешеләргә, әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында китерелгән ким булмаган тәэмин ителешнең социаль нормативларын кабул итеп, ихтыяҗларыннан чыгып эш итәргә кирәк. Әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында күрсәтелмәгән җир кишәрлекләренең санын, сыйдырышлылыгын, аларны урнаштыру һәм күләмен проектлауга бирем буенча билгеләргә кирәк.

5.1.3. Авыл торак пунктларында вакытлыча яшәүче бакчачылык, яшелчәчелек берләшмәләре, дача хуҗалыклары һәм торак фонды сезонлы халык өчен хезмәт күрсәтү учреждениеләрен исәпләү түбәндәге күрсәткечләр буенча кабул итәргә рөхсәт ителә: 1000 кешегә исәп-хисап ясау;: сәүдә учреждениеләре-80 кв. метр сәүдә мәйданы; көнкүреш хезмәте күрсәтү учреждениеләре-1,6 эш урыны; янгын депосы-0,2 янгын автомобиле.

5.1.4. Хезмәт күрсәтү системасын формалаштырганда учреждениеләр һәм объектлар, шул исәптән көндәлек, пе-риодик һәм эпизодик хезмәт күрсәтү дәрәҗәләре каралырга тиеш: көндәлек хезмәт күрсәтү - халык йөри торган учреждениеләр һәм предприятиеләр, киметдә атнага бер тапкыр, яки яшәү һәм эш урыннарына якын урнашкан кешеләр.; периодик хезмәт күрсәтү-учреждениеләр һәм предприятиеләр, халык йөри торган кимендә айга бер тапкыр; эпизодик хезмәт күрсәтү - учреждениеләр һәм предприятиеләр, посещаемые.

5.1.5 .Көндәлек хезмәт күрсәтү объектларын урнаштыру башка функциональ билгеләнештәге территорияләр тирәсендә микрорайон (квартал) территориясеннән читтә урнашкан торак, катнаш торак төркемен проектлаганда мәҗбүри. Микрорайон составында төркем урнашкан очракта, көндәлек хезмәт күрсәтү объектлары һәм алар белән тәэмин итү күрсәткечләре периодик хезмәт күрсәтү объектлары белән тәэмин ителешнең суммар күрсәткечләренә керә.

5.1.6 . Якынча исәпләүләр өчен азкатлы торак төзелеше территорияләренә хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләренең саны һәм сыйдырышлылыгы күрсәткечләрен 28 таблица нигезендә кабул итәргә рөхсәт ителә.

Азкатлы торак төзелеше территорияләренә хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре санын һәм сыйдырышлылыгын билгеләү.

Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре	Күрсәткечләр	Җир кишәрлекләре күләме
Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, 1000 кешегә исәпләнгән урыннар	Демографик структура буенча 1 - 6 яшьлек төркемнәрнең 85 проценты чикләрендә - якынча 52 процент; 100 процент чикләрендә - якынча 62 процент колачлый.	Ясле-бакчаларның сыйдырышлыгы 1 урынга: 100 урынга кадәр - 40, 100 - 35, ясле-бакчалар комплексында 500 урынга кадәр.
Гомуми белем бирү оешмалары, 1000 кешегә исәпләнгән урыннар	Демографик структура буенча 7-18 яшьлекләр төркеменнән 100 процент - якынча 91 процентны колачлый	Гомуми белем бирү оешмасы, укучылар саны: бер укучыга 40 - 400-50 кв. метрдан артык; бер укучыга 400-500-60 кв. метрдан артык; 1 укучыга 600-800-40 кв. метрдан артык; бер укучыга 800 - 1100-33 кв. метрдан артык; 1 укучыга 1100-1500 - 21 кв. метрдан артык; 1 укучыга 1500 - 2000-17 кв. метрдан артык; 1 укучыга 2000 - 16 кв. метрдан артык
1000 кешегә исәпләнгән спорт-ял комплексы, кв. метр гомуми мәйданы	300	Объектка 0,2-0,5 гектар
Амбулатор-поликлиника учреждениеләре: сменага 1000 кешегә исәпләнгән поликлиникаларга, амбулаториягә, 1000 кешегә исәпләнгән гомуми мәйданның кв. метрына бару каралган.	22 50	Сменага 100 кешегә 0,1 гектар, ләкин объектка 0,5 гектар туры килә Объект 0,2 гектар

Даруханәләр, гомуми мәйданы 1000 кешегә исәпләнгән кв. метр	50	Объектка 2-0,4 гектар
Даруханә киосклары, гомуми мәйданы 1000 кешегә исәпләнгән кв. метр	10	Объектка 0,05 гектар яки төзелгән
Көндәлек сәүдә предприятиеләре, 1000 кешегә исәпләнгән сәүдә мәйданы кв. метр.: азык-төлек кибетләре азык-төлек булмаган кибетләр	барлыгы-3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә, шул исәптән 70 кв. метр-хезмәт күрсәтү радиусы чикләрендә, калган мәйдан - радиустан читтә, муниципаль район чикләрендә. Барлыгы-3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә, шул исәптән 30 кв. метр-хезмәт күрсәтү радиусы чикләрендә, калган мәйдан - радиустан читтә, муниципаль район чикләрендә	Объектка 0,2-0,3 гектар
Көнкүреш хезмәте күрсәтү, яшәү урыннары, 1000 кешегә исәпләнгән эш урыннары	2	Объектка 0,15 гектар

Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре	Күрсәткечләр	Җир кишәрлекләре күләме
Элемтә бүлеге, объект	1	Объектка 0,1-0,15 гектар
Банк бүлеге, гомуми мәйданы 1000 кешегә исәпләнгән кв. метр	40	
Тәртип саклау терәк пункты, объектлар	1	Объектка 0,1-0,15 гектар
Административ үзидарә, объектлар үзәге1		

Искәрмә: 1.Гомуми белем бирү оешмалары түбәндәгеләр урнашкан: төп һәм урта гомуми белем бирү - халык саны кимендә 2 мең кеше булган, башлангыч гомуми белем бирү - кимендә 500 кеше булган җирлекләрдә.

2. Поликлиникаларны якын-тирә торак массивлар территориясендә норматив яктан һәркем файдалана алырлык булган очракта урнаштырырга мөмкин.

5.1.8 . Азкатлы торак төзелеше территорияләрендә хезмәт күрсәтүне оештыру өчен, нигездә, беренче һәм цокольлы (мәктәпкәчә белем бирү оешмаларыннан тыш) катларда урнашып, бинаның торак өлешләреннән Аерылган торак өлешләрен урнаштырып, торак биналарга кертелгән яки төзелгән индивидуаль эшчәнлек рәвешләрен файдаланып, оешмалар, учреждениеләр һәм предприятиеләр урнаштыру рөхсәт ителә. Шул ук вакытта төзелгән учреждениеләрнең гомуми мәйданы 150 кв.метрдан артмаска

тиеш. Күрсәтелгән учреждениеләр һәм предприятиеләр үзәк формалаштыручы әһәмияткә ия булырга һәм торак белеменең үзәк өлешендә урнашырга мөмкин.
5.1.9 .Автомобильләрне ремонтлау һәм прокатлау, көнкүреш техникасын ремонтлау, шулай ук ритуаль хезмәтләр күрсәтү буенча төзелгән һәм төзелгән остаханәләр булган объектларны торак зона чигендә урнаштырырга кирәк.
5.1.10 . Халык сәламәтлегенә (рентген кабинетларына, аппаратларга (стоматлардан тыш) зыян китерә торган предприятиеләр урнаштыру.
5.1.11 .Авыл торак пунктлары территориясендә хезмәт күрсәтү учреждениеләрен һәм предприятиеләрен, 50 кешедән башлап, һәр торак пунктта беренче чиратта кирәк булган объектларга һәм җирлекнең административ үзәгендә урнашкан база объектларына бүлүне күздә тотарга кирәк. Авыл халкына көндәлек хезмәт күрсәтү объектлары исемлеге әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 3 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.
5.1.12 .Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре тарафыннан кирәкле тәэмин ителеш дәрәҗәсен, халык категорияләре буенча колачлау дәрәҗәсен һәм җир кишәрлекләре күләме әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә билгеләнә. 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында күрсәтелмәгән хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре өчен җир кишәрлекләре санын, сыйдырышлылыгын, урнашу шартларын һәм күләмен проектлауга бирем буенча билгеләргә кирәк.
5.1.13 .Авыл торак пунктларында хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләренең саны, составы һәм сыйдырышлыгы билгеләгәндә, хәрәкәт итү өчен чикләнгән зонада урнашкан башка торак пунктлардан килгән халыкны өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.
5.1.14 .Авыл торак пунктларында хезмәт күрсәтү объектларын проектлаганда аларны көндәлек, вакыт-вакыт һәм эпизодик хезмәт күрсәтү объектларына бүлү системасын исәпкә алырга кирәк.
5.1.15. Көндәлек (якынайтылган) хезмәт күрсәтү объектлары исемлеге һәм социаль әһәмиятле объектлар белән минималь тәэмин ителешнең исәп-хисап күрсәткечләре 30 таблицада китерелгән.
Таблица 30
Көндәлек (якынайтылган) хезмәт күрсәтү объектлары исемлеге һәм социаль әһәмиятле объектларның минималь тәэмин ителешенең исәп-хисап күрсәткечләре.

Предприятиеләр оешма җитәкчеләре	Берәмлек үлчәү	Минималь тәэмин ителеш
Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	урын 1000 кешегә	Демографик структура буенча 1-6 яшьлек төркемнәрнең 85 проценты колачлый
Гомуми белем бирү оешмалары	урын 1000 кешегә	Демографик структура буенча 7-18 яшьләрдәге төркемнәрнең 100 проценты колачлана
Азык кибете	сәүдә мәйданы. 1000 кеше	Барлыгы-4 кушымта таблицасы нигезендә № 3, шул исәптән 100 кв. метрга кадәр-Россия

		чикләрендә хезмәт күрсәтү диусы 2000 метр, калган мәйдан - муниципаль район чикләрендә, радиустан читтә, хезмәт күрсәтү
Азык-төлек товарлар кибетләре	сәүдә мәйданы. 1000 кеше	Барлыгы-4 кушымта таблицасы нигезендә № 3, шул исәптән 200 кв. метрга кадәр - Россия чикләрендә хезмәт күрсәтү диусы 2000 метр, калган мәйдан - муниципаль район чикләрендә, радиустан читтә, хезмәт күрсәтү
Җәмәгать оешмалары дәүләт туклануы	урын 1000 кешегә	8
Даруханә пункты	торак группага объектлар	1
Элемтә бүлеге	торак группага объектлар	1
Банк бүлекчәсе	1000 кешегә исәпләнгән операция урыннары	1
Көнкүреш предприятиеләре хезмәт күрсәтү остасы-ателье, чәчтараш- һ. б.)	эш урыннары. 1000 кеше	2
Кабул итү пункты, химчистка	торак өчен төркем	1
Мәдәният учреждениеләре	1000 кешегә исәпләнгән гомуми мәйданы кв. метр	50
Көндәлек хезмәт күрсәтү спорт-тренажер залы	1000 кешегә исәпләнгән идәннең кв. метры	70-80
Тәртип саклау пункты	торак группага гомуми мәйданның кв. метры	10
Җәмәгать бәдрәфләре	1000 кешегә исәпләнгән приборлар	1

Искәрмә: халык саны 200 кешедән ким булган авыл торак пунктлары өчен башлангыч сыйныфлар белән берләшкән кече сыйныфларга караган мәктәпкәчә белем бирү оешмаларын күздә тотарга кирәк. Мондый оешмалар белән минималь тәэмин ителешне һәм аларның сыйдырышлылыгын, җирле шартларга карап, проектлау өчен бирем буенча кабул итәргә кирәк.

5.1.16. Һәр торак пунктта яшәүчеләрне беренче чиратта кирәкле хезмәтләр белән тәэмин итү җәяү йөрү мөмкинлеге чикләрендә 30 минуттан да артмаска тиеш (2-2,5 километр). Хезмәт күрсәтүнең югары дәрәҗәдә, шул исәптән вакыт аралыгында, җәяүлеләр өчен транспорт үтемлелеге 60 минуттан да артмаган җирлек чикләрендә яки муниципаль район үзәгендә-учреждениеләрне һәм периодик хезмәт күрсәтү предприятиеләрен концентрацияләү үзәгендә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.1.17. Авыл торак пунктларында хезмәт күрсәтү Радиусы: мәктәпкәчә оешмаларга-500 метр; гомуми белем бирү оешмалары: I дәрәҗә укучылары өчен-2 километрдан да артык булмаган җәяүлеләр һәм 15 минуттан да артмаган (бер якка) транспорт үтемлелеге; укуның II һәм III баскычларында укучылар өчен-4 километрдан да артык түгел һәм 30 минуттан да артык түгел (бер якка) транспорт үтемлелеге. II - III дәрәҗәдәге укучыларга хезмәт күрсәтүнең иң чик радиусы 15 чакрымнан артмаска тиеш; сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре-2000 метр; поликлиникалар, амбулаторияләр, фельдшер-акушерлык пунктлары һәм даруханәләр - җәяүлеләр өчен 30 минуттан да артык түгел.

5.1.18. Транспорт хезмәте оешмадан 1 километрдан артык ераклыкта яшәүче авыл гомуми белем бирү оешмалары укучылары тиеш. Укучыларны йөртү балаларны йөртү өчен билгеләнгән транспортта башкарыла. Укучыларның тукталышта җыю урынына иң чик җәяүле якын килүе 500 метрдан да артмаска тиеш. Щищ транспорт тукталышы өч яктан киртәләнеп алынган түшәм белән җиһазландырылган, юлның машиналар йөрү өлешенә киртә куелган, юл ягыннан кимендә 250 метрга кадәр каты өслеккә ия. Транспорт хезмәте күрсәтүнең иң чик күрсәткечләреннән артык ераклыкта, шулай ук начар һава шартлары вакытында транспорт белән тәэмин ителмәгән очракта, мәктәп яны интернаты гомуми сыйдырышлы урыннарның 10 проценты исәбеннән (СП 42.13330-2011) күздә тотыла.

5.1.19. Тиешле санитар - гигиена һәм янгынга каршы таләпләр буенча хезмәт күрсәтү учреждениеләрен һәм предприятиеләрен урнаштырганда куркынычсызлык шартлары «әйләнә-тирә мохитне саклау» һәм «янгын куркынычсызлыгы» бүлекләре таләпләре нигезендә тәэмин ителә.

5.1.20. Торак биналарның, гомуми белем бирү мәктәпләренең, мәктәпкәчә оешмаларның һәм дәвалау оешмаларының җир кишәрлекләре чикләреннән авыл җирләрендәге җир кишәрлекләре һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре чикләренә кадәр минималь ара торак пунктларда инсоляция һәм яктырту, янгынга каршы һәм көнкүреш өзекләрен үтәү, әмма таблицада кимендә китерелгән 31 пунктны исәпкә алу нигезендә кабул итәргә кирәк.

Торак биналарның, гомуми белем бирү, мәктәпкәчә белем бирү һәм медицина оешмаларының җир кишәрлекләре чикләреннән минималь ераклыклар.

Оешма, учреждение һәм хезмәт күрсәтү оешмаларының җир участоклары чикләре	Учреждение биналарыннан (участокларыннан) ераклык-хезмәт күрсәтү предприятиеләре һәм урыннары, метр		
	Кызылча сызык	чик торак биналарның җир кишәрлекләре	гомуми белем бирү, мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләренең җир кишәрлекләре чикләренә кадәр
Мәктәпкәчә белем бирү һәм гомуми белем бирү оешмалары (бина стеналары)	10	инсоляция, яктырту нормалары буенча. янгынга каршы таләпләргә туры килә	
Икенчел чималның кабул итү пунктлары	-	20	50
	10	50	50
Традицион каберлекләр зиратлары гомуми мәйданы-1 гектар: 10га кадәр; 10нан 20гә кадәр; 20-40	6 6 6	100 300 500	500 500 500
Крематорий: әзерлек һәм йола бәйрәмнәреннән башка цесслар белән бер камералы Мич; мичләр саны бердән артык	6 6	500 1000	500 1000
Ябык зиратлар (соңгы күмелгәннән соң 25 ел узгач) һәм мемориаль комплекслар, Колумбия, кремациядән соң җирләү өчен зиратлар	6	100	100

Искәрмә: 1. Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының участоклары турыдан-туры урамнарга һәм уылдык чәчүгә тыкшынырга тиеш түгел лируемым хәрәкәте.
2. Икенчел чималның кабул итү пунктларын яшел үсентеләр белән изоляцияләргә кирәк. аларга автомобиль транспорты өчен керү юлларын күздә тота.
3. Яңа урнашкан хастаханәләрнең участоклары турыдан-туры магистральгә тоташырга тиеш түгел урамнар буйлап.
5.1.21. Территориаль планлаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру буенча документларны әзерләгәндә социаль әһәмиятле объектларның төп төрләрен гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп, шулай ук әлеге нормативларның 5.1.28 - 5.1.34 п.таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.
5.1.22. Социаль әһәмиятле объектлар территорияләреннән сәнәгать, коммуналь, авыл хуҗалыгы предприятиеләренә, транспорт юлларына һәм магистральләргә кадәр ераклык күрсәтелгән объектларның һәм корылмаларның санитар-яклау зоналарына карата таләпләр нигезендә билгеләнә.
Объектларны санитар-саклау зоналары территориясендә урнаштыру рөхсәт ителми.
5.1.23. 5.1.27 пунктында күрсәтелгән объектлар территориясенә керү һәм керү, хуҗалык корылмаларына юллар, чүп җыю өчен контейнер мәйданчыгына керү әлеге нормативларның «транспорт инфраструктурасы зоналары " бүлеге таләпләре нигезендә проектлана. Хезмәт күрсәтү предприятиеләре территориясенә керү һәм керү, юллар, хуҗалык корылмаларына керү юллары.
5.1.24. Социаль әһәмияткә ия объектлар территориясе аша магистраль инженерлык коммуникацияләре (су белән тәэмин итү, канализация, җылылык белән тәэмин итү, электр белән тәэмин итү) узарга тиеш түгел. Объектларны инженерлык белән тәэмин итү әлеге нормативларның "инженерлык инфраструктурасы зоналары" бүлеге таләпләре нигезендә проектлана.
5.1.25. Оешмалар, учреждениеләр һәм предприятиеләр урнаштырганда куркынычсызлык шартлары нормалаштырыла торган санитар - гигиена һәм янгынга каршы таләпләр буенча «әйләнә-тирә мохитне саклау» һәм «янгын куркынычсызлыгы» бүлекләре таләпләре нигезендә тәэмин ителә.
5.1.26. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарын урамнардан, кварталара юллардан ерак булган торак микрорайоннарның, атмосфера һавасының пычрану дәрәҗәсен санитар кагыйдәләр һәм нормативлар таләпләренә туры килә торган ераклыкка квартал эчендәге территорияләрендә урнаштырырга кирәк. Мәктәпкәчә оешма участогы чигеннән алып юлга кадәр кимендә 25 метр булырга тиеш. Мәктәпкәчә оешмалар объектлары төзү өчен җир кишәрлекләре санитар кагыйдәләргә туры килү-килмәү турында санитар-эпидемиологик бәяләмә булганда бирелә. Җирлектәге катлаулы рельефларда балалар өчен су басу һәм пычрану очракларын кисәтү өчен мәктәпкәчә белем бирү оешмасы участогыннан ташкын һәм яңгыр сулары чыгаруны күздә тотарга кирәк. Аэрация шартлары буенча, мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының участоклары зур тизлек белән йөрүче җил агымнары, аэродинамик күләгәдә урнашкан. Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының төрләре тиешле дәрәҗәдә билгеләнә
5.1.27. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары белән минималь тәэмин ителеш әлеге нормативка 3 нче кушымта нигезендә кабул ителә. Җир кишәрлегенең мәйданы әлеге нормативка 3 нче кушымта таләпләре нигезендә кабул ителә.
5.1.28. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналары торак төзелеше зонасында, предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-саклау зоналарыннан, санитар өзеклекләр, гаражлар, автостоянкалар, автомагистральләр, тимер юл транспорты объектлары, очып китү һәм һава транспорты утырту

маршрутларыннан читтә урнашырга тиеш. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарын урнаштырганда, инсоляциянең норматив дәрәҗәләрен тәэмин итү һәм биналарны һәм уен мәйданчыкларын табигый яктырту өчен, торак һәм иҗтимагый биналардан санитар аермалар сакланырга тиеш. Яңа төзелә торган мәктәпкәчә белем бирү оешмалары объектларын аерым торучы бинада урнашырга киңәш ителә. Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының сыйдырышлыгы проектлау биреме белән билгеләнә. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналары аерым торучы, торак йортлар, административ һәм иҗтимагый билгеләнештәге биналар (сәнәгать предприятиеләренең административ биналарыннан тыш), шулай ук төзелгән биналар булырга мөмкин.

5.1.29. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасы өч катлы булырга тиеш. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарының өченче катларында өлкән яшьтәге балалар өчен төркемнәр, шулай ук балалар белән эшләү өчен өстәмә бүлмәләр урнаштырырга киңәш ителә 3 яшькә кадәрге балалар өчен төркем ячейкалары 1 нче катта урнашкан..

5.1.30. Мәктәпкәчә оешма территориясендә түбәндәге функцияләр - милли зоналар бүлеп бирелә: уен зонасы; хуҗалык зонасы. Уен һәм хуҗалык зонасы арасындагы ара 3 метрдан да ким булмаска тиеш. 5.1.31. Уен зонасы үз эченә ала:

5.1.31. Уен зонасы үз эченә ала: төркем мәйданчыклары - һәр төркем өчен индивидуаль мәйданчыклар-кече һәм кече яшьтәге (3 яшькә кадәр) һәм мәктәпкәчә яшьтәге 1 балага 9 кв.метрдан да ким булмаган (3-7 яшь) һәм төркем изоляциясе принцибын үтәп, физкультура мәйданчыгы (бер яки берничә). Ясле яшьтәге балалар өчен төркем мәйданчыклары әлеге төркемнәр биналарыннан чыгу якында урнашкан. Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының төркем һәм физкультура мәйданчыкларының инсоляциясе дәвамлылыгы инсоляциягә һәм торак һәм җәмәгать биналары һәм территорияләрнең кояшны саклауга гигиеник таләпләр нигезендә билгеләнә (СанПиН 2.4.1.30049-13). Балаларны кояштан һәм явым-төшемнән саклау өчен һәр төркем мәйданчыгы территориясендә бер балага 1 кв. метрдан ким булмаган күләгәле түшәмә урнаштыралар. 15 кешедән ким булган төркемнәр өчен күләгәдәге гөмбәзнең мәйданы 20 кв. метрдан да ким булмаска тиеш. Күләгә күләгә күләгәсен агач яки башка төзелеш материалларыннан эшләнгән, балаларның сәламәтлеге өчен зыянсыз булган идән белән җирдән 15 сантиметрдан да ким булмаган арада җиһазландырырга киңәш ителә. Ясле һәм мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен күләгәле түтәлләр өч яктан киртәләр, койманың биеклеге 1,5 метрдан да ким булмаска тиеш. Ясле яшьтәге балалар өчен ясалма түшәмнәр мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасына урнаштырырга һәм йөрүне яки йокыны оештыру өчен верандлар буларак файдаланырга рөхсәт ителә. Биналарга өстәлә торган күләгә күләгәсе түшәмнәр төркем ячейкаларының бүлмәләрен алыштырырга һәм табигый яктылыкны киметергә тиеш түгел.

5.1.32. Хуҗалык зонасы ашханәнең җитештерү бүлмәләренә керү ягыннан урнашырга һәм урамнан мөстәкыйль керү мөмкинлеге булырга тиеш. Барлыкка килгән (тыгыз) шәһәр төзелеше шартларында урамнан мөстәкыйль рәвештә керү рөхсәт ителә. Хуҗалык зонасы территориясенә мөстәкыйль рәвештә керү мөмкинлеге булмаган очракта автотранспорт хуҗалык мәйданчыгына керү мөмкинлеге мәктәпкәчә белем бирү оешмасында балалар булмаган чорда гамәлгә ашырыла. Хуҗалык зонасы территориясендә урын-җир кирәк-яракларын киптерү һәм келәм эшләнмәләрен чистарту өчен урыннар каралырга тиеш. Хуҗалык зонасы территориясендә яшелчә саклагычларын урнаштыру мөмкин. Хуҗалык зонасында бинадан 15 метрдан да ким булмаган ераклыкта чүп-чар җыю мәйданчыгы булдырыла. Каты өслекле мәйданчыкта капкалар белән контейнерлар куела. Мәйданның зурлыгы контейнерлар нигезенең мәйданыннан артып китәргә тиеш. Чүп-чар һәм азык-төлек калдыкларын җыю өчен

башка махсус ябык конструкциялардан, шул исәптән аларны мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясе белән чиктәш җирдә торак төзелешенең контейнер мәйданчыкларында урнаштыру рөхсәт ителә.
5.1.33. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясен яшелләндерүне территория мәйданының кимендә 50 процентыннан, төзелештән ирекле файдаланудан күз алдында тота. Яшел үсентеләр төркемле мәйданчыкларны бер-берсеннән һәм хуҗалык зонасыннан төркем мәйданчыклары бүлеге өчен файдаланыла. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясен Урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка киметергә рөхсәт ителә. Агачлар 15 метрдан да ким түгел, ә куаклар мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасыннан 5 метрдан да ким булмаган арада утыртыла. Территорияне яшелләндергәндә, агулы җиләк-җимешле агачлар һәм куаклар утыртылмый, балалар арасында агуланулар, шулай ук төпчек куаклар барлыкка килүне кисәтү максатыннан үткәрелә. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясе периметр буенча койма һәм яшел үсентеләр белән әйләндереп алынган.
5.1.34. Мәктәпкәчә оешма биналары салкын һәм кайнар су белән тәэмин итү, канализация системалары белән җиһазландырылырга тиеш. Су белән тәэмин итү һәм мәктәпкәчә оешмаларны канализация үзәкләштерелгән булырга тиеш. Торак пунктта (салкын һәм кайнар) үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү булмаганда, мәктәпкәчә белем бирү оешмасында азык-төлек блогына, медицина блогы бүлмәләренә, кер юу бүлмәсенә, барлык төркем ячейкаларына су бирү тәэмин ителә. Канализацияләнмәгән районнарда мәктәпкәчә оешмалар биналары, чүп-чар һәм локаль чистарту корылмалары урнаштырылган очракта, эчке канализация белән җиһазландырылачак. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналары җәмәгать биналарында һәм корылмаларда җылылык, вентиляция һәм кондиционерлау таләпләренә туры китереп җылыту һәм вентиляция системалары белән җиһазландырыла. Күчмә җылыту приборларын, шулай ук инфракызыл нурланышлы җылыткычларны куллану рөхсәт ителми.
5.1.35. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясенә керү һәм керү юллары, хуҗалык корылмаларына керү юллары, чүп-чар җыю өчен контейнер мәйданчыгы (асфальт, бетон һ.б.) булырга тиеш. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясендә терәк - хәрәкәт аппараты бозылган балалар өчен юл һәм тротуарларны читләтү 5 процентан да артмый, ә аларның киңлеге - 1,6 метрдан да ким түгел. Борылышта һәм һәр 6 метр саен алар ял итү өчен мәйданчыкларга ия булырга тиеш. Сукырлар һәм начар күрүчеләр өчен мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясендә балалар хәрәкәте иминлеге өчен йөрү юлларының киңлеге 3 метрдан да ким булмаска һәм ике дәрәҗәдәге коймага ия булырга тиеш: 90 сантиметр биеклектә перила һәм 15 сантиметр биеклектә планка. Коймалар балалар йөреше вакытында каршылыкка дучар булган барлык әйберләр: агачлар, куаклар, баганалар һ. б. өчен каралган. Борылышлар янында, тыкрыклар янында, биналар янында, баганалар янында һәм башка каршылыклардан соң, юллар зур Күлле катлам структурасына ия булырга тиеш. Асфальт юлларның киңлегенә карап, рухи профильле булырга тиеш (юл уртасы як тарафларыннан 5-15 сантиметрга күтәрелә).
5.1.36. Яңа төзелә торган гомуми белем бирү оешмалары биналары шәһәр урамнарыннан ерактагы торак микрорайоннарның квартал эчендәге территорияләрендә, кварталара юлларда атмосфера һавасының пычрануы дәрәҗәсенең санитар кагыйдәләр һәм нормативлар таләпләренә туры килүен тәэмин итә торган ераклыкка (СанПиН 2.4.2821-10) урнашкан.

5.1.37. Гомуми белем бирү оешмаларының минималь тәэмин ителеше әлеге нормативка 3 нче кушымта нигезендә кабул ителә.

5.1.38. Яңа төзелә торган гомуми белем бирү оешмаларының сыйдырышлыгы бер сменада гына укырга исәпләнергә тиеш (СанПиН 2.4.2821-10). аның буенда да яшел үсентеләр бар. Участокны яшелләндерү кимендә исәп-хисаптан күздә тотыла.

5.1.39. Участок территориясе 1,5 метр биеклектәге койма белән әйләндереп алынырга һәм аның буенда яшел үсентеләр булырга тиеш. Участокны яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 проценты исәбеннән күздә тотыла. Гомуми белем бирү оешмасы территориясен Урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка киметергә рөхсәт ителә. Агачлар - 15 метрдан да ким булмаган, ә куаклар гомуми белем бирү оешмалары биналарыннан 5 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш. Яшелләндерүдә агулану барлыкка килүне кисәтү максатыннан, агулы җиләк-җимешле агачлар һәм куаклар утыртылмый.

5.1.40. Гомуми белем бирү оешмасы территориясендә түбәндәге зоналар бүлеп бирелә: ял итү зонасы, физкультура-спорт һәм хуҗалык зоналары. Укыту-тәҗрибә зонасы бүлеп бирү рөхсәт ителә. Укыту-тәҗрибә зонасын оештырганда физкультура-спорт зонасын һәм ял зонасын кыскарту рөхсәт ителми.

Функциональ зоналарның мәйданын билгеләү.

№	Зоналар	Берәмлек үлчәү	Мәгариф оешмаларында мәйдан					
п/п			начального общего образования	основного общего образования	урта гомуми белем бирү оешмаларында һәм интернат оешмаларда			
			1 объект (4 сыйныф)	1 объект (9сыйныф)	1 объект (11 сыйныф)	2 объект (22 сыйныф)	3 объект (33 сыйныф)	4 объект (22 + 22 сыйныф)
1	Физкультура-спорт	кв. метр зонага 1 нче сыйныфка	850/213	5450/605	5610/510	6140/280	7760/235	7920/180
2	Уку-тәҗрибә	кв. метр зонага 1 нче сыйныфка	240/60	1008/112	1200/109	1430/65	1980/60	2508/57
3	Ял	кв. метр зонага 1 нче сыйныфка	480/120	700/78	700/78	1400/64	2100/64	2800/64
4	Хуҗалык	кв. метр зонага 1нче сыйныфка	500/125	500/56	500/45	625/28	750/23	750/17
	Оешмага барлы	кв. метр зонага 1нче	2070/518	7658/851	8010/728	9595/436	12590/382	13378/318

	гы	сыйныфка						

5.1.41. Традицион типтагы интернат-оешмаларның сыйдырышлыгы 300 урыннан артмаска тиеш, балалар йортларының оптималь сыйдырышлылыгы - 60 урын.

5.1.42. Җир кишәрлеге коры, Яхшы җилле һәм башка төрле булырга, кимендә ике керү юлы (төп һәм хуҗалык), уңайлы керү юллары һәм 1,6 метр биеклектәге койма булырга тиеш.

5.1.43. Участокны яшелләндерү интернат учреждение территориясенең гомуми мәйданының 50 проценттан да ким булмаган өлешен исәпкә алып күздә тотыла. Периметр буенча киңлеге 6 метр, икенче яктан - 1,5 метр булган яшел үсентеләр полосасын күздә тотарга кирәк. Агачлар 10 метрдан да ким булмаган, куаклар бинадан 5 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш. Яшелләндерүдә агулану барлыкка килүне кисәтү максатыннан, агулы җиләк-җимешле агачлар һәм куаклар утыртылмый.

5.1.44. Интернат оешмаларның җир кишәрлегендә түбәндәге функциональ зоналар проектлана: төзелеш зонасы; физкультура-спорт; Укыту-тәҗрибә зонасы; ял зонасы; хуҗалык зонасы. Торак биналарның мәйданы һәм составы, СП 2.4.990 - 00 таләпләренә туры китереп билгеләнә. Тыгыз төзелеш шартларында бина урнашкан очракта, җир кишәрлегенең зоналары составы проектлауга бирем белән билгеләнә. Функциональ зоналарның мәйданы исәп - хисап күрсәткечләре буенча 31 нче таблица нигезендә 1 нче сыйныфка кабул итәргә киңәш ителә.

5.1.45. Катнаш типтагы интернат-оешмаларда мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен төркем мәйданчыклары зонасы бүлеп бирелә. Төркем мәйданчыгы мәйданы 1 балага 7,2 кв. метр исәбеннән кабул ителә.

5.1.46. Авыл торак пунктларында урнашкан интернат оешмалары өчен әлеге учреждениеләргә якын урнашкан ярдәмче хуҗалык өчен зона бүлеп бирелә. Шул ук вакытта ярдәмче хуҗалыклардан торак биналарга кадәр ераклык, җирле шартларны исәпкә алып, Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе территориаль бүлеге белән килешенә.

5.1.47. Физкультура-спорт зонасы мәйданчыкларын урнаштыру һәм җиһазлау балаларның буена һәм яшенә туры килергә һәм уеннар һәм дәресләр вакытында балаларның травма алу мөмкинлеген булдырмаска тиеш. Физкультура-спорт зонасын интернат оешмалары биналарының уку биналары тәрәзәләре ягыннан урнаштырырга кирәк түгел. Туплы уеннар һәм спорт снарядлары ыргыту өчен мәйданчыкларны бина тәрәзәләреннән 25 метрдан да ким булмаган арага урнаштырырга кирәк; 3 метр биеклектәге мәйданчыклар киртәләгәндә, алардан ераклык 15 метрга кадәр киметелергә мөмкин, физкультура-спорт шөгыльләренең башка төрләре өчен мәйданчыклар 10 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.1.48. Ял зонасы яшелләндерелергә һәм тавыш чыганакларыннан ерак урнашырга тиеш (спорт мәйданчыклары, автостоянкалар, остаханәләр)

5.1.49. Хуҗалык зонасы мәйданын 1 кешегә 3 кв.метр исәбеннән кабул итәргә кирәк. Хуҗалык зонасын төркем һәм физкультура мәйданчыкларыннан еракта урнашкан җир кишәрлеге чигендә урнаштырырга һәм калган территориядән яшел үсентеләр белән аерырга кирәк.

Хуҗалык зонасы урамнан мөстәкыйль рәвештә керү мөмкинлеге булырга тиеш.

Хуҗалык зонасы территориясендә түбәндәгеләр урнашырга мөмкин: ягулыкның

сакларга яраклы булган котельный, су белән тәэмин итү корылмалары (үзәк су белән тәэмин итү булмаганда), автостоянка, яшелчә саклау урыны, склад бүлмәләре.
5.1.50. Хуҗалык зонасында чүп җыю савытлары өчен интернат учреждение бинасыннан 25 метрдан да ким булмаган арада бетон мәйданчык каралырга тиеш. Мәйданның зурлыгы чүп-чар җыю җайланмасы нигезенең мәйданыннан һәр яктан 1,5 метрга артык булырга тиеш
5.1.51. Интернат оешмаларын су белән тәэмин итү һәм канализация үзәкләштерелгән булырга тиеш, җылылык белән тәэмин итү - җирле котельныйлардан. Автоном җылыту системасын куллану рөхсәт ителә. Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү һәм канализация челтәрләре булмаганда, җирле су белән тәэмин итү һәм канализация системалары проектлаштырыла.
5.1.52. Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары (балалар иҗаты йортлары, яшь техниклар станцияләре, яшь натуралистлар, яшь туристлар, балалар-яшүсмерләр спорт мәктәпләре, балалар сәнгать мәктәпләре, музыка, сәнгать, хореография мәктәпләре) торак пунктлар территориясендә урнаштырырга, аларны яшәү һәм уку урыннарына якынайтырга, кагыйдә буларак, җәмәгать пассажир транспорты челтәре белән үзара бәйләнештә җәмәгать үзәкләре составында урнаштырырга кирәк.
5.1.53. Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары сыйдырышлыгы, шулай ук аларның җир кишәрлекләре мәйданнары 9 нчы кушымта нигезендә нормативлар буенча билгеләнә.
Мәктәптән тыш учреждениеләрдән файдалану мөмкинлеге радиусы авыл торак пунктлары өчен - проектлауга бирем буенча кабул ителә. Тәкъдим ителә торган транспорт үтемлелеге - 30 минуттан да артык түгел (бер якка).
5.1.54. Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары биналарыннан кызыл линиягә кадәр, торак һәм иҗтимагый биналар стеналарына кадәр ераклыкны гомуми белем бирү мәктәпләре биналары өчен булган кагыйдәләр буенча кабул итәргә кирәк.
5.1.55. Участок территориясе 1,2 - 1,5 метр биеклектәге койма белән яисә яшел үсентеләр белән әйләндереп алынган булырга тиеш. Участокны яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 проценты исәбеннән күздә тотыла. Яшелләндерүдә агулану барлыкка килүне кисәтү максатыннан, агулы җиләк-җимешле агачлар һәм куаклар утыртылмый.
5.1.56. Чүп җыю савытларын хуҗалык зонасында тәрәзәдән һәм ишектән кимендә 25 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк
5.1.57. Дәвалау-профилактика оешмалары (алга таба - ДПО) СанПин 2.1.3.2630-10 таләпләренә туры китереп урнаштырыла. ЛПО урнаштыру участогында санитар-химик, микробиологик, паразитологик күрсәткечләр, радиацион фактор буенча туфрак гигиена нормативларына туры килергә, атмосфера һавасында зарарлы матдәләр микъдары, электромагнит нурланышлар, тавыш, вибрация, инфразвук дәрәҗәләре гигиена нормативларыннан артмаска тиеш.
5.1.58. Психиатрия, йогышлы, шул исәптән туберкулез профилендәге стационарлар торак төзелеш территориясеннән кимендә 100 метр ераклыкта урнаштырылырга тиеш. 1000 һәм аннан да күбрәк койкалы күрсәтелгән профильле стационарларны яшел зонада урнаштыру мәслихәт.
5.1.59. ДПО участогында аның белән бәйле булмаган оешмалар биналары урнашырга тиеш түгел. ДПО территориясендә яисә аңа якын урында амбулатория тикшерүенә килгән пациентлар һәм/яки озата баручы затларга яшәү өчен кунакханәләрне яки пансионатларны күздә тоту максатка ярашлы.

5.1.60. Торак һәм җәмәгать биналарында аерым керү урыны булган очракта түбәндәгеләрне урнаштыру рөхсәт ителә:
сменага 100 кеше килү мөмкинлеге булган амбулатор-сырхауханә ДПО, шул исәптән фельдшер-акушерлык пунктларын, көндезге стационарлар булган оешмаларны да кертеп; стоматология кабинетлары, стоматология амбулатория-поликлиника оешмалары, шул исәптән үз составларында көндезге стационарлар булган. Торак биналарның цоколь катларында урнаштыру рөхсәт ителә:
табибларны кабул итү бүлмәләре (1 метрдан да ким булмаган тирәнлектә һәм табигый яктырту коэффициентының нормалаштырылган әһәмиятен саклаганда); стоматология медицина оешмалары, фельдшер-акушерлык пунктлары, амбулаторияләр.
5.1.61. Торак һәм җәмәгать биналарында дерматологның амбулатор-поликлиника консультатив кабул итүеннән тыш, йогышлы (шул исәптән туберкулез) авыруларга ярдәм күрсәтүче ДПО урнаштыру рөхсәт ителми. Торак биналарда алкогольле һәм наркотикларга бәйлелектән җәфа чигүче затларга ярдәм күрсәтү өчен ДПО урнаштыру рөхсәт ителми. Торак биналарда һәм аларга корылган биналарда микробиологик лабораторияләр (бүлекләр), магнит - резонанс томографиясе бүлекләрен урнаштыру рөхсәт ителми. Ионизацияләнә торган нурланыш чыганакларын файдаланучы оешмаларны урнаштыруга карата таләпләр радиацион куркынычсызлык нормалары һәм эшчәнлекнең бу төренә карата санитар-гигиена таләпләре нигезендә билгеләнә.
5.1.62. Медицина оешмаларының сыйдырышлыгы, шулай ук аларның җир кишәрлекләре мәйданнары әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.
Медицина оешмаларының үтемлелеге радиусы түбәндәгечә кабул ителә: авыл торак пунктлары өчен-әлеге нормативларның 5.1.23 пункты буенча.
5.1.63. ДПО участогын планлаштыру һәм зоналаштыруда функциональ зоналарның катгый изоляциясен үтәргә кирәк. Стационар территориясендә йогышлы булмаган авырулар өчен йогышлы авырулар өчен дәвалау корпуслары, Бакча-парк, патолого-анатомия корпусы, хуҗалык һәм инженер корылмалары бүлеп бирелә. Йогышлы авырулар корпусы башка корпуслардан яшел үсентеләр полосасы белән аерылып тора. Ритуаль зона булган патология-анатомия корпусы палата бүлекләре тәрәзәләреннән, шулай ук ДПО янында урнашкан торак һәм иҗтимагый биналардан каралырга тиеш түгел. ДПО ритуаль зонасына аерым керү каралырга тиеш.
5.1.64. Йогышлы, тире-венерология, акушерлык, балалар, психо-соматик, радиология бүлекләре, күппрофильле медицина оешмалары составына керүче аерым биналарда урнашырга тиеш.
5.1.65. ДПО территориясе дәвалау-саклау режимын тәэмин итү зарурлыгыннан чыгып төзекләндерелергә, яшелләндерелгән, коймаланган һәм яктыртылган булырга тиеш. Яшел үсентеләр һәм газоннар мәйданы стационар мәйданының кимендә 50 процентын тәшкил итәргә тиеш.
5.1.66. ДПОның хуҗалык зонасы территориясендә тәрәзәләрдән кимендә 25 метр ераклыкта каты өслекле һәм урам ягыннан керү юлы булган калдыклар өчен контейнер мәйданчыгы урнаштыралар. Мәйданчыкның күләме контейнерлар нигезенең мәйданыннан барлык яктан да 1,5 метрга артып китәргә тиеш. Контейнер мәйданчыгы чит керүләрдән сакланган булырга, койма һәм япмасы булырга тиеш. Медицина оешмаларының калдыклары белән эш итү гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарыла.
5.1.67. Җитештерү территорияләрендә сәламәтлек саклау учреждениеләре сәнәгать

предприятиеләре территориясендә урнашалар һәм СП 44.13330.2011 нигезендә исәпләнә.
5.1.68. Даруханәләр аерым торучы азкатлы биналарда урнашырга, торак һәм җәмәгать биналарына янәшә торган иҗтимагый биналарның беренче катларына кертелергә мөмкин. Даруханәнең авыл торак пунктларында бер территориядә яки бер бинада, әмма аерым керү урыны булган шәхси ярдәмче хуҗалык комплексы урнаштыру максатка ярашлы. Даруханәләрнең җир участогының мәйданын әлеге нормативларга № 3 кушымта нигезендә кабул итәргә кирәк. Даруханәләргә керү мөмкинлеге радиусын әлеге нормативларның 5.1.85 п. нигезендә кабул итәргә кирәк. Ашыгыч медицина ярдәме станцияләрен (подстанцияләрен), ашыгыч медицина ярдәме күрсәтүнең күчмә пунктларын, фельдшер-акушерлык пунктларын проектлаганда җир кишәрлеген урнаштыру, аның санын, радиусын, урнаштыруны әлеге нормативка 9 нчы кушымта нигезендә кабул итәргә кирәк.
5.1.69. Авыл торак пунктлары территориясендә яшьләр белән эшләү буенча республика һәм муниципаль учреждениеләрне (яшьләр сәясәтенең күппрофильле учреждениеләре) урнаштыру каралырга тиеш.
5.1.70. Яшьләр белән эшләү буенча республика һәм муниципаль учреждениеләре түбәндәге төрләр булырга мөмкин: күппрофильле яшүсмерләр, яшьләр, яшүсмерләр һәм яшьләр клублары яшәү урыны буенча; профильле һәм тар махсуслаштырылган учреждениеләр (клублар, үзәкләр), шул исәптән яшь гаилә клублары, яшь сайлаучы клублары, компьютер клублары яки интернет-клублар, хәрби-патриотик эзләнү клублары һ. б. лар.
5.1.71. Муниципаль берәмлектә яшьләр санының уртача күрсәткече буенча халыкның гомуми саныннан 25% һәм муниципаль берәмлек яшьләренең гомуми санынна 10% тәшкил итә.: авыл җирлекләре өчен - яшәү урыны буенча бер күппрофильле үзәк (клуб) яки гамәлдәге мәдәният учреждениеләре, өстәмә белем бирү оешмалары базасында Яшьләр белән эшләү бүлеге (Сектор) яисә яшьләр белән эшләү буенча берничә (кимендә ике) төрле тар профильле һәм (яки) яшьләр белән эшләү буенча махсуслаштырылган учреждениеләр базасында Яшьләр белән эшләү бүлеге (клуб);
5.1.102. Учреждениенең гомуми мәйданыннан чыгып, күпфункцияле - үзәк яки күппрофильле муниципаль учреждение (үзәк, клуб) эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре 33 һәм 34 таблицаларда китерелгән.

33нче таблица

Күп функцияле яки күппрофильле муниципаль учреждение эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре (гомуми мәйданы-300 кв. метрга кадәр)

Учреждениенең гомуми мәйданы	100 кв.метрдан кимрәк	100 - 200 кв.метр	200 - 300 кв.метр
Шул исәптән техник бүлмәләр	30 кв.метрга кадәр	30 - 60 кв.метр	60 - 120 кв.метр
Дәресләр өчен кабинетлар саны	Кимендә 2	2 - 3	3 - 5
Студияләрдә, секцияләрдә, берләшмәләрдә яшь төркемнәренең гомуми саны (алты	6 - 10	10 - 15	15 - 20

көнлек эшләгәндә һәм төркемнең уртача составында 12-15 кеше)			
Шөгыльләнүчеләр саны	70 - 120 кеше	120 -180 кеше	180 - 240 человек

34 нче таблица

Күп функцияле яки күппрофильле муниципаль учреждение эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре (гомуми мәйданы-300 кв. метрдан артык)

Учреждениенең гомуми мәйданы	300 - 1400 кв.метр	400 - 800 кв.метр	800 кв.метрдан артык
Шул исәптән техник бүлмәләр	120 - 160 кв.метр	120 - 160 кв.метр	240 кв.метрдан артык
Дәресләр өчен кабинетлар саны	5 - 7	7 - 15	15тән ким түгел
Студияләрдә, секцияләрдә, берләшмәләрдә яшь төркемнәренең гомуми саны (алты көнлек эшләгәндә һәм төркемнең уртача составында 12-15 кеше)	20 - 25	25 - 60	60 тан ким түгел
Шөгыльләнүчеләр саны	240 - 360 кеше	300 – 800 кеше	800дән артык кеше (1 кв.метрга 1 кеше исәбеннән)

5.1.103. Сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренең минималь тәэмин ителеше әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә кабул ителә, шулай ук: авыл торак пунктлары өчен-29 таблица буенча. Сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренең һәркем өчен мөмкин булган радиуслары кабул ителә: авыл торак пунктлары өчен-әлеге нормативларның 2.3.47 пункты буенча.

5.1.104. Сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренең җир участоклары мәйданы әлеге нормативка 3 нче кушымта нигезендә билгеләнә.

5.1.105. Торак биналарның цоколь, беренче һәм икенче катларында, кешегә тискәре йогынты ясый торган объектлардан тыш, сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын урнаштыру рөхсәт ителә. Җәмәгать туклануы предприятиеләрен торак биналарның йорт яны территорияләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

5.1.106. Җитештерү территорияләрендә ябык һәм ачык челтәргә хезмәт күрсәтү предприятиеләре каралырга тиеш. Ябык челтәрдәге җәмәгать туклануы предприятиеләре сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашкан һәм СНиП 44.13330.2011 нигезендә, хезмәткәрләр санын исәпкә алып, исәпләнә:

сменага 200 дән артык кеше эшләгән очракта ярымфабрикатларда эшләүче ашханәне (нигезле булганда, чималга эшләүче ашханәләрне күздә тотарга рөхсәт ителә)күздә тотарга кирәк.;
сменага эшләүчеләр саны 200 кешегә кадәр булганда - ашханә-өләшү; сменага эшләүчеләр саны 30 кешедән ким булганда, ризык кабул итү бүлмәсе рөхсәт ителә.
5.1.107. Җитештерү зоналары һәм торак районнар территорияләре чигендә урнашкан ачык челтәр оешмалары күрсәткечләре якын-тирә районнар халкына 35нче таблица буенча эшләүчеләрне исәпкә алу коэффициенты белән исәпләнә. Мондый территорияләрдәге челтәр составына сәүдә-көнкүреш, спорт, Саклык банкы, элемтә бүлекләре, шулай ук офислар һәм автосервис объектлары керә.

35нче таблица

Җитештерү зоналары һәм торак районнар территорияләре чигендә урнашкан ачык челтәр учреждениеләре күрсәткечләре

Нисбәт: **Эшләүчеләр (мең)** / **Яшәүчеләр саны (мең)**	**Коэффициент**	**Радиус чикләрендә исәп-хисап күрсәткечләре (1000 кешегә) хезмәт күрсәтү**			
		сәүдә, кв.метр		**җәмәгать туклануы, урын саны**	**көнкүреш хезмәт күрсәтү, эш урыннары**
		Азык, сәүдә мәйданнары	**Азык-төлеккә яраклы булмаган, сәүдә**		
0,5	1	70	30	8	2
1	2	140	60	16	4
1,5	3	210	90	24	6

5.1.108. Базарларны торак төзелеше булган районнарда, сәүдә үзәкләре составында, транспорт магистральләре, шәһәр транспорты тукталышлары, автобус һәм тимер юл вокзаллары (станцияләр) янында урнаштырырга киңәш ителә. Җәмәгать транспорты тукталышларыннан алып ваклап сату базарларына кадәр җәяүлеләр йөри ала торган радиус 250 метрдан артмаска тиеш. Базар территориясендә күчеш озынлыгы 400 метрдан артмаска тиеш:
базарның иң ерак объектлары арасында - 400 метрдан;
200 метр - базарның теләсә кайсы ноктасыннан алып җәмәгать бәдрәфенә кадәр.
5.1.109. Базарларның җир участоклары күләмен шәһәр төзелеше хәленнән һәм тәэмин итүнең исәп - хисап күрсәткечләреннән чыгып, проект карары белән билгеләргә кирәк. Ваклап сату базарының (комплекс) сәүдә мәйданының 1 кв. метрына 7дән 14 кв. метрга кадәр җир участоклары күләмен, сыйдырышлылыгына карап, кабул итәргә кирәк: 14 кв. метр - сәүдә мәйданы 600 кв. метр булганда; 7 кв. метр - сәүдә мәйданы 3000 кв. метрдан артык булганда.
5.1.110. Территориядән рациональ файдалану мөмкинлеген исәпкә алып, базарның иң чик сәүдә мәйданын 1000 кешегә исәпләнгән сәүдә мәйданыннан 24 кв. метр исәбеннән проектларга кирәк. Бер сәүдә урыны мәйданы 3 нче кушымта таләпләре нигезендә әлеге нормативларга туры килә һәм сәүдә мәйданының 6 кв. метрын тәшкил итә. Гражданнар өчен сәүдә урыны мәйданы 1,5 кв. метрдан да ким булмаган мәйданны тәэмин иткәндә лотоклардан сезонлы сәүдә оештыру рөхсәт ителә. Сәүдә урыннары ябык ваклап сату базарында (бинада, корылмада), шулай ук ваклап сату базарының ачык мәйданчыгында проектлана ала. Ваклап сату базарында товар җитештерүчеләр

тарафыннан товарлар сату эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен сәүдә урыннары саны муниципаль берәмлек администрациясе тарафыннан билгеләнә, әмма сәүдә урыннарының гомуми саныннан кимендә 50% булырга тиеш.
5.1.111. Ваклап сату базарларының территорияләрендә төзелешнең минималь тыгызлыгын кимендә 50 процент тәэмин итәргә киңәш ителә.
5.1.112. 2013 елның 1 гыйнварыннан базарларда, авыл хуҗалыгы базарларыннан һәм авыл хуҗалыгы кооперативларыннан тыш (ә 2015 елның 1 гыйнварыннан - авыл хуҗалыгы базарларында, авыл хуҗалыгы кооператив базарларында һәм авыл хуҗалыгы кооперативларында) товарлар сату (эшләр башкару, хезмәтләр күрсәтү) эшчәнлеген оештыру өчен бары тик ваклап сату базары биналары комплексы булган биналар, төзелмәләр, корылмалар гына кулланылырга тиеш. Күрсәтелгән максатларга вакытлы биналарны, төзелмәләр, корылмаларны куллану тыела. Билгеләнгән вакытка кадәр базарларда капиталь биналар, төзелмәләр, корылмалар белән беррәттән вакытлы корылмалар да кулланылырга мөмкин.
5.1.113. Базарлар хезмәт күрсәтүче персонал һәм килүчеләр өчен автомобильләрне вакытлыча саклау (парковка) урыннары белән тәэмин ителергә тиеш. Автомобильләрне вакытлыча саклау урыннары белән тәэмин итү, ваклап сату базарлары территориясендә автотранспорт стоянкасы зоналарын (автостоянкалар) урнаштыру, шулай ук автостоянкалардан ераклык, керү һәм алардан чыгу юлларын әлеге нормативларның «транспорт инфраструктурасы зоналары» бүлеге таләпләре нигезендә проектларга кирәк.
5.1.114. Җиңел автомобильләр кую өчен кирәкле машина-урыннарның исәп-хисап саны 1 сәүдә урынына яки 10 кв. метр сәүдә мәйданына 1 машина-урын исәбеннән проектлана.
Иҗтимагый-эшлекле зоналарда урнашкан базарларда 1000 кв. метрга кадәр сәүдә мәйданы күләме булганда, машина-урыннарның исәп-хисап саны 100 таблица нигезендә проектлана һәм 50 сәүдә урынына 25 машина-урын тәшкил итә. Базарны проектлаганда аерым торучы бинада хезмәт күрсәтүче персонал һәм килүчеләр өчен транспортны парковкалау мәйданчыгын автомобиль юлларының йөрү өлеше ягыннан күздә тотарга кирәк. Мәйданчык торак биналарның йорт яны территориясендә урнашырга тиеш түгел. Автомобиль кую урыннарыннан базарның теләсә кайсы ноктасына кадәр ераклык 400 метрдан да артмаска тиеш. Автомобильләрне вакытлыча саклау өчен тукталышлар мәйданын исәпләгәндә, базарның гомуми мәйданына кертелми.
5.1.115. Чүп-чар һәм азык-төлек калдыкларын җыю мәйданчыкларын базарның хуҗалык зонасында сәүдә зонасы чикләреннән кимендә 25 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк.
5.1.116. Ваклап сату базары территориясе төзекләндерелгән, яшелләндерелгән һәм коймаланган булырга тиеш.
5.1.117. Ваклап сату базарларын су белән тәэмин итү һәм канализацияләү - ТЭЦ, район яки җирле котельныйлар, автоном чыганаклардан җылылык белән тәэмин итү бәяләре булырга тиеш. Ваклап сату базарлары территориясендә хуҗалык-эчәр су белән тәэмин итү, көнкүреш һәм производство канализациясенең аерым системаларын, яңгыр канализациясен төзергә кирәк.
5.1.118. Торак пунктлар территориясендә 1000 кешегә 3 кв.метр исәбеннән авыл хуҗалыгы продукциясе белән ярминкәне оештыру өчен вакытлыча мәйданчыклар булдырырга кирәк.

5.2. Транспорт инфраструктурасы

5.2.1. Урам-юл челтәре системасы җирлекнең планлаштыру структурасының нигезен тәшкил итә һәм барлык функциональ зоналар, башка җирлекләр белән уңайлы, тиз һәм куркынычсыз транспорт элемтәләрен тәэмин итүгә юнәлдерелгән.
5.2.2. Транспорт инфраструктурасы корылмалары һәм коммуникацияләре барлык функциональ зоналар составына таяна ала. Җитештерү территорияләре составына керүче транспорт инфраструктурасы зоналары транспорт инфраструктурасы объектларын һәм корылмаларын, шул исәптән тимер юл, автомобиль, су һәм һава транспорты корылмаларын һәм коммуникацияләрен, шулай ук санитар - саклау зоналарын, санитар өзеклекләр, махсус саклану өчен билгеләнгән җирләр зоналарын, мондый объектлар өчен төзелешне чикләү зоналары таләпләре буенча билгеләнгән.
5.2.3. Татарстан Республикасын тотрыклы үстерү максатларында транспорт проблемаларын хәл итү торак пунктлар чикләренә транзит агымнарын чыгару белән тышкы элемтәләрнең үсеш алган транспорт инфраструктурасын булдыруны һәм автомобильчеләргә хезмәт күрсәтүнең югары дәрәҗәсен тәэмин итүне күздә тота. Җирлекнең генераль планын эшләгәндә шәһәр округының, җирлекнең һәм аның янәшәсендәге территориянең планлаштыру структурасы белән үзара бәйләнештә Транспорт һәм урам-юл челтәренең бердәм системасын күздә тотарга кирәк. Авыл җирлекләрендә яшәүчеләр өчен яшәү урыннарыннан алып җитештерү объектларына кадәр авыл хуҗалыгы предприятиесе чикләрендә хәрәкәт итү (җәяүлеләр яки транспорт кулланып) өчен вакыт 30 минуттан артмаска тиеш.
5.2.4. 2015 елга кадәр исәп-хисап чорына автомобильләр саны 1000 кешегә 286 җиңел автомобиль, 2025 елга кадәр исәп - хисап чорына 420 җиңел автомобиль кабул ителә

Тышкы транспорт

5.2.5. Тышкы транспорт (тимер юл, автомобиль, су һәм һава) урам-юл челтәре һәм шәһәр транспорт төрләре белән үзара бәйләнештә комплекслы система буларак проектларга кирәк, ул пассажирлар йөртү уңайлыгының югары дәрәҗәсен, транспорт корылмаларын һәм коммуникацияләрне төзүнең һәм эксплуатацияләүнең экономиялелеген, шулай ук җирле һәм транзит ташуларның рациональлеген тәэмин итә.
5.2.6. Тышкы транспорт корылмаларына һәм коммуникацияләренә җир бүлеп бирү, гамәлдәге нормалар нигезендә, билгеләнгән тәртиптә башкарыла. Бу җирләрдән файдалану һәм куркынычсызлыкны тәэмин итү режимы дәүләт күзәтчелегенең тиешле органнары тарафыннан билгеләнә.
5.2.7. Корылмаларны һәм тышкы транспорт объектларын нормаль эксплуатацияләүне тәэмин итү максатларында гамәлдәге законнар нигезендә сак зоналары билгеләнә.
5.2.8. «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында " 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә, автомобиль юллары аларның әһәмиятенә карап бүленә:
федераль әһәмияттәге автомобиль юллары;
региональ яисә муниципальара әһәмияттәге автомобиль юллары;
җирле әһәмияттәге автомобиль юллары; шәхси автомобиль юллары.
5.2.9. СНиП 2.05.02-85 таләпләре нигезендә* автомобиль юллары, аларның билгеләнешенә һәм хәрәкәтнең исәп-хисап интенсивлыгына карап, I-а, I-б, II, III, IV һәм

V категорияләргә бүленә.
5.2.10. Автомобиль юллары өчен, торак пунктлар чикләрендә урнашкан автомобиль юлларыннан тыш, юл буе полосалары билгеләнә.
Автомобиль юлларының классына һәм (яки) категориясенә карап, юл буе полосасының киңлеге үсеш перспективаларын исәпкә алып, һәр юл буе полосасының киңлеге күләмдә билгеләнә:
I һәм II категория автомобиль юллары өчен-75 метр;
III һәм IV категорияле автомобиль юллары өчен - 50 метр ;
V категорияле автомобиль юллары өчен - 25 метр;
5.2.11. Федераль, төбәк яки муниципаль, җирле әһәмияттәге автомобиль юлларының юл буе полосалары чикләрен билгеләү яисә мондый юл буе полосаларының чикләрен үзгәртү турында карар юл хуҗалыгы өлкәсендә дәүләт хезмәтләре күрсәтү һәм дәүләт милке белән идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыручы башкарма хакимиятнең федераль органы, Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенең вәкаләтле органы, җирле үзидарә органы тарафыннан кабул ителә. Федераль, төбәк яки муниципальара, җирле әһәмияттәге автомобиль юлларының юл буе полосаларын билгеләү һәм алардан файдалану тәртибе Россия Федерациясе Хөкүмәте, Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең иң югары башкарма органы, җирле үзидарә органы тарафыннан билгеләнә ала.
5.2.12. Автомобиль юлларын проектлау Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон, СНиП 2.05.02-85*таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла. Юллар категорияләрен билгеләгәндә, план элементларын проектлаганда, озын һәм аркылы профильләрне проектлаганда 20 елга тигез дип кабул итәргә кирәк. Исәп-хисап чорының башлангыч елы эчендә юл проектын (яки юлның мөстәкыйль участогы) эшләп бетерү елын кабул итәргә кирәк.
5.2.13. Автомобиль юллары трассасын салу, ясалма һәм юл буе корылмаларын урнаштыру урыннарын, җитештерү базаларын, подъезд юлларын һәм башка вакытлыча корылмаларны билгеләү, төзелеш ихтыяҗлары өчен, әйләнә-тирә мохиткә минималь йогынтыны исәпкә алып, үтәлергә тиеш:
автомобиль юллары трассаларын Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы белән билгеләнгән транспорт зонасында салырга кирәк.;
трассаның авыл хуҗалыгы җирләрендә чәчү әйләнеше кырлары һәм хуҗалыклар чикләре буенча сузарга кирәк;
елгалар, күлләр һәм трассаның башка су объектлары буйларында алар өчен билгеләнгән Су саклау зоналары һәм яр буе саклау полосалары эшләре артыннан салу зарур;
курортлар, ял йортлары, пансионатлар, шәһәр читендәге балалар учреждениеләре һ. б. урнашкан районнарда трассаларны алар тирәсендә билгеләнгән санитар зоналардан читтә салырга кирәк.;
автомобиль юллары трассасының урман массивлары буенча, урманнарны саклау һәм экологик тикшеренүләрне исәпкә алып, урман ызаннарын һәм янгынга каршы өзеклекләрне, предприятие һәм урманчылыкларның чикләрен файдаланып, мөмкин булган кадәр сузарга кирәк; аеруча саклана торган табигый территорияләр зоналары буенча трассалар салу рөхсәт ителми.
Су юлының аркылы хәрәкәтле сазлыклар аркылы (юл трассасына карата) автомобиль

юлларын проектлаганда су белән баетылган горизонтта 2.05.02-85*СНиП таләпләренә туры китереп күздә тотарга кирәк.

5.2.14. I, II, III категорияле автомобиль юллары торак пунктларны урап үтеп, аларга керү юллары белән проектлаштырырга кирәк. Торак пунктларны карап чыкканда, мөмкин булганча, юлларны җилле яктан сузарга кирәк. Автомобиль юлларының җир катламын юл кырыннан төзелешкә кадәр булган ераклыкны таблицада китерелгән 38 нче пункттан да ким булмаган санда кабул итәргә кирәк.

38 нче таблица

Автомобиль юлларының җир катламының юл кырыннан төзелешкә кадәр ераклыгы

Автомобиль юлы категориясе	Юл кырыннан җир катламына кадәр ераклык, метр, ким түгел	
	торак төзелешенә кадәр	бакчачылык, яшелчәчелек, дача берләшмәләренә кадәр
I, II, III	100	50
IV	50	25

Төзелешләрне тавыштан саклау өчен әлеге нормативларның 6.5 бүлеге нигезендә тавыш саклау чараларын, шул исәптән 10 метрдан да ким булмаган киңлектәге юл буенда тавыш саклау җайланмалары һәм яшел үсентеләр полосасын күздә тотарга кирәк.

5.2.31. Автомобиль юллары буенда хәрәкәт интенсивлыгы кимендә тәүлегенә 4 000 прив./берәмлегенә җитә торган участокларда, ә велосипед хәрәкәте яки мопедларның интенсивлыгы бер юнәлештә 200 велосипедка (мопедка) җитә һәм 30 минут эчендә иң интенсив хәрәкәт булганда яки тәүлегенә 1000 берәмлек булганда, велосипед юлларын күздә тотарга кирәк.

Велосипед юллары, кагыйдә буларак, бер яклы хәрәкәт өчен 2,2 метр киңлектә мөстәкыйль җир өслегендә, өем табанының яки су төбеннән читтә, шулай ук махсус төзелә торган бермаларда (аерым очракларда - машиналар йөрү өлешеннән 1 метрдан да ким булмаган арада) проектларга кирәк. Бер полосалы велосипед юллары, кагыйдә буларак, юлның өске ягында (җәйге чорда булган җилләргә исәпләгәндә), ә ике полосалы юлларның ике ягында да булырга тиеш.

Кысан шартларда һәм күпер корылмаларына якын килүдә юл читендә велосипед юллары оештырырга рөхсәт ителә. Бу очракларда юл кырыйларын ныгытылган (юл кыры) полосасы артында урнашкан 0,20-0,25 метр биеклектәге бордюрдан аерырга, ә юллар бордюрның вертикаль чигеннән 0,75 метр ераклыкта урнашырга тиеш. Халык саныннан чыгып, торак пунктларга якын килү урыннарында велосипед юлларының якынча озынлыгын 39 нчы таблица буенча билгелиләр.

39 нчы таблица

Торак пунктларга якын килү юлында велосипед юлларының якынча озынлыгы

Халык саны, мең кеше	500дән артык	500 - 250	250 - 100	100 - 50	50 - 25	25 - 10
Велосипед юлы озынлыгы, километр	15	15 - 20	10 - 8	8 - 6	6 - 3	3 - 1

Халык саны 10 меңнән артык булган торак пунктларның бер-берсеннән аз гына (10 километрга кадәр) ерак булса, алар арасында велосипед юлын күздә тотарга кирәк.

5.2.32. Велосипед юллары юл буе полосасында урнашкан (җирдән файдаланучылар

белән килешенеп). Велосипед юлының параллель рәвештә автомобиль юлы полотнасына туры килүе мәҗбүри түгел. Велосипед юлларының төп хисап параметрлары 40 нчы таблицада китерелгән.

40 нчы таблица

Велосипед юлларының төп исәпләү параметрлары

Нормалаштырылган параметр	**Тәкъдим ителгән саннар**	
	Яңа төзелеш	**Төзекләрендү һәм кысылу шартларында минималь**
Хәрәкәтнең исәп-хисап тизлеге,	25	15
Машиналар йөрү өлешенең киңлеге, метр, хәрәкәт өчен:		
Берюллы беряклы	1,0	0,75
Икеюллы беряклы	1,75	1,50
Икеюллы каршы хәрәкәтле	2,50	2,00
Җәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәтенә бүленгән велосипед-җәяүлеләр юлы	4,00*(1)	3,25*(2)
Җәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәтенә бүленмәгән велосипед-җәяүлеләр юлы	2,50*(3)	2,00*(4)
Велосипед полосасы	1,20	0,90
Велосипед юллары кырыйларының киңлеге, метр	0,5	0,5
Пландагы борылышның иң аз радиусы, метр:		
Вираж булмаса	50	15
Вираж булганда	20	10
вертикаль борылышларның иң аз радиусы, метр:		
кабарынкы	500	400
батынкы	150	100
Иң зур буй авышлык, %	60	70
Аркылы авышлык , %	20	20
Вираж авышлыгы, %, радиусы:		
10 - 20 метр	Более 40	30
20 - 50 метр	30	20
50 - 100 метр	20	15 - 20
Биеклек габаритлары метр	2,50	2,25
Ян каршылыкларга кадәр минималь ераклык, метр	0,50	0,50

*(1җәяүлеләр юлы киңлеге 1,5 метр, велосипед юлы - 2,5 метр.
*(2) 1җәяүлеләр юлы киңлеге 1,5 метр, велосипед юлы - 1,75 метра.
*(3) Хәрәкәт интенсивлыгы сәгатенә 30 велосипед һәм җәяүлеләр сәгатенә 15 булган

5.2.33. Автомобиль юлларын проектлаганда юл буенча автомобиль хәрәкәтенә тулысынча хезмәт күрсәтүне тәэмин итүче, хәрәкәт иминлеген һәм автомобиль транспорты эшенең нәтиҗәлелеген арттыруга ярдәм итүче предприятиеләр һәм корылмалар карала.

5.2.34. Автомобиль юлына бүлеп бирелгән полоса чикләрендә юл сервисы объектларын урнаштыруны территорияне планлаштыру документлары һәм техник регламентлар

таләпләре нигезендә башкарырга кирәк. Автомобиль юлының юл буе полосалары чикләрендә юл сервисы объектларын урнаштыру автомобиль юлы хуҗасының язмача ризалыгы булганда гамәлгә ашырылырга тиеш. Автомобиль юлын юл сервисы объектлары белән тәэмин итү автомобиль юлында күрүчәнлекне, юл хәрәкәте иминлегенең башка шартларын, шулай ук автомобиль юлын һәм анда урнашкан корылмаларны һәм башка объектларны эксплуатацияләү һәм карап тоту шартларын начарайтырга тиеш түгел.

Юл сервисы объектлары транспорт чараларының тукталыш урыннары һәм тукталышлары, шулай ук аларга автомобиль юлыннан керү мөмкинлеген тәэмин итү максатларында подъездлар, съездлар һәм кушылмалар белән җиһазландырылырга тиеш. Автомобиль юлы башка автомобиль юлы янында булганда подъездлар һәм съездлар күчмә-тизлек полосалары белән җиһазландырылырга һәм юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү максатларында автомобиль юлын төзекләндерү элементлары белән җиһазландырылырга тиеш.

5.2.35. Функциональ әһәмияткә ия булган автосервис предприятиеләре һәм объектлары өч хезмәт күрсәтү төркеменә бүленергә мөмкин: йөк ташу; хәрәкәттәге состав; йөк ташу. Пассажирларга хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән автосервис предприятиеләренә һәм объектларына автобус тукталышлары, пассажирлар автостанцияләре, автовокзаллар, кунакханәләр, мотельләр, кемпинглар, җәмәгать туклануы һәм сәүдә предприятиеләре, ял мәйданчыклары, парковка керә. Күчмә составка хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән предприятие һәм автосервис объектларына техник хезмәт күрсәтү станциясе (алга таба - СТО), автозаправка станцияләре (алга таба - АЗС), юу пунктлары, эстакадалар, мәйданчыклар-стоянкалар керә. Йөк ташуларга хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән автосервис предприятиеләренә һәм объектларына транспорт-экспедиция предприятиеләре, йөк автостанцияләре, контроль-диспетчерлык пунктлары, ял мәйданчыклары, парковка керә.

5.2.36. Автомобиль хәрәкәтенә хезмәт күрсәтү биналары һәм корылмалары һәм аларның комплекслары турыдан-туры юл янында яки торак пунктның яисә табигать шартларының планлаштырылган чишелешләренә карап, аннан читтә булырга мөмкин. Юл янындагы объектны проектлаганда, төп юлның машиналар йөрү өлешеннән минималь ераклык 200-300 метр тәшкил итә. Кагыйдә буларак, турыдан-туры юл янында проектларга кирәк булган корылмаларга түбәндәгеләр керә:

автобус тукталышлары;

ял мәйданчыклары; мәйданчыклар-комплекслар каршында автотранспорт өчен тукталышлар, шулай ук юл янында урнашкан кибетләр һәм иҗтимагый предприятиеләр һәм биналар янында;

АЗС янында;

тикшерү-диспетчерлык пунктлары;

җәмәгать туклануы предприятиеләре;

юу пунктлары (АЗС һәм СТО комплексларында).

5.2.37. Пассажирлар өчен тукталыш һәм утыру мәйданчыклары һәм павильоннар автобус тукталышлары урыннарында булырга тиеш. Тукталыш мәйданчыкларының киңлеген - машина йөрү өлешенең төп полосаларының киңлегенә, ә озынлыгын-бер үк вакытта туктатыла торган автобусларның санына карап, әмма кимендә 10 метр кабул итәргә кирәк. I-а категорияле юлларда автобус тукталышларын җир полотносы чикләреннән читтә урнаштырырга кирәк, куркынычсызлык максатларында аларны машиналар йөрү өлешеннән аерырга кирәк. I категорияле юлларда автобус

тукталышларын икенчесенә каршы урнаштырырга кирәк, ә II - V категорияле юлларда аларны якындагы павильоннар стеналары арасында 30 метрдан да ким булмаган ераклыкка урнаштырырга кирәк. I-III категорияле юлларда автобус тукталышларын - 3 километрдан да артык түгел, ә курорт районнарында һәм халык күп яши торган урыннарда 1,5 километрдан да күбрәк билгеләргә кирәк.

5.2.38. Ял итү, Туристлык транспорты тукталышлары мәйданчыкларын I һәм II категория юлларында 15-20 километр, III категорияле юлларда 25-35 километр һәм IV категорияле юлларда 45-5 километр карап чыгарга кирәк. Күрсәтелгән мәйданчыкларның сыйдырышлылыгы тәүлегенә 300000 транспорт берәмлегенә кадәр, 10-15 - II һәм III категорияле юлларда, 10 - IV категорияле юлларда хәрәкәт интенсивлыгы булганда I категорияле юлларда бер үк вакытта 20 - 50 транспорт берәмлегеннән дә ким булмаган тукталышка исәп тотарга кирәк. I категорияле юлларда ике яклы урнаштырылганда аларның сыйдырышлылыгы, күрсәтелгән югарырак күрсәткеч белән чагыштырганда, ике тапкыр кими.

Ял мәйданчыклары, туристлык транспорты тукталышлары яхшы булырга тиеш- урнаштырылган.

Ял мәйданчыклары территориясендә бәдрәфләр, эчә торган су чыганаклары, чүп-чар җыю урыннары, азык кабул итү урыннары, автомобильләргә техник карау өчен Корылмалар һәм сәүдә пунктлары каралырга мөмкин.

5.2.39. Автомобильләргә ягулык салу станцияләрен һәм юл стоянкаларын урнаштыру икътисадый һәм статистик эзләнүләр нигезендә башкарылырга тиеш. АЗС егәрлеге һәм алар арасындагы араны хәрәкәт интенсивлыгына карап 41 нче таблица буенча кабул итәргә киңәш ителә.

41 нче таблица

АЗС егәрлеген һәм алар арасындагы араны билгеләү

Хәрәкәт интенсивлыгы, портлы кунакханәләр транспорты/үрдәкләр	АЗС куәте, тәүлеккә ягулык:	АЗС арасы, км	АЗС урнашуы
1000 -2000 артык	250	30 - 40	беряклы
2000 - 3000 артык	500	40 - 50	беряклы
3000 - 5000 артык	750	40 - 50	беряклы
5000- 7000 артык	750	50 - 60	икеяклы
7000 - 20000 артык	1000	40 - 50	икеяклы
20000 артык	1000	20 - 25	икеяклы

Искәрмә: АЗС урнашкан вакытта аның егәрлеге, исәпкә алып, төгәлләштерелергә тиеш хезмәт күрсәтә торган барлык юлларның озынлыгы, хәрәкәт интенсивлыгы һәм бу участокларда башка исәп-хисап күрсәткечләре. АЗСларга булган ихтыяҗны исәпләгәндә, 20-40 километр озынлыктагы эре шәһәр торак пунктыннан беренче узышта шәһәр яны рейсларын башкаручы автомобильләр 90 процентка якынын тәшкил итә. Исәп-хисапларда беренче аралыкта заправкага мохтаҗ автомобильләрнең өлеше якынча 50 процент тәшкил итә, дип кабул итәргә кирәк. Шуның нигезендә автотранспортның заправкаларга ихтыяҗы 0,5 коэффициенты белән кабул ителә. Алга таба, әмма шундый торак пунктлардан 100 километр ераклыкта, заправкага мохтаҗ

автомобильләр өлеше гомуми хәрәкәт интенсивлыгының 75 процентын тәшкил итә. Бу очракта төзәтү коэффициенты-0,75. Юлның калган өлешендә бөтен транспорт исәп-хисапка алына.

5.2.40. Алар арасындагы ераклыкка һәм хәрәкәт интенсивлыгына карап, юл полосаларында постлар санын 42 нче таблица буенча кабул итәргә киңәш ителә.

42 нче таблица

Юл йөрү урыннарында постлар санын билгеләү

Хәрәкәт интенсивлыгы,, **транспорт саны/тәүлек**	**СТО постлары саны аралыкларына бәйле, километр**					**СТО урнашуы**
	80	**100**	**150**	**200**	**250**	
1 000	1	1	1	2	3	беряклы
2 000	1	2	2	3	3	беряклы
3 000	2	2	3	3	5	беряклы
4 000	3	3	-	-	-	беряклы
5 000	2	2	2	2	3	икеяклы
6 000	2	2	3	3	3	икеяклы
8 000	2	3	3	3	5	икеяклы
10 000	3	3	3	5	5	икеяклы
15 000	5	5	5	8	8	икеяклы
20 000	5	5	8	махсус исәп буенча		икеяклы
30 000	8	8	махсус исәп буенча			икеяклы

Юл яны СТО лары булганда АЗСларны күздә тотарга кирәк.

5.2.41. Транзит мотельләре һәм кемпингларның сыйдырышлыгы (йокы урыннары) транспорт йөртүче автотуристлар санын һәм шәһәрара һәм халыкара пассажирлар йөртү автомобильләренең хәрәкәт интенсивлыгын исәпкә алып проектлауга задание буенча кабул итәргә кирәк. Торак пункт тирәсендә кунакханә учреждениеләренең сыйдырышлылыгын исәпләгәндә, әлеге предприятиеләрдә каралучы торак пункт аша уза торган барлык автомобиль юлларының суммар интенсивлыгыннан чыгып, ихтыяҗ булуын һәм ихтыяҗны исәпкә алырга кирәк. Мотельләр һәм кемпинглар арасында араны 500 ки-лометрдан да артык түгел. Мотельләрне комплекслы рәвештә проектларга кирәк, шул исәптән юл СТО, АЗС, туклану һәм сәүдә пунктларын да.

Автомобиль сервисы объектларында, кирәк булганда, туклану һәм сәүдә пунктларын урнаштырырга кирәк.

Сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләренең саны һәм сыйдырышлыгы йөри торган автотуристларның санын, автомобильләрнең хәрәкәт интенсивлыгын, шулай ук якын-тирә торак пунктларда яшәүчеләрнең ихтыяҗларын исәпкә алып (алар булганда) проектлауга кирәк.

5.2.42. Предприятиеләр һәм автосервис объектлары төзелеше өчен җир участокларының якынча мәйданы 43 таблицада күрсәтелгән.

5.2.43. Торак пункт территориясе аша гомуми челтәр юллары салынган очракта, аларны «урамнар һәм юллар челтәре» бүлекчәсе таләпләрен исәпкә алып, әлеге нормативларны проектларга кирәк. Шул ук вакытта торак пункт аша уза торган гомуми челтәрдәге юл категориясе һәм параметрлары торак пункттан читтә юл категорияләренә һәм параметрларына туры килергә һәм (яки) хәрәкәт интенсивлыгын исәпкә алып югарырак кабул ителергә тиеш.

43 нче таблица

Предприятиеләр һәм автосервис объектлары төзү өчен җир кишәрлекләренең якынча мәйданы

№	Предприятиеләр һәм автосервис объектлары	Җир кишәрлекләренең якынча мәйданы, гектарларда
11	500 заправкалык стоянкасы булган автомобильләргә бензин салу станциясе (АЗС)	0,8
22	1000 заправкалык стоянкасы булган автомобильләргә бензин салу станциясе (АЗС)	1,1
33	10 пассажирга исәпләнгән автопавильон	0,08
44	20 пассажирга исәпләнгән автопавильон	0,1
55	Җиңел автомобильләр өчен 5 постка исәпләнгән СТО	бер постка 0,13
66	Җиңел автомобильләр өчен 5тән 8 гә кадәр постка исәпләнгән СТО	бер постка 0,17
77	10 кеше сыйдырышлы пассажир автостанциясе	0,45
88	25 кеше сыйдырышлы пассажир автостанциясе	0,65
99	50 кеше сыйдырышлы пассажир автостанциясе	0,75
110	75 кеше сыйдырышлы пассажир автостанциясе	0,9
111	5 автомобиль сыйдырышлы мәйданчык	0,03 - 0,08
112	5 автопоезд сыйдырышлы мәйданчык	0,07
113	Юл хәрәкәте иминлеге буенча Дәүләт инспекциясенең юл-патруль хезмәте посты	0,1
114	Трасса буе ял итү мәйданчыгы, карау эстакадасы, бәдрәф	0,01 - 0,04
115	Трасса буе ял мәйданчыгы, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, бәдрәф	0,7 - 1,0
116	АЗС, бәдрәф, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре	1,5
117	АЗС, СТО, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, юу пункты, ял итү бүлмәләре	3,5
118	Кемпинг, АЗС, СТО, бәдрәф, медицина пункты, юу пункты, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, мәйданчык	5,0
119	Мотель, кемпинг, мәйданчык-стоянка, бәдрәф, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, АЗС, СТО, юу пункты, медицина пункты	9,5
220	Пассажир автостанциясе, мәйданчык-стоянка, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, ял итү бүлмәләре, юл хәрәкәте куркынычсызлыгы буенча Дәүләт инспекциясенең юл-патруль хезмәте посты	0,45 - 0,9
221	Автовокзал, мәйданчык-стоянка, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, медицина пункты, милиция пункты	1,8
222	йөк автостанциясе, мәйданчык-стоянка, юу пункты, ял бүлмәсе, медицина пункты, бәдрәф	2,0 - 4,0

Искәрмә:
1. Комплексны проектлана торган артезиан скважинасыннан су белән тәэмин иткәндә, күрсәтелгән мәйданга 1 гектар өстәргә кирәк.
2. Проектлана торган чистарту корылмаларына канализация агынтыларын күрсәтелгән вакытка ташлаганда, чистарту корылмаларының тибына карап, 0,4 - 1,0 гектар җирне өстәргә кирәк.
3. Котельныйны проектлаганда, комплекс мәйданына 0,4 тән 0,7 гектарга кадәр өстәргә кирәк.

5.2.48. Торбаүткәргечләрне урнаштыру һәм проектлау СНиП 2.05.06-85*, махсус ведомство норматив документлары һәм әлеге бүлек таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

5.2.49. Магистраль торбаүткәргечләр өчен җирләр СН 452-73 таләпләренә туры килә.
Магистраль җир өсте торбаүткәргечләре өчен җир полосаларының киңлеге билгеләнгән тәртиптә расланган проект белән билгеләнә.

5.2.50. Торбаүткәргеч трассасын проектлаганда инженер-геологик яктан иң уңайлы территорияләр сайлап алынырга тиеш.
Торбаүткәргеч трассасын сайлаганда торак пунктларның, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренең, автомобиль һәм тимер юлларның һәм башка объектларның, проектлана торган торбаүткәргечнең перспективалы үсешен исәпкә алырга, шулай ук аны эксплуатацияләү чорында торба үткәргечләрне төзү һәм аларга хезмәт күрсәтү шартларын исәпкә алырга, магистраль торбаүткәргечләрне төзү һәм эксплуатацияләү барышында табигать шартларының үзгәрүен фаразларга кирәк.

5.2.51. СНиП 2.05.06-85 таләпләре нигезендә * эш шартларына, эретеп ябыштыру катнашмаларының бозылмый торган контроле күләменә һәм сынау басымы күләменә карап, магистраль торба үткәргечләр һәм аларның участоклары түбәндәге категорияләргә бүленә: В, I, II, III, IV.
Магистраль торбаүткәргечләр участокларының категорияләрен 3* СНиП 2.05.06-85*таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.52. Магистраль торбаүткәргечләрне (газ үткәргечләрне, нефть үткәргечләрне) проектлаганда аларны җир асты юлы белән төзүне күздә тотарга кирәк.
Җир өслеге буенча насыпларга (җир өсте салу) яки терәкләргә (җир өсте салу) торба үткәргечләр сазлыклы урыннарда, шулай ук табигый һәм ясалма каршылыклар аша чыгу урыннарында сузыла. Шул ук вакытта торба үткәргечләрне ышанычлы һәм куркынычсыз эксплуатацияләүне тәэмин итүче махсус чаралар каралырга тиеш.

5.2.53. Җир өстендәге торба үткәргечләрне җир өстеннән яки юл өслегеннән алып түбәненә кадәр биеклектән СНиП II таләпләренә туры китереп, 0,5 метрдан да ким түгел итеп башкарырга кирәк-89-80*.

5.2.54. Торбаүткәргечләрне киртә аша үткәргәндә торбаның түбәненнән яки пролет корылмасыннан ераклыкны кисешкән вакытта кабул итәргә кирәк:
чокыр һәм балок - 5 процентлы тәэмин ителеш булганда, су дәрәҗәсенә 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә;

боз керү мөмкин булган, суднолар йөрми торган, елгалар һәм зур чокырлар - 1 процентлы тәэмин ителеш һәм боз йөрүнең иң югары горизонтыннан 0,2 метрдан да ким булмаган су дәрәҗәсенә кадәр;
суднолар йөрешле елгалар, судно йөрешле елгаларда күпер асты габаритларын проектлауның нормалары һәм күперләрнең урнашуына карата төп таләпләр белән билгеләнгән күләмнән дә ким түгел.
Суднолар йөрми торган елгаларда залом яки корчеход булганда торбаның түбәнлеге яки пролет корылмаларының күтәрелүе һәр конкрет очракта аерым билгеләнә, ләкин югары су горизонты өстендә кимендә 1 метр булырга тиеш (бер процентлы тәэмин ителеш буенча).

5.2.55. Җир асты торбаүткәргечен сузу тирәнлеге, әйләнә-тирә мохитне саклау таләпләрен исәпкә алып, торбаүткәргеч эшенең ышанычлылыгын тәэмин итүче конструктив карар белән билгеләнә.

5.2.56. Өемнәрдә торбаүткәргечләр салганда су үткәргеч корылмаларын урнаштыру каралырга тиеш.

5.2.57. Торбаүткәргечләрне салу техник коридорда эшләүче яки проектлана торган магистраль торбаүткәргечләр белән бер үк вакытта яки параллель рәвештә башкарылырга мөмкин.
Магистраль торбаүткәргечләрнең техник коридоры астында бер трасса буенча параллель сузылган торбаүткәргечләр системасын аңларга кирәк.
Аерым очракларда, техник-икътисади нигезләнгәндә һәм торбаүткәргечләр эшенең ышанычлылыгын тәэмин итү шартларында, нефть үткәргечләрнең һәм газ үткәргечләрнең бер техник коридорында уртак салу рөхсәт ителә.

5.2.58. Бер техник коридор чикләрендә продуктларны транспортлауның рөхсәт ителгән (суммар) күләмнәре һәм әлеге коридорлар арасында аралар билгеләнгән тәртиптә расланган нормалар һәм кагыйдәләр нигезендә билгеләнә.

5.2.59. Торак пунктлар, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре, аэродром, диңгез һәм елга портлары, пристань һәм башка шундый ук объектлар территорияләрендә магистраль торба үткәргечләр салу рөхсәт ителми.
Барлык категориядәге автомобиль юллары күперләре буенча һәм электр кабельләре, элемтә кабельләре һәм башка торбаүткәргечләр белән бер траншеяда, СНиП 2.05.06-85 п.3.8 пунктында каралган очраклардан тыш, торба үткәргечләр салу рөхсәт ителми.

5.2.60. Җир асты һәм җир өсте торбаүткәргечләре күчәреннән торак пунктларга, аерым сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренә, биналарга һәм корылмаларга кадәр ераклык торбаүткәргечләрнең классына һәм диаметрына, объектларның җаваплылыгы дәрәҗәсенә һәм аларның куркынычсызлыгын тәэмин итү зарурлыгына карап, «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»22 июль, 2008 ел, № 123-ФЗ Федераль закон таләпләре нигезендә кабул ителергә тиеш.
Газ бүлү, компрессор һәм нефть эшкәртү станцияләреннән торак пунктларга, сәнәгать предприятиеләренә, биналарга һәм корылмаларга кадәр ераклыкны торбаүткәргечнең классына һәм диаметрына, күрсәтелгән станцияләрнең категориясенә һәм аларның куркынычсызлыгын тәэмин итү зарурлыгына карап, 2.05.06-85*СНиП 5 таблицасы таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.61. Проектлана торган һәм гамәлдәге торбаүткәргечләрнең үзара кисешүе аерым очракларда магистраль торбаүткәргечләр күчәреннән торак пунктларга, сәнәгать

предприятиеләренә һәм корылмаларына кадәр минималь араны саклау мөмкин булмаган очракта рөхсәт ителә.

5.2.62. Магистраль торбаүткәргечләрнең 110 кВ һәм аннан да югарырак көчәнештәге электр үткәргеч линияләре белән кисешкән урыннарында 60 метрдан да ким булмаган почмак астында торбаүткәргечләрне җир асты сузу гына каралырга тиеш.

5.2.63. Торбаүткәргечләрнең табигый һәм ясалма каршылыклар (елгалар, сусаклагычлар, каналлар, күлләр, күлләр, буалар, инешләр, ермаклар һәм сазлыклар, чокырлар, балкалар һәм автомобиль юллары) аша чыгу юллары СНиП 2.05.06-85 таләпләре нигезендә проектлана.

5.2.64. Эксплуатацияләүнең нормаль шартларын тәэмин итү һәм магистраль торбаүткәргечләрне һәм аларның объектларын зарарлау мөмкинлеген булдырмау өчен алар тирәсендә сак зоналары, шул исәптән сак зоналары билгеләнә:
нефть, табигый газ транспортлый торган торбаүткәргеч трассалары буенда-шартлы линияләр белән чикләнгән, һәр яктан торбаүткәргеч көзеннән 25 метр ераклыкта уза торган җир участогы.;
күп катлы торбаүткәргеч трассалар буенда-югарыда күрсәтелгән ераклыктагы торбаүткәргечләр күчәреннән узучы шартлы линияләр белән чикләнгән җир участогы рәвешендә . ;
су асты кичү юллары буенда - су өслегеннән су киңлеге участогы рәвешендәге су өслегеннән параллель яссылыклар арасында төзелгән төбенә кадәр, һәр яктан 100 метр ераклыкка күчүнең көзге җепләреннән тора торган су асты кичүләре буенда-һәр яктан 100 метр арага параллель яссылыклар арасында төзелгән төбенә кадәр.;
продукцияне транспортка әзерләү буенча технологик җайланмалар, баш һәм арадаш суырту һәм насос станцияләре, резервара парклары, компрессор һәм газ тарату станцияләре, продукция, атланмай һәм атланмай эстакадалары, газны саклау станцияләре, нефтьне җылыту пунктлары тирәсендә - әлеге объектлар территорияләре чикләреннән бөтен якка 100 метр ераклыкка чигеп торучы җир участогы рәвешендә.

5.2.65. Торбаүткәргечләрнең сак зоналарына кергән җир кишәрлекләре җирдән файдаланучылардан алынмый һәм аларны саклау зоналары буенча мәҗбүри таләпләрне үтәп, билгеләү буенча кулланыла.

5.2.66. Торбаүткәргеч трассалары һәм табигый һәм ясалма киртәләр белән кисешү урыннары җир өслегеннән 1,5 - 2 метр биеклектәге, әмма 500 метрдан да ким булмаган, борылыш почмагында урнаштырыла торган мәгълүмат билгеләре белән билгеләнә.

5.2.67. Торба үткәргечләрнең сак зоналарында торбаүткәргеч транспорт предприятиесе язмача рөхсәтеннән башка тыела:
теләсә нинди биналар һәм корылмалар төзү. Аммиак үткәргеченнән 1000 метр ераклыкта массакүләм спорт ярышлары, тамашачылар катнашында ярышлар, Һәвәскәр балыкчылык, вакытлыча кыр тораклары һәм теләсә кайсы билгеләнештәге корылмалар урнаштыру, терлекләргә утырту тыела;
барлык төр агач һәм куаклар утырту, материаллар туплау, Балык промыселлары кишәрлекләре бүлеп бирү, балык, су хайваннары һәм үсемлекләр чыгару, су бүлү;
торбаүткәргечләр трассасы, авто мобиль транспорт тукталышлары, тракторлар һәм механизмнар аша юллар һәм кичүләр кору;
мелиоратив җир эшләре, сугару һәм киптерү системалары җитештерү;

төрле ачык һәм җир асты, төзелеш, монтаж һәм шартлаткыч эшләр җитештерү, грунт планлаштыру;
геологик-төшерү, геологик-разведка, эзләү, геодезия һәм башка скважиналарны төзү, шурфлар һәм грунт пробаларын алу (туфрак үрнәкләреннән тыш) белән бәйле эзләнү эшләре башкару.

5.2.68. Торбаүткәргечләрнең сак зоналарында торбаүткәргечләрне нормаль эксплуатацияләүгә яки аларга зыян китерүгә китерә торган гамәлләр башкару тыела, аерым алганда, :
мәгълүмат билгеләрен, контроль - үлчәү пунктларын урнаштыру, күмү һәм бозу;
линия арматурасы, катод һәм дренаж саклау станцияләре, линия һәм күзәтү коелары һәм башка линия җайланмалары коймаларын бозу, краннар һәм задвижкаларны ачу һәм ябу, элемтә, энергия белән тәэмин итү һәм телемеханика торбаүткәргечләрне өзү яки кертү, электр энергиясе белән тәэмин итү чараларын өзү яки кертү;
чүплекләрне оештыру, кислоталар, тоз һәм селте эретмәләренең ватылуы; яр ныгыту корылмаларының, су үткәрү җайланмаларының, җир һәм башка корылмаларның (җайланмаларның) җимерелүеннән, ә әйләнә - тирә территориянең һәм әйләнә-тирәлекнең җимерелүеннән, транспортлана торган продукциянең авария хәлендәге ташлавыннан саклау мөмкинлеге бирә торган корылмаларының, җир һәм башка корылмаларның (җайланмаларның) җимерелүе;
якорь ташларга, төшерелгән якорьлар, чылбырлар белән узу, тирәнәйтү һәм җир казу эшләре;
ут кабызу һәм нинди дә булса ачык яки ябык ут чыганаклары урнаштыру.

5.2.69. Саклау зоналарында эшләрне оештыру һәм җитештерү түбәндәгеләр тарафыннан гамәлгә ашырыла:

1992 елның 24 апрель 9 нчы номерлы Россия Дәүләт техник күзәтчелеге (Россия Федераль Тау һәм сәнәгать күзәтчелеге) карары белән расланган магистраль торбаүткәргечләрне саклау кагыйдәләре нигезендә.

Җирлек урамнары һәм юллары челтәре

5.2.70 .Авыл торак пункты һәм авыл җирлеге чикләрендә урам челтәренең төп исәп-хисап параметрлары **53 нче таблица** нигезендә кабул ителә.

Авыл торак пункты һәм авыл җирлеге чикләрендә урам челтәренең төп исәп-хисап параметрлары

Авыл урамы һәм юллар категориясе	Төп билгеләнеш	Хәрәкәтнең исәп-хисап тизлеге, км/сәгать	Хәрәкәт полосасының киңлеге, метр	Хәрәкәт полосалары саны	Җәяүлеләр өчен тротуарның киңлеге, метр
Поселок юлы	Авыл җирлегенең тышкы челтәрләре белән элемтәсе	60	3,5	2	
Төп урам	Торак	40	3,5	2-3	1,5-2,25

	территорияләрнең иҗтимагый үзәге белән элемтә				
Торак төзелештә урам: төп икенче дәрәҗәдәге (тыкрык)	Торак территорияләр эчендә һәм төп урам белән интенсив хәрәкәт юнәлешләре буенча элемтә Төп торак урамнар арасында элемтә Квартал тирәнлегендә урнашкан торак йортларның 40 урамы белән бәйләнеше	40 30 20	3,0 2,75 2,75-3,0	2 2 1	1,0-1,5 1,0 0-1,0
Шәхси җир участокларына хуҗалык юлы	Мал - туар узышы һәм йөк транспорты белән йөрү	30	4,5	1	

5.2.71 .Торак төзелеше территориясендә һәм аның авыруы зонасында урам челтәренең үткәрү мөмкинлеген 2015 елга кадәр исәпләнгән автомобиль дәрәҗәсеннән чыгып билгеләргә кирәк - 1 000 кешегә 325 җиңел автомобиль, 2025 елга кадәр исәпләнгән вакытка - 1 000 кешегә 440 җиңел автомобиль.

5.2.72. Авыл җирлеге чикләрендәге торак пунктларны, бердәм иҗтимагый үзәкләрне һәм җитештерү зоналарын тоташтыручы юлларны мөмкин булганча хуҗалыклар яисә чәчү әйләнеше кырлары чикләре буенча салырга кирәк.

5.2.73 . Урамнарның кызыл линия чикләрендә киңлеген һәм аркылы профилен, аларны төзекләндерү дәрәҗәсен, авыл торак пункты күләменә, фаразланучы хәрәкәт агымнарына, инженерлык коммуникацияләрен салу шартларына, тибына, катларына һәм төзелешнең гомуми архитектура-планлаштыру чишелешенә бәйле рәвештә, кагыйдә буларак, 15-25 метр чикләрендә билгеләргә кирәк.

Тротуарларны, төзелеш тибына карамастан, торак урамнарның ике ягы буенча да күздә тотарга кирәк.

5.2.74. Автотранспорт-портның икенче баскычлы урамнарында һәм бер полосалы хәрәкәте булган юлларда 7х15 метр зурлыктагы юл йөрү мәйданчыкларын, шул исәптән, машиналар йөрү өлешенең киңлеген, һәр 200 метр саен күздә тотарга кирәк.
Хуҗалык юлларын маллар куу белән бергә алып барырга рөхсәт ителә. Шул ук вакытта алар төп урамнарны кисәргә тиеш түгел. Хуҗалык юлларын каплау йөк автомобильләре, тракторлар һәм башка транспорт чаралары 5.2.74 .Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларда (алга таба - хуҗалык эчендәге юллар) хуҗалык эчендәге автомобиль юлларын, аларның билгеләнешенә һәм йөк ташуның исәп-хисап күләменә карап, 54 нче таблица нигезендә категорияләргә бүләргә кирәк.

54 нче таблица

Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларында хуҗалык эчендәге автомобиль юллары категорияләре

Авыл эчендәге юлларны билгеләү	йөк ташуның исәп-хисап күләме, мең тонна нетто, айга «пик»	Юл категориясе
Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең һәм оешмаларның үзәк утарларын аларның бүлекләре, терлекчелек комплекслары, фермалар, продукция әзерләү, саклау һәм беренчел эшкәртү пунктлары һәм башка авыл хуҗалыгы объектлары белән тоташтыручы юллар, шулай ук авыл хуҗалыгы объектларын гомуми файдаланудагы юллар белән һәм үзара тоташтыручы автомобиль юллары, кыр ярдәмче һәм мәйдан эчендәге юллардан тыш	10 нан югарырак	I
	10 га кадәр	II
Юллар аерым авыл хуҗалыгы җирләренә яисә аларның состав өлешләренә транспорт хезмәте күрсәтү өчен билгеләнгән ярдәмче кырлар		III

5.2.75 Йөк ташуның исәп-хисап күләмен «пик» аена ике юнәлештә дә, хуҗалык эчендәге юл категориясен билгеләү өчен, авыл хуҗалыгы предприятиеләрен һәм оешмаларын киләчәктә (кимендә 15 елга) үстерү планнары нигезендә билгеләргә кирәк.

5.2.76 .Авыл хуҗалыгы җирләре мәйданы минималь һәм җир катламын, су бүлү каналларын һәм юлның һәр ягыннан 1 метр киңлектәге саклау полосаларын урнаштыру өчен кирәк булган полосаны үз эченә алырга тиеш.

5.2.77 .Хуҗалык эчендәге юлларны проектлау өчен транспорт чаралары хәрәкәтенең исәп-хисап тизлеген 55 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

55 нче таблица

Хуҗалык эчендәге юлларны проектлау өчен транспорт чаралары хәрәкәтенең исәп-хисап тизлеге

Юл категориясе	исәп-хисап тизлек, км/сәг		
	төп	рөхсәт ителгән юл участокларында	
		авыр	бик авыр
I	70	60	40
II	60	40	30
III	40	30	20

5.2.78 планның төп параметрларын һәм авыл эчендәге юлларның озайтылучанлыгын 56 нчы таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

56 нчы таблица

Авыл хуҗалыгы эчендәге юлларның озын профильле һәм планының төп параметрлары

Исәп-хисап чорындагы параметрлар планы һәм әһәмияте	хәрәкәт тизлегенең озайтылган профиле, км/сәг				
	70	60	40	30	20
Иң авыш уклон, %	60	70	80	90	90
Күз күремен исәпләү арасы, метр					
юл өслеге	100	75	50	40	25
каршы яктан килүче автомобиль	200	150	100	80	50
Иң кечкенә радиус, метрларда					
Планда	200	150	80	80	80
профильле:					
кабарынкы	400	2500	1000	600	400
кысынкы	2500	2000	1000	600	400
кысынкы авыр шартларда	800	600	300	200	100

5.2.79. Җир өслегенең һәм хуҗалык эчендәге юлларның йөрү өлешенең аркылы профильле төп параметрларын 57 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

57 нче таблица

Җир катламының аркылы профиленең һәм хуҗалык эчендәге юлларның йөрү өлешенең төп параметрлары

Аркылы профильнен параметрлары	Төрле категорияле юллар өчен		
	I	II	III
Хәрәкәт полосалары саны	2	1	1
Киңлеге, метр:			
Хәрәкәт полосалары	3	-	-
Машина йөрү өлеше	6	4,5	3,5
Җир полотносы	10	8	6,5
Юл буе	2	1,75	1,5
Юл буйларын ныгыту	0,5	0,75	0,5

Искәрмә:

1. II-с категорияле юллар өчен автопоездлар булмаганда яки даими булмаган хәрәкәттә йөрү өлеше киңлеге 3,5 метр, ә юл киңлеге - 2,25 метр (шул исәптән ныгытылган - 1,25 метр) кабул итәргә рөхсәт ителә.

2. Барьер тибындагы киртәләрне урнаштыру таләп ителгән юл участокларында киң габаритлы авыл хуҗалыгы машиналарының (киңлеге 5 метрдан артык) даими хәрәкәте булганда җир катламының киңлеге арттырылырга тиеш (юл кырыйларын киңәйтү хисабына).

3. Кыйммәтле авыл хуҗалыгы җирләрендә төзелә торган җир катламының киңлеген бертигез кабул итү рөхсәт ителә:

8 метр-I-с категорияле юллар өчен;

7 метр-II категорияле юллар өчен;

5,5 метр - III категорияле юллар өчен.

Кыйммәтле авыл хуҗалыгы җирләренә сугарулы, киптерелгән һәм башка мелиоратор җирләре, күпьеллык җиләк-җимеш агачлары биләп торган участоклар, шулай ук югары табигый уңдырышлы җирләр һәм аларга тиңләштерелә торган җир биләмәләре керә.

5.2.80. Киң габаритлы авыл хуҗалыгы машиналарының һәм транспорт чараларының даими хәрәкәте күздә тотылган хуҗалык эчендәге юлларда, әлеге юл өчен кабул ителгән шундый ук юл өчен дә, бер юл кырыен һәм, димәк, җир катламын киңәйтү хисабына, өслекле юл разъезды өчен мәйданчыклар төзүне проектларга кирәк. Мәйданчыклар арасындагы ераклыкны каршылыклы транспорт чарасы күперләренә тигез арада кабул итәргә кирәк, ләкин 0,5 километрдан да ким түгел. Шул ук вакытта мәйданчыклар, кагыйдә буларак, кырларга чыгу урыннары белән бергә үрелеп барырга тиеш.

Җир катламының өске ягына чыгу өчен мәйданнарның киңлеген - 8, 10 һәм 13 метр, авыл хуҗалыгы машиналарының һәм транспорт чараларының киңлеге 3 метрга кадәр, киңлеге 3-6 метрдан һәм 6-8 метрдан артыграк, ә озынлыгы-машиналарның һәм транспорт чараларының (автопоездны да кертеп) озынлыгына карап, әмма 15 метрдан да ким түгел кабул итәргә кирәк. Бер полосалы машиналар йөрү өлешеннән разъезд

мәйданына күчү участоклары 15 метрдан да ким булмаска тиеш, ә ике полосалы йөрү өлеше өчен - 10 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.2.149. Юлларның бер һәм ике катлы юлларның аркылы уклоннарын СНиП 2.05.11-83 нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.150. Терлекчелек комплекслары, кошчылык фабрикалары, фермалар, теплица комбинатлары һәм башка шундый объектлар чикләрендә урнашкан мәйдан эчендәге юллар, билгеләнүенә карап, бүләргә кирәк.:

авыл хуҗалыгы объекты мәйданчыгы чикләрендә технологик һәм хуҗалык ташуларны, шулай ук мәйданчык территориясе чикләреннән читтә урнашкан хуҗалык эчендәге юллар белән элемтәне тәэмин итә торган җитештерү;

янгын сүндерү машиналарының һәм башка махсус транспорт чараларының (авто - һәм электрокарлар, автопогрузчиклар һ.б.) даими йөрүен тәэмин итә торган ярдәмче чаралар.

5.2.152. Машиналар йөрү өлеше һәм мәйдан эчендәге юллар кырыйларының киңлеген, юллар билгеләнешенә һәм транспорт чаралары хәрәкәтен оештыруга бәйле рәвештә, 58 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

58 нче таблица

Машиналар йөрү өлешенең һәм мәйдан эчендәге юллар читләренең киңлеге

Параметрлар	**Юллар өчен параметрлар, метр**	
	җитештерү	ярдәмче
Транспорт хәрәкәте вакытында хәрәкәт итү өлешенең киңлеге:		
Икеяклы	6,0	-
Берьяклы	4,5	3,5
Юл кырыеның киңлеге	1,0	0,75
Юл кырыйларын ныгыту киңлеге	0,5	0,5

5.2.153. Җитештерү юлларының машиналар йөрү өлеше киңлеген тигез кабул итәргә рөхсәт ителә:

Тулы киңлеккә ныгытылган юл читләре белән 3,5 метр - гамәлдәге төзелешнең кысан шартларында;

58 нче таблица буенча ныгытылган юл читләре белән 3,5 метр-божра хәрәкәте, каршы хәрәкәт булмаганда һәм транспорт чараларын узганда;

Киңлеге 1,5 метр булган бер ныгытылган юл читендәге һәм борт ташы белән - икенче яктан-транспорт чараларын каршы яки узып китү мөмкинлеге һәм бер яклы тротуар урнаштыру кирәк булганда-4,5 метр.

Искәрмә: һәр борт ташы ягыннан юлларның йөрү өлешен өстәмә рәвештә 0,5 метрга киңәйтергә кирәк.

5.2.154. Тракторлар, трактор поездлары, авыл хуҗалыгы, төзелеш һәм башка үзйөрешле машиналар хәрәкәте өчен хуҗалык эчендәге юллар аерым җир өслегенә

проектларга кирәк. Бу юллар җәйге чорда хакимлек итүче җилләр өчен тиешле яктан эчке автомобиль юллары белән янәшә урнашырга тиеш.

5.2.155. Хәрәкәт полосасының һәм трактор юлының аерымланган җир полотносының киңлеге, мөрәҗәгать итүче хәрәкәт составы колеясы киңлегенә карап, 59 нчы таблица нигезендә билгеләнергә тиеш.

59 нчы таблица

Хәрәкәт полосасының киңлеге һәм трактор юлының аерымланган җир полотносы

Транспорт чаралары, үзйөрешле һәм тагылма машиналар колеясенең киңлеге, метр	Хәрәкәт полосасының киңлеге, метр	Җир полотносы киңлеге, метр
2,7 һәм кимрәк	3,5	4,5
2,7 дән 3,1 гә кадәр	4	5
3,1 дән 3,6 га кадәр	4,5	5,5
3,6 дан 5кә кадәр	5,5	6,5

Трактор юлларында (кирәк булганда) чыгу өчен мәйданчыклар урнаштыру рөхсәт ителә.

5.2.156. Хуҗалык эчендәге юлларны кисешү, тоташтыру һәм төзекләндерү СНиП 2.05.11-83 таләпләренә туры китереп проектлаштырырга кирәк.

5.3. Инженерлык инфраструктурасы

Инженерлык җиһазлары системасын оештыруның гомуми принциплары

5.3.1. Төзелештәге инженерлык җиһазлары системасын муниципаль берәмлекләрнең территориаль планлаштыру документлары һәм су белән тәэмин итү, канализация, җылылык, газ һәм электр белән тәэмин итү схемалары нигезендә проектларга кирәк, ул билгеләнгән тәртиптә эшләнгән һәм расланган. Әлеге тармак схемаларында технологиянең, егәрлекнең, челтәрләрнең күләмнәренең принципиаль мәсьәләләре хәл ителергә, схеманы гамәлгә ашыруның чиратлылыгы буенча киңәшләр бирелергә тиеш. Проектларда ресурслардан нәтиҗәле файдалану, энергияне сак тоту ысулларыннан файдалану, инженерлык корылмалары эшендә куркынычсызлыкны тәэмин итү һәм җайга салу өчен заманча чараларны куллану мәсьәләләре чагылырга тиеш.

Искәрмә: тармак схемалары булган очракта, проектлаштыруның һәр этабы мөстәкыйль төгәлләнгән карар булып тора һәм шул ук вакытта торак пунктның гомуми үсеш перспективасына органик рәвештә туры килергә мөмкин.

5.3.2. Су белән тәэмин итү, канализация, җылылык һәм газ белән тәэмин итү челтәрләрен һәм корылмаларын проектлаганда, гамәлдәге санитар нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә, шулай ук әлеге норматив таләпләренә туры килергә тиеш.

5.3.3. Инженерлык челтәрләрен һәм корылмаларны проектлаганда грунт сулары дәрәҗәсен үзгәртү мөмкинлеген өйрәнүгә һәм бу үзгәрешләрнең челтәрләрнең эксплуатацион ышанычлылыгына йогынтысы зур игътибар бирелергә тиеш.

5.3.4. Тарихи катлаулы төзелештә урнашкан инженерлык җиһазлары объектлары, тиешле нигезләнгәндә, өлешчә яки тулысынча җир асты киңлегендә урнашырга мөмкин.

Су белән тәэмин итү

5.3.5. Су белән тәэмин итү схемасын һәм системасын сайлауны торак пункт үзенчәлекләрен, суның төрле этапларында таләп ителә торган чыгымнарын исәпкә алып башкарырга кирәк.,

5.3.6. Торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлау, шул исәптән хуҗалык-эчә торган һәм җитештерү су белән тәэмин итү чыганакларын сайлау, су алу корылмаларын урнаштыру, шулай ук исәп-хисап чыгымнарын билгеләүне СНиП 2.04.01 - 85*, СНиП 2.04.02-84*, СНиП 2.07.01-89*, СанПиН 2.1.4.1074-01, СанПин 2.1.4.1175-02, ГОСТ 2761-84*, СанПиН 2.1.4.1110-02 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Торак-граждан, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системалары белән тәэмин ителергә тиеш.

5.3.7. Торак пунктның тәүлеклек уртача су куллануы, су сибүгә киткән чыгымнарны исәпкә алып, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренең хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары һәм ихтыяҗлары өчен су чыгымнары суммасы буларак билгеләнә.

Торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлаганда халыкның хуҗалык-эчә торган ихтыяҗлары өчен тәүлеклек уртача (бер ел эчендә) су куллану нормаларын әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 1 нче таблицасы таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Суны аерым куллану җәмәгать биналарында хуҗалык-эчә торган һәм көнкүреш ихтыяҗларына, сәламәтләндерү учреждениеләре (санаторийлар, ял йортлары, туристик комплекслар, балалар лагерьлары һ.б.) өчен су чыгымнарыннан тыш, су чыгымнарын үз эченә ала.

Төрле категориядәге кулланучыларның аерым объектлары буенча хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗларына су чыгымнары 2 нче таблицасының 9 нчы кушымтасының нормалары нигезендә билгеләнә

5.3.8. Гомумән алганда, яки аерым районнарда су белән тәэмин итү системасын проектлаганда суның түбәндәге исәп-хисап чыгымнарына таянырга кирәк:

максималь тәүлеклек чыгымнары (куб. метр/тәүлек) - су - койма корылмаларын, су әзерләү станцияләрен һәм су саклау өчен савытларны исәпләгәндә;

максималь сәгать чыгымнары (куб. метр/сәгать) - суны саклау өчен су үткәргечләрнең аерым торбалары буенча су бирә торган насос станцияләренең максималь җитештерүчәнлеген билгеләгәндә;;

максималь сәгать (л/с) - су үткәргечләргә су бирә торган насос станцияләренең, су саклау сыешлыгыннан башка су белән тәэмин итү системасының магистраль һәм бүлү торбаүткәргечләренең максималь бирүен билгеләгәндә һәм күрсәтелгән торбаүткәргечләрне гидравлик исәпләгәндә суның секундлы чыгымнары;
коэффициентларны (Kmax) кабул итәргә кирәк: су куллануның тәүлеклек тигезсезлеге - 1,2; су куллануның сәгать тигезсезлеге - 1,4.

5.3.9. Исәп-хисап күрсәткечләре торак пунктның су белән тәэмин итү системаларын, шул исәптән тәкъдим ителә торган күрсәткечләр нигезендә аларның аерым структур элементларын, 67 таблицада китерелгән су куллану күләмен алдан исәпләүләр һәм проектлау өчен кулланыла.

67 нче таблица

Торак пунктның су белән тәэмин итү системаларын проектлау һәм куллану күләмен алдан исәпләүләр өчен исәп-хисап күрсәткечләре

Күрсәткеч	Үлчәү берәмлеге	Пунктларның территорияләре		
		суүткәргеч, кана-лизация һәм кайнар су белән тәэмин ителгән	суүткәргеч, канализация белән тәэмин ителгән	Су колонкаларыннан файдалана торган
Микрорайонның кеше тыгызлыгы	Кеше/ гектар	7,5-100	7,5-100	7,5-100
Су чыгымы	Литр/Суткага бер кешегә	230	150	50
Су куллану	Суткага куб/метр	1,7-23,0	1,1-15,0	0,4-5,0

5.3.10. Сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре, сәламәтләндерү учреждениеләре ихтыяҗлары өчен, шулай ук исәпкә алынмаган чыгымнар һәм су сибү чыгымнары СНиП 2.04.02 - 84*таләпләренә туры китереп аерым билгеләнә.

5.3.11. Су алу корылмаларының тибын һәм схемасын территориянең геологик, гидрогеологик һәм санитар шартларыннан чыгып сайларга кирәк.
Яңа су алу җайланмаларын проектлаганда һәм булган су алу җайланмаларын киңәйткәндә аларның күрше участокларда гамәлдәге һәм проектлана торган дозорлар белән үзара хезмәттәшлек шартлары, шулай ук аларның әйләнә - тирәлеккә (өслек агымы, үсемлек һ.б.) йогынтысы исәпкә алынырга тиеш.
Су алу корылмаларын, су куллануның перспективалы үсешен исәпкә алып, проектларга кирәк.

5.3.12. Сәнәгать предприятиеләрен җитештерү белән тәэмин итү өчен чистартылган юынты суларны куллану мөмкинлеген карарга кирәк.

5.3.13. Су челтәрләре боҗра белән проектлана. Тупиковые линия суүткәргечләр кулланырга рөхсәт ителә:

җитештерү ихтыяҗларына су бирү өчен-аварияне бетерү вакытында су белән тәэмин итүдә өзеклек булган очракта;

хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗларга су бирү өчен - торбалар диаметры 100 мм дан артык түгел;

янгынга каршы яки хуҗалык-янгынга каршы ихтыяҗларга су бирү өчен, янгын сүндерү чыгымнарына карамастан-линияләрнең озынлыгы 200 метрдан да артмаган очракта.

Бина һәм корылмаларның эчке суүткәргеч челтәрләре белән тышкы су челтәрләрен боҗралау рөхсәт ителми.

5.3.14. Хуҗалык-эчәргә яраклы суүткәргечләрне эчәргә яраклы булмаган сыйфатлы су белән тәэмин итүче суүткәргечләр челтәрләре белән тоташтыру рөхсәт ителми.

5.3.15. Янгынга каршы суүткәргеч 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» Федераль закон таләпләре нигезендә проектланырга тиеш.

5.3.16. Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм берләштерелгән җитештерү - эчә торган суүткәргечләр проектларында СанПин 2.1.4.1110-02 таләпләренә туры китереп санитар саклау зоналарын күздә тотарга кирәк.

Су белән тәэмин итү һәм эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары чикләре әлеге нормативларның 9 нчы кушымтасының 3 нче таблицасында китерелгән.

5.3.17. Магистраль суүткәргечләр төзү өчен җир бүлеп бирелгән полосаның киңлеге һәм җир кишәрлекләре мәйданы СН 456-73 таләпләренә туры китереп билгеләнә.

5.3.18. Суүткәргеч корылмалар урнаштыру өчен мәйданчыклар сайлау, шулай ук аларның территорияләрен планлаштыру һәм төзү «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләре һәм санитар саклау зоналарына карата таләпләр нигезендә башкарылырга тиеш.

Сулыкларның һәм сулыкларның яр буе участокларында урнашкан суүткәргеч корылмалары мәйданчыкларының планлаштырылган тамгалары суның максималь күләменнән 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителергә тиеш.

5.3.19. Җитештерүчәнлегенә карап, су әзерләү корылмаларын урнаштыру өчен якынча исәп-хисап күләме, тәүлегенә мең куб. метрны, проект буенча кабул итәргә кирәк, әмма аннан да артык түгел:

тәүлегенә 0,1 мең куб. метрга кадәр - 0,1 гектар;

0,1 дән 0,2 мең куб. метрга кадәр-0,25 гектар;

0,2 дән 0,4 мең куб. метрга кадәр-0,4 гектар;

0,4-0,8 мең куб. метрдан артык-тәүлегенә-1,0 гектар;

тәүлегенә 0,8 дән 12 мең куб. метрга кадәр-2 гектар;

тәүлегенә 12-32 мең куб. метрдан артык-3 гектар; көчле агулы матдәләрне саклау өчен чыгым складларын суүткәргеч корылмалар мәйданчыгында урнаштырырга кирәк, кешеләр даими рәвештә булган биналар һәм корылмалардан (склад хуҗалыгына карамаган) ; 30 метрдан да ким булмаган ераклыктагы сулыклардан
СНиП II нигезендә, кешеләр даими булмаган биналардан файдалану-89-80*- көчле агулы матдәләрне саклаганда торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналарыннан (мәйданнан тыш) файдалану;
стационар сыешлыкларда (цистерналарда, танкларда) - 300 метрдан да ким булмаган арада; контейнерларда яки баллоннарда - 100 метрдан да ким булмаган арада.

Канализация

5.3.20.Торак пунктларның канализация системаларын проектлау 2.04.01 - 85* СНиП 2.04.03-85*, СНиП 2.07.01-89*таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.
Торак-граждан, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, үзәкләштерелгән канализация системалары белән тәэмин ителергә тиеш.
Торак районның (гомумкомплавная, аерым, ярымысырлы) ташландык суларны аерым канализация вакытында сулыкларга ташлауны төшереп калдыруны исәпкә алып, техник-икътисадый чагыштыру нигезендә сайларга кирәк.
Санитар чистартуга, йогышсызландыруга дучар ителмәгән (су объектларына рөхсәт ителгән йогынты нормативларын һәм су объектларында зарарлы матдәләрнең рөхсәт ителгән концентрациясе нормативларын арттыруга юл куймаудан чыгып), шулай ук техник регламентларның таләпләренә туры килми торган агынты суларны агызу тыела.

5.3.21. Торак пунктларның канализация проектлары су белән тәэмин итү проектлары белән бер үк вакытта, су - куллану балансына һәм юынты суларны агызуга мәҗбүри анализ белән эшләнергә тиеш. Шул ук вакытта чистартылган агынты, яңгыр суларын җитештерү белән тәэмин итү һәм су сибү өчен куллану мөмкинлеген карарга кирәк.

5.3.22. Торак пунктларның канализация системаларын, шул исәптән аерым структур элементларны проектлаганда, көнкүреш суларын исәпләгәндә, тәүлеклек уртача тәүлеклеклек су бүлүне, территориягә су сибүгә һәм яшеллеккә су тотуны исәпкә алмыйча, уртача тәүлеклек су куллануга тигез кабул итәргә кирәк
утыртмалар.
Юынты суларны агызуны исәпләп чыгару (бер ел эчендә), су бүлү системасына бәйле рәвештә, агынты суларның барлык төрләре буенча тәүлеклеклек уртача чыгымнар суммасы итеп билгеләргә кирәк.
Аерым торак һәм иҗтимагый биналардан юынты суларның исәп-хисап чыгымнарын билгеләү өчен, тупланган чыгымнарны исәпкә алу кирәк булганда, СНиП 2.04.01-85* һәм әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 2 нче таблицасын кабул итәргә кирәк.
Сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләреннән җитештерү суларының уртача тәүлеклеклек чыгымнары, торак пунктның су белән тәэмин итүнең гомуми уртача - төгәл суммасының 25 проценты күләмендә өстәмә рәвештә кабул ителә.Канализацияләнмәгән районнарда бер кешегә 25 л/тәүлегенә аерым су бүлүне кабул итәргә кирәк.

5.3.23. Торак пунктта агып җыела торган суларның исәпләнгән уртача тәүлеклек чыгымын әлеге нормативларның 5.4.23 п. буенча билгеләнә торган чыгымнар суммасы буларак билгеләргә кирәк.

Исәп-хисап күрсәткечләре торак пунктның канализация системаларын проектлау һәм су белән тәэмин итү күләмен алдан исәпләү өчен кулланыла.

5.3.24. Территориаль планлаштыру документларын эшләгәндә, тәүлеклек уртача (бер елга) су бүлүне кабул итәргә рөхсәт ителә:

шәһәр торак пунктлары өчен - бер кешегә тәүлегенә 550 л; авыл торак пунктлары өчен - 1 кешегә 150 л.

Искәрмә: тәүлеклек уртача су бүлүне, территориянең җирле шартларына һәм төзекләндерү дәрәҗәсенә карап, 10-20 процентка үзгәртү рөхсәт ителә.

5.3.25. Чагыштырмача су бүлү күләмен су бүлүнең түбәндәге коэффициентларын куллану белән билгеләргә киңәш ителә:

шәһәр торак пункты буенча уртача - 0,98; азкатлы төзелеш территориясе өчен-0,98;:

шәһәр җирлеге-1,0;

авыл җирлеге-0,9;

җирле сәнәгать булганда-0,8-0,9.

5.3.26. Торак пунктларның канализация системаларын, аларның резерв территорияләрен урнаштыру, шулай ук чистарту корылмаларын урнаштыруны СНиП 2.04.03-85 һәм СанПиН нигезендә башкарырга кирәк 2.2.1/2.1.1.1200-03 к

5.3.27. Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе белән килештереп, үзәкләштерелгән канализация системасы булмаганда, атланмалы станцияләрне күздә тотарга кирәк. СНиП 2.04.03-85 таләпләренә туры китереп, СНиП 2.04.03 - 85 таләпләренә туры китереп, атланмай станцияләренә бүлеп бирелә торган җир кишәрлекләренең күләмнәрен СанПиН таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк. 2.2.1/2.1.1.1200-03 к

Атланмалы станцияләрне диаметрлы 400 мм диаметрлы канализация коллекторлары янында проектларга кирәк, шул ук вакытта агынты суларның саны.

коллектор буенча гомуми исәп-хисап чыгымының 20 проценттан артмаска тиеш.

5.3.29. Канализация корылмаларын төзү, планлаштыру, төзү һәм аларның территориясен төзекләндерү өчен мәйданчыкларны «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлеге таләпләре һәм санитар-саклау зоналары төзелешенә карата таләпләр нигезендә сайларга кирәк.

Шул ук вакытта өске суларны чистарту корылмаларын һәм ка - нализацион явым-төшем җыелмаларын торак микрорайоннарда (кварталларда) һәм авыл территорияләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

Су бүлү системалары корылмаларын урнаштыру өчен участокларның якынча күләмен һәм алардан торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклык 68 нче таблицада.

68 нче таблица

Су бүлү системалары корылмаларын урнаштыру өчен участокларның якынча күләме һәм алардан торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклык

Объектның исеме	**Участокның күләме, метр**	Торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклык,
Өслек сулары чистарту корылмалары	җитештерүчәнлегенә һәм корылманың тибына карап	7.1.2 СанПиН таблицасы нигезендә 2.2.1/2.1.1.1200-03
Квартал эчендәге канализация насос станциясе	10х10	20
Тоннель коллекторлары шахталары тирәсендәге эксплуатация мәйданчыклары	20х20	кимендә 15 (коллекторларның күчәрләреннән)

69 нчы таблица

Канализация чистарту корылмалары өчен җир кишәрлекләре күләме

Канализациянең чистарту корылмаларының җитештерүчәнлеге, мең куб. метр/тәүлек	**Җир кишәрлекләре, гектарлар күләме**		
	юынты суларны тирән чистарту биологик б	**юынты суларны тирән чистарту б**	**юынты суларны тирән чистарту биологик буаларның ләм мәйданчыклары чистарту корылмалары**
0,7 кадәр	0,5	0,2	-
0,7 дән 17 гә кадәр	4	3	3
17дән 40ка кадәр	6	9	6
40-130	12	25	20
130 дан 175 гә кадәр	14	30	30
175-280	18	55	-
Искәрмә: тәүлегенә 280 мең куб.метрдан артык җитештерүчәнлеге булган чистарту корылмаларының җир участоклары күләмнәрен кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе белән килештерелгән проектлар буенча кабул итәргә кирәк.			

Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-яклау зоналары

Агынты суларны чистарту корылмалары	Чистарту корылмаларының исәп-хисап күрсәткечләре буенча метрлар ераклыгы, тәүлегенә мең куб. метр			
	0,2 гә кадәр	0,2 дән 5 кә кадәр	5 тән 50 гә кадәр	50дән 280 гә кадәр

Насос станцияләре һәм авария-җайга салу резервуарлары, локаль чистарту корылмалары	15	20	20	30
Явым-төшемнәрне саклап калу өчен катлам мәйданчыклары булган механик һәм биологик чистарту корылмалары, шулай ук су мәйданчыклары	150	200	400	500
Ябык биналарда явым-төшемне термомеханик эшкәртү белән механик һәм биологик чистарту корылмалары	100	150	300	400
Кырый:	200 150	300 200	500 400	1000 1000
а) фильтрации; б) сугару	200	200	300	300

Искәрмә:

1. 0,5 гектарга кадәр фильтрация басулары өчен, коммуналь типтагы 1,0 гектарга кадәр сугару басулары өчен, җитештерүчәнлеге 50 куб. метрга кадәр булган юынты суларны механик һәм биологик чистарту корылмалары өчен, 100 метр күләмендә санитар-саклау зоналары кабул итәргә кирәк.
2. Тәүлегенә 15 куб. метрга кадәр үткәрерлек җир асты фильтрациясе кырлары өчен санитарно-саклау зоналарын 50 метр күләмендә кабул итәргә кирәк.
3. Атланмалардан санитар-саклау зоналарының күләме 300 метрны кабул итәргә кирәк.
4. Ачык типтагы өслек суының чистарту корылмаларыннан торак территориягә кадәр санитар-саклау зоналарын - 100 метр, ябык типтагы 50 метр кабул итәргә кирәк.
5. Сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашмаган чистарту корылмаларыннан һәм җитештерү канализацияләренең насос станцияләреннән, җитештерү юынты суларын мөстәкыйль чистартканда һәм кудырганда, аларны көнкүреш белән бергә чистартканда, санитар-яклау зоналарының күләме юынты сулар килә торган, әмма 58 нче таблицада күрсәтелмәгән производстволар өчен дә кебек үк кабул итәргә кирәк.

1. Торак территориягә кадәр кар чистарткычлардан һәм кар эретү пунктларыннан алып санитар-саклау зоналарының күләме 100 метрны кабул итәргә кирәк.

Җитештерү һәм яңгыр канализациясенең чистарту корылмаларын, кагыйдә буларак, сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнаштырырга кирәк.

5.3.30. Канализациянең чистарту корылмалары өчен җир кишәрлекләре күләме таблицада күрсәтелгән 69ны кабул итәргә кирәк.

Локаль канализация системаларының чистарту корылмаларының җир участоклары күләмен грунт шартларына һәм агынты сулар санына карап кабул итәргә кирәк, ләкин 0,25 гектардан артык түгел.

Җир участоклары коймаланырга, төзекләндерелергә һәм яшелләндерелергә тиеш.

5.3.31. Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-саклау зоналарын СанПиН таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк 2.2.1/2.1.1.1200-03.

5.3.32. Өске суларга бүлеп бирү бассейннан торак пункт территориясенең су агынтысы, яңгыр канализациясе челтәреннән Водоток һәм сулыкларны агызып, проектланырга тиеш. Өске агынтыны тишек булмаган сулыкларга, юдырыла торган чокырларга, йомык ложбиналарга, сазланган территорияләргә проектлау рөхсәт ителми.

5.3.33. Территорияне планлаштыру һәм төзү проектлары өслек сулары агымының табигый шартларын максималь рәвештә саклауны күздә тотарга тиеш. Биналарны һәм корылмаларны өске суларны чыгаруны кыенлаштыра торган урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.34. Яңгыр канализациясен проектлаганда торак пунктлар территорияләре өчен яңгыр суларының исәп-хисап чыгымнарын СНиП 2.04.03-85*таләпләренә туры китереп билгеләргә кирәк.

Агынтыны оештыру рельефны оештыру мәсьәләләрен комплекслы хәл итү һәм ачык яки ябык су бирү җайланмалары: су үткәргеч торбалар (водостоклар), лотоклар, кюветлар, тиз агынтылар, яңгыр - кабул итү коелары булдыру белән тәэмин ителергә тиеш.

Өслек сулары агымын проектлаганда СНиП 2.04.03-85, СНиП 2.07.01-89*, СанПиН 2.1.5.980-00 таләпләренә таянып эш итәргә кирәк.

5.3.35. Күп катлы төзелеш районнарында ябык типтагы яңгыр канализациясен проектларга кирәк. Ачык су бүлү җайланмаларын (канаулар, кюветлар, лотоклар) районнарда бер, ике катлы йортлар һәм авыл торак пунктларында, шулай ук урамнар, юллар, юллар һәм тротуарлар белән кисешкән урыннарда күперләр яки торбалар урнаштырылган парк территорияләрендә куллану рөхсәт ителә.

Рекреацион территорияләрдә яңгыр канализациясе һәм ачык типтагы дренаж челтәрләре рәвешендә өске һәм җир асты суларын бүлеп бирү системасын проектлау рөхсәт ителә.

Яңгыр канализациясе

5.3.36. Өске суларны ачык система буенча бүлеп бирү кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча Идарәсе, су объектларын җайга салу һәм саклау, су биологик ресурсларын саклау органнары белән тиешле нигезләнгән һәм килештерелгән очракта рөхсәт ителә.

5.3.37. Территорияне планлаштыру һәм төзү проектлары өслек сулары агымының табигый шартларын максималь рәвештә саклауны күздә тотарга тиеш. Биналарны һәм корылмаларны өске суларны чыгаруны кыенлаштыра торган урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.38. Яңгыр канализациясен проектлаганда торак пунктлар территорияләре өчен яңгыр суларының исәп-хисап чыгымнарын СНиП 2.04.03-85*таләпләренә туры китереп билгеләргә кирәк.

Агынтыны оештыру рельефны оештыру мәсьәләләрен комплексды хәл итү һәм ачык яки ябык су бирү җайланмалары: су үткәргеч торбалар (водостоклар), лотоклар, кюветлар, тиз агынтылар, яңгыр - кабул итү коелары булдыру белән тәэмин ителергә тиеш.
Өслек сулары агымын проектлаганда СНиП 2.04.03-85, СНиП 2.07.01-89*, СанПиН 2.1.5.980-00 таләпләренә таянып эш итәргә кирәк.

5.3.39. Күп катлы төзелеш районнарында ябык типтагы яңгыр канализациясен проектларга кирәк. Ачык су бүлү җайланмаларын (канаулар, кюветлар, лотоклар) районнарда бер, ике катлы йортлар һәм авыл торак пунктларында, шулай ук урамнар, юллар, юллар һәм тротуарлар белән кисешкән урыннарда күперләр яки торбалар урнаштырылган парк территорияләрендә куллану рөхсәт ителә.
Рекреацион территорияләрдә яңгыр канализациясе һәм ачык типтагы дренаж челтәрләре рәвешендә өске һәм җир асты суларын бүлеп бирү системасын проектлау рөхсәт ителә.

5.3.40. Өске суларны ачык система буенча бүлеп бирү кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча Идарәсе, су объектларын җайга салу һәм саклау, су биологик ресурсларын саклау органнары белән тиешле нигезләнгән һәм килештерелгән очракта рөхсәт ителә.

5.3.41. Яңгыр каршылыкларын проектлау түбәндәге участокларда карала:
озынча участокларда спусклар (күтәрелешләр);
юл чатларында һәм җәяүлеләр кичүендә өслекләр кушылдыгы агынна түбәнәйтелгән урыннарда-озакка сузылган буш урыннар азагында; түбән урыннарда
урамнарның пычкылары профиле булганда; урам, ишегалды һәм парк территорияләренең өске сулары агымнары булмаган урыннарында.

5.3.43. Яңгыр сулары агымын җайга салу өчен буалар яки резервуарларны проектларга, шулай ук ныгытылган чокырларны һәм эчәргә яраклы су чыганагы булмаган, коену һәм спорт өчен яраксыз һәм балык хуҗалыгы максатларында кулланылмаган буаларны кулланырга кирәк.

5.3.44. Эрозиягә дучар ителгән Торак төзелеше территорияләре (уклоннар һәм грунт характеристикалары буенча) кишәрлекләрендә өске суларны биналардан биналардан өстәмә рәвештә субүлгечнең гомуми системасына локаль бүлеп бирүне күздә тотарга кирәк.

5.3.45. СНиП 2.04.03 - 85*, СНиП 2.04.03-85 таләпләренә туры китереп, «юынты суларны чистарту корылмаларын проектлау», СанПиН 2.1.5.980-00 таләпләренә туры китереп чистартырга кирәк.
5.3.46. Өслек агынты чистарту корылмаларыннан алып торак төзелешенә кадәр санитар-яклау зонасын кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе һәм табигать саклау органнары белән килештереп, өске типтагы чистарту корылмалары өчен корылмалардан конструктив файдалану шартларына һәм корылмалардан ачык типтагы чистарту корылмаларына - 100 метр, ябык типтагы 50 метрны кабул итәргә кирәк.

Сугару системалары

5.3.51. Сугару системасы үз эченә ала: сусаклагычлар, су кабул итү һәм табигый яки ясалма су чыганакларында балык саклау корылмалары, резервуарлар, насос станцияләре, сугару, су җыю һәм агызу һәм дренаж челтәрләре, биек каналлар, челтәрдәге корылмалар, сугару һәм чәчү машиналары, корылмалар. һәм җайланмалар, контроль һәм автоматизация, мелиорация контроле, электр белән тәэмин итү һәм элемтә корылмалары, эрозиягә каршы корылмалар, оператив хезмәтнең сәнәгать һәм торак биналары, юллар, урман плантацияләре, дамбалар.

.5.3.52. Рекультивация каналлары өчен җир полосалары (сугару, су җыю һәм агызу, коллектор һәм дренаж) эш вакытында культуралар эшкәртелмәгән җирләргә, хәзерге суны исәпкә алып, төзелеш эзлеклелеге буенча бүлекләргә бүлеп бирелергә тиеш. SN 474-75 таләпләренә туры китереп җир законнары.

5.3.53. Балыкчылык сусаклагычларында су кертү проектлаганда, территориаль органнар белән килешеп, балыкны һәм су биологик ресурсларын саклау, балыкны саклау корылмалары урнаштыру, балыкны су алу корылмаларына кертүдән сакларга кирәк. Балыкны саклау корылмалары булган су кертү урыннары, кышлату чокырлары, интенсив миграция өлкәләрендә һәм личинкалар һәм яшь балыкларның сакланган урыннарында булырга рөхсәт ителми.

5.3.54. Төп каналдан (торба, подшипник), аның филиалларыннан, төрле заказлар һәм чәчкечләрдән торган сугару челтәре торбалар яисә ябык каналлар яисә подшипниклар рәвешендә ябылырга тиеш..

5.3.55. Төп каналларда һәм дистрибьюторларда аварияле юллар конструкцияләнергә тиеш, балкышлар, ярлар, җирле түбәнлекләрдә, сусаклагычлар белән кисешкән урыннарда, һәм секундына 5 куб метрдан артык су агымы булган зурларда, агызу корылмалары.

5.3.56.Дренаж һәм агызу челтәре сугарылган җирләр, культуралар әйләнеше кырлары чикләрендә, талвеглар, чокырлар, ярлар максималь кулланылган урыннарда эшләнергә тиеш.

5.3.57. Су чыганакларында, су алуда, каналларда фаразланган агым темпларының һәм су дәрәҗәләренең бәясе СП 33-101-2003 нигезендә билгеләнергә тиеш, тоту зонасында агып чыгу үзенчәлекләрен исәпкә алып.

Киптерү системалары

5.3.58.Дренаж системаларын проектлаганда, территориянең артык дымлану сәбәпләре һәм су балансының һәр компонентының кыйммәте билгеле булырга тиеш.

Агызылган массивдагы артык дымның сәбәпләренә карап, түбәндәгеләр китерелергә тиеш:

әйләнә-тирә судан агып торган судан саклау - биек каналларны проектлау, талвеглардагы сусаклагычлардагы таулардан су агымын көйләү белән;

сусаклагычларны һәм су агымнарын су басудан саклау - саклагыч дамбалар проектлау, сусаклагычларда су суларын көйләү, елга каналларын үткәрүне арттыру, SNiP 2.06.15-85; дренаж массивында өслек агымын юнәлтү - ябык һәм ачык типтагы контроль челтәрләрне проектлау белән;

җир асты сулары дәрәҗәсен алу һәм киметү - каналларны яки дренажларны каплау, вертикаль дренаж скважиналарының сызыклы системасы, системалы

горизонталь дренаж ешлыгын арттыру;

жир асты суларының дәрәҗәсен төшерү өчен, ябык дренаж челтәре эшләнергә тиеш; сусаклагычлардан һәм агымнардан су басудан саклау - SNiP 2.06.15-85 таләпләрен исәпкә алып, яр буйларын яки вертикаль дренаж скважиналарының сызыклы системасын проектлау.

5.3.59.Дренаж системасы үз эченә ала: су кабул итүнең җайга салынган өлеше, үткәргеч, саклагыч һәм контроль челтәрләр, насос станцияләре, дамбалар, челтәрдәге корылмалар, контроль һәм автоматлаштыру кораллары, җирнең мелиорация торышын контрольдә тоту, электр белән тәэмин итү һәм элемтә корылмалары, эрозияне контрольдә тоту корылмалары, хезмәт күрсәтүнең сәнәгать һәм торак биналары, юллар һәм урман саклау утыртмалары.

5.3.60. Елгаларның су басуларында яз һәм җәй-көзге су басуга дучар була, бу төр авыл хуҗалыгы җирләрен куллану рөхсәт ителгән вакыттан артыграк, күл буендагы сазлыклы җирләрдә һәм сусаклагычлар янындагы су баскан җирләрдә, тайзак су зоналарын, дренаж системаларын бетерү. саклагыч киртәләр урнаштыру.

5.3.61. Елгалар, күлләр, сусаклагычлар суы белән сугарылган тау битләрендә, тирән үткәргеч каналлар төзелмәс өчен, ябык депрессияләрне агызганда, тимер юллар һәм автомагистральләр буенда, булган культураларны торгызу икътисадый мөмкин булмаса, дренаж системалары булырга тиеш. Насослар белән су насослары белән саклагыч дамбалар ясамыйча эшләнергә.

5.3.62. Авыл хуҗалыгы җирләрен агызу өчен, горизонталь дренаж проектланырга тиеш. Вертикаль дренаж бер тигез комнан, теләсә нинди калынлыктагы торф сазлыкларыннан, 2 метрга кадәр калынлыктагы торф сазлыкларыннан, көненә 150 квадрат метрдан артык үткәрүчәнлеге булган су асты асты төбеннән агызганда кулланылырга мөмкин. Авыл хуҗалыгы җирләрен елгалар, сусаклагычлар, күлләр аша су басудан саклап калу өчен, сызыклы вертикаль дренаж системасы төп ташларның үткәрүчәнлеге көненә ким дигәндә 300 квадрат метр булганда кулланылырга тиеш.

Санитар чистарту

5.3.63. Санитар чистарту объектлары: янәшә урнашкан территорияләр, урам һәм микродром юллары, мәдәни һәм иҗтимагый объектлар территорияләре, предприятияләр, учреждениеләр һәм оешмалар, парклар, мәйданнар, мәйданнар һәм башка җәмәгать урыннары, ял итү урыннары. Эпидемия куркынычы һәм халык сәламәтлегенә куркыныч янаганлыктан, чистарту объектлары түбәндәгеләрне карарга тиеш: медицина учреждениеләре, аеруча йогышлы авырулар, дерматологик һәм венерик, туберкулез хастаханәләре һәм бүлекчәләре, ветеринария учреждениеләре, пляжлар.

5.3.64. Бистәләр территорияләрен санитар чистарту SanPiN 42-128-4690-88, SNiP 2.07.01-89 * таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш, резолюция белән расланган торак фондының техник эшләве кагыйдәләре һәм нормалары. Төзелеш һәм торак-коммуналь комплексның Россия Федерациясенең Дәүләт Комитетының 2003 елның 27 сентябрендәге No. 170, шулай ук җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары.

5.3.65. Шәһәр төзелешендә, Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты яисә торак пунктлар яки шәһәр округлары җирле үзидарә органнары тарафыннан куелган каты муниципаль калдыклар туплау стандартлары (алар Татарстан Республикасы законнары белән тиешле вәкаләтләр алган очракта). кулланыла. Municipalыелган муниципаль калдыкларның смета күләме вакыт-вакыт (биш елга бер тапкыр) фактик мәгълүматлар буенча яңартылырга тиеш, һәм ставкалар көйләнергә тиеш.

Таблица 72

Муниципаль калдыклар җыю нормалары

Коммунал калдыкларның төрләре	Бер кешегә елына коммунал калдыклар саны	
	кг	**литр**
Каты: су белән тәэмин итү, канализация, үзәк җылыту һәм газ белән җиһазландырылган торак йортлардан; бүтән торак йортлардан	190 - 225 300 - 450	900 - 1000 1100 -
Иҗтимагый биналарны исәпкә алып, торак пунктның гомуми саны	280 - 300	1400 - 1500
Чокырлардан сыеклык (канализация булмаганда)	-	2000 - 3500
Урамнарның, мәйданнарның, паркларның квадрат метрдан	5 - 15	8 - 20

Искәрмә:

1.Зур шәһәр торак пунктлары өчен калдыклар җыю ставкаларының зур кыйммәтләре алынырга тиеш.

2. Зур муниципаль калдыкларны туплау нормалары каты муниципаль калдыкларның бирелгән кыйммәтләре кысаларында 5 процент күләмендә алынырга тиеш.

5.3.66. Күрше территорияләрдәге торак урыннарда, транспорт өчен уңайлы юллар булган муниципаль каты калдыклар өчен контейнерлар урнаштыру өчен махсус мәйданнар эшләнгән. Мәйданчыклар су үткәрми торган каплау белән ачык эшләнгән.

Контейнерлар урнаштыру урыннары торак биналардан, балалар, медицина учреждениеләреннән, спорт мәйданчыкларыннан һәм ял итү урыннарыннан чыгарылырга тиеш

ким дигәндә 20 метр ераклыкта, ләкин 100 метрдан артык түгел. Сайтларның зурлыгы 13-нче таблицага туры килә һәм кирәкле сандагы контейнерларны урнаштыру өчен эшләнергә тиеш, ләкин 5тән артык түгел. Урнаштырылган калдыклар (контейнерлар) санын ачыклау өчен, чүп савытларын кулланган кешеләр саныннан, муниципаль каты калдыклар җыю стандартларыннан һәм калдыкларны саклау вакытыннан башларга кирәк. Калдыкларның фаразланган күләме муниципаль каты калдыкларның иң зур формалашу чорында тупланыуына туры килергә тиеш.

5.3.67. Канализацияләнмәгән биналардан сыек калдыклар җыю өчен, ишегалдында чүплекләр урнаштырыла, аларда су үткәрми торган чокыр булырга тиеш. Әгәр дә ишегалдындагы бәдрәфләр булса, цеспулны бүлешергә мөмкин. Чокырның тирәнлеге җир асты суларының дәрәҗәсенә бәйле, ләкин 3 метрдан артмаска тиеш. Ишегалдындагы бәдрәфләр торак биналардан, мәктәпкәчә белем бирү учреждениеләреннән, гомуми белем бирү оешмаларыннан, балалар өчен уен мәйданчыкларыннан һәм ким дигәндә 20 ераклыкта һәм 100 метрдан артмаска тиеш. Үзәкләштерелмәгән су белән тәэмин итү шартларында, ишегалдындагы бәдрәфләр коелардан һәм язгы капкалардан ким дигәндә 50 метр ераклыкта чыгарылырга тиеш. Шәхси хуҗалык территориясендә чүп савытлары, ишегалдындагы бәдрәфләр һәм чүп чокырлары урнашкан урынны йорт хуҗалары билгеләргә тиеш, бушлык 8-10 метрга кадәр киметелергә мөмкин. Чүп савытлары, ишегалдындагы бәдрәфләр һәм чүп чокырлары көнкүреш участогы чикләреннән ким дигәндә 4 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

5.3.68. Медицина учреждениеләре территориясендә калдыклар салу урыны икътисадый зонада медицина бинасыннан ким дигәндә 25 метр ераклыкта һәм туклану бүлегеннән ким дигәндә 100 метр ераклыкта эшләнергә тиеш. Сайтның үлчәмнәре чүп савытлары нигезенең үлчәмнәрен барлык якка 1,5 метрдан арттырырга тиеш. Сайтның каты өслеге һәм урамнан керү урыны булырга тиеш. Медицина һәм / яки фармацевтика эшчәнлеге вакытында барлыкка килгән калдыкларны җыю, вакытлыча саклау, ташу, дезинфекцияләү һәм утильләштерү SanPiN 2.1.7.2790-10 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

5.3.69. Базарларда: Калдыклар өчен файдалы урыннар сәүдә урыннарыннан ким дигәндә 30 метр ераклыкта эшләнергә тиеш; Канализациясез базарларда, үтеп керерлек чокырлар булган җәмәгать бәдрәфләре сәүдә урыныннан ким дигәндә 50 метр ераклыкта эшләнергә тиеш. Алардагы торак пунктлар саны һәр 50 сәүдә урыны өчен ким дигәндә бер булырга тиеш. 5.3.70Паркларда: Чүп-чарны алыштыра торган урыннар булган коммуналь зона ял итүчеләрнең күп булган урыннарыннан (бию мәйданнары, этаплар, фонтаннар, төп аллеялар, искиткеч павильоннар һ.б.) 50 метрдан да якынрак эшләнергә тиеш. Коммуналь сайтлар өчен контейнерлар санын билгеләгәндә, калдыкларны уртача 3 көн эчендә туплаудан башларга кирәк;

җәмәгать бәдрәфләре кеше күп булган урыннардан 50 метрдан да ерак булмаган бер урынга 500 кеше нигезендә эшләнергә тиеш.

5.3.71. Пляжларда: Калдыклар өчен мәйданчыкларның үлчәмнәре 3500 - 4000 квадрат метр пляж мәйданына 0,75 куб метр сыйдырышлы бер контейнер ставкасында исәпләнергә тиеш; җәмәгать бәдрәфләре 75 кеше өчен бер урында эшләнергә тиеш. Иҗтимагый бәдрәфләрдән коену урынына кадәр ара ким дигәндә 50 метр, 200 метрдан артмаска тиеш.

5.3.72. Каты муниципаль һәм сыек көнкүреш калдыкларын нейтральләштерү махсус билгеләнгән полигоннарда үткәрелә. Каты муниципаль калдыкларны

утильләштерү өчен полигоннарны һәм предприятияләрне проектлау һәм урнаштыру бу кагыйдәләрнең "Махсус максат зоналары" бүлеге таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

5.3.73. Каты муниципаль калдыкларны утильләштерү, утильләштерү һәм утильләштерү өчен предприятияләрнең һәм учреждениеләрнең җир участоклары һәм санитар яклау зоналары ким дигәндә 73 нче таблицада күрсәтелгәнчә кабул ителергә тиеш.

Таблица 73

Җир кишәрлекләренең һәм санитар –саклау предприятиеләренең үлчәмнәре, каты калдыкларны утильләштерү һәм нейтральләштерү

Предприятиеләр һәм объектлар	Җир 1000 га кадәр	**Размеры**
Калдыкларны яндыру һәм Эшкәртү корылмалары Елына мең тонна 40 ка кадәр 40 тан артык	 0,05 0,05	 500 1 000
Полигоннар*	0,02 - 0,05	500
Компостинг участоклары	0,5 - 1,0	500
Ассенизации кырлары	2 - 4	1 000
Дренаж станцияләре	0,2	500
Чүп=чарны бушату станцияләре	0,04	100
Муниципаль каты калдыклар полигонын яхшырту	0,3	1 000
* Агулы сәнәгать калдыкларын нейтральләштерү һәм утильләштерү өчен вакыт урнашу урыны "Махсус зоналар" бүлеге таләпләренә туры китереп кабул		

5.3.74. Предприятиеләрнең санитар саклау зоналарының һәм куллану калдыкларын ташу, утильләштерү, утильләштерү һәм утильләштерү өчен санитар саклау зоналарының үлчәмнәре санитар стандартлар нигезендә кабул ителергә тиеш

Җылылык белән тәэмин итү

5.3.75. Яңа, реконструкцияләү һәм булган җылылык белән тәэмин итү системаларын проектлау һәм төзү Менделевск муниципаль районының җылылык белән тәэмин итү схемалары нигезендә торак һәм коммуналь хезмәтләр, сәнәгать һәм башка җылылык белән тәэмин итүнең тиешле дәрәҗәсен тәэмин итү өчен башкарылырга тиеш. оешмалары.

Кабул ителгән җылылык белән тәэмин итү схемасы тәэмин итәргә тиеш: җылылык һәм энергияне саклауның стандарт дәрәҗәсе;

SNiP 41-02-2003 таләпләренә туры китереп ышанычлылык дәрәҗәсен көйләү; экологик куркынычсызлык;

оператив куркынычсызлык.

5.3.76. Җылылык белән тәэмин итү схемаларын эшләгәндә, исәпләнгән җылылык йөкләре түбәндәгеләр белән билгеләнә:

торак пунктларның һәм эшләп килүче сәнәгать предприятияләренең үсеше өчен - җылылык йөкләрен ачыклау проектлары буенча;

төзелеш өчен планлаштырылган сәнәгать предприятияләре өчен - төп (төп) җитештерүне яки охшаш җитештерү проектларын үстерү өчен консолидацияләнгән нормалар буенча;

үсеш өчен планлаштырылган торак мәйданнары өчен - җылылык йөкләрен урнаштыру тыгызлыгының гомуми күрсәткечләре буенча яки биналар һәм корылмаларның җылылык үзенчәлекләре буенча.

5.3.77. Җылылык йөкләре SNiP 41-02-2003, GOST R 54954-2012 таләпләренә туры китереп, җылылык белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы ягыннан кулланучылар категорияләрен исәпкә алып билгеләнә.

5.3.78. Торак һәм иҗтимагый биналарны җылыту һәм вентиляцияләү системалары өчен җылылык энергиясен куллануның төп дәрәҗәсен исәпләү өчен мәгълүматлар бу стандартларга 9 нчы кушымтаның 8-10 таблицалары буенча билгеләнәләр.

Торак һәм җәмәгать биналарының кайнар су белән тәэмин итү системасы өчен махсус энергия куллануның төп дәрәҗәсен исәпләү өчен мәгълүматлар бу стандартларга 9 нчы кушымтаның 13 һәм 15 таблицалары буенча билгеләнә.

Торак һәм басмалар өчен инженерлык ярдәме системалары өчен төп ягулыкны куллануның төп дәрәҗәсен исәпләү өчен мәгълүматлар бу стандартларга 9 нчы кушымтаның 18 һәм 19 таблицалары буенча билгеләнәләр.

5.3.79. Бистәләр территориясендә торак һәм җәмәгать биналарын җылылык белән тәэмин итү:

үзәкләштерелгән - казан йортларыннан, җылылык һәм атом электр станцияләреннән; үзәкләштерелгән - автоном, түбә казаныннан, күпфатирлы җылытудан

генераторлар.

Яңа үсеш өлкәләре өчен җылылык белән тәэмин итү системасын сайлау вариантларны техник һәм икътисади чагыштыру нигезендә ясалырга тиеш.

5.3.80. Җылылык белән тәэмин итүнең үзәкләштерелгән чыганакларын торак пунктлар территориясенә урнаштыру, кагыйдә буларак, коммуналь саклау һәм сәнәгать зоналарында, мөмкин булса, җылылык йөкләү үзәкләрендә башкарыла.

Җылылык белән тәэмин итү чыганакларын, торак төзелешендә җылылык пунктларын урнаштыру, тавыш бирүнең һәм вибрациянең норматив дәрәҗәләренә ирешү, атмосферада зарарлы матдәләрне тарату исәпләүләре белән, СНиП 41 -02-2003, СНиП 2.07-89, СНиП 41-01-2003 таләпләре нигезендә, акустик исәпләүләр белән нигезләнергә тиеш.

Торак-коммуналь төзелеш һәм торак булмаган зоналар өчен җылылык белән тәэмин итү чыганагыннан турыдан-туры килүче аерым җылылык челтәрләрен кулланырга кирәк. Районның һәр җылылык чыганагыннан җылылык челтәрләренең кимендә ике нәтиҗәсе кулланучыларга карата булуын күздә тотарга кирәк.

Техник яктан нигезләнгән очракта һәр кварталга төрле магистраль яисә бүлү җылылык челтәрләреннән икешәр тапкыр кертү, алар арасында юеш урыннар урнаштыру юлы белән үзара квартал эчендә резервлау күздә тотыла.

5.3.81. Котельныйларны урнаштыру өчен җир кишәрлекләре Түбән Кама муниципаль районын җылылык белән тәэмин итү схемаларына туры китереп сайлана. Аерым торучылар өчен җир кишәрлекләренең күләмнәре

Районнарда урнашкан аерым җылылык казаннары өчен җир кишәрлекләренең күләмнәре

Җылылык казанының сыйфаты, Гкал/ч (МВт)	Җир кишәрлекләренең,гектарланың, җылылык казаннарының күләмнәре:	
	Каты ягулыкта	Газ – мазут ягулыгында
кадәр5	0,7	0,7
5тән 10 кадәр (от 6 до 12)	1,0	1,0
10нан 50 кадәр (от 12 до 58)	2,0	1,5
50 дән 100кадәр (от 58 до	3,0	2,5
100 дән 200 кадәр (от 116 до	3,7	3,0
200 дән 400 кадәр (от 233 до	4,3	3,5
Искәрмә: 1. Турыдан-туры сууткәргеч кайнар су белән кулланучыларны, шулай ук тимер юл буенча ягулык китерүче котельныйларны тәэмин итүче җылылык казаннары кишәрлекләренең күләмен 20 процентка арттырырга кирәк. 2. Золошлакоотвалларны авыл хуҗалыгы өчен яраклы булмаган җир кишәрлекләрендә селитеш территориясеннән читтә урнаштыруны күздә тотарга кирәк. Золошлакоотваллар урнаштыру шартлары һәм мәйданчыкларның күләмнәре СНиП 41-02-2003		

5.3.82. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә җылылык белән тәэмин итү чыганакларыннан санитар-яклау зоналарының күләмнәре билгеләнә. Ориентик үлчәмнәрне түбәндәгеләр төзи:

эквивалент электр куәте булган җылылык электр станцияләреннән 600 МВт һәм югарырак:

ягулык буларак кулланыла торган күмер һәм мазут - 1000 метр;

газ һәм газ мазут ягулыгында эшләүче - 500 метр; ТЭЦтан һәм

200 Гкал җылылык куәте булган район котельныйлары: күмер һәм мазут ягулыгында эшләүчеләр - 500 метр; газ һәм газ мазут ягулыгында эшләүчеләр - 300 метр; җылылык электр станцияләренең золоотвалларыннан - 300 метр.

Каты, сыек һәм газсыман ягулыкта эшләүче 200 Гкал җылылык куәте булган котельныйлар өчен санитар-саклау зонасы күләме атмосфера һавасының пычрануын һәм атмосфера һавасына физик йогынтыны тарату исәпләүләре (тавыш, вибрация, электромагнит кыры һ.б.) нигезендә, шулай ук табигый тикшеренүләр һәм үлчәүләр нәтиҗәләре нигезендә һәр конкрет очракта билгеләнә..

Территорияләрдә компакт торак пунктларда җылылык белән тәэмин итүнең үзәкләштерелгән системасы булмаганда, халык тыгызлыгы 40 кеше/гектар булган бер-ике катлы торак төзү рөхсәт ителә, котельныйлардан торак һәм җәмәгать биналары төркеменә автоном җылылык белән тәэмин ителә.

5.3.43. итү һәм җылылык белән тәэмин итү күздә тотыла. Автономияле җылылык белән тәэмин итү өчен шәхси котельныйлар проектлана (аерым торучы, төзелгән, янкормалы һәм тышкы урнашу казаннары (түбәләре).

5.3.84.түбәле, кушып төзелгән пар казаннары өчен санитар яклау зонасы билгеләнми. Күрсәтелгән котельныйларны урнаштыру һәр конкрет очракта атмосфера һавасының пычрануын һәм атмосфера һавасына физик йогынтыны тарату исәпләүләре нигезендә, шулай ук табигый тикшеренүләр һәм үлчәүләр нәтиҗәләренә нигезләнеп гамәлгә ашырыла.

5.3.85. Трассалар һәм җылылык челтәрләрен салу ысулларын СНиП II-89-80*, СНиП 41-02-2003, СНиП 2.07.01-89*. Җылылык трассаларын узу өчен билгеләнгән юнәлешләрдә махсус коммуникация коридорлары бүленә, алар үзара кисешкән урыннарны төшереп калдыру яисә минимальләштерү максатында башка инженер коммуникацияләрен салу мәнфәгатьләрен исәпкә алалар.

5.3.86. Торак йортлар һәм торак булмаган зоналар өчен турыдан-туры җылылык белән тәэмин итү чыганагыннан килүче аерым җылылык челтәрләрен проектларга кирәк.

5.3.87. Җылылык бирүдә (хастаханәләр, балалар тәүлек буе була торган мәктәпкәчә белем бирү оешмалары һ.б.) тәнәфесләр рөхсәт ителми торган биналар өчен җылылык белән тәэмин итү системасын проектлаганда ышанычлылык түбәндәге чишелешләрнең берсе белән тәэмин ителергә тиеш: бинаны тулысынча, шул исәптән электр энергиясен кулланып, җылытуны тәэмин итүче резерв җылылык чыганакларын проектлау; төрле җылылык челтәрләреннән икеяклы туклану.

5.3.88. Җылылык челтәрләрен урнаштыру «Инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләре нигезендә башкарыла..

Газ белән тәэмин итү

5.3.89. Гамәлдәге газ бүлү системаларын проектлау һәм төзү, реконструкцияләү һәм үстерү СНиП 42-01-2002, ПБ 12-529-03 һәм Газ белән тәэмин итүнең генераль схемасы таләпләренә туры китереп гамәлгә ашырырга кирәк.

Татарстан Республикасын газлаштыру, торак-коммуналь хуҗалыкны, сәнәгать оешмаларын һәм башка оешмаларны газлаштыру буенча республика программалары нигезендә.

5.3.90. Җирләрне бүлеп бирү полосасының киңлеге һәм магистраль газүткәргечләр төзү өчен җир кишәрлекләренең мәйданы СН 452-73 таләпләре нигезендә билгеләнә.

Торак пунктлар территориясендә магистраль газүткәргечләрне урнаштыру рөхсәт ителми. Магистраль газүткәргечләрдән санитар аермалар СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә билгеләнә.

5.3.91. Транспортлана торган газның эш басымы буенча газүткәргечләр классификациясе 75 нче таблицада китерелде

75 нче таблица

Транспортлана торган газның эш басымы буенча газүткәргечләрне классификацияләү

Басым буенча газүткәргечләрне		**Транспортлана торган газның төре**	**Газүткәргечтә эш басымы, МПа**
Югары	I категория	Табигый	0,6 дән 1,2 кадәр
		Яндырылган углеводород газы	0,6 дән 1,6 кадәр
	1а категориясе	Табигый	ТЭЦ территориясендә газ турбинасы һәм пар-газ энергетикасы җайланмаларына 1,2 дән артык
	II категориясе	Табигый һәм яндырылган углеводор	0,3 дән 0,6 кадәр
Уртача		Табигый һәм яндырылган углеводор	0,005 дән 0,3кадәр
Түбән		Табигый һәм яндырылган углеводор	0,005 кадәр

5.3.91. Эчке газүткәргечләрдә һәм кулланучыларга газ куллану җайланмалары алдында газ басымы түбәндәге күрсәткечләрдән артмаска тиеш:

производство таләпләренә бәйле газ басымы зурлыгындагы җитештерү биналарында - 1,2 МПа;

башка җитештерү биналарында - 0,6 МПа;

сәнәгать предприятиеләренең көнкүреш биналарында аерым торучы, җитештерү биналарына көйләнгән һәм бу биналарга төзелгән - 0,3 МПа; административ биналарда - 0,005 МПа; котельныйларда:

җитештерү предприятиеләре территориясендә аерым торучы - 1,2 МПа; шул ук шәһәр торак пункты территориясендә - 0,6 МПа; янкормалы, төзелгән һәм түбәле җитештерү биналарында - 0,6 МПа; янкормалы, төзелгән һәм түбәле иҗтимагый, административ һәм көнкүреш биналарында - 0,3 МПа;

Төзелгән, төзелгән һәм түбәле торак биналар - 0,005 МПа; иҗтимагый биналар (СНиП 2.08.02-89* таләбе белән газ җиһазлары урнаштыру биналарыннан тыш) һәм склад биналары - 0,005 МПа; торак биналар - 0,003 МПа

5.3.93. Газны бүлү системасы кирәкле күләмдә һәм таләп ителә торган параметрларда газ бирүне тәэмин итәргә тиеш.

Исемнәре билгеләнгән тәртиптә раслана торган газны ягулык буларак куллануның һәм газ китерүнең чикләнергә яисә туктатылырга тиеш булмаган файдаланыла торган файдаланылмый торган кулланучылар өчен газны газүткәргечләрне сиптерү юлы белән яисә башка ысуллар белән өзлексез газ бирү тәэмин ителергә тиеш.

Кулланучыларга газ чыгымнарын билгеләргә кирәк:

сәнәгать предприятиеләре өчен гамәлдәге предприятиеләрнең сораштыру кәгазьләре, яңа һәм реконструкцияләнә торган яисә шундый ук предприятиеләр проектлары буенча, шулай ук урланган күрсәткечләр буенча;

гамәлдәге торак-коммуналь сектор өчен СНиП 2.04.08-87 нигезендә.

34 МДж/куб метр (8000 ккал/куб.метр) янганда газ куллануның якынча күрсәткечен проектлаганда түбәндәгеләрне кабул итәргә рөхсәт ителә:

үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин ителеш булганда - бер кешегә 120 куб метр;

газ суүткәргечләрдән кайнар су белән тәэмин иткәндә - елына 300 куб метр/бер кешегә;

кайнар су белән тәэмин ителеш булмаганда - 1 кешегә 18 куб метр; кайнар су белән тәэмин итү булмаганда (авыл торак пунктларында) - бер кешегә 220 куб метр

5.3.94. Газ-газ белән тәэмин итү станцияләре һәм газ белән тәэмин итү станцияләре (алга таба - ГНС) торак пунктлардан читтә, шулай ук аларның резерв территорияләрендә урнашырга тиеш. Газ-үтәтү пунктлары (алга таба - ГНП) торак пунктларның селитеб территориясеннән читтә, кагыйдә буларак, торак төзелешенә карата өстенлек итүче юнәлештәге җилләр өчен ияргән якта урнашырга тиеш.

5.3.95. ГНСның җир участоклары күләмнәрен, аларның җитештерүчәнлегенә карап, проект буенча кабул итәргә кирәк, ләкин шуннан артык түгел, җитештерүчәнлек станцияләре өчен: 10 мең тонна/елга - 6 гектар; 20 мең тонна/елга - 7 гектар; елга 40 мең тонна - 8 гектар. ГНС урнаштыру өчен мәйданчыкны Федераль закон таләпләре нигезендә 10 метр киңлектәге янгынга каршы полосаның тышкы ягын тәэмин итүне һәм урман массивларына кадәр минималь ераклыкларны исәпкә алып, күздә тотарга кирәк. 2008 елның 22 июле № 123-ФЗ «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент».

5.3.96. Газ белән тәэмин итү пунктларының һәм баллоннарның арадаш складларының җир участоклары күләмен 0,6 гектардан артык кабул итәргә кирәк.

5.3.97.Газ бүлү челтәрендә газ басымын киметү һәм җайга салу өчен газ көйләү пунктлары (алга таба - ГРП), блоклы газ көйләү пунктлары (алга таба - ГРПБ) һәм шкаф (алга таба - ШРП) проектлана.

5.3.98. ГРП урнаштырырга кирәк аерым Газлаштырылган җитештерү биналарына, котельныйларга һәм җәмәгать биналарына, җитештерү характерындагы биналарга якын биналарг;

бер катлы газлаштырылган җитештерү биналарына һәм катыштырыла торган (подвал һәм цоколь катларында урнашкан биналардан тыш);

С0 классының янмый торган җылыткычы булган I һәм II дәрәҗәле газлаштырылган җитештерү биналары капламаларында;

Сәнәгать предприятиеләре территориясендә лапас астында киртәләп алынган ачык

мәйданчыкларда бинадан тыш.

ГРПБ аерым торучы итеп урнаштырырга кирәк.

ҖРПны аерым торучы терәкләргә яисә алар газ белән тәэмин итү өчен билгеләнгән биналарның тышкы диварларына урнаштыралар.

5.3.99. Газ бүлү станциясе, баш ГРП һәм ГРП киртәләреннән биналарга һәм корылмаларга кадәр аралар керү газүткәргече классына бәйле рәвештә кабул ителә:

шәһәр округы, шәһәр җирлеге составындагы торак пунктлар территориясе буенча - 15 метр газүткәргеч салу шарты белән Р = 1,2 МПа басымы булган баш ГРПтан - 15 метр;

Р = 0,6 МПа - 10 метр басымы булган ГРПтан.

5.3.100. Газүткәргечләрдән һәм газ бүлү челтәренең башка объектларыннан күрше объектларга кадәр янгынга каршы ераклыклар 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник проект-гламент» Федераль законның таләпләре нигезендә билгеләнә.».

5.3.101. Торак пунктларда аерым урнашкан ГРП, ГРПБ һәм ШРП биналардан һәм корылмалардан кимендә 76 нчы таблицада китерелгән ераклыкларда, ә сәнәгать предприятиеләре территориясендә СНиП II-89-80 таләпләре нигезендә урнашырга тиеш.*.

Катлаулы шартларда биналардан һәм корылмалардан алып газ көйләү пунктларына кадәр булган ераклыкларның 30 процентка кимүе рөхсәт ителә - үткәрү сәләте 10 000 куб.метрга кадәр.

76 нчы таблица

Торак пунктларда аерым торучы ГРП, ГРПБ һәм ШРП-дан ераклыклар

ГРП, ГРПБ, ШРП га кертүдә газның басымы. МПа	Яктылыктан аерым торган ГРП, ГРПБ һәм горизонталь буенча аерым торучы ШРП, метр ераклыклары:			
	Биналар һәм корылмалар	**Тимер юлларына (якын рельска кадәр)**	**автомобиль юллары (юл кырыена кадәр)**	**Электр тапшыруының һава линияләре**
0,6 кадәр	10	10	5	терәкнең биеклеге кимендә 1,5
0,6 дән 1,2	15	15	8	

Искәрмә:

1. Араны ГРП, ГРПБ яки ШРП биналарының тышкы стеналарыннан кабул итәргә кирәк, ә җиһазларны ачык мәйданчыкта урнаштырганда - киртәләрдән.

2. Таблица таләпләре шулай ук аерым биналарда яисә аерым торучы терәкләрдәге шкафларда урнашкан газ чыгымын исәпкә алу төеннәренә дә кагыла.

3. кертемдә газ басымы 0,3 МПага кадәр булган аерым ШРП дан биналарга һәм короллануларга кадәр ераклык нормалаштырмый..

5.3.102. Тышкы газүткәргечләрне, резервуарларны, сыеклангдырылган углеводород газының баллон җайланмаларын проектлау һәм аларны урнаштыру әлеге нормативларның «Инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.

5.3.103. Кешеләрнең күпләп яшәве белән барлык басымнарны стеналар һәм

мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, хастаханәләр, гомуми белем бирү оешмалары, шифаханәләр, иҗтимагый, административ һәм көнкүреш биналары түбәләре өстендә транзит салу тыела.

Нигезле очракларда газүткәргечләрне диаметры уртача басымнан 100 мм га кадәр булган газүткәргечләр салу рөхсәт ителә, бер торак бинаның диварлары буенча уртача басымнан да югары түгел, ә түбә астына 0,2 метрдан да ким булмаган ераклыкта..

Барлык басымнарны стеналарга, А һәм Б категорияләренең бүлмәләренә, ГРП биналарыннан тыш, газүткәргечләр салу тыела.

5.3.104. Газ-газ белән тәэмин итү челтәрләре, резервуар һәм баллон установкалары, газ белән тәэмин итү станцияләре һәм сыекландырылган углеводород газының башка объектлары сәнәгать куркынычсызлыгы өлкәсендәге норматив документлар таләпләре нигезендә проектланырга һәм төзелергә тиеш.

5.3.105. Газ бүлү челтәре объектлары өчен саклау зоналарының күләмнәре һәм алар чикләрендә урнашкан җир кишәрлекләреннән файдалану шартлары Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 20 ноябрендәге 878 номерлы карары белән расланган газ бүлү челтәрләрен саклау кагыйдәләре белән билгеләнә.

Газ бүлү челтәрләренең саклау зоналарына керә торган җир кишәрлекләрендә тыела:

торак, иҗтимагый-эшлекле һәм җитештерү билгеләнешендәге объектлар төзергә;

эксплуатация оешмалары белән килештереп, күперләрне, коллекторларны, газ бүлү челтәрләре урнашкан автомобиль һәм тимер юлларны шушы газүткәргечләрне алдан алып чыкмыйча җимерергә һәм реконструкцияләргә;

яр ныгыту корылмаларын, су үткәрү җайланмаларын, җир һәм башка корылмаларны җимерергә, газ бүлү челтәрләрен һәлакәтләрдән саклый торган корылмаларны җимерергә;

танып белү билгеләрен, контроль-үлчәү пунктларын һәм газ бүлү челтәрләренең башка җайланмаларын күчерергә, зарарларга, күмәргә һәм юк итәргә;

чүплекләр һәм складлар ясарга, кислота, тоз, селте һәм башка химик актив матдәләр эремәләрен аерырга;

саклау зоналарын күңелсезләндерергә һәм йөкләргә, эксплуатация оешмалары персоналының газ бүлү челтәрләренә керүенә, хезмәт күрсәтү һәм газ бүлү челтәрләре зарарлануларын бетерүгә каршылык күрсәтергә;

ут кабызырга һәм ут чыганакларын урнаштырырга;

базлар корырга, туфракны авыл хуҗалыгы һәм мелиорация кораллары һәм 0,3 метрдан артык тирәнлектә механизмнар белән эшкәртергә;

ГРП калиткаларын һәм башка газ бүлү челтәре биналарын, җир асты коелары люкларын ачарга, электр белән тәэмин итү чараларын, телемеханика системаларын һәм яктыртуны кертергә яисә сүндерергә;

җир өсте газүткәргечләр, киртәләр һәм газ бүлү челтәрләре биналарына чит предметларны, баскычларны җыярга, беркетергә һәм тагарга, аларга менәргә;

үз белдегең белән газ бүлү челтәрләренә тоташырга.

Җир кишәрлеге өслеген бозган газ бүлү челтәрләренең саклау зоналарында хуҗалык эшчәнлеге һәм 0,3 метрдан артык тирәнлектә туфрак эшкәртү газ бүлү челтәрләрен эксплуатацияләү оешмасына язмача рөхсәт нигезендә гамәлгә ашырыла.

5.3.106. Халкы зуррак булган торак пунктларның газ белән тәэмин итү системалары 100 мең кеше газ бүлүнең технологик процессы белән дистанцион идарә итүнең автоматлаштырылган системалары һәм газ куллануны коммерцияле исәпкә алуның автоматлаштырылган системалары белән җиһазланган булырга тиеш. 100 меңнән азрак халкы булган торак пунктлар өчен газ бүлү системаларын газ бүлү системасын газ

бүлүнең һәм газ куллануны коммерцияле исәпкә алуның технологик процессы белән автоматлаштырылган идарә системалары белән җиһазлау турындагы карар эксплуатацияләүче оешмалар яисә заказчы тарафыннан кабул ителә

5.3.107. Күп катлы торак биналарны һәм корылмаларны җылылык белән тәэмин итү һәм кайнар су белән тәэмин итү өчен янып бетүнең ябык камералы җылылык генераторларын проектлау рөхсәт ителә. Җылылык генераторларын урнаштыру СНиП 41-01-2003, СНиП 42-01-2002, СП 41-108-2004, СП 42-101-2003 таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла..

Яну продуктларын чыгару вертикаль төтен юлы аша башкарылырга тиеш. Шул ук вакытта бинаның түбәсеннән югарырак төтен чыгарырга кирәк..

Биналарның тышкы конструкцияләре аша яну продуктларын турыдан-туры чыгару рөхсәт ителми.

5.3.108. Комактлы аз катлы торак пунктлар территориясендә газ белән тәэмин итү объектларын проектлауны әлеге нормативларның «Аз катлы торак төзелеше территориясендә инженерлык челтәрләре һәм корылмалар» бүлекчәсе таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.

Электр белән тәэмин итү

5.3.109. Торак пунктны электр белән тәэмин итү проектын проектлаганда электр чыганакларына электр йөкләнешен билгеләү РД таләпләре нигезендә 34.20.185-94, СП 31-110-2003 һәм «ФСК ЕЭС» ААҖнең техник сәясәте турындагы нигезләмә нигезендә 2006 елның 02 июнендәге 54954-2012 ГОСТ Р.

Торак пунктларда электр куллануның эре күрсәткечләрен тәкъдим ителә торган электр куллану нормалары нигезендә кабул итәргә рөхсәт ителә (әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 4 нче таблицасы)).

Башлангыч исәпләүләр өчен селитеб территориясенең чагыштырма исәп-хисап йөкләнешенең якынча күрсәткечләрен 77 нче таблица буенча кабул итү рөхсәт ителә.

5.3.110. Электр энергиясенең чагыштырма чыгымын торак һәм җәмәгать биналарының һавасын кондиционлаштыру системасына исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 11 һәм 12 нче таблицалары буенча билгеләнә (ГОСТ Р 54954-2012).

Торак биналарның һәм җәмәгать биналарының иҗтимагый зоналарын яктырту системасына электр энергиясен чагыштырма тотуның база дәрәҗәсен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга карата 9 нчы кушымтаның 15 һәм 16 таблицалары буенча билгеләнә (фатирларны яктыртуга энергия чыгымнары 15 нче таблица күрсәткечләренә кертелмәгән, чөнки бу системалар проект һәм төзелеш оешмалары.)

Биналарны инженерлык белән тәэмин итү системасында электр энергиясен тотуның база дәрәҗәсен исәпләү өчен белешмәләр әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 17 нче таблицасы буенча билгеләнә..

Таблица 77

Селитеб территориясенең чагыштырма исәп-хисап йөкләнешенең зур күрсәткечләре

Халык саны, мең.кеше	Торак пункт					
	с плитами к	Табигый газда, 3т/кешегә		стационар электр плитәләр белән, кВт/кешегә		
	тулаем торак пункт буенча	Шул исәптән:		тулаем торак пункт буенча	Шул исәптән:	
		це нтр	микрорай оннар (кварталы)		це нтр	микрорайо ны (кварталы) төзелешләр
50 дән	0,46	0,	0,41	0,55	0,	0,51
3 - 50	0,43	0,	0,40	0,52	0,	0,50
3 тән ким	0,41	0,	0,39	0,50	0,	0,49

Искәрмә:

1. Чагыштырмача электр йөкләнешенең кыйммәтләре туклану үзәкләренең 10(6) кВ шиннарына китерелгән.
2. Торак фондта газ һәм электр плиталары булган торак пункт булганда, чагыштырма йөкләнеш интерполяция белән билгеләнә.
3. Торак пунктта гомуми мәйдан белән фактик тәэмин ителеш исәп-хисаптан аерыла торган очракларда, таблицада китерелгән саннар факттагы тәэмин ителешнең исәп-хисап белән тәэмин ителешенә мөнәсәбәтенә тапкырларга кирәк.
4. Таблицада китерелгән күрсәткечләр торак һәм иҗтимагый биналарның (адми- нистратив, уку, фәнни, дәвалау, сәүдә, тамаша кылу, спорт), коммуналь предприятиеләрнең, транспорт хезмәте күрсәтү объектларының (автомобильләрнең ябык һәм ачык тукталмаларының) тышкы яктырту йөкләнешен исәпкә алалар.
5. Таблицада, кагыйдә буларак, шәһәр бүлү челтәрләре буенча тукланучы вак фикерле кулланучылар (4 п.п. саналган искәрмәләрдән тыш) исәпкә алынмаган. Бу кулланучыларны исәпкә алу өчен таблица күрсәткечләренә түбәндәге коэффициентларны кертергә кирәк:.

5.3.111. Татарстан Республикасында электр белән тәэмин итү системаларын үстергәндә перспективада электр челтәрләрен, урта киеренкелекнең югарырак сыйныфларына күчүне исәпкә алып, проектлаштырырга кирәк (6 - 10 кВ га 20 - 35 кВ).

5.3.112. Электр энергиясен бүлүнең киеренкелек системасын сайлау, перспективалы электр челтәрләренең (алга таба - РСК) үсешен анализлауны исәпкә алып, Татарстан Республикасы бүлүче электр челтәре комплексы (алга таба - РСК) челтәрләрен перспективалы үстерү схемасы нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш..

5.3.113. Электр челтәрләрен перспектив үстерү схемасын эшләгәнче

35 - 200 кВ һәм 6 - 10 кВ көчәнеш белән урта киеренкелек челтәрләрен киеренкелекнең югарырак классына күчерү мәсьәләсе тиешле техник-икътисадый нигезләү нигезендә электр белән тәэмин итү объектларына проект документациясен әзерләгәндә хәл ителергә тиеш.

5.3.114. Проектлаштырганда челтәр объектларын реконструкцияләү (яңадан торгызу) эшләренең зур күләмнәрен уздырганда РСК гамәлдәге челтәрләрен урта киеренкелекнең югарырак дәрәҗәсенә күчерү вариантларын карарга кирәк..

5.3.115. Торак пунктларның электр челтәрләрен куәтләү, аларның исәп-хисап срогы чикләрендә һәм энергия системасында киеренкелек системасы кысаларында үсеш концепциясен исәпкә алып, түбәндәгеләр сайлана: 35 - 110 - 220 - 500 кВ яисә 35 - 110 - 330 - 750 кВ.

Электр белән тәэмин итү системасының киеренкелеге энергия трансформациясенең иң аз баскычларын исәпкә алып сайланырга тиеш. Якын үсеш чорында 35 - 110/10 кВ көчәнешләр системасы аеруча максатка ярашлы..

Авыл торак пунктларында проектлаганда, 35 кВ көчәнешкә техник-икътисадый нигезләнгән челтәрне күчерү вариантын күздә тотарга кирәк..

5.3.116. Торак пунктларны электр белән тәэмин итүне проектлаганда проектлана торган территорияләрдә урнашкан төп электр кабул итү бүлмәләре исемлеге (категорияләр буенча) нигезендә аның ышанычлылыгын тәэмин итүгә карата таләпләрне исәпкә алырга кирәк.

Электроприемниклар - беренче категория электр кабул итү бүлмәләре, аларны электр белән тәэмин итү тәнәфесе үз артыннан ияртергә мөмкин: кешеләрнең тормышына куркыныч, дәүләт иминлегенә куркыныч, шактый материаль зыян, катлаулы технологик процессның бозылуы, коммуналь хуҗалыкның аеруча мөһим элементлары, элемтә һәм телевидение объектлары эшчәнлеген бозу. Нормаль режимнарда беренче категория электр оприемниклары электр энергиясе белән ике бәйсез туклану чыганагыннан тәэмин ителергә тиеш, электр белән тәэмин итү чыганакларының берсеннән бозылганда, аларны электр белән тәэмин итү бары тик туклануны автоматик торгызу вакытына гына кертелергә мөмкин.

Беренче категориядәге электр кабул итү бүлмәләре составыннан электр кабул итү бүлмәләренең аерым төркеме аерылып тора, аларның өзлексез эшләве кешеләр тормышына, шартлауларга һәм янгыннарга янауны булдырмау максатыннан авариясез җитештерү өчен кирәк.. Беренче категориядәге электр кабул итү үзәкләренең махсус төркемен электр белән тәэмин итү өчен, үзара бәйсез туклану чыганагыннан өстәмә туклану күздә тотылырга тиеш.

Икенче категорияле электр челтәрләре - электр кабул итү бүлмәләре, аларны электр белән тәэмин итү күпләп продукциянең, массалы эшчеләрнең, механизмнарның һәм сәнәгать транспортының җитешсезлегенә китерә, шәһәр һәм авыл халкының шактый санда нормаль эшчәнлеге бозылуга китерә.

Өченче категориядәге электр машиналары - беренче һәм икенче категорияне билгеләүгә бирешми торган барлык электр кабул итү бүлмәләре.

5.3.117. Торак пунктларны электр белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы буенча аларның категориясе булган торак пунктлардан файдаланучыларның төп электр кабул итү бүлмәләре исемлеге РДга 2 нче кушымта таләпләре нигезендә 34.20.185-94 номерлы кушымта таләпләре нигезендә билгеләнә..

5.3.118. Зарури ышанычлылыкны тәэмин итү шартлары буенча электр белән тәэмин итүне проектлау проектлана торган территориядә электр кабул итүче төп массага карата башкарыла. Аларда югары категорияле аерым электр кабул итү бүлмәләре яисә беренче категорияле махсус төркем булган очракта, электр белән тәэмин итүне проектлау әлеге электр кабул итү үзәкләренең таләп ителгән ышанычлылыгын булдыру буенча кирәкле чаралар белән тәэмин ителә.

5.3.119. Яңа төзелешне проектлаганда, РСК челтәр объектларын киңәйтүдә, реконструкцияләүдә һәм техник яктан яңадан коралландыруда түбәндәгеләр кирәк::

электр белән тәэмин итүнең ышанычлылыгын арттыру схемасы буларак челтәр резервын проектлаштырырга;

Интернет аша резервлау белән 35 - 220 кВ көчәнешле барлык подстанцияләр тәэмин ителергә тиеш;

бер тапкыр челтәр резервлау шартларыннан кулланучыларны электр белән тәэмин итү системасын формалаштырырга;

махсус электр кабул итү бүлмәләре өчен кулланучыны билгели торган резерв (автоном) туклану чыганагын проектларга кирәк..

5.3.120. Электр челтәрләрен проектлау, торак пунктларны һәм аларга якын территорияләрне кулланучыларны исәпкә алып, 35 - 110 кВ һәм югарырак бүлү челтәрләрен үзара бәйләп, комплекслы рәвештә башкарылырга тиеш. Шул ук вакытта, ведомство карамагына бәйсез рәвештә, төрле кулланучыларны тукландыру өчен электр белән тәэмин итү системасының аерым элементларын бергәләшеп куллануны күздә тоту тәкъдим ителә.

Проектлаштырганда 6 - 20 кВ һава линияләре белән челтәрләр төзүнең төп принцибы итеп «ФСК ЕЭС» ААҖнең 2006 елның 02 июнендәге «ЕЭС России» ААҖ Директорлар советы раслаган «ФСК ЕЭС» ААҖнең техник сәясәт турындагы нигезләмәне таләп итү нигезендә магистраль принцип кабул итәргә кирәк..

5.3.121. Электр тапшыру линияләрен узу өчен билгеләнгән юнәлешләрдә махсус коммуникация коридорлары бүленә, алар үзара кисешкән урыннарны төшереп калдыру яисә минимальләштерү максатында башка инженерлык коммуникацияләрен салу мәнфәгатьләрен исәпкә алалар..

5.3.122. Сәнәгать предприятиеләрен электр белән тәэмин итү системаларын энергия системаларының гомуми челтәрләренә проектлау НТП ЭПП-94 таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла «Сәнәгать предприятиеләрен электр белән тәэмин итүне проектлау. Технологик проектлау нормалары».

5.3.123. Гомуми энергетик системаларга керә торган электр тапшыру линияләрен җитештерү зоналары территориясендә, шулай ук авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү зоналары территориясендә урнаштыру рөхсәт ителми..

5.3.124. 110 - 220 кВ көчәнешле һәм югарырак көчәнешле электр үткәргечләренең һава линияләрен торак төзелешеннән читтә урнаштырырга киңәш ителә.

5.3.125. 110 - 220 кВ көчәнешле һәм торак төзелеше чикләрендә тирән файдаланудагы электр подстанцияләренә карата проектланган электрүткәргеч линияләрен электр белән тәэмин итүче оешма белән килештереп, кабель линияләрен күз алдында тотарга кирәк..

5.3.126. 110 кВ көчәнешле һәм югарырак көчәнешле гамәлдәге электр линияләре торак төзелештән читкә чыгарылган яисә кабельле һава линияләрен алыштырган урынга күчерелергә тиеш..

5.3.127. Торак зонасы территориясендә 4 катлы һәм аннан да югарырак булган биналарда электр тапшыру линиясе җир асты башкаруында кабельле итеп башкарылырга, ә 3 кат һәм аннан түбәнрәк биналарда һава яки кабельле биналар төзелергә тиеш..

5.3.128. Халыкны электр үткәргечләрнең һава сызыклары (алга таба - ВЛ) тарафыннан булдырыла торган электр кыры йогынтысыннан яклау максатларында санитария өзеклекләре - югары вольтлы линия трассасы буендагы территория билгеләнә, анда электр кыры киеренкелеге 1 кВ/метрдан артып китә..

Яңа проектлана торган ВЛ, шулай ук биналар һәм корылмалар өчен үткәргечләрнең горизонталь урнашуы булган ВЛ трассасы буйлап санитар аермаларның чикләрен билгеләү һәм электр кырының киеренкелеген киметү чараларыннан башка ике яктан да кырыйдагы фазлы үткәргечләр проекциясеннән җиргә таба алдагы ара ераклыкта, перпендикуляр ВЛ:

20 метр - 330 кВ көчәнешле ВЛ өчен; 30 метр - 500 кВ көчәнешле ВЛ өчен; 40 метр - ВЛ өчен 750 кВ көчәнешле; 55 метр - ВЛ өчен 1150 кВ көчәнешле.

Объектны файдалануга тапшырганда һәм эксплуатацияләү процессында санитар аерма инструменталь үлчәүләр нәтиҗәләре буенча төзәтелергә тиеш.

Бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре территорияләре чикләренә кадәр ВЛның соңгы үткәргечләреннән санитар аермалар әлеге нормативларның 4.4.3.5 п. таләп итүләре нигезендә кабул ителә..

5.3.129. ВЛ өчен шулай ук саклау зоналары билгеләнә: вертикаль яссылыклар арасында параллель туры үткәргечләр аша узучы (аларның аерылгысыз торышында) вертикаль яссылыклар арасында төзелгән җир һәм пространство участоклары:

2 метр - ВЛ өчен 1 кВ га кадәр көчәнеш белән;

10 метр - ВЛ өчен 1 дән 20 кВ га кадәр көчәнеш белән;

15 метр - 35 кВ көчәнешле ВЛ өчен;

20 метр - 110 кВ көчәнешле ВЛ өчен;

25 метр - ВЛ өчен 150, 220 кВ көчәнешле;

30 метр - ВЛ өчен 330, 400, 500 кВ көчәнешле;

40 метр - ВЛ өчен 750 кВ көчәнешле; 30 метр - 800 кВ көчәнешле ВЛ (даими ток) өчен;

55 метр - ВЛ өчен 1150 кВ көчәнешле;

сулыклар (елгалар, каналлар, күлләр һ.б.) аша үтеп керүче ВЛ сызыгы буйлап вертикаль яссылыклардагы су өстеннән һава киңлеге рәвешендә вертикаль яссылыклар рәвешендәге зоналар, алар 100 метр ераклыктагы суднолар йөрешле сулыклар өчен билгеләнгән чиксез торышта - коры җир буйлап узучы ВЛ буендагы саклау зоналарын билгеләү өчен каралган ераклыкта.

5.3.130. Электр челтәрләрен саклауның гамәлдәге кагыйдәләре нигезендә җир асты кабельләре өстендә кабельләр өстендәге мәйданчык күләмендә саклау зоналары билгеләнергә тиеш:

кабель линияләре өчен кырый кабельләрдән һәр яктан 1 кВ дан 1 метрдан югарырак;

кабельле линияләр өчен иң кырый кабельләрдән 1 кВ га кадәр, ә тротуарлар астындагы торак пунктларда кабельле линияләр узганда - биналар һәм корылмалар ягына 0,6 метрга һәм урамның машина юлы ягына 1 метрга кадәр..

Су асты кабельле линияләре өчен 1 кВ га кадәр һәм аннан да югарырак саклау зонасы куелырга тиеш, ул кырый кабельләрдән 100 метр ераклыкта параллель туры белән билгеләнә.

5.3.131. Кабельле линияләрнең сак зоналары электр челтәрләрен саклау кагыйдәләре таләпләрен үтәгән килеш файдаланыла..

Җирдә салынмаган җирлектә салынган кабельле линияләрнең сак зоналары мәгълүмат билгеләре белән билгеләнергә тиеш. Мәгълүмат билгеләрен 500 метрдан да ким булмаган вакытта, шулай ук кабель линияләренең юнәлеше үзгәрү урыннарында билгеләргә кирәк.

5.3.132. Торак пункт территориясендә трансформатор подстанцияләр һәм бүлү җайланмалары шәһәр төзелеше таләпләренә туры китереп, ачык һәм ябык типтагы электр җайланмалары (алга таба - ПУЭ) һәм «ФСК ЕЭС» ААҖнең техник сәясәте турында нигезләмә, 02.06.2006 елгы «ЕЭС России» ААҖ Директорлар советы раслаган «ФСК ЕЭС России» ААҖнең техник сәясәте турында нигезләмә проектлана..

16 мең егәрлеге булган трансформаторлар белән Понизительный подстанцияләр. кВА һәм югарырак, һава линияләренең торак төзелеше территориясендә урнашкан кабельлеләргә күчү пунктлары һәм бүлү җайланмаларын ябык типтагы проектлаштырырга кирәк. Ябык подстанцияләр аерым биналарда урнаштырылырга, төзелгән һәм кушып төзелгән булырга мөмкин.

5.3.133. Иҗтимагый биналарда төзелгән һәм кушып төзелгән трансформатор подстанцияләрен, шул исәптән трансфор-матор подстанцияләрен, тиешле санитария һәм янгынга каршы нормалар таләпләрен, СП31-110-2003 таләпләрен үтәгән очракта, проектлау рөхсәт ителә..

5.3.134. Торак биналарда (фатир йортлары һәм тулай торакларда), хастаханә учреждениеләренең, шифаханә-курорт учреждениеләренең, ял итү йортларының, социаль тәэминат учреждениеләренең йокы корпусларында, шулай ук аналар һәм балалар учреждениеләрендә, гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында, эшче һәм башка хезмәткәрләрне, һөнәри белем бирү оешмаларын әзерләү һәм аларның квалификациясен күтәрү буенча уку йортларында һәм башкалар төзелгән һәм тулысынча төзелгән подстанцияләрне проектлау рөхсәт ителми..

Торак биналарда төзелгән һәм кушып төзелгән подстанцияләрне урнаштыру бары тик коры яисә негорюк тутырылган, экологик яктан куркынычсыз, сыек диэлектрик трансформаторларны кулланып кына һәм тавыш басымы дәрәҗәсе, вибрация, подстанция биналарыннан тыш электр һәм магнит кырларының йогынтысы буенча санитар нормалар таләпләрен үтәгәндә генә рөхсәт ителә..

5.3.135. Массакүләм торак төзелеше зоналарында һәм гамәлдәге торак зоналарында ачык типтагы яңа подстанцияләрне проектлау тыела.

Ачык типтагы гамәлдәге подстанцияләрдә торак һәм мәдәни - көнкүреш биналарында тавыш дәрәҗәсен нормативка кадәр киметүне тәэмин итүче тавыш саклау чаралары һәм халыкны электромагнит йогынтысыннан саклау чараларын гамәлгә ашырырга кирәк.

5.3.136. Трансформатор подстанцияләрен җитештерү территориясендә урнаштыру, шулай ук подстанцияләрнең тибын, егәрлеген һәм башка характеристикаларын сайлаганда, ПУЭ таләпләренә, экологик һәм янгын куркынычсызлыгы таләпләренә, электр йөкләнешләренең, архитектура - төзелеш һәм эксплуатация таләпләренең, әйләнә-тирә мохитнең шартларын исәпкә алып, җирле шартларга, экологик һәм янгын куркынычсызлыгы таләпләренә туры китереп, инженерлык әзерлеге вакытында проектларга кирәк.

5.3.137. Электр подстанцияләре өчен санитар-яклау зонасы күләме, атмосфера һавасына физик йогынты ясау исәп-хисаплары, шулай ук натураль үлчәү нәтиҗәләренә карап (ачык, ябык), егәрлекләргә карап билгеләнә.

Аерым торучы бүлү пунктларын һәм 6-20 кВ көчәнештәге трансфор-матор подстанцияләрен урнаштырганда, һәр кеше ике егәрлектән 1000 кв га кадәр булмаган трансформаторлар арасында һәм торак һәм җәмәгать биналары тәрәзәләренә кадәр араны шумозлау буенча чараларны үтәгәндә, 10 метрдан да ким булмаган, ә дәвалау-профилактика учреждениеләре биналарына кадәр - 25 метрдан да ким булмаска тиеш..

5.3.138. Подстанцияләргә, бүлү һәм күчмә пунктларга якын килгәндә, кабельле һәм һава линияләрен кертү һәм чыгару өчен техник коридорлар һәм полосаларны күздә тотарга кирәк. Һава линияләре кабельләргә күчү пунктлары өчен җир участоклары күләме 0,1 гектардан артмаска тиеш.

5.3.139. Подстанция территориясе коймаланырга тиеш. Койма транспорт керү мөмкин булган урыннарда тумбалар кую шарты белән ябык подстанцияләр өчен каралмаган булырга мөмкин.

5.3.140. Җитештерү зонасында подстанцияләрдән һәм бүлү пунктларыннан биналар һәм корылмаларга кадәр араны СНиП II-89-80 таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк*.

Элемтә объектлары

5.3.141. Предприятиеләрне, биналарны һәм элемтә корылмаларын, радиотапшырулар һәм телевидение, янгын һәм сак сигнализациясе, инженерлык җиһазлары системаларын диспетчерлаштыру эшләрен гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Элемтә, сигнализация җайланмаларын проектлаганда, инженерлык җиһазларын диспетчерлаштырганда, Гражданнар оборонасы сигналлары һәм гадәттән тыш хәлләр сигналлары буенча халыкка хәбәр итү системасы белән идарә итү мөмкинлеген күздә тотарга кирәк.

5.3.142. Элемтә линияләре өчен җирләрне сайлау, бүлеп бирү һәм файдалану СН 461-74 таләпләренә туры китереп башкарыла.

5.3.143. Линия-кабель корылмаларын проектлау беренчел элемтә челтәрләренең перспективалы үсешен исәпкә алып башкарылырга тиеш.

5.3.144. Элемтә линияләре өчен трассаларны (мәйданчыкларны) урнаштыруны Россия Федерациясе Җир кодексы нигезендә элемтә җирләрендә башкарырга кирәк::

торак пунктлардан читтә-нигездә, автомобиль юллары һәм транспорт коммуникацияләре зонасында урнашкан гамәлдәге трассалар, электр тапшыру һәм элемтә линияләре һәм аларга хезмәт күрсәтү белән бәйле инфраструктура; җир - җирләрдән файдалану чикләре буйлап;

торак пунктларда-күбесенчә урамнарның җәяүлеләр өлешендә (тротуарлар астында) һәм кызыл линия белән төзелеш линиясе арасындагы полосада.

5.3.145. Торак пунктлардан читтә кабельле линия трассасын барлык җир участокларында, шул исәптән автомобиль һәм тимер юлларга бүлеп бирелгән полосаларда, саклау һәм тыю зоналарында, шулай ук автомобиль һәм тимер юл күперләрендә, коллекторларда һәм автомобиль һәм тимер юлларның тоннельләрендә конкрет шартларга бәйле рәвештә.

Трасса юллары булмаганда, кабельле элемтә линияләрен авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә яки авыл хуҗалыгы җирләре өчен иң начар сыйфатлы җирләрдә, шулай ук урман фонды җирләрендә аз бәяле үсентеләр биләп торган мәйданнар исәбенә, гамәлдәге мәйданнарны максималь файдаланып урнаштыру мөмкинлеге буенча элемтәнең кабельле линияләре трассасы булмаганда, мөмкинлеге булганда, авыл хуҗалыгы өчен яраксыз урыннарда яки авыл хуҗалыгы җирләрендә, кадастр бәяләве буенча, шулай ук урман фонды җирләрендә.

Россия Федерациясе Урман кодексының 105 статьясы нигезендә, урман-парк зоналарында кабель элемтә линияләре трассаларын урнаштыру тыела.

Кабель канализациясе трассаларын проектлаганда урам юллары, юллар һәм рельс юллары белән кисешүләр саны ким булуга омтылырга кирәк. Торак пунктлар территориясендә һәм аннан читтә кабель линиясе сузу, ябылырга, яңадан планлаштырылырга яки реконструкцияләнергә тиешле урамнар буенча горизонталь һәм Вертикаль планлаштырылмаган участокларда рөхсәт ителә.

5.3.146. Һава линияләре терәкләрендә элемтә кабельләре подвескасын (вакытлыча вариант сыйфатында) индивидуаль төзелеш районнарын телефонлаштырганда абонент шәһәр телефон челтәрләренең бүлү участокларында, авыл телефон челтәрләренең абонент һәмостанцияара линияләрендә, шулай ук эчке челтәрләрдә (кабельләрне җир асты сузу кыен булган районнарда) кабель линияләре тирән чокырлар һәм елгалар аша чыгу урыннарында һ. б. күздә тотарга рөхсәт ителә.

5.3.147. Авыл телефон челтәрләренең кабельләрен подвескасын гамәлдәге һава элемтә линияләре терәкләрендә күздә тотарга кирәк. Әлеге максатлар өчен яңа терәкләрне проектлау тиешле нигездә рөхсәт ителә.

Торак пунктлар территорияләрендә биналарның түбәләренә куела торган агынты баганалар кулланылырга мөмкин.

5.3.148. Су киртәләре аша кабельле чыгу юллары линияләрнең билгеләнүенә һәм җирле шартларга бәйле рәвештә, салына торган су астында, күперләр һәм Терәкләрдә проектлана ала.

Су киртәләре аша кабельле чыгу юллары линия-кабельле корылмаларны

проектлауга карата таләпләр нигезендә урнаштырыла.

5.3.149. Яңа территорияләрне төзегәндә кабельле телевидениенең 5 дән алып 862 МГц га кадәр ешлык диапазоны булган бүлү системалары челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Кварталларны (микрорайоннарны) проектлаганда һәм реконструкцияләгәндә «күләгә зоналары», ягъни абонент Р 52023-2003 ГОСТ тарафыннан билгеләнгән дәрәҗәләрдән түбәнрәк абонент розеткаларын кабул итү дәрәҗәсе булган территорияләрдән качарга кирәк. Кабельле телевидениенең бүлү системаларының яңа челтәрләре, «күләгә зоналары» барлыкка килмәсен өчен, «антенна на дом» схемасы буенча төзелергә тиеш яки"антенна йортлар төркеменә».

Торак төзелеше объектлары өчен, йортлар подъездларында телекоммуникацион шкафлар һәм коммуникацион розеткалар урнаштыруны да кертеп, кабельле телевидение системаларын, цифрлы телевидение, телефон һәм башка инфокоммуникацион хезмәтләрне күмәк кабул итү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк.

5.3.150. Яңа төзелеш объектларын төзүне тормышка ашырганда телекоммуникацион системалар, эфирлы цифрлы телевидениене коллектив кабул итү системалары төзүне һәм бер үк вакытта өч оператор тарафыннан хезмәт күрсәтү өчен кирәкле булган ябык эчке коммуникацияләр буенча йорт эчендәге элемтә челтәрләрен төзүне тәэмин итәргә кирәк.

5.3.151. Яңа территорияләрне төзегәндә, Гражданнар оборонасы сигналлары һәм гадәттән тыш хәлләр сигналлары буенча, элемтә тармагының гамәлдәге норматив документларына туры китереп, шулай ук түбәндәге норматив документлар таләпләрен үтәп, халыкка хәбәр итү системасының локаль челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк:

«Халыкны табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында"1994 елның 12 декабрендәге 68-ФЗ номерлы федераль закон»;

«Гражданнар оборонасы турында " 1998 елның 12 февралендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон; Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 25 октябрендәге 1554 номерлы күрсәтмәсе;-

тыныч һәм сугыш вакытында гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы турында яисә килеп чыгу турында халыкка үз вакытында хәбәр итүне тәэмин итү чаралары турында;

Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла - казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгы, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгы һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының «халыкка хәбәр итү системалары турындагы нигезләмәне раслау хакында " 2006 елның 25 июлендәге 422/90/376 номерлы боерыгы».

5.3.152. Элемтә, телевидение, чыбыклы тапшырулар яки кабель канализациясе торбаларыннан башка җир асты һәм җир өсте корылмаларына кадәр минималь ераклыклар "инженерлык челтәрләрен урнаштыру"бүлекчәсе таләпләре нигезендә билгеләнә».

5.3.153. Тапшырыла торган радиотехник объектларны урнаштырганда

санитар кагыйдәләр һәм нормалар таләпләре үтәлергә тиеш, шул исәптән әлеге нормативларның 6.6 бүлеге таләпләре нигезендә сак зонасы, санитар-яклау зонасы һәм төзелешне чикләү зонасы билгеләнә.

5.3.154. Электромагнит нурланышлар дәрәҗәсе 1 СанПиН кушымтасы нигезендә ПДУ дан артмаска тиеш 2.1.8/2.2.4.1383-03 (6.6.3 пункт).

5.3.155. Торак район яки берничә микрорайон өчен, торак районда, микрорайонда (кварталда) урнашкан барлык биналардан инженерлык җиһазларының (шул исәптән янгынга каршы) эше турында мәгълүмат җыю өчен, берләштерелгән диспетчерлык пунктын проектларга кирәк. Диспетчерлык пунктлары, кагыйдә буларак, хезмәт күрсәтелә торган территория үзәгендә эксплуатация хезмәтләре биналарында яки хезмәт күрсәтелә торган биналарда проектларга кирәк.

5.3.156. Янгын сүндерү һәм сигнализация җайланмалары НПБ 88-2001 таләпләренә туры китереп проектлана*.

5.3.157. Элемтә линияләре һәм объектлары, шулай ук гомуми коллекторлар белән торак район территориясендә җир асты коммуникацияләре өчен файдалану буенча кабул ителә 80 нче таблица.

Таблица 80

Элемтә линияләре һәм объектлар белән шөгыльләнүче җирләрдән файдалану төрләре, шулай ук җир асты коммуникацияләре өчен гомуми коллекторлар белән тәэмин итү

Объектның исеме	Зонаның төп параметрлары	Куллану төре
Җир асты коммуникацияләре өчен гомуми коллекторлар	Шәһәр коллекторының сак зонасы коллектор ягыннан һәр якка 5әр метр. 15 метр радиуста коллектор веншахтасы сак зонасы	Яшелләндерү, юллар, мәйданчыклар
Радиотелей элемтә линияләре	Нурның ике ягында 50 метр сак зонасы	Үле зона
Телевидение	D = 500 метр сак зонасы	Яшелләндерү
Автоматик телефон станцияләре	Ераклык нче автоматической телефон станциясе кадәр торак биналар -	Юллар, мәйданчыклар,зелен

Инженерлык челтәрләрен урнаштыру

Инженерлык челтәрләрен, нигездә, урам һәм юлларның аркылы профильләре чикләрендә урнаштырырга кирәк:

тротуарлар яки бүлү полосалары астында-коллекторларда, каналларда яки тоннельләрдә инженерлык челтәрләре;

аеру полосаларында - җылылык челтәрләре, суүткәргеч, газүткәргеч, хуҗалык һәм яңгыр канализацияләре.

Искәрмә:

Торак пунктлар территориясендә канализация челтәрләрен җир өсте һәм җир өсте сузу рөхсәт ителми. ;

җиңел ялкынсынучы һәм янучан сыеклыклар, шулай ук сәнәгать предприятиеләрен һәм складларын тәэмин итү өчен сыекландырылган газлар белән торбаүткәргечләр салу;

магистраль торбаүткәргечләр сузу.

1. Торак пунктлар территориясе буенча салынучы нефть продуктлары үткәргечләре өчен 2.05.13-90 СНиП нигезендә эш итәргә кирәк.

2.Тоннельләрдә, коллекторларда һәм каналларда газүткәргечләр сузу рөхсәт ителми. Сәнәгать предприятиеләре территориясендә 0,6 МП га кадәр басым белән корыч газүткәргечләр салу искәрмә булып тора (СНиП II-89-80*к;)

4. Гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территориясе аша шәһәр (авыл) билгеләнешендәге магистраль инженер коммуникацияләре узарга тиеш түгел

- су белән тәэмин итү, канализация, җылылык белән тәэмин итү, энергия белән тәэмин итү.

5.3.168. Торак районга хезмәт күрсәтүче инженерлык челтәрләрен проектлау, кагыйдә буларак, урамнарның һәм юлларның тиешле техник зоналарында гамәлгә ашырылырга тиеш. Әлеге челтәрләрне микрорайоннар (кварталлар) аша үтү иң мөһим очракларда шәһәр милке булган махсус бүлеп бирелгән зоналарда рөхсәт ителә. Техник зоналар габаритлары, аларда салына торган инженерлык челтәрләренең конкрет төрләренә карап билгеләнә.

Квартал эчендәге инженерлык челтәрләре һәм аларда корылмаларны төзелешкә бүлеп бирелә торган участоклар арасында билгеләнә торган техник зоналарда проектларга кирәк. Бу челтәрләрне төзелә торган участоклар аша сервитутны мәҗбүри тәэмин итеп, аларны салу зоналарына узу мөмкин. Бу шарт биналарны микрорайонның (квартал) бүлү челтәрләренә һәм аларга корылмаларга тоташтыруны тәэмин итүче инженер челтәрләре участокларына да кагыла.

5.3.169. Җир асты инженерлык челтәрләрен гомуми траншеяларда берләштерелгән урнаштыруны күздә тотарга кирәк: ;

тоннельләрдә-500-900 м диаметрлы җылылык челтәрләрен, 500 ммга кадәр суүткәргеч, уннан артык элемтә кабеле һәм 10 кВ. га кадәр көчәнешле ун көч кабеле, магистраль урамнарны һәм тарихи төзелеш районнарын реконструкцияләгәндә, трансшеяларда, магистраль урамнар һәм тимер юллар белән кисешкәндә, урамнарның аркылы профилендәге урын җитмәгәндә.

Тоннельләрдә шулай ук һава үткәргечләр, каты канализация һәм башка инженерлык челтәрләре салу да рөхсәт ителә. Җиңел ялкынсынучы һәм ягулык сыеклыкларын транспортлый торган газүткәргечләрне һәм торбаүткәргечләрне кабель линияләре белән бергә урнаштыру рөхсәт ителми.

Искәрмә:

1. Катлаулы грунт шартларында төзелгән участокларда, кагыйдә буларак, керү тоннельләрендә су ташучы инженерлык челтәрләрен урнаштыру кирәк.

2. Авыл территорияләрендә катлаулы планлаштыру шартларында җир өсте һәм җир өсте җылылык челтәрләрен, тиешле нигезләмә һәм җирле үзидарә органнары рөхсәте булганда, салу искәрмә булып тора.

5.3.170. Җылылык челтәрләренең җир асты сузылышын түбәндәге инженерлык челтәрләре белән бергә кабул итәргә рөхсәт ителә:

каналларда-суүткәргечләр, 1,6 Мпка кадәр басымлы торбаүткәргечләр,

мазутүткәргечләр, җылылык челтәрләренә хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән контроль кабельләр белән;

тоннельләрдә-500 мм диаметрлы суүткәргечләр, элемтә кабельләре, 10 кВ.га кадәр көчәнештәге көч кабельләре, 1,6 МП. га кадәр басым белән кыскартылган һава торбаүткәргечләре, каты канализация торбалары.

Җылылык челтәрләренең каналларда һәм башка инженерлык челтәрләре белән тоннельләрдә торбаүткәргечләрен салу, югарыда күрсәтелгәннәрдән тыш, рөхсәт ителми.

Искәрмә: җылылык челтәрләре зиратлар, чүплекләр, үләт базлары, РАО күмелгән урыннар, сугару басулары, фильтрация кырлары һәм җылылык китерүченең химик, биологик һәм радиоактив пычрану куркынычы булган башка участоклар территориясе буенча проектларга рөхсәт ителми.

5.3.171. 0,6 Мпка кадәр басым белән газүткәргечләрне җәяүлеләр йөри торган һәм автомобиль күперләре буенча салу рөхсәт ителә, әгәр күпер янмый торган материаллардан төзелгән булса һәм күпер янучы материаллардан төзелгән булса.

5.3.172. Суүткәргеч челтәрен киңлектәге урамның ике ягында да урнаштырырга кирәк:

машиналар йөрү өлеше 22 метрдан артык;

урамнар кызыл линия чикләрендә 60 метр һәм аннан да күбрәк.

5.3.173. Елга, автомобиль юллары, шулай ук биналар һәм корылмаларның инженерлык челтәрләре белән кисешүне туры почмак астында карарга кирәк. Нигезләнгәндә, ким дигәндә, 45, ә тимер юл корылмалары 60° дан да ким булмаган почмак астында кисешү рөхсәт ителә.

Елгаларның, автомобильләрнең , шулай ук корылмаларның инженерлык челтәрләре белән кисешү урынын сайлау гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп, дәүләт күзәтчелеге органнары белән килештереп башкарылырга тиеш.

5.3.174. Гомуми челтәрнең тимер юллары, шулай ук елгалар, чокырлар, ачык суүткәргечләр кисешкән вакытта җылылык челтәрләрен җир өсте челтәрләре салу каралырга тиеш. Шул ук вакытта даими автомобиль юллары һәм тимер юл күперләреннән файдаланырга рөхсәт ителә.

Тимер, автомобиль, магистраль юллар, урамнар, шәһәр һәм район әһәмиятендәге урамнар, шулай ук җирле әһәмияттәге урамнар һәм юллар, гамәлдәге суүткәргеч һәм канализация челтәрләре, газүткәргечләрнең җир асты челтәрләре киселешендәге җылылык челтәрләрен 41-02-2003 СНиП нигезендә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.175. Тимер юллар һәм автомобиль юллары кисешкән урыннардан горизонталь буенча ераклык җир асты газүткәргечләре белән дә ким булмаска тиеш:

гомуми файдаланудагы тимер юлларда, I - III категорияле автомобиль юлларында күперләргә һәм тоннельләргә, шулай ук җәяүлеләр күперләренә, алар аша тоннельләргә кадәр - 30 метр, гомуми кулланылыштагы тимер юллар, IV - V категорияле автомобиль юлларына һәм трубаларга кадәр

- 15 метр;

стрелка күчерү зонасына кадәр (утраулар, крестовиннарның койрыгы, рельсларга тоташу урыннары) - 20 метр;

элемтә челтәре терәгенә кадәр-3 метр.

Кисешә торган корылмалар карамагындагы оешмалар белән килештереп, күрсәтелгән араларны кыскарту рөхсәт ителә.

5.3.176. Сәнәгать предприятиеләре мәйданчыкларында, нигездә, инженерлык челтәрләрен урнаштыру өчен җир өсте һәм җир өсте юлларын карарга кирәк.

Предприятиеләрнең завод алды зоналарында һәм сәнәгать төеннәренең иҗтимагый үзәкләрендә инженерлык челтәрләрен җир асты белән урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.177. Җиңел ялкынсынучы һәм янучы сыеклыклар өчен аерым Терәкләрдә, эстакадаларда салынучы җир өсте торба үткәргечләрен урнаштырырга кирәк.

диварлардагы уемнардан 3 метрдан да ким булмаган арада, үтемсез генә, ул 0,5 метрга кадәр кимергә мөмкин.

Басымына карап, җир өсте газүткәргечләрен янмый торган материаллардан яки бина һәм корылмаларның конструкцияләре буенча, СНиПның 3 нче таблицасы таләпләре нигезендә, СНиП 42-01-2002.

5.3.178. Түбән Терәкләрдә сыек сөякләр һәм газ белән тыгыз торба үткәргечләр, шулай ук көч һәм элемтә кабельләре урнаштырырга кирәк.:

бу максатлар өчен махсус билгеләнгән техник полосаларда предприятиеләрнең мәйданчыклары;

сыек продуктлар һәм сыекландырылган газ складлары территориясендә.

Моннан тыш, Түбән Терәкләрдә торак пунктлардан читтә төзелергә тиешле территория буенча җылылык челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.179. Җир дәрәҗәсеннән алып кешеләр үтеп керүдән тыш, ирекле территориядә Түбән Терәкләрдә салынучы торбаларның (яки аларны изоляцияләү өслегеннән) түбәнлегенә кадәр биеклекне кимендә кабул итәргә кирәк:

торбалар Төркеме киңлеге 1,5 метрдан да ким булмаган очракта - 0,35 метр; торбалар Төркеме киңлеге 1,5 метрдан һәм аннан да күбрәк булганда - 0,5 метр.

300 мм диаметрлы һәм ким дигәндә Түбән Терәкләрдә торба үткәргечләрне Ике яки аннан да күбрәк вертикальгә урнаштыруны күздә тотарга кирәк, челтәрләр трассасы киңлеген максималь рәвештә киметергә кирәк.

5.3.180. Югары Терәкләрдә салына торган торба яки изоляция өслегеннән җирнең биеклегеннән түбәненә кадәр биеклекне кабул итәргә кирәк:

территориянең машиналар йөрми торган өлешендә, кешеләр уза торган урыннарда - 2,2 метр;

автомобиль юллары белән кисешкән урыннарда (машиналар йөрү өлешенең өслеге өслегеннән) - 5 метр;

троллейбусның контакт челтәре белән кисешкән урыннарда (юл йөрү өлешенең өслеге өслегеннән) - 7,3 метр;

предприятиеләр территориясендә кайнар шлакны ташу өчен эчке тимер юл юллары булган җиңел һәм янучан сыеклыклар һәм газлар белән кисешкән урыннарда - 10 метр, торбаүткәргечләрне җылылык белән саклау җайланмасында - 6 метр.

5.3.181. Якын - тирәдәге җир асты инженерлык челтәрләреннән биналар һәм корылмаларга кадәр булган ераклыкны 81 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

Күрше инженерлык җир асты челтәрләре арасында горизонталь (яктылык) буенча араларны параллель урнаштырганда 82 таблица буенча кабул итәргә кирәк, ә авыл торак пунктлары биналарында инженерлык челтәрләрен тапшыруда - 0,5 метрдан да ким булмаска тиеш. Катнаш торбаүткәргечләр салынган тирәнлектә 0,4

метрдан артык ара булса, 82 нче таблицада күрсәтелгән араны, траншеяларның тизлеген исәпкә алып, әмма траншеяларның тирәнлеген исәпкә алып, насыпи һәм кемка табанына кадәр арттырырга кирәк.

81 һәм 82 таблицаларда күрсәтелгән араны иминлек һәм ышанычлылык таләпләрен тәэмин итүче тиешле техник чараларны үтәгәндә киметергә рөхсәт ителә.

5.3.182. 0,6 МП га кадәр басым астында җир асты газ үткәргечләрен сузганда (норматив документлар белән регламентланган ара булганда)-

документлар белән, трассаның аерым участокларында, биналар һәм биналар аркалары арасында, шулай ук 0,6 Мптан артык басымлы газүткәргечләр арасында, 81 һәм 82 нче таблицаларда күрсәтелгән араны аерым торучы ярдәмче биналар (биналар) белән якынайтканда, 50 процентка кадәр киметү рөхсәт ителми.

5.3.183. Инженерлык челтәрләре кисешкән вакытта вертикаль буенча ераклыкларны (яктылыкка) кабул итәргә кирәк:

кабель линиясе сузганда югары вольтлы линиянең көчәнеше 110 кВ һәм кабельдән алып 10 метрга кадәр.

Реконструкция шартларында кабель линияләреннән җир асты өлешләренә һәм аерым терәкләр җирләренә кадәр 1000 метр көчәнеше белән 2 метрдан да ким булмаган ара кабул итү рөхсәт ителә, шул ук вакытта горизонталь (яктылык) буенча ВЛНЫҢ өске чыбыгына кадәр ераклык нормалаштырылмый;

торбаүткәргечләр яки электрокабельләре, элемтә кабельләре һәм тимер юллары арасында, рельс табаныннан, яки автомобиль юллары арасында, өслекнең өске өлешеннән труба (яки аның футляры) яки электрокабельне исәпләп, - челтәрнең ныклыгына исәпләгәндә, ләкин 0,6 метрдан да ким булмаска тиеш.;

каналларда яки тоннельләрдә урнашкан труба үткәргечләр һәм электр кабельләре арасында, каналларны яки тоннельләрне ябу юлыннан алып тимер юллар рельслары табанына кадәр, 1 метр, кювет төбенә кадәр яки башка су бүлү корылмаларына кадәр, тимер юл полотносы насыплары нигезенә кадәр ара, 1 метр.

- 0,5 метр;

торбаүткәргечләр һәм көч кабельләре арасында 35 кВ. га кадәр көчәнеш һәм 0,5 метр элемтә кабельләре арасында;

торбаүткәргечләр һәм көч кабельләре арасында-110-220 кВ-1 метр, торба үткәргечләр һәм элемтә кабельләре арасында-0,1 метр,

шул ук вакытта элемтә кабельләре торбаүткәргечтән югарырак урнашырга тиеш;

элемтә кабельләре һәм көч кабельләре арасында коллекторларда параллель сузылганда-0,2 метр, шул ук вакытта элемтә кабельләре көч кабельләреннән түбәнрәк булырга тиеш;

предприятиеләрне реконструкцияләү шартларында, ПУЭ таләпләрен үтәү шарты белән, барлык көчәнешләр кабельләре һәм торбаүткәргечләр арасында араны 0,25 метрга кадәр киметергә рөхсәт ителә;

төрле билгеләнештәге торбаүткәргечләр арасында (суүткәргечләрне кисүче канализация һәм агулы һәм дурноплар өчен торбаүткәргечләрдән тыш) - 0,2 метр;

эчәргә яраклы сыйфатлы суны транспортлый торган торбаүткәргечләрне агулы һәм юеш - сөрешле сыеклыкларны транспортлый торган канализация яки труба үткәргечләреннән 0,4 метрга югарырак урнаштырырга кирәк;

эчәргә яраклы сыйфатлы суны транспортлый торган корыч, төзелгән

торбаүткәргечләрне канализация торбаларыннан түбәнрәк урнаштыру рөхсәт ителә, шул ук вакытта канализация торбалары стеналарыннан футляр обрезына кадәр ара һәр якка 5 метрдан да ким булмаска тиеш, балчык грунтларда һәм 10 метр-зур ватык һәм ком грунтларында, ә канализация торбаүткәргечләрен чуен торбалардан күздә тотарга кирәк;

150 мм. га кадәр торбалар диаметры булганда хуҗалык-эчә торган суүткәргечне тапшыруны, әгәр кисешүче торбалар диварлары арасында ара - 0,5 метр булганда, футляр урнаштырылмыйча, канализация җайланмасыннан түбәнрәк күздә тотарга мөмкин.;

су белән тәэмин итү системасының ачык җылылык челтәрләренең яки кайнар су белән тәэмин итү челтәрләренең су үткәргеч торбаүткәргечләрен канализация торбаүткәргечләреннән алып, аннан да түбәнрәк һәм аннан да күбрәк урнашкан торбаүткәргечләргә кадәр араны канализация үткәргечләре үткәргечләре үткәргечләре үткәргечләре вакытында 0,4 метр кабул ителергә тиеш;

төрле билгеләнештәге каналлар яки тоннельләр белән кисешкән вакытта, газүткәргечләрне, каналларның тышкы диварларыннан яки тоннельләрдән ике якка чыга торган футлярларда, 0,2 метрдан да ким булмаган арага урнаштырырга кирәк. Төрле билгеләнештәге тоннельләр аша 0,6 Мпка кадәр басымлы җир асты газүткәргечләре сузарга рөхсәт ителә.

Таблица 81

Якын-тирә җир асты инженерлык челтәрләреннән биналар һәм корылмаларга кадәр горизонталь (яктылык) буенча ераклык

Инженерлык челтәрләре	Җир асты челтәрләреннән горизонталь һәм (яктылык буенча) ераклык:								
	Бина һәм корылмаларның	Эстакада, терәү, предприятие, тимер юл элемтә фундаментлары	Кырый юл осьлары		Борт таш урам, юл (чит юлчы калдык, ныгытылган юл чит)	Тышкы бровка, юл чите, таптау	Таяну фундаменты ВЛ көчәнешле		
			Тимер юл колеялар 1 520 мм, тик кимендә траншея тирәнлегендә	Тимер юл 750 мм			Троллейбус элемтә контактларында 1 кВ кадәр тышкы яктылык	1дән югары 35 кВ кадәр	35 тән югары 110 кВ һәм югары
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Суүткәргеч һәм напорная канализация	5	3	4	2,8	2	1	1	2	3
Канализация (көнкүреш һәм яңгыр)	3	1,5	4	2,8	1,5	1	1	2	3
Дренаж	3	1	4	2,8	1,5	1	1	2	3
Юлдаш дренаж	0,4	0,4	0,4	0	0,4	-		-	-
Ягулык үткәргечләр басым газлары, МПа; түбән-0,005	2	1	3,8	2,8	1,5	1	1	5	10
уртача 0,005 до 0,3 югары	4	1	4,8	2,8	1,5	1	1	5	10
Һ1	7	1	7, 8	3,8	2, 5	1	1	5	10
0,6 до 1,2	10	1	10,8	3,8	2,5	2	1	5	10
Җылылык челтәре: тоннелҗ һәм каналларның тышкы диварларыннан Тепловые сети:	2	1,5	4	2,8	1,5	1	1	2	3

83 нче таблица

Яктылык проемнарын горизонт яклары буйлап ориентлаштыру һәм проектлана торган биналар өчен яктылык климаты коэффициентының әһәмияте

Яктылык проемнары	Яктылык проемнарын горизонт яклары буйлап ориентлаштыру	**Яктылык климаты коэффициенты**
Биналарның тышкы диварларында	Т, ТКч, ТКб, Кб, Кч, ККч, ККб, К	1
Турыпочмаклы һәм трапециевид фонарьларда	Т - К, Кч - Кб, ТКч -ККб, ККч - ТКб	1
«Шед» тибындагы фонарьларда	Т	1
Зенит фонарьларда	-	1

Искәрмә:

1. Т - төньяк; ТКч- төньяк-көнчыгыш; ТКб – төньяк-көнбатыш; Кч - Кч - Кб - көнчыгыш - көнбатыш; К – көньяк ; ККч- көньяк-көнчыгыш; ККб –
2. Дәвалау учреждениеләрендә яктылыкның як-ягына йөз тотуны СНиП 31-06-2009 нигезендә кабул итәргә кирәк.

6.8.2 Урыннар һәм территорияләр инсоляциясенең дәвамлылыгын исәпләү билгеләнгән тәртиптә расланган инсоляцион графиклар буенча СанПиН 2.2.1/2.1.1.1076-01 таләпләре нигезендә билгеләнә.

Инсалациянең дәвамлылыгы регламентлаштырыла:

торак биналарда;

мәктәпкәчә мәгариф оешмаларында;

гомуми белем бирү оешмалары, балаларга өстәмә белем бирү оешмалары, һөнәри белем бирү оешмалары, интернат мәктәпләр, балалар йортлары һ.б.;

дәвалау-профилактика, шифаханә-савыктыру һәм курорт учреждениеләрендә;

социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләрендә (инвалидлар һәм картлар өчен интернат-йортларда һ.б.).

6.8.3 Торак һәм иҗтимагый биналар өчен өзлексез инсоляция озынлыгы биналарның, шәһәрнең планлаштыру зоналарының типларына һәм функциональ билгеләнешенә карап дифференциацияләнгән рәвештә билгеләнә һәм 22 марттан 22 сентябрьгә кадәр чорда көненә 2,0 сәгатьтән дә ким булмаска тиеш.

6.8.4. Торак биналарда инсоляция озынлыгы 1-3 бүлмәле фатирның кимендә бер бүлмәсендә һәм 4 һәм аннан да ким булмаган бүлмәләрдә ике бүлмәле фатирларда тәэмин ителергә тиеш. Иноляция озынлыгының өзеклеге арта бара, аның вакытында бер чор кимендә 1,0 сәгать булырга тиеш. Шул ук вакытта нормалаштырылган инсоляциянең суммар озынлыгы 0,5 сәгатькә артырга тиеш.

6.8.5.- 3 бүлмәле фатирларда инсолировать ителә торган 0,5 сәгатькә инсоляция озынлыгын киметүгә ирешелә, анда инсолидация кимендә 2 бүлмә, һәм күп бүлмәле фатирларда (4 һәм аннан да күбрәк бүлмә), анда кимендә 3 бүлмә инсолировать ителә, шулай ук аеруча катлаулы шәһәр төзелеше шартларында төзелеш урнашканда.

6.8.6. Балалар уен мәйданчыклары территорияләрендә, торак биналарның спорт мәйданчыкларында, мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының төркем мәйданчыкларында, спорт зонасында, гомуми белем бирү мәктәпләренең һәм интернат мәктәпләренең ял итү зоналарында, стационар типтагы дәвалау-профилактика учреждениеләрендә ял итү зоналарында инсоляция участогы мәйданының 50 процентында 3 сәгатьтән дә ким булмаска тиеш.

6.8.7.Иноляциянең артык җылылык йогынтысын чикләү буенча таләпләр аерым фатирларның яисә коммуналь фатирларның бүлмәләренә, гомуми белем бирү мәктәпләренең, интернат мәктәпләренең һәм башка урта махсус уку йортларының, дәвалау-профилактика, шифаханә-савыктыру һәм социаль тәэминат учреждениеләренең торак бүлмәләренә кагыла.

6.8.8. Елның эссе вакытында биналар һәм территорияләр инсоляциясенең кирәгеннән артык җылылык йогынтысын чикләү биналарны планлаштыру һәм ориентацияләү, территорияләрне төзекләндерү белән тәэмин ителергә тиеш, ә ориентация биналарын кояштан саклауны тәэмин итә алмаганда, кояшның файдалы һәм техник чараларын күздә тотарга кирәк. Территорияләрне инсоляцияләүнең җылылык йогынтысын чикләү биналардан, махсус ташландык җайланмалар һәм рациональ яшелләндерү белән тәэмин ителергә тиеш.

6.8.9. Иноляциянең артык җылылык йогынтысын чикләү чаралары биналарны табигый яктырту нормаларын бозуга китермәскә тиеш.

6.9. Җитештерү һәм куллану калдыклары белән эш итү

6.9.1. Торак пунктлар территорияләрен планлаштыру һәм төзегәндә әйләнә-тирә мохитнең җитештерү һәм куллану калдыклары белән пычрануын булдырмау буенча чараларны күздә тотарга кирәк. орак пунктлар территорияләрен планлаштыру һәм төзегәндә әйләнә-тирә мохитнең җитештерү һәм куллану калдыклары белән пычрануын булдырмау буенча чараларны күздә тотарга кирәк.

6.9.2. Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре территориясендә барлыкка килә торган калдыкларны җыю, транспортлау, эшкәртү, утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру системасын оештыруны Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләрен санитар чистартуның генераль схемаларына һәм Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләрен төзекләндерү кагыйдәләренә туры китереп күздә тотарга кирәк.

6.9.3. Проект документациясен эшләгәндә җитештерү һәм куллану калдыкларының барлыкка килү, җыю, куллану, зарарсызландыру, транспортлау һәм урнаштыруга анализ ясалырга тиеш, шул исәптән калдыклар барлыкка килүнең иң куркыныч чыганакларын һәм оештырылмаган чүплекләрне ачыклау;

калдыклар барлыкка килү күләмнәрен киметү, аларны утильләштерү һәм зарарсызландыру өлкәсендә потенциалны бәяләү;

проектны төзү һәм эксплуатацияләү чорында калдыклар барлыкка килү һәм эш итү, чыгару һәм зарарсызландыру күләмнәре фаразы.

6.9.4.Калдыкларны урнаштыруның һәм утильләштерүнең экологик куркынычсыз шартларын булдыру чаралары комплекслы рәвештә (калдыклар барлыкка килү чыганагыннан алып утильләштерү, урнаштыру урынына кадәр) эшләнергә тиеш. Торак пунктларның төркемнәре өчен үзәкләштерелгән җирлекара полигоннарны проектлау тәкъдим ителә.

6.9.5. Полигоннарны урнаштыру рөхсәт ителми:

су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары территорияләрендә; дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитар (тау-санитар) саклау округларында;

өске су объектларының су саклау зоналарында;

ярыклы токымнарның өслегенә чыгу урыннарында;

су күтәрүче горизонтлар өзелә торган урыннарда;

халык күпләп ял итә һәм сәламәтләндерү учреждениеләре урнашкан урыннарда.

6.9.6. Калдыкларны утильләштерү, термик йогышсызландыру һәм урнаштыру объектлары төзелеше өчен җир кишәрлекләрен сайлау, гамәлдәге санитар нормаларга (СанПиН) туры китереп, әлеге максатларда территорияне куллану мөмкинлекләрен бәяләүдән чыгып башкарылырга тиеш 2.2.1/2.1.1.1200-03(СанПиН 2.1.7.1322-03).

6.10. Үсемлекләр һәм хайваннар дөньясын саклау

6.10.1. «Әйләнә-тирәлекне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә шәһәр округлары һәм җирлекләрнең Яшел фондын саклау яшел фондны саклауны һәм үстерүне тәэмин итә торган һәм экологик хәлне нормальләштерү һәм уңайлы әйләнә-тирә мохит булдыру өчен кирәкле чаралар системасын күздә тота.

6.10.2. Яңа төзелешне проектлауны һәм гамәлдәге төзелешне заманча торышын һәм гамәлдәге яшел үсентеләрне максималь рәвештә саклауны исәпкә алып башкарырга кирәк. Бер үк вакытта Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең Яшел утыртмаларын булдыру, саклау һәм карап тоту кагыйдәләре таләпләре дә үтәлергә тиеш.

6.10.3. Кыйммәтле үсемлекләр дөньясы объектларын фәнни һәм хуҗалык ягыннан саклауны тәэмин итү максатларында аеруча саклана торган табигый территорияләр һәм акваторияләр бүлеп бирелергә мөмкин, алар өчен махсус сак режимы билгеләнә.

6.10.4. «Хайваннар дөньясы турында» 1995 елның 24 апрелендәге 52 - ФЗ номерлы Федераль закон таләпләренә туры китереп, объектларны урнаштыру,

проектлау һәм төзүдә һәм хуҗалык эшчәнлегенең башка төрләрен тормышка ашырганда, хайваннар дөньясы объектларының яшәү тирәлеген һәм аларның үрчү, нагула, ял итү һәм миграция юлларын саклау, шулай ук территорияләрнең һәм акваторияләрнең саклау участокларының кагылгысызлыгын тәэмин итү буенча чаралар каралырга һәм үткәрелергә тиеш.

6.10.5. Хайваннар дөньясы объектларының хуҗалык һәм фәнни яктан кыйммәтле булган яшәү урыннарын саклау максатларында, аларның яшәү циклларын (үрчетү, үрчетү, яшь үрчетү, нагул, ял итү, миграция һ.б.) тормышка ашыру өчен кирәкле территорияләр һәм акваторияләрнең саклау участоклары бүлеп бирелә. Территорияләрнең һәм акваторияләрнең саклау участокларында хуҗалык эшчәнлегенең аерым төрләре тыела яки аларны үткәрү вакыты һәм технологияләре регламентлана, әгәр алар хайваннар дөньясы объектларының тормыш циклларын бозалар икән.

6.12. Тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау уртак таләпләр

6.12.1. Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләрнең категорияләре һәм аларны куллану режимнары Россия Федерациясе Җир кодексының 99 статьясы таләпләренә туры китереп билгеләнә.

6.12.2. Мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкәрләр) җирләрендә эшчәнлекне җайга салу «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында» 2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм алар нигезендә нәшер ителгән норматив хокукый актлар таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.12.3. Хәрби һәм граждан җеназәләре җирләрендәге эшчәнлекне җайга салу 1996 елның 12 гыйнварындагы 8-ФЗ номерлы «җирләү һәм җирләү эше турында» гы Федераль закон, «Ватанны саклаганда һәлак булучыларның истәлеген мәңгеләштерү турында» 1993 елның 14 гыйнварындагы 4291-1 номерлы Россия Федерациясе Законы, әлеге нормативларның «махсус билгеләнештәге зоналар» бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

җирләнгән очракта, мәдәни мирас объектлары булып санала,

шул исәптән объектлар турында «2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирасы» (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре)

Мәдәни мирас объектларын саклау

6.12.4. «Мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклау» бүлеге, Мәдәни мирас объектларын ачыклау, исәпкә алу, өйрәнү, аларны җимерү яки китерү максатыннан, территориаль - риаль планлаштыру документларын эшләү өчен (яки процесста) кадәр эшләнә.мәдәни мирас объектларының сакланышын һәм кулланылышын контрольдә тоту. Мәдәни мирас объектларын саклау таләпләре шәһәр төзелеше регламентларына һәм проект документларына

кертелә.

6.12.5. Мәдәни мирас объектының сакланышын тәэмин итү максатларында аның белән бергә территориядә мәдәни мирас объектын саклау зоналары: сак зонасы, төзелеш һәм хуҗалык эшчәнлеген җайга салу зонасы, саклана торган табигать ландшафты зонасы билгеләнә. Шәһәр төзелеше һәм табигый-ландшафт ситуациясенә карап, мәдәни мирас объекты аталган зоналарның барлык төрләренә дә ия булырга мөмкин.

Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарын эшләү мәдәни мирас объектларын дәүләт тарафыннан саклау чарасы булып тора.

6.12.6. Мәдәни мирас объектын саклау зоналарының кирәкле составы мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты белән билгеләнә.

Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проекты-Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең территориаль планлаштыру документларының бер өлеше.

Саклау зоналары проекты мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрен, җирләрдән файдалану режимнарын һәм әлеге зоналар чикләрендә шәһәр төзелеше регламентларын билгели.

Искәрмә:

1. Мәдәни мирас объектын саклау зоналары проектын эшләү табигый, тарихи-архитектура, тарихи-шәһәр төзелеше, архив һәм башка тикшеренүләргә нигезләнә, аларның нәтиҗәләре мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проектының мәҗбүри состав өлеше булып торган тарихи - мәдәни терәк план документлары комплексында теркәлә.

2.Мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты Дәүләт тарихи-мәдәни экспертизага тиеш.

3.Саклау зоналары территориясе чикләре гамәлдәге һәм (яки) булган җир биләмәләре һәм җирдән файдалану чикләре белән туры килмәскә мөмкин.

6.12.7. Җирләрдән файдалану режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары шәһәр төзелеше эшчәнлеген тормышка ашырганда тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне саклау зоналары чикләрендә планлаштыру, төзелеш, композицияләр, табигый ландшафт, масштаблы, стиль, материаллар, төс һәм декоратив элементлар белән берләшкән биналарның һәм корылмаларның күләмле-пространство структурасын, табигый һәм булдырылган әйләнә-тирә мохит белән чагыштыруны тәэмин итәргә тиеш.

6.12.8. Җирләрдән файдалану режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары шәһәр төзелеше эшчәнлеген тормышка ашырганда тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне саклау зоналары чикләрендә планлаштыру, төзелеш, композицияләр, табигый ландшафт, масштаблы, стиль, материаллар, төс һәм декоратив элементлар белән берләшкән биналарның һәм корылмаларның күләмле-пространство структурасын, табигый һәм булдырылган әйләнә-тирә мохит белән чагыштыруны тәэмин итәргә тиеш.

Искәрмә: Тарихи-мәдәни кыйммәткә ия булган объектларны саклау зоналары чикләрендә ачыкланган һәм ачыкланган мәдәни мирас объектларын мәдәни мирас объектларының бердәм дәүләт реестрына кертү нәтиҗәсендә, мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проекты төзәтмәләр кертергә тиеш.

6.12.9. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләре (Россия Федерациясе халыкларының аеруча кыйммәтле мәдәни мирас объектларын һәм Бөтендөнья мирасы исемлегенә кертелгән мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләреннән тыш), шулай ук җирләрдән файдалану режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты нигезендә раслана.:

федераль әһәмияттәге мәдәни мирас объектларына карата - Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты тарафыннан мәдәни мирас объектларын саклау буенча федераль орган белән килештерү буенча;

региональ һәм җирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларына карата - «мәдәни һәм тарихи кыйммәтләрне саклау һәм алардан файдалану турында»Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртиптә.

6.12.10. Тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау зоналары чикләрендә җир төзелеше, Җир, төзелеш, мелиорация, хуҗалык һәм башка эшләр башкару тыела, бу һәйкәлне һәм аның бөтенлеген бозмый торган һәм аларга зыян китерү, җимерелү яки юк итү куркынычы тудырмый торган хуҗалык эшчәнлегенең билгеләнгән төрләрен саклау эшләреннән тыш.

6.12.11. Һәйкәл яки ансамбльне һәм (яки) аларның территорияләрен, шул исәптән җир төзелеше, Җир, төзелеш, мелиорация, хуҗалык һәм башка эшләрне саклау буенча һәм тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне саклау зоналарында эшләр башкару проектлары мәдәни мирас объектларын саклау буенча тиешле органнар белән килештерелергә тиеш.

Күрсәтелгән эшләрне башкарганда, хуҗалык үзләштерелергә тиешле территориядә мәдәни мирас объекты билгеләре булган (Реестрга кертелгән яки ачыкланган) объектларның булмавы турында, шулай ук дәүләт тарихи - мәдәни экспертизасы һәм дәүләт экология экспертизасының уңай бәяләмәләрен алган төзелеш процессында әлеге объектларның сакланышын тәэмин итү буенча эшләр башкару проектларында дәүләт тарихи-мәдәни экспертиза бәяләмәләре булу мәҗбүри.

6.12.12. Мәдәни мирас объектларында мәдәни мирас объектының физик сакланышын тәэмин итүгә юнәлдерелгән ремонт - реставрация эшләре рөхсәт ителә, шул исәптән: мәдәни мирас объектын консервацияләү, һәйкәлне ремонтлау, һәйкәлне яки ансамбльне реставрацияләү, мәдәни мирас объектын заманча файдалану өчен җайлаштыру, шулай ук фәнни - тикшеренү, эзләнү, проект һәм җитештерү эшләре, фәнни - методик җитәкчелек, техник һәм авторлык күзәтчелеге.

Искәрмә:

1. Аерым очракларда археологик мирас объектын саклау астында, билгеләнгән тәртиптә, Археологик табылдыклардан тулысынча яки өлешчә тартып алынып,

коткару археологик кыр эшләре аңлана.

2. Объектның тарихи, архитектура, фәнни, сәнгать, шәһәр - төзелеш, эстетик яки башка әһәмиятлелеге булганда һәм аны торгызу өчен кирәкле җитәрлек фәнни мәгълүматлар булганда (аерым очракларда) югалган мәдәни мирас объектын торгызу рөхсәт ителә.

6.12.13. Физик һәм юридик затлар мәдәни мирас объекты территориясендә хуҗалык эшчәнлеген башкарырга, җир кишәрлегеннән (яки су объекты участогы) файдаланырга хокуклы һәм әлеге территориядән файдалану режимын һәм «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкярләр) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе җир законнары һәм «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында»2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән таләпләрне үтәргә тиеш.

6.12.14. Мәдәни мирас объектлары төрле максатлар өчен кулланыла ала (объект милекчесе теләге буенча), әгәр бу күрсәтелгән объектларның торышын начарайтмаса, әйләнә-тирә тарихи-мәдәни мохиткә зыян китермәсә, шулай ук башка затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен бозмаса, бу очракта таләпләрнең үтәлеше мәҗбүри булып тора:

реестрга кертү өчен нигез булып торган, аның үзенчәлекләре нигезендә тарихи-мәдәни мирас җирләрен карап тоту режимы; объектның тышкы күренеше һәм интерьерының үзгәрмәүчәнлеге;

«Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкярләр) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән тәртиптә мәдәни мирас объектында яисә аның җир кишәрлегендә эшләрне проектлау һәм үткәрү;;

мәдәни мирас объектларын саклау органнары белән килештереп урнаштырылган объектка керү шартларын тәэмин итү. Искәрмә:

Әлеге объектның сакланышын һәм гражданнарның законлы мәнфәгатьләрен тәэмин итү максатларында, Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан, әлеге чикләүләрне кертү өчен нигез булып торган шартларны тулысынча бетергәнчегә кадәр гамәлдә булган әлеге объекттан файдалану чикләүләре билгеләнергә мөмкин.

6.12.15. Мәдәни мирас объектыннан һәм аның территориясеннән файдалану тыела:

складлар һәм шартлаткыч һәм янгын куркынычы булган материаллар, складлар һәм материаллар җитештерү өчен, мәдәни мирас объектлары интерьерларын, аларның фасадларын һәм территорияләрен, әйләнә-тирә табигать мохитен пычратуга китерә торган материаллар җитештерү өчен,

зарарлы пар-газообразные һәм башка бүлеп бирү рөхсәт итүче материаллар складлары һәм җитештерү өчен,

бөртекле, Яшелчә, терлекчелек продуктлары саклау һәм җитештерү, шулай ук хуҗалык максатларында хайваннарны тоту өчен биналар,

транспорт чаралары, авыл хуҗалыгы һәм башка үзйөрешле машиналарның гаражлары һәм тукталышлары,

мәдәни мирас объектлары конструкцияләренә динамик һәм вибрацион йогынты ясый торган станоклар, җайланмалар һәм башка механик двигательләр белән тәэмин ителгән производстволар (егәрлекләренә бәйсез рәвештә),

һәйкәл өчен уңайсыз булган производство һәм лаборатория булдыру

6.12.16 Мәдәни мирас объектларыннан Транспорт һәм инженерлык коммуникацияләренә кадәр ераклыкны да кимендә кабул итәргә кирәк:

тиз йөрешле һәм туктаусыз хәрәкәт итүче магистральләрнең йөрү өлешләренә кадәр: катлаулы рельеф шартларында - 100 метр;

яссы рельефта-50 метр;

сууткәргеч, канализация һәм җылылык белән тәэмин итү челтәрләренә кадәр (аерылышучылардан тыш) - 15 метр;

башка җир асты инженерлык челтәрләренә кадәр-5 метр.

Реконструкция шартларында инженерлык челтәрләренә кадәр күрсәтелгән араларны киметергә, ләкин ким дигәндә, кабул итәргә рөхсәт ителә:

су суырткыч челтәрләргә кадәр-5 метр, су күтәрмәүчеләр - 2 метр.

Шул ук вакытта мәдәни мирас объектларының сакланышын тәэмин итү бүлеген эшләүне һәм аның нигезендә эшләр башкарганда мәдәни мирас объектларының сакланышын тәэмин итү буенча махсус чаралар үткәрүне тәэмин итәргә кирәк.

6.12.17. Ачыкланган мәдәни мирас объектларына карата реестрга кертү турындагы мәсьәләне хәл иткәнче, реестрга кертелгән мәдәни мирас объектларына карата да шундый ук чаралар карала.

6.12.18. Россия тарихи җирлекләренең рәсми расланган исемлегенә керүче Тарихи җирлекләрдә шәһәрне формалаштыручы барлык тарихи - тарихи кыйммәтле объектлар: планировка, төзелеш, композиция, табигый ландшафт, археологик катлам, төрле шәһәр киңлекләре (ирекле, төзелгән, яшелләндерелгән) арасындагы нисбәт, дәүләт сагына тиеш.- пространство структурасы, фрагментар һәм руинирлаштырылган шәһәр төзелеше мирасы, масштабы, күләме, структурасы, стиль, материал, төс, декоратив элементлар, табигый һәм булдырылган кеше белән чагыштыру, үсеш барышында алынган тарихи җирлекнең төрле функцияләре, шулай ук башка кыйммәтле объектлар Берләшкән биналар һәм корылмаларның формасы һәм йөзе.

6.12.19. Тарихи җирлектә шәһәр төзелеше, хуҗалык һәм башка эшчәнлек мәдәни мирас объектларының һәм тарихи кыйммәтле шәһәр төзелеше объектлары сакланышын тәэмин итүне исәпкә алып һәм Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкәрләр) турында» Федераль закон һәм «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында» Татарстан Республикасы Законы нигезендә аерым җайга салынырга тиеш.

6.12.20. Тарихи җирлектә шәһәр төзелеше эшчәнлеген аерым җайга салу

мәдәни мирас объектларын саклау органнары һәм башкарма хакимият органнарының мәдәни мирас объектларын саклау буенча чаралар комплексын җайга салу өлкәсендә шәһәр төзелеше эшчәнлеген җайга салу өлкәсендәге контрольлегe аша гамәлгә ашырыла.:

тарихи җирлек чикләрендә тарихи-архитектура, тарихи-шәһәр төзелеше, архив һәм археологик тикшеренүләр нигезендә тарихи-мәдәни терәк план төзү;

биналар һәм корылмаларның күләменә һәм пропорцияләренә, төзелеш материалларын кулланугa, чәчәкләр чишелешенә, автостоянкалар, реклама, элмә такталар урнаштыруны тыюга яки чикләү һәм мәдәни мирас объектларының һәм тарихи мохитнең сакланышын тәэмин итүнең башка шартларына кагылышлы шәһәр төзелеше регламентларын эшләү.

Искәрмә: тарихи-мәдәни терәк планнарында булган мәгълүматлар, мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләре, аерым җайга салу эшчәнлеге объектлары һәм мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләре турында белешмәләр.

6.12.21Тарихи җирлекләр өчен эшләнелә торган территориаль планлаштыру документлары һәм мәдәни мирас объектлары территорияләре һәм аларның саклау зоналары чикләре чикләрендә билгеләнә торган шәһәр төзелеше регламентлары мәҗбүри булырга тиеш

Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә мәдәни мирас объектларын саклау буенча федераль орган һәм Россия Федерациясе субъектының мәдәни мирас объектларын саклау өлкәсендә вәкаләтле башкарма хакимият органы белән Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртиптә килештерелгән.

6.13. Аеруча кыйммәтле җирләр

6.13.1. Аеруча кыйммәтле җирләрнең категорияләре һәм билгеләнеше Россия Федерациясе Җир кодексының 100 статьясы таләпләренә туры китереп билгеләнә.

6.13.2. Аеруча кыйммәтле җирләрдә аларның максатчан билгеләнешенә туры килми торган теләсә нинди эшчәнлек тыела.

6.14. Инженерлык-экологик эзләнүләр

6.14.1. Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны, шулай ук проект документларын әзерләгәндә, капиталь төзелеш объектларын төзегәндә, реконструкцияләгәндә инженерлык-экологик эзләнүләрне башкару зарур.

6.14.2. Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр комплексллы инженерлык эзләнүләренең иң мөстәкыйль төре булып тора һәм әйләнә-тирәлекнең заманча торышын бәяләү һәм тискәре экологик һәм алар белән бәйле социаль, икътисадый һәм башка нәтиҗәләрне булдырмау, минимальләштерү һәм халыкның оптималь яшәү шартларын саклау максаты белән, антропоген йөкләнеш йогынтысында мөмкин булган үзгәрешләрне фаразлау өчен башкарыла.

6.14.3. Инженерлык-экологик эзләнүләр үткәрү Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 47 статьясы, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның

19 гыйнварындагы 20 номерлы карары белән, капиталь төзелеш объектларының проект документларын әзерләү, төзү, реконструкцияләү, капиталь ремонты өчен инженерлык эзләнүләре төрләре исемлеген һәм инженерлык эзләнүләрен үтәү турындагы нигезләмәне раслый.

Инженерлык - экологик тикшеренүләрне оештыру һәм үткәрү тәртибенә карата гомуми нигезләмәләр һәм таләпләр СНиПның 8 бүлегендә билгеләнгән 11 - 02-96 "төзелеш өчен инженерлык эзләнүләре". Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр үткәрүнең төп кагыйдәләре һәм тәкъдим ителә торган процедуралары СП 11-102-97 регламентлана

"Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр".

6.14.4. Инженерлык-экология эзләнүләрен тәэмин итәргә тиеш:

территориянең табигый һәм техноген шартларын, аның хуҗалык - хуҗалык кулланылышын һәм социаль сферасын комплекслы өйрәнү;

әйләнә - тирәлекне саклау һәм экосистемалар вакытында аерым компонентларның хәзерге экологик торышын, аларның техноген йогынтыларга тотрыклылыгын һәм яңадан торгызуга сәләтен бәяләү;

объектны төзегәндә, эксплуатацияләгәндә һәм бетергәндә табигый (табигый - техник) системаларның мөмкин булган үзгәрешләренең фаразын эшләү;

экологик куркыныч һәм хәвеф-хәтәрне бәяләү инженерлык-хуҗалык эшчәнлегенең зарарлы һәм теләмәүче экологик нәтиҗәләрен булдырмау буенча тәкъдимнәр эшләү һәм экологик хәлне саклау, торгызу һәм савыктыру буенча табигатьне саклау һәм компенсация чараларын нигезләү;

җирле халыкның социаль-икътисади, тарихи, мәдәни, этник һәм башка мәнфәгатьләрен саклау буенча чаралар эшләү;

проект алды һәм проект эшләре этапларына җавап бирүче локаль экологик мониторинг оештыру һәм үткәрү буенча рекомендацияләр һәм (яки) программалар эшләү.

6.14.5. Инженерлык-экологик эзләнүләр түбәндәге документация төрләре өчен проектлаштыруның билгеләнгән тәртибе нигезендә башкарыла:

территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документлар;

проект документлары - төзелеш проектлары, предприятиеләр, биналар һәм корылмаларның эш документлары.

Искәрмә: территориаль планлаштыру документларында (муниципаль берәмлекләрне территориаль планлаштыру схемаларында, җирлекләрнең һәм шәһәр округларының генераль планнарында) территорияләрнең тотрыклы үсешен, экологик иминлекне, халыкның сәламәтлеген саклау, табигый ресурслардан рациональ файдалану мәсьәләләре «әйләнә - тирә мохитне саклау» бүлегендә карала.

6.14.6.Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны экологик нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр максаты булып территорияләрнең тотрыклы үсешен, халыкның экологик куркынычсызлыгын, шәһәр төзелеше һәм башка проект карарларының оптимальлеген тәэмин итү тора.

6.14.7.Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны экологик нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр үз эченә алырга тиеш:

территориянең (торак, җитештерү, рекреацион зоналарда) экологик торышын бәяләү, шул исәптән атмосфера һавасы, туфрак, грунт, җир асты һәм өске су объектлары, транспорт чаралары, җитештерү һәм куллану калдыклары, аеруча саклана торган табигый территорияләр булу-булмавын бәяләү;

бәяләү физик йогынты (тавыш та керми, вибрации, электр һәм Магнит кырлары, ионизирующих нурланышлар нче табигый һәм техногенных чыганаклардан);

аның структур органы - низация буенча билгеләнгән карарларны гамәлгә ашырганда территориянең функциональ әһәмиятенә һәм экологик шартларына мөмкин булган үзгәрешләрне фаразлау;

әйләнә-тирәлекне саклау һәм экологик мониторинг чараларын оештыру буенча тәкъдимнәр һәм рекомендацияләр.

Искәрмә: Татарстан Республикасы Экология һәм табигый байлыклар министрлыгы белән килештерелгән шәһәр округлары һәм җирлекләрнең расланган генераль планнары булганда, аерым территориаль зоналар һәм төзелеш проектлары буенча проект документларын нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр

генераль план белән каралган аерым биналар үткәрелми.

6.14.8. Башкарылган инженер-экологик эзләнүләр материаллары «әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлегенең территорияне планлаштыру һәм төзү проектларын эшләүне тәэмин итәргә тиеш.

6.14.9. Капиталь төзелеш объектларын төзү, реконструкцияләү проект документларын нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләрнең бурычлары булып тора:

экологик яктан тикшерү өчен кирәкле һәм җитәрлек материаллар алу - объектны сайлап алынган вариантта, аны эксплуатацияләүнең нормаль режимын, шулай ук залп һәм аварияле ташлаулар һәм пычраткыч матдәләр ташлауның мөмкин булган өлешен исәпкә алып, объект төзелешенә проект документларының яңалыклары.;

территориаль планлаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру һәм төзү документларын әзерләгәндә алынган әйләнә-тирә мохит торышы буенча материалларны һәм мәгълүматларны ачыклау, йогынты зонасы чикләрен ачыклау.

6.14.10. Инженерлык-экологик эзләнүләр материаллары эш проектының «әйләнә-тирә мохитне саклау буенча чаралар исемлеге» бүлеген эшләүне тәэмин итәргә тиеш.

6.14.11. Инженерлык-экологик эзләнүләр нигезләү өчен проект документациясе-документация үз эченә алырга тиеш:

объектны төзи башлаганчы әйләнә-тирә мохит компонентларының торышын бәяләү, пычрану фон характеристикасы;

экосистемаларның торышын, аларның йогынтысына тотрыклылыгын һәм яңадан торгызуга сәләтен бәяләү;

фаразланган йогынтыларга сизгер булган табигый шартларның төп компонентлары буенча тәэсир итү зонасы чикләрен аныклау;

объектны төзегәндә һәм эксплуатацияләгәндә корылманың йогынтысы зонасында әйләнә - тирә мохитне үзгәртүне фаразлау өчен кирәкле Параметрларны алу;

табигатьне саклау чараларын оештыру, шулай ук әйләнә-тирә мохитне торгызу һәм савыктыру чараларын оештыру буенча тәкъдимнәр;

объектны төзү, эксплуатацияләү һәм бетерү чорында локаль һәм махсус экологик мониторинг программасына тәкъдимнәр.

6.14.12. Инженер-экологик тикшеренүләр составында аерым эш төрләрен һәм тикшеренүләрне билгеләү һәм кирәклеге, аларның үзара алышынуы шартлары, проектлана торган биналарның һәм корылмаларның төренә, характерына һәм җаваплылыгы дәрәҗәсенә, табигый - техноген хәл үзенчәлекләренә, территориянең экологик өйрәнелгәнлегенә һәм проект эшләренең стадиясенә бәйле рәвештә билгеләнә.

Инженерлык-экологик эзләнүләрне башкару өчен кирәкле объектлар исемлеге әлеге бүлеккә кушымтада күрсәтелгән һәм дәүләт экспертизасына тиешле барлык объектларны үз эченә ала.

7. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау

7.1. Гомуми таләпләр

7.1.1. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр йогынтысыннан саклау Татарстан Республикасы территориясен һәм халкын табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр килеп чыкканда куркынычлардан, шулай ук хәрби гамәлләр алып барганда яисә бу гамәлләр нәтиҗәсендә саклануны тәэмин итүгә юнәлдерелгән чаралар җыелмасыннан гыйбарәт.

7.1.2. Гражданнар оборонасы чаралары «Гражданнар оборонасы турында " 1998 елның 12 февралендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары тарафыннан эшләнә.

7.1.3. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр йогынтысыннан саклау чаралары «халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында» 1998 елның 21 декабрендәге 68 - ФЗ номерлы федераль закон таләпләре нигезендә, ГОСТ Р 22.07-95 таләпләрен исәпкә алып, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары тарафыннан эшләнә.

7.1.4. Җирлекнең генераль планын, шул исәптән гражданнар оборонасы буенча

группага ия булган территорияләрне, шулай ук, инженерлык, социаль һәм коммуналь объектларны реконструкцияләүне исәпкә алып, төзелгән территорияләрне үстерү - төзелгән территорияне тәэмин итү өчен билгеләнгән көнкүреш инфраструктурасын СНиП 22-02-2003, СНиП II таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк-7-81*СНиП 2.01.51-90, СНиП II-11-77, СНиП 21-01-97*, СНиП 2.01.02-85*, ППБ 01-03, СП 11-112-2001, СП 11-107-98, Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла-казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының уртак боерыклары белән расланган халыкка хәбәр итү системасы турында Нигезләмә, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 25 октябрендәге 1544-р номерлы күрсәтмәсе, «гидротехник корылмаларның иминлеге турында» 1997 елның 21 июлендәге 117-ФЗ номерлы федераль закон, әлеге нормативларның 7.3 һәм 7.4 бүлекләре нигезендә Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгы һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының 2006 елның 25 июнендәге 422/90/376 номерлы һәм 12.09.2006 елдагы 8232 номерлы боерыгы нигезендә.

7.2. Инженерлык әзерләү һәм территорияне саклау

7.2.1. Гомуми таләпләр

7.2.1.1. Шәһәр төзелеше карарларын кабул итү инженер-геологик хәл һәм гамәлдәге экзодинамик процессларны җентекләп анализлау нәтиҗәләренә нигезләнергә тиеш. Соңгы карарны, инженерлык әзерлеге буенча чараларның комплекслы бәясен, конструктив карарлар һәм эксплуатация чыгымнарын, шулай ук кабул ителгән вариантның иминлеген исәпкә алып, техник-икътисади чагыштыру вариантларыннан соң кабул итәргә кирәк.

Нигез грунтларының исәп - хисап гидрогеологик режимын үтәүне тәэмин итәргә, шулай ук табигый шартларны теләмәүгә һәм үзләштерелә торган территорияне бозуга китерүче эрозия һәм башка физик-геологик процессларның үсешен булдырмаска кирәк.

7.2.1.2.Территорияләрне планлаштырганда һәм төзегәндә гамәлдәге норматив документлар (СНиП 22-01-95, СНиП 11-02 - 96, СНиП 33-01-2003, СНиП 2.06.15 - 85 һ.б.) һәм Россия территориясен куркыныч процесслардан инженерлык яклавының гомуми схемасы нигезендә табигый риск факторларыннан инженерлык ягыннан яклауны күздә тотарга кирәк.

Инженерлык әзерлеге буенча чараларны инженер-геологик шартларның үзгәрүен фаразлауны, территорияне куллану һәм планлаштыруны исәпкә алып башкарырга кирәк.

Территорияне инженерлык ягыннан әзерләү төзелеш алып барылырга тиешле территорияләрне шәһәр-төзелеш ягыннан үзләштерү мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

Инженерлык әзерләү һәм яклау төзелешләрнең, инженерлык

инфраструктурасы системасының, ландшафтлы һәм су объектларының, шулай ук яшел массивларның рациональ эшләве өчен уңай шартлар тудыру максатыннан үткәрелә.

7.2.1.3.Инженерлык ягыннан яклау зарурлыгы Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше Кодексының Татарстан Республикасы территорияләрен үстерү өлешендә нигезләмәләре нигезендә билгеләнә:

яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган территорияләр өчен - территориаль планлаштыру документлары проектларында, планлаштыру һәм техник карарларның вариантын исәпкә алып, территорияне планлаштыру буенча документлар проектларында, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрнең ихтимал булган тискәре нәтиҗәләрен киметүдә;;

төзелгән территорияләр өчен-гамәлдәге планлаштыру карарларын һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрнең ихтимал булган тискәре нәтиҗәләрен исәпкә алып, объектны төзү, реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлауны гамәлгә ашыру өчен проект документларында катнашу.Төзелеш өчен бүлеп бирелә торган территорияләр утырту калынлыгының минималь тирәнлеге булган участокларда, деградацияләнгән утырту грунталары булган участокларда, шулай ук утырту калынлыгы аз кысыла торган грунтларга туры килә торган участокларда урнашкан.

Махсус грунтларда урнашкан территорияләрне планлаштыру һәм төзүне СНиП 2.01.09-91 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

7.2.1.4. Инженерлык яклавын проектлаганда тәэмин итәргә кирәк (карарга):

саклана торган территорияләргә, биналарга һәм корылмаларга тискәре йогынты ясауның рөхсәт ителгән дәрәҗәсенә кадәр киметү, бетерү яки киметү мөмкин булган куркыныч процессларны булдырмау;

эшләрне җитештерү, гамәлдәге геологик процессларның яңа һәм (яки) интенсификацияләнүенә китерми торган ысуллар белән җитештерү; тыюлык зоналарын, ландшафтларны, тарихи объектларны саклау; инженерлык саклау корылмаларының тиешле архитектура бизәлеше; әйләнә - тирә мохитне саклау чаралары белән ярашуы; кирәкле очракларда-якланган территорияләрнең һәм объектларның торышын һәм төзелеш һәм эксплуатацияләү чорында инженерлык саклау корылмаларының эшен системалы күзәтү (мониторинг).

7.2.1.5. Куркыныч геологик процесслардан саклау корылмалары һәм чаралары СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

Кораллар төзегәндә һәм инженерлык яклау чараларын гамәлгә ашырганда бозылган территорияләрне рекультивацияләүне һәм төзекләндерүне ГОСТ 17.5.3.04-83 * һәм ГОСТ 17.5.3.05-84 таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

7.2.2. Су басудан саклау өчен Корылмалар һәм чаралар

7.2.2.1. Инженерлык ягыннан су басудан саклау кирәк булганда, төзелеш, милли файдалану таләпләренә, әйләнә - тирә мохитне куллану, саклау үзенчәлекләренә һәм/яки су басуның тискәре йогынтыларын бетерүгә бәйле

рәвештә территорияләрне һәм аерым объектларны су басуны тәэмин итә торган чаралар комплексын карарга кирәк.

7.2.2.2. Яклау нче су басу тиеш кертергә:

язгы-көзге чорда, су ташу вакытында халыкны ташу белән бәйле куркыныч күренешләрдән саклау;

биналарны, корылмаларны, нигез грунтларын локаль яклау һәм төзелгән территорияне тулаем яклау;

табигый ландшафтларны яклау, аеруча фәнни яки мәдәни кыйммәткә ия булган табигый системаларны саклау, су бүлү;

дренаж суларын утильләштерүгә (чистартуга); җир асты һәм өслек сулары режимына, су бүлү коммуникацияләрендәге чыгымнарга (агымнарга) һәм басымнарга, нигезләргә, биналарга һәм корылмаларга деформация ясауга, шулай ук инженерлык саклау корылмаларына мониторинг системасы.

7.2.2.3. Су басудан саклау тәэмин ителергә тиеш:

төзелгән территорияләрнең, җитештерү-техник, коммуникацион, транспорт объектларының һәм аларның аерым корылмаларының өзлексез һәм ышанычлы эшләве һәм үсеше;

норматив санитар-гигиеник шартлар; норматив санитар-гигиена, социаль һәм рекреацион шартлар

якланган территорияләр.

7.2.2.4. Су басу характерына бәйле рәвештә (локаль - аерым биналар, корылмалар һәм участоклар; мәйданчык) локаль һәм/яки территориаль инженерлык саклау системалары проектлана.

Локаль инженерлык яклау системасы аерым биналарны һәм корылмаларны яклауга юнәлдерелергә тиеш. Ул үз эченә ала дренажа, противофильтрационные завесы һәм экраны.

Территориаль система төзелгән территорияне (участокларны) гомуми яклауны тәэмин итәргә, эшкәртү дренажларын, фильтрационнарны үз эченә алырга тиеш

өслек агынтысын оештыру белән территорияне вертикаль планлаштыру, ачык сулыкларны һәм табигый дренировкалауның башка элементларын чистарту, яңгыр канализациясе, су объектлары режимын көйләү, микроклимат, агролесомелиорация һәм башка шартларны яхшырту.

Яңгыр канализациясе территориаль системаның элементы булып торырга һәм инженерлык яклауның гомуми системасы составында яисә аерым проектланырга тиеш.

7.2.2.5. Су басудан инженерлык яклавы системасы аерым участокларның һәм объектларның барлык локаль системаларын берләштерә торган территориаль бердәм булып тора. Шул ук вакытта ул муниципаль районнарның территориаль планлаштыру схемалары, шәһәр округының һәм җирлекләрнең генераль планнары, шулай ук территорияне планлаштыру документлары белән бәйле булырга тиеш.

7.2.2.6. Су басудан саклау корылмалары һәм чаралары СНиП 22-02-2003 һәм СНиП 2.06.15-85 таләпләренә туры китереп проектлана.

7.2.2.7. Грунт суларының югары торышы булган территорияләрдә, сазлыклы участокларда капиталь төзелеш зонасында ябык дренажлар урнаштыру юлы белән грунт сулары дәрәҗәсе кимүне күздә тотарга кирәк.

Азкатлы төзелешләр территориясендә, шулай ук гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрдә, спорт яссылык корылмалары территорияләрендә ачык киптерү челтәрен проектларга рөхсәт ителә.

7.2.2.8. Төзелергә тиешле торф ятмаларында, грунт сулары дәрәҗәсенең түбәнәюе белән беррәттән, өске мини - раль грунт белән ташлауны да күздә тотарга кирәк, ә тиешле нигезләгәндә, юып китү рөхсәт ителә. Минераль грунтлар белән йөкләнеш катламының калынлыгы, киләсе торф утырмасын һәм территорияне өске агымны урнаштыру өчен кирәкле читләтүне исәпкә алып билгеләнә.

7.2.2.9. Территорияне су басудан инженерлык ягыннан яклауны гамәлгә ашырганда яклана торган территориянең һәм янәшәдәге акваториянең рекреацион потенциалын киметү рөхсәт ителми.

Су астында калган сулыкларның һәм сулыкларның яр буе территорияләрен рекреация өчен куллануны табигатьтән файдалануның башка төрләре һәм су хуҗалыгы комплекслары булдыру белән беррәттән карарга кирәк.

7.2.3. Су басудан саклау өчен Корылмалар һәм чаралар

7.2.3.1. Яр буе участокларында урнашкан торак пунктларның территорияләре язгы ташу сулары белән су басудан, җил белән - су куудан һәм грунт сулары белән су басу (юдыру) яки җимерелү белән якланырга тиеш. Сөрелгән территориянең бровкасы тамгасын, җил куышы вакытында дулкынның биеклеген исәпкә алып, югары суларның исәп-хисап горизонтыннан 0,5 метрга югарырак кабул итәргә кирәк. Исәп-хисап дәрәҗәсенә карап Ишкәкле дамбаны арттыруны корылмаларның классына карап, СНиП 2.06.15-85 һәм СНиП 33-01-2003 нигезендә билгеләргә кирәк.

Югары суларның исәп-хисап горизонты өчен суның иң югары дәрәҗәсен кабатлау билгесе кабул итәргә кирәк: 100 елга бер тапкыр - торак һәм иҗтимагый биналар төзелгән яки төзелергә тиешле территорияләр өчен; 10 елга бер тапкыр - яссылык спорт корылмалары территорияләре өчен.

7.2.3.2. Су басудан инженерлык яклавының төп чаралары сыйфатында каралырга тиеш:

су объектлары ягыннан территорияләрне җимерү;

ясалма арттыру рельефы территориясендә кадәр неопопопаемых планировочных;

су басу, вакытлыча су басу территорияләре һәм Түбән бозылган җирләрдән ташландык һәм дренаж суларын агызып чыгару, җайга салу, бүлеп бирү;

инженерлык яклау корылмалары, шул исәптән җимерелү дамбалары, дренажлар, дренаж һәм су агызу челтәрләре һәм башкалар.

7.2.3.4. Инженерлык яклавының өстәмә чаралары буларак, табигый системаларның һәм аларның компонентларының табигый үзлекләрен кулланырга кирәк, алар инженер яклавының төп чараларының нәтиҗәлелеген көчәйтә.

Территорияне инженерлык ягыннан яклау проекты составына каршы көрәшне дә кертергә кирәк.

Үзләштерелә торган территорияләрне инженерлык ягыннан яклау территориаль һәм локаль корылмаларның һәм чараларның бердәм системасын булдыруны күздә тотарга тиеш. Су басудан инженерлык яклавын төзегәндә, су белән тәэмин итүне һәм су белән тәэмин итүне яхшырту, сәнәгать һәм коммуналь объектларны эксплуатацияләү, шулай ук энергетика, транспорт, рекреация һәм табигатьне саклау максатларында, корылмаларны һәм инженерлык саклау системаларын бер үк вакытта куллану мөмкинлеген һәм максатчанлыгын билгеләргә кирәк.

7.2.3.5.СНиП 22-02-2003 һәм СНиП 2.06.15-85 таләпләре нигезендә су басудан саклау корылмалары һәм чаралары проектлана.

7.2.4. Яр саклау корылмалары һәм чаралар

7.2.4.1. Елгаларның, күлләрнең, сусаклагычларның, диңгезләрнең ярларын инженерлык ягыннан яклау өчен 85 нче таблицада китерелгән корылмалардан һәм чаралардан файдаланалар**.**

85нче Таблица

Елгаларның, күлләрнең, сусаклагычларның, диңгезләрнең ярларын инженерлык ягыннан яклау өчен Корылмалар һәм чаралар

Корылманың төре һәм чаралар	**Корылманы билгеләү һәм чаралар һәм аларны куллану**
Дулкынсаклагыч	
Яр буйлары: монолит һәм җыелма бетон, тимер-бетон, таш, ряжей, свайдан торган волноотбой профильле яр буе диварлары	I һәм II класслы биналарны һәм корылмаларны, автомобиль һәм тимер юлларны, кыйммәтле җир биләмәләрен саклау өчен
Шпунтовые диварлар тимер-бетон һәм металл	Нигездә, елгаларда һәм сусаклагычларда
Ступенчатые крепление белән ныгыту нигез террас	Сусаклагычларда чокырларның текәлеге 15 тән артык
Массив Дулкыннар	Сусаклагычларда су тотрыклы булганда
Кагылыш:	Сулыкларда, елгаларда, тигез җир корылмаларында аларның статистик тотрыклылыгы җитәрлек булганда
Бетон, асфальт-бетон, асфальттан монолит	Дулкыннарда 2,5 метрга кадәр
Җыелма плиталардан капламалар	Сусаклагычларда,елгаларда, җир корылмаларында (сулыклар һәм биек Дулкыннар булганда-0,5-0,6 метрдан кимрәк)

Каплау берсе сыгылмалы тюфяков һәм сетчатых блоклар тутырылган ташлар	Шулай ук
Дулкын басучы	
Яр буе (пористой напорная грань һәм волногасающими камералары булган проницаемые Корылмалар)	Сусаклагычларда
Сокосные: таштан таш	Рекреацион куллану булмаганда, сусаклагычларда, елгаларда, җир корылмаларында
Наброска яки укладка берсе фасонных блоклар	Сусаклагычларда рекреацион файдалану булмаганда
Ясалма ирекле пляжлар	Сулыкларда сулыкларның сулык яр буйларында начар хәлдә булган - наносларның яр буйларында
Пляж тоткыч	
Яр буенда: бетон, бетон блоклардан, таштан су асты банкетлары	Сусаклагычларда пляжны ныгыту өчен бераз дулкынланганда

Корылманың төре һәм чаралар	Корылманы билгеләү һәм чаралар һәм аларны куллану шартлары
Локаль участокларда инерт материаллары белән тәэмин итү (таш банкетлар, Комлы примывлар һ. б.)	Вә сулыкларда Аллаһуның кодрәтенә дәлаләт кыла торган нәрсәләр бардыр.
Поперечные (молы, шпоры (гравитационные, свайные һ. б.))	Табигый һәм ясалма пляжларны төзегәндә һәм беркеткәндә,
Махсус	
Рельефның табигый формаларын имитацияләүче Корылмалар	Су саклагычларда Яр процессларын җайга салу өчен
Нанос запасларын перебазлау (яр буенда переброска, су асты карьерларын куллану һ. б.)	Сусаклагычларда нанослар балансын җайга салу өчен
Струаправляющие: агучы дамбалар берсе таш наброски	Елгаларда елга ярларын саклау һәм ярларны юдырудан ерак китү өчен
Грунттан агыла торган дамбалар	Ул елгаларда югары тизлек белән йөри торган юлларында.
Струнаправляющие массивные шпоры яки полезапруды	Да
Склонокрепляющие (ясалма беркетү грунт откосов)	Дулкыннарның биеклеге 0,5 метрга кадәр булган сусаклагычларда,

7.2.4.2. Яр саклау корылмаларының һәм аларның комплексларының төрен сайлап алуны ярның якланган участогының билгеләнешенә һәм режимына карап, кирәкле очракларда судночылык, урман послары, судан файдалану таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

7.2.4.3. Яр саклау корылмалары СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп проектлана.

7.2.5. Карстка каршы чаралар

7.2.5.1. Карстка каршы чараларны геологик төзелештә эреләә торган тау токымнары (известняклар, доломитлар, акбур, карбонат цементы булган тышлау грунтлары, гипслар, ангидритлар, таш тоз) булган һәм өслектә карст күренешләре булган территорияләрдә (бүрәнәләр, котловиннар, карст - эрозия чокырлары һ.б.) һәм (яисә) грунт массивы тирәнлегендә (грунт эретү, грунтларны эретү, эретү, эретү, эретү һ. б.) булган биналар һәм корылмаларның проектларында күздә тотарга кирәк. куышлыклар, мәгарәләр һ. б.).

7.2.5.2. Биналарны һәм корылмаларны инженерлык ягыннан яклау өчен карсттан түбәндәге чаралар кулланыла: аларны яраштыру:

планлаштыру;

су саклау һәм профильтрацион; геотехник (нигезләрне ныгыту);

конструктив (аерым яки геотехник комплекс белән);

технологик (технологик җиһазларның һәм коммуникацияләрнең ышанычлылыгын арттыру, аларны кабатлау, аларның үтүләрен контрольдә тоту, авария хәлендәге участокларны вакытында өзү мөмкинлеген тәэмин итү һ. б.);

эксплуатация (грунт торышы, биналар һәм коралларның деформацияләре мониторингы).

Картка каршы чаралар ачыкланган һәм фаразланган карст күренешләренең характерына, барлыкка килгән токымның төренә, аларның яту шартларына һәм проектлана торган якланыла торган территорияләрне һәм корылмаларны саклау үзенчәлекләре белән билгеләнә торган таләпләргә бәйле рәвештә сайларга кирәк.

7.2.5.3. Карстка каршы чаралар:

активлашуны булдырмаска, ә кирәк булганда, кәрәзле һәм карст-сufффозион процессларның активлыгын киметергә кирәк;

грунт катламнарының карст һәм карст-суффозион деформацияләрен кирәкле дәрәҗәдә төшереп калдырырга яки киметергә;

карст куышлыкларыннан җир асты бүлмәләренә һәм тау эшләнмәләренә су арттырылган фильтрацияне һәм өзелүне булдырмау;

территорияләрне, биналарны һәм корылмаларны карст күренешләре вакытында нормаль эксплуатацияләү мөмкинлеген тәэмин итү.

7.2.5.4. Планлаштыру чаралары законсыз территорияләрдән рациональ файдалануны һәм каршы яклауга чыгымнарны оптимальләштерүне тәэмин итәргә тиеш. Алар әлеге районның үсеш перспективасын һәм карстны үстерү шартларына про - тивокарст яклавы йогынтысын исәпкә алырга тиеш.

Планлаштыру чаралары составына керә:

функциональ зоналарны махсус урнаштыру, планировка структурасын эшләгәндә магистраль урамнарны һәм челтәрләрне трассировкалау, карстокуркынычлы участокларны карап чыгу һәм аларга яшел үсентеләр урнаштыру мөмкин булган кадәр мөмкин булган;

территорияләрне карст үсешенә төзелешнең техноген йогынтысыннан инженерлык яклавын эшләү;

биналарның һәм корылмаларның I - II категория участокларыннан читтә, шулай ук уңышсызлыклар барлыкка килү ешлыгы аз булган участоклардан читтә, әмма аларның уртача диаметрлары 20 метрдан артык булган (А тотрыклылыгы категориясе) урнашкан.

7.2.5.5. Су саклау һәм картка каршы көрәш чаралары биналарны һәм корылмаларны төзү һәм эксплуатацияләү чорында гидро-геологик шартларның техноген үзгәрешләре йогынтысында анның белән бәйле суффозион һәм уңышсыз күренешләрне булдырмау өчен юнәлдерелергә тиеш.:

өске, сәнәгать һәм хуҗалык - көнкүреш суларын грунтта инфильтрацияләүне максималь дәрәҗәдә киметү, шул исәптән сәнәгать һәм хуҗалык - көнкүреш суларын агызуга каршы көрәш;

җир асты суларының дәрәҗәләрен күтәрүне (бигрәк тә түбән булган су горизонтлары дәрәҗәләрен киметү белән бергә), ярык-карст һәм сез - шезалегая торган су горизонтларында су хәрәкәте тизлеген арттыру, шулай ук гидрогеологик шартларның башка техноген үзгәрешләрен булдырмау (бигрәк тә түбән булган су горизонтлары дәрәҗәләрен киметү белән бергә), дәрәҗәләрнең кискен тирбәлешләрен булдырмау, ярык-карст һәм сез-шезалегая торган су горизонтларында сулар хәрәкәте тизлеген арттыру, шулай ук карстны активлаштыруга;

җир өслеген җентекләп вертикаль планлаштыру һәм төзелә торган участоклардан читкә су белән ышанычлы яңгыр канализациясен урнаштыру;

төзелеш чорында казаннарда һәм мәйданчыкларда өске суларның җыелуына юл куймау, гидроизоляция, су үткәрү коммуникацияләрен һәм азык-төлек үткәргечләрен урнаштыру, котлованнар пазасы салу буенча эшләрнең сыйфатын катгый контрольдә тоту.

7.2.5.6. Су саклагычларның, җир асты су алу җайланмаларының һәм башка су төшерү һәм терәк гидротехник корылмаларның һәм төзелгән һәм төзелә торган территорияләргә җайланмаларның йогынтысын чикләргә кирәк.

7.2.5.7. Сусаклагычларны, сулыкларны, каналларны, шлам саклау системаларын, су белән тәэмин итү һәм канализация системаларын, дренажларны, котлованнарны һәм башка корылмаларны проектлаганда карстның гидрологик һәм гидрогеологик үзенчәлекләре исәпкә алынырга тиеш. Кирәк булганда, фильтрациягә каршы завеслар һәм экраннар, гидротехник корылмаларның һәм җайланмаларның эш режимын җайга салу һ. б. кулланыла.

7.2.5.8. Геотехник чараларга түбәндәгеләр керә:

җир өстендә, котлованнарда һәм тау эшкәртмәләрендә табылган карст куышлыкларын һәм ярыкларны тампонирлау;

беркетелгән токымнарны һәм (яки) чыккан грунтларны цементацион эретмәләр инъекциясе яки башка ысуллар белән беркетү;

фундаментларның ышанычлы законсыз яки беркетелгән грунтларга таянуы.

7.2.5.9. Техник чараларны кулланып, карст һәм карст-суффозион деформацияләр барлыкка килү мөмкинлеге тулысынча юкка чыгарылмаган, шулай ук техник мөмкин булмаган яки аларны куллануның максатка ярашсызлыгы булган очракта корылманың фундаментын һәм конструкцияләрен, карст деформацияләрен исәпкә алып, исәпкә алына торган конструктив чаралар каралырга тиеш.

7.2.5.10.Картка каршы чаралар СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп гамәлгә ашырыла.

7.2.6. Грунтларның салкын булуыннан яклау өчен чаралар

7.2.6.1. Грунтларның салкын (криоген) катламыннан инженерлык яклавы җиңел азкатлы биналар һәм корылмалар, линия корылмалары һәм коммуникацияләр (труба үткәргечләр, электр линияләре, юллар, элемтә линияләре һ.б.) өчен кирәк.

7.2.6.2. Янгынга каршы чаралар түбәндәге төрләргә бүленә: инженер-мелиорация (җылылык белән мелиорация һәм гидромелиорация); конструктив;

физик-химик (катнашу, грунт гидрофобизациясе һ. б.); катнаш.

Җылылык мелиорация чаралары фундаментны җылылык изоляцияләү, фундамент янында җир асты коммуникацияләренең тышкы периметры буенча фундамент салу күздә тотыла.

Гидромелиоратив чаралар грунт сулары дәрәҗәсенең түбәнәюен, сезонлы туң катламы чикләрендә грунтларны киптерүне һәм грунтларны атмосфера һәм җитештерү сулары белән туенудан саклауны, ачык һәм ябык дренаж системаларын куллануны күздә тота.

Конструктив каршы чаралар пучиноас грунтларында фундамент һәм корылмалар конструкцияләре эшенең нәтиҗәлелеген арттыруны күздә тота һәм корылманың фундаментын һәм җир өлешен тигезсез грунт формаларына яраклаштыру, фундамент чыгаручы көчләрне киметү өчен билгеләнә.

Физик-химик каршы чаралар грунтны бәйләүче һәм стабильләштерүче матдәләр белән махсус эшкәртүне күздә тота.

7.2.6.3. Кирәк булганда, кулланыла торган чараларның ышанычлылыгын һәм нәтиҗәлелеген тәэмин итү өчен мониторингны күздә тотарга кирәк. Дымлылыкка, грунтның туңу режимына, корылмаларның кышкы һәм кыш азагында тузуына һәм деформацияләнүенә күзәтүләр үткәрергә кирәк. Күзәтүләрнең составын һәм режимын инженер-геокриологик шартларның катлаулылыгына, кулланыла торган фундамент типларына һәм үзләштерелә торган территориядә салкын боту процессларының потенциаль куркынычына бәйле рәвештә билгелиләр.

7.2.6.4СНиП 22-02-2003, СНиП 33-01-2003 һәм СНиП 2.06.15 - 85 таләпләренә туры китереп, грунтларның салкын болытыннан саклану чараларын проектлаштырырга кирәк.

Юл өслеге конструкциясенең салкын болытыннан саклану өчен чаралар 2-2001 МОДН таләпләрен исәпкә алып башкарылырга тиеш.

7.2.6. Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында саклау буенча Корылмалар һәм чаралар

7.2.7.1. Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында биналар һәм корылмалар проектлаганда каралырга тиеш:

планлаштыру чаралары;

биналарны һәм корылмаларны саклау буенча конструктив чаралар;

тигезсез явым-төшемне киметүче һәм биналарның һәм корылмаларның креналарын төрле ысулларны кулланып бетерүче чаралар;

җир өслегендәге деформацияне киметә торган тау эшләре тәртибен күздә тоткан тау саклау чаралары;

төзелеш мәйданчыкларының нигездәге деформацияләрнең тигезсезлеген киметә торган инженер әзерлеге;

утырту грунталары белән катлаулы территорияләрдә су саклау чаралары; тышкы һәм эчке яктан нормаль эксплуатацияләүне тәэмин итә торган чаралар-

ренних инженерлык челтәрләре, лифтлар һәм башка инженер һәм технологик җиһазлар барлыкка килү чорында нигезнең тигезсез үзгәрешләре;

Җир өслегенең, шулай ук биналар һәм корылмаларның деформацияләренә инструменталь күзәтү, кирәк булганда, төзелеш чорында да.

7.2.7.2. Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында саклау корылмалары һәм чараларын СНиП 2.01.09-91 таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

7.2.7.3. Файдалы казылма ятмаларын планлаштыру һәм төзегәндә җир асты байлыклары турындагы закон таләпләрен үтәргә кирәк.

Файдалы казылмалар ятмалары мәйданнарын төзү җир асты байлыкларыннан файдалану буенча федераль агентлык яисә аның территориаль органнары рөхсәте белән рөхсәт ителә. Шул ук вакытта файдалы казылмаларны җир куенынннан чыгару мөмкинлеген тәэмин итә торган чаралар каралырга һәм гамәлгә ашырылырга тиеш.

7.2.7.4. Төзелеш дигәндә, беренче чиратта түбәндәге территорияләрдән файдаланырга кирәк:

-сәнәгать булмаган файдалы казылмалар ята;

-файдалы казылмалар эшләнде һәм җир өслеген деформацияләү процессы тәмамланды;

-эшләнмә проектлана торган объектларны амортизацияләү срогы тәмамланганнан соң көтелә.

Файдалы казылмалар запаслары булган территорияләрне төзү өчен сайлаганда, билгеләнгән төзелешнең максатка ярашлы булуы биналар һәм корылмалар урнаштыруның мөмкин булган вариантларының чагыштырмача икътисадый нәтиҗәлелеге исәпләүләре белән расланырга тиеш.

7.2.7.5. Территорияне планлаштыру документларын әзерләгәндә аның составына төп сызымнарның масштабларында башкарылган тау-геологик чикләүләр схемаларын кертергә кирәк. Схемаларда төзелеш шартлары буенча территорияләрнең категориясе күрсәтелергә тиеш: шәһәр яны, чикләнгән, яраксыз, торак районнарда һәм микрорайоннарда төзелеш өчен вакытлыча яраксыз.

Территорияләрне категорияләргә бүлүне СНиПның 9 нчы кушымтасы 2.01.09-91 нигезендә башкарырга кирәк.

7.2.7.6.Алда фаразлау буенча проваллар ясалырга мөмкин булган, шулай ук оползнемәгариф мөмкин булган урыннарда биналарны һәм корылмаларны проектлау рөхсәт ителми.

Фаразлаулар буенча I һәм 1к төркемнәре буенча иң чик күрсәткечләрдән арткан җир өслегенең деформацияләнүе көтелә торган өстәмә территорияләрдә (1 1 һәм 2 СНиП 2.01.09-91 таблицалары), биналарны һәм корылмаларны проектлауга махсуслаштырылган оешма төзү һәм тиешле техник-икътисадый нигезләү булу буенча аерым очракларда кертелергә мөмкин.

7.2.7.7. Төзелеш өчен бирелә торган территорияләрдә утырма катламнарның минималь тирәнлеге, деградацияләнгән утырту грунтлары булган кишәрлекләрдә, шулай ук утырма катлам аз кысыла торган грунтлар урнашкан кишәрлекләрдә өстенлек итә.

7.2.7.8. Урынның текә ярлары рәвешендә төзелешле территорияне планлаштыруны террасалар белән башкарырга кирәк.

7.2.7.9. Җир асты суларының биеклеге югары булган участокларда, шулай ук утыру катламын түшәүче дренировкалаучы участокларда күрсәтелгән биналарны һәм корылмаларны 3.10 СНиП 2.01.09-91 таләпләре нигезендә урнаштырырга кирәк.

7.2.8 Авышуга каршы көрәш корылмалары һәм чаралары

7.2.8.1. Инженерлык яклавын авышу процессларыннан проектлаганда, әлеге процессларны булдырмый калуга һәм стабильләштерүгә юнәлдерелгән түбәндәге чараларны һәм корылмаларны куллануның максатка ярашлы булуын карарга кирәк:

-сөзәклекнең рельефын аның тотрыклылыгын арттыру максатларында үзгәртү - тиешле текә бирү һәм сөзәклекне (откос) тергезү, тотрыксыз грунтларны алып ташлау яисә алыштыру, ныклы призма (контрбанкет) итәгенең аскы өлешендә коеп ташлау;

-территорияне вертикаль планлаштыру һәм җир өсте су отводы системасын төзү ярдәмендә өске суларның агышын җайга салу - өске суларның каршылыксыз агып төшүен тәэмин итү, агымсыз кишәрлекләрдә сулар утыруны һәм авыш территориясеннән сулар авышуына эләгүне төшереп калдыру;

-грунтка һәм эрозия процессларына су инфильтрациясен булдырмау - текә тау битләрендә грунтны сүлпән материаллар белән сеңдерү, тау битләренең горизонталь һәм сөзәк өслекләрендә - асфальт-бетоннан һәм битум-минераль катнашмалардан каплану рөхсәт ителә;

-җир асты суларының биеклеген ясалма киметү;

-агроурманмелиорация (үсемлек капламын торгызу) - күпьеллык үләннәр чәчү, күпьеллык үләннәр һәм куаклар утырту;

-грунтларны беркетү: армирлау - ачык битләрне (откосларны) чыгару, вываллар һәм сыпылдыклар ясалудан саклау; цементация, смолизация, силикатизация, грунтларны электрхимик һәм термик беркетү - йомшак һәм ярык грунтларда;

авышу процессларын булдырмау өчен тотып тору корылмалары - идән асты стеналары, эретеп ябыштыру конструкцияләре һәм баганалары, стеналарны, контрфорсларны, опояскаларны (терәп торучы пояслар) төзү;

-башка чаралар (җылылык саклау җайланмалары һәм өслекләр ярдәмендә җылылык процессларын җайга салу, туңдыру һәм эретү процессларының зарарлы йогынтысыннан яклау, саклау зоналарын билгеләү һ.б.).

7.2.8.2. Әгәр 7.2.8.1 пунктчасында күрсәтелгән актив яклау чараларын һәм корылмаларын актив яклау чаралары кулланылса, тулысынча оползнея барлыкка килү мөмкинлеген кире какмый, шулай ук актив яклауның техник яктан мөмкин булмавы яисә максатка ярашсызлыгы очрагында пассив яклау чараларын күздә тотарга кирәк:

яклана торган корылмаларның аларны ишелдерүгә җайлашуы;

башка чаралар.

7.2.8.3. төзелеп беткән территорияләрдән, машина юлларыннан һәм мәйданнардан (яклана торган зонадан тыш) авышу зонасына салынган су юлларын һәм яңгыр суларын махсус нигезләгәндә генә җыю рөхсәт ителә.

Авышу зонасында чистарту корылмаларын төзү рөхсәт ителми.

Сулыклардан су чыгаруны ачык сулыкларга һәм елгаларга, шулай ук агып төшүче суларны чистарту таләпләрен үтәгән һәм эрозиягә каршы җайланмаларны мәҗбүри гамәлгә ашырганда һәм сазлыкка һәм әйләнә-тирә мохиткә зыян салуның башка төрләренә каршы чараларны үтәгән чокырлар тальвагына кертүне күздә тотарга кирәк.

7.2.8.4. Кисемтәләргә каршы корылмаларны һәм сулыклар һәм су агымнары ярларында чараларны проектлаганда, яр буе саклау корылмаларына карата таләпләрне өстәмә рәвештә үтәргә кирәк.

7.2.8.5. Саклау чараларын һәм корылмаларны һәм аларның комплексларын сайлаганда, сөзәклекнең (откос) мөмкин булган деформацияләрен, яклана торган объектларның җаваплылык дәрәҗәсен, аларның конструктив һәм эксплуатация үзенчәлекләрен исәпкә алырга кирәк.

7.2.8.6.Койма полосалары СНиП 22-02-2003 таләпләре нигезендә проектлана.

7.3. Янгын куркынычсызлыгы

7.3.1. Янгынга каршы таләпләрне «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль законның «Шәһәр төзелеше эшчәнлеге каршындагы янгын куркынычсызлыгы таләпләре» 15 бүлеге таләпләре, шулай ук Россия Федерациясе законнарында һәм норматив-техник документларында бәян ителгән һәм күрсәтелгән Федераль законның таләпләренә каршы килми торган янгын куркынычсызлыгы буенча башка таләпләр нигезендә кабул итәргә кирәк.

7.3.2. Җирлек территорияләрен планлаштыру һәм төзү әлеге Федераль законда билгеләнгән янгын куркынычсызлыгы таләпләрен исәпкә алучы җирлекләрнең генераль планы нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш. Җирлекләр һәм шәһәр округлары территорияләренең янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү чараларын үткәрүгә кагылышлы нигезләмәләрне тасвирлау һәм нигезләү җирлекләр һәм шәһәр округлары территорияләрен планлаштыру проектларын нигезләү материалларына керергә тиеш.

7.3.3. Норматив документларда янгын куркынычсызлыгы таләпләренең саклану объектына карата таләпләре булмаганда яисә, тиешле янгын куркынычсызлыгы дәрәҗәсенә ирешү өчен, янгын куркынычсызлыгы буенча норматив документларда каралган карарлардан аермалы булган техник чишелешләр кулланылса, “Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент” 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре нигезендә янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү үзенчәлеген чагылдыра торган һәм тиешле инженер-техник һәм оештыру чаралары комплексын үз эченә алган махсус техник шартлар эшләнергә тиеш. Махсус техник шартларны эшләү һәм килештерү Россия Федерациясе Региональ үсеш министрлыгының 2008 елның 01 апрелендәге 36 номерлы боерыгы белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

Ут ныклыгы дәрәҗәсенә һәм аларның конструктив янгын куркынычы классына бәйле рәвештә торак, иҗтимагый һәм административ биналар, биналар, корылмалар һәм сәнәгать оешмалары арасында янгынга каршы араларны 86 нчы таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

86 нчы таблица

Ут чыдамлыгы дәрәҗәсенә һәм янгын куркынычының конструктив классына бәйле рәвештә биналар, корылмалар һәм корылмалар арасындагы янгынга каршы ераклыклар

7.3.5.Биналар, корылмалар һәм төзелешләр арасындагы янгынга каршы ераклык тышкы диварлар яисә биналарның, корылмаларның һәм корылмаларның

Бинаның ут дәрәҗәсе	конструктив куркынычы	Ут чыдамлыгы дәрәҗәсендәге минималь һәм бүлмәләрнең янгын куркынычы корылмалар һәм корылмалар, метрлар		
		I, II, III C0	**II, III, IV C1**	**IV, V C2, C3**
I, II, III	CO	6	8	10
II, III, IV	C1	8	10	12
IV, V	C2, C3	10	12	15

конструкцияләре арасындагы ераклык буларак билгеләнә. Чыгыш ясаучылар булганда Яну материалларыннан ясалган биналар, корылмалар һәм корылмалар конструкцияләренең 1 метры әлеге конструкцияләр арасындагы ераклыкларны алырга кирәк.

7.3.6. Биналарның, корылмаларның һәм корылмаларның диварлары арасындагы янгынга каршы ераклыкларын тәрәзә уемнарыннан башка, янмаучан материаллардан түбә корылган очракта 20 процентка киметү рөхсәт ителә, моңа утка чыдам булуның IV һәм V дәрәҗә янгын куркынычсызлыгы классындагы C2 һәм C3 биналары керми. Янгынга каршы конструктив CO классының утлы чыдамлылыгы классының I һәм II дәрәҗә биналары арасындагы янгынга каршы араларны 50 процентка киметергә мөмкин. Бу вакытта һәр бина, корылма һәм корылма биналарының 40 проценттан артыгы янгын сүндерү җайланмалары белән җиһазландырылган.

7.3.7. Ут чыдамлыгы V дәрәҗә каркас һәм щит конструкциясенең ике катлы биналары, корылмалары һәм корылмалары өчен, шулай ук янучан материаллардан түбәле биналар, корылмалар һәм корылмалар өчен янгынга каршы ераклыкны 20 процентка арттырырга кирәк.

7.3.8. Биналар, корылмалар һәм төзелешләр арасындагы янгынга каршы ераклыкларны янгын чыдамлылыгы дәрәҗәсе 3,5 метрга кадәр киметеп була, бу очракта башка бина, корылма һәм корылма каршында урнашкан югарырак бина, корылма һәм корылма стенасы янгынга каршы 1 типтагы янгын сүндерү тибындагы дивар булып тора.

7.3.9. Ут янындагы җир кишәрлегендә бер үк, ике фатирлы торак йортлардан һәм хуҗалык корылмаларыннан (сарайлардан, гаражлардан, мунчалардан) күрше кишәрлекләрдә торак йортларга һәм хуҗалык корылмаларына кадәр янгынга каршы араларны таблица нигезендә кабул итәргә кирәк. Бер-берсенә караган биналарның стеналары тәрәзә уемнарында булмау, яраксыз материаллардан башкарылган яки ут саклауга дучар булу, ә түбәләре һәм кәрнизләре яраксыз материаллардан башкарылган булу шарты белән, биналарның күрсәтелгән типлары арасындагы янгынга каршы араны 6 метрга кадәр киметергә мөмкин.

7.3.10. Торак, иҗтимагый һәм административ биналардан (Ф1, Ф2, Ф3, Ф4) һәм II дәрәҗәдәге янгын куркынычының функциональ куркынычы классыннан алып җитештерү һәм склад биналарына, корылмаларына һәм төзелешләренә (Ф5 номерлы янгын куркынычының функциональ куркынычы классыннан) ким дигәндә 9 метр тәшкил итәргә тиеш (Ф5 янгын куркынычының функциональ куркыныч классы биналарына һәм С2, С3 - 15 метр), III дәрәҗәдәге утлы чыдамлык дәрәҗәсе - 12 метр, IV һәм V дала ут ныклыгы 15 метр тәшкил итәргә тиеш. Торак, иҗтимагый һәм административ биналардан (Ф1, Ф2, Ф3, Ф4) IV һәм V дәрәҗәдәге янгын куркынычының функциональ куркынычы классларыннан җитештерү һәм склад биналарына, корылмаларга һәм төзелмәләргә (Ф5 функциональ янгын куркынычы классына) кадәр ераклыклар 18 метр тәшкил итәргә тиеш. III дәрәҗәдәге күрсәтелгән биналар өчен алар арасындагы ераклык 12 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.11. Вакытлы корылмаларны, ларекларны, киоскларны, лапасларны һәм башка шундый корылмаларны урнаштыру 87 нче таблицада күрсәтелгән таләпләр нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

7.3.12.Савытларны саклау өчен мәйданчыклар киртәләргә ия булырга һәм биналардан, корылмалардан һәм корылмалардан кимендә 15 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

7.3.13.REI 150 дән ким булмаган утлы дивар, I - III дәрәҗәдәге ут ныклыгы булган биналар, корылмалар һәм корылмалар арасындагы янгынга каршы ераклыклар, моңа мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, стационар типтагы дәвалау учреждениеләре (Ф1.1, Ф4.1) биналары һәм автомобиль пассив күчереп йөртелә торган күпкатлы гаражлар керми.

7.3.14. Шәһәр торак пунктлары төзелеше чикләреннән урман массивларына кадәр янгынга каршы ераклык 50 метрдан да ким булмаска тиеш, ә шәһәр һәм бер, ике катлы индивидуаль төзелеш чикләреннән алып урман массивларына кадәр-15 метрдан да ким булмаска тиеш.Янгын деполары булмаган җирлекләрдәге урман массивларына кадәр ераклык.

7.3.15.Юлламаларны һәм җәяүлеләр юлларын проектлаганда янгын сүндерү машиналарын торак һәм җәмәгать биналарына, шул исәптән төзелгән-кушып төзелгән биналарга үтү мөмкинлеген һәм янгын автобаскычларыннан теләсә кайсы фатирга яисә бинага керү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк.Бинаның стеналарына кадәр ара, кагыйдә буларак, 10 катка кадәр бина өчен 5 - 8 метр һәм 10 каттан артык бина өчен 8 - 10 метрны кабул итәргә кирәк. Бу зонада коймалар, электр үткәргечләрнең һава линияләрен урнаштыру һәм агачлар утырту рөхсәт ителми. Керешләре булмаган биналарның фасадлары буйлап, каты өслекле юллар урынына, аларны каплауга яки грунтка мөмкин булган йөкләнешне исәпкә алып, янгын сүндерү машиналары йөрү өчен яраклы 6 метр киңлектәге полосаларны күздә тоту рөхсәт ителә.

7.3.16. Сәнәгать куркынычсызлыгы турында декларация (алга таба - шартлау куркынычы булган объектлар) эшләү мәҗбүри булган янгын куркынычы булган матдәләр һәм материаллар җитештерелә, эшкәртелә, саклана, транспортлана, юкка чыгарыла торган куркыныч җитештерү объектлары Җирлекләр һәм шәһәр округлары чикләрендә урнашырга тиеш, ә бу мөмкин булмаса максатка ярашлы булмаса, шартлаткыч объект территориясеннән читтә булган кешеләрне, биналарны һәм корылмаларны янгын һәм (яки) шартлау факторларының йогынтысыннан саклау буенча чаралар эшләнергә тиеш. Территорияләрендә А, Б һәм В категорияле биналар

һәм корылмалар урнашкан бүтән җитештерү объектлары шартлату һәм янгын куркынычы буенча территорияләрдә дә, шулай ук авыл җирлекләре һәм шәһәр округлары чикләрендә дә урнашырга мөмкин. Шул ук вакытта янгын куркынычының исәп-хисап күрсәткече 2008 нче ел 22 июльдәге Федераль закон белән билгеләнгән янгын куркынычының рөхсәт ителгән күләменнән артмаска тиеш. “Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент". Шартлау куркынычы булган объектларны җирлекләр һәм шәһәр округлары чикләрендә урнаштырганда янгынның куркыныч факторларының күрше саклау объектларына, климат һәм географик үзенчәлекләргә, урынның рельефына, елгалар агымы юнәлешенә һәм өстенлек итүче җилгә йогынтысын исәпкә алырга кирәк. Шул ук вакытта җитештерү объектының җир кишәрлеге чикләреннән Ф1 - Ф4 функциональ куркынычы класслары биналарына кадәр, мәгариф һәм мәктәпкәчә мәгариф оешмаларының, гомуми белем бирү оешмаларының, медицина оешмаларының һәм ял учреждениеләренең җир участоклары чикләре 50 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.17. Сыекландырылган табигый газлар комплекслары торак пунктлардан җил ягыннан урнашырга тиеш. Сыекландырылган углеводород газлары һәм җиңел ялкынсынучы сыеклыклар складлары торак пунктларның торак зонасыннан читтә, торак районнарга карата җилнең өстенлекле юнәлешеннән чыгып урнашырга тиеш.

7.3.18.Сыекландырылган углеводород газлары һәм җиңел үсә торган сыеклыклар складларын төзү күрше торак пунктлар территорияләре, гомуми челтәрдәге тимер юллар оешмалары һәм юллары билгеләре белән чагыштырганда түбәнрәк дәрәҗәдә булган җир участокларында урнашырга тиеш. Күрсәтелгән складларны күрше торак пунктлар, оешмалар һәм тимер юллар юллары территорияләре тамгасы белән чагыштырганда 300 метрдан артык булган җир кишәрлекләрендә урнаштыру рөхсәт ителә. 100 метрдан 300 метрга кадәр ераклыкта урнашкан складларда, торак пунктлар, оешмалар территорияләрендә һәм гомуми челтәрдәге тимер юллар юлларында сыеклыкны булдырмый торган чаралар (шул исәптән икенче җимерелү, авария сыйдырышлылыгы, отводный каналлар, траншеялар) каралырга тиеш

7.3.19. Торак төзелешләр, иҗтимагый-эшлекле зоналар һәм җирлекләрнең һәм шәһәр округларының рекреацион билгеләнешендәге рекреацион зоналары зоналары чикләрендә А, Б һәм В категорияле биналар һәм корылмалар булмаган җитештерү объектларын урнаштыру рөхсәт ителә. Шул ук вакытта җитештерү объектының җир кишәрлеге чикләреннән торак биналарга, мәгариф һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарына, гомуми белем бирү оешмалары, медицина оешмалары һәм ял учреждениеләренә кадәр ераклык «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә билгеләнә.

7.3.20. Торак төзелеше зонасы чикләрендә урнашкан янгын һәм янгын куркынычы янаган факторларның торак биналарына йогынты ясау һәм шартлау куркынычы булган объектларда шартлау мөмкин булмаган очракта, көчләрне киметүне, оешмаларны яисә аерым производствоны үзгәртүне яки оешманы торак төзелеше чикләреннән күчерүне күздә тотарга кирәк.

7.3.21. Биналар, корылмалар арасындагы янгынга каршы аралар янгынның күрше биналарга, корылмаларга таралмавын тәэмин итәргә тиеш. Әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 1, 2, 3, 4, 5 һәм 6 нчы таблицаларында күрсәтелгән янгынга каршы ераклыкларны биналардан, корылмалардан һәм технологик җайланмалардан алар белән чиктәш саклау объектларына (торак, иҗтимагый биналардан, балалар һәм спорт мәйданчыкларыннан тыш) карата 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы “Янгын

куркынычсызлыгы турында техник регламент” Федераль законның 37 статьясында каралган янгын сүндерү киртәләрен кулланганда киметүгә юл куела. Шул ук вакытта янгын куркынычының исәп-хисап әһәмияте күрсәтелгән Федераль законның 93 статьясында билгеләнгән янгын куркынычы күрсәткеченнән артмаска тиеш.

7.3.22. Янгынга каршы аралар янгынның таралмавын тәэмин итәргә тиеш:

1) урманчылыкларда (урман паркларында) урман утыртмаларыннан алып түбәндәге биналарга һәм корылмаларга кадәр:

а) урманчылыклар (урман парклары) территорияләреннән тыш;

б) урманчылыклар (урман парклары) территорияләрендә;

2) урманчылыклардан (урман-парклардан) тыш урман утыртмаларыннан алып биналарга һәм корылмаларга кадәр.

7.3.23. Россия Федерациясенең милли иминлеге өчен аеруча кискен әһәмиятле объектларыннан урман утыртмалары (урман парклары) чикләренә кадәр янгынга каршы ераклыклар, әгәр Россия Федерациясе законнары белән башкасы билгеләнмәгән булса, кимендә 100 метр булырга тиеш.

7.3.24. Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләрендә урнашкан А, Б һәм В категорияләре биналарыннан һәм корылмаларыннан янгын куркынычы янаган янгынга каршы ераклыкны алар белән чиктәш саклау объектларына кадәр әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә кабул итәргә кирәк.

7.3.25. Әлеге нормативларга карата 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыкларны җәяләрдә гомуми сыйдырышлылыгы 50 000 куб метрдан артык булган II категория складлары өчен кабул итәргә кирәк. Әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыклар түбәндәгечә билгеләнә:

1) биналар һәм корылмалар арасында - тышкы диварлар яисә биналарның һәм корылмаларның конструкцияләре арасындагы ераклык кебек;

2) катнаш җайланмалар - тимер юлның күчәреннән лайлачы эстакадалар белән;

3) автомобиль цистерналарның, насослар, тарлар өчен - бу мәйданчыкларның чикләреннән агып төшүче мәйданчыклардан (ачык һәм түбә астында);

4) технологик эстакадтан һәм торба үткәргечләрдән - иң кырый торба үткәргечтән;

5) факел җайланмаларыннан - факел көпшәсеннән.

7.3.26. Нефть һәм нефть продуктлары складлары биналарыннан һәм корылмаларыннан алып торфның ачык ятмасы кишәрлекләренә кадәр янгынга каршы араларны ике тапкырга киметү рөхсәт ителә . торфның ачык ятмасы нефть һәм нефть продуктлары складлары биналарыннан һәм корылмаларыннан ким дигәндә 0,5 метр калынлыктагы җир катламы белән капланган очракта, әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыктан әлеге нормативларга кадәр.

7.3.27. Нефть һәм нефть продуктларын саклау складларыннан алып катнаш токымнарның (ылыслы һәм яфраклы) урман үсентеләре (урман парклары) чикләренә кадәр ераклыкны ике тапкырга киметү рөхсәт ителә. Шул ук вакытта урманчылыкларның (урман-паркларның) нефть һәм нефть продуктларының складлары булган урман утыртмалары чикләре буйлап үз өслекләре буенча ялкын атучы материаллардан яисә сөрелгән җир полосасыннан кимендә 5 метр киңлектә җир өсте каплануы күздә тотылырга тиеш.

7.3.28. Резервуар паркларның һәм нефть продуктларының резервуар парклары урнашкан мәйданнарда күрше торак пунктлар территорияләре, резервуар парктан 200 метрга кадәр ераклыкта урнашкан гомуми челтәрнең тимер юллары оешмалары һәм юллары билгеләре белән чагыштырганда югарырак тамгалы нефть һәм нефть продуктларын урнаштырганда, шулай ук су кисәгеннән 200 һәм аннан да ким булмаган ераклыкта (максималь дәрәҗәдә) нефть һәм нефть продуктлары складлары урнашканда, авария вакытында торак пунктлар, оешмалар, тимер юллар яки сулыктагы нефть

продуктларын аеру мөмкинлеген юкка чыгарырлык өстәмә чаралар күрү зарур. Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләре 2 метрдан да ким булмаган биеклектәге янмый торган материаллардан эшләнгән койма белән чикләнергә тиеш.

7.3.29. Торак йортлардан һәм җәмәгать биналарыннан гомуми сыйдырышлылыгы 2000 куб метрга кадәр булган нефть һәм нефть продуктлары складларына, котельныйлардагы дизель электр станцияләрендә һәм торак һәм иҗтимагый биналарга хезмәт күрсәтүче башка энергия объектларында булган янгынга каршы ераклыклар әлеге нормативларга 10 нчы кушымтадагы 7 нче таблицада китерелгән ераклыклардан ким булмаска тиеш.

7.3.30. Нефть һәм нефть продуктлары складлары категорияләре әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 8 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

7.3.31. Торак пунктлар территорияләрендә АЗС урнаштырганда, янгынга каршы ераклыкларны ягулык һәм (яисә) аның парлары мөрәҗәгать итә торган ягулык һәм (яисә) парларын саклау өчен җир өсте җиһазлары, ягулык һәм авария резервуарлары саклана торган җир асты резервуарларының сулыш арматурасыннан, ягулык-тарату колонкасы һәм сыекландырылган углеводород газлары яисә сыекландырылган табигый газның вакланган колонкалары, автоцистерналар һәм технологик колодлар өчен мәйданчыклар чикләреннән, чистарту корылмалары стеналарыннан, ягулык һәм авария резервуарлары саклана торган складлардан һәм авария резервуарларының сулыш алу резервуарларыннан, ягулык һәм авария резервуарлары саклана торган складлардан сулыш арматурасыннан, ягулык-тарату колонкасы корпусларыннан һәм ягулык салу станцияләрендәге парлы корылмалар һәм корылмалардан түбәндәге җиһазлар керә:

1) мәктәпкәчә мәгариф, гомуми белем бирү оешмалары, интернат типтагы гомуми белем бирү оешмалары, стационар типтагы дәвалау учреждениеләре, бер фатирлы торак биналарның җир кишәрлекләре чикләренә кадәр;

2) тәрәзә яисә ишекләргә кадәр (торак һәм җәмәгать биналары өчен).

7.3.32. Мотор ягулыгы АЗСтан күрше объектларга кадәр янгынга каршы ераклыклар кушымтаның 2 нче таблицасында билгеләнгән таләпләргә туры килергә тиеш. Әлеге нормативларга карата № 10. Торак пунктлар территорияләрендә урнашкан АЗСларның җир өсте резервуарларының гомуми сыйдырышлылыгы 40 куб метрдан артмаска тиеш.

7.3.33. АЗСтан алып катнаш токымнарның (ылыслы һәм яфраклы) урман үсентеләре (урман парклары) чикләренә кадәр ераклыкны ике тапкырга киметеп була. Шул ук вакытта урманчылыкларның (урман-паркларның) урман утыртмалары чикләре буйлап АЗС белән кимендә 5 метр җир өсте өслеге буенча ялкын таратмый торган материаллардан яисә сөрелгән җир полосасыннан киңлеге күздә тотылырга тиеш.

7.3.34. Авыл хуҗалыгы культуралары утыртмаларына якын җирдә АЗС урнаштырганда, алар буенча ялкын таралырга мөмкин булган авыл хуҗалыгы культуралары мәйданнары янында, утыртуга якын җирдә АЗС чикләре янында, ялкынны үз өсләре буйлап таратмый торган материаллардан ясалган, яисә киңлеге кимендә 5 метр булган җир полосасы каралган.

7.3.35. Сыек ягулыкны саклау өчен җир асты резервуарлары булган АЗСтан булган янгынга каршы ераклыклар мәктәпкәчә белем бирү, гомуми белем бирү оешмаларының, интернат тибындагы белем бирү оешмаларының, стационар типтагы дәвалау учреждениеләренең җир асты резервуарларына кадәр кимендә 50 метр тәшкил итәргә тиеш.

7.3.36. Бина һәм корылмалар, шулай ук оешмалар һәм торак пунктлар территорияләрендә янгыннарны сүндерү өчен янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганаклары булырга тиеш.

7.3.37. Янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганаклары буларак табигый һәм ясалма сулыклар, шулай ук эчке һәм тышкы суүткәргечләр (шул исәптән эчә торган, хуҗалык-эчә торган, хуҗалык-эчә торган, хуҗалык һәм янгынга каршы) файдаланылырга мөмкин.

7.3.38. Ясалма сулыклар урнаштыру, табигый сулыклардан файдалану һәм янгынга каршы суүткәргечне урнаштыру зарурлыгы, шулай ук аларның параметрлары 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнә. "Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент".

7.3.39. Янгынны сүндерү максатларында файдаланылырга мөмкин булган елгаларга һәм сулыкларга кимендә 12 метр зурлыктагы су җыю өчен подъездлар ясарга кирәк.

7.3.40. Җирлекләр һәм шәһәр округлары территорияләрендә янгын саклау бүлекчәләренең дисслокациясе шәһәр җирлекләрендә һәм шәһәр округларында чакырылу урынына беренче бүлекчә килү вакыты 10 минуттан артмаска, авыл җирлекләрендә - 20 минуттан артмаска тиеш дигән шартлардан чыгып билгеләнә.

7.3.41. Янгын сүндерү автомобильләре саны Россия Федерациясе Эчке эшләр министрлыгының Дәүләт янгынга каршы хезмәтенең Баш идарәсе тарафыннан расланган «Янгын сагы объектларын проектлау нормативлары» 101-95 НПБ буенча кабул ителә.

7.4. Шәһәр төзелешен проектлаганда гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары һәм гадәттән тыш хәлләрне кисәтү

7.4.1. Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары һәм гадәттән тыш хәлләрне кисәтү чаралары каралырга тиеш:

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы таләпләренә туры китереп, Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасын әзерләү;

Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең территориаль планлаштыру документларын әзерләү (муниципаль районнарның территориаль планлаштыру схемалары, шәһәр әйләнәсенең, җирлекләрнең генераль планнары);

территорияне планлаштыру буенча документлар (территорияләрне планлаштыру проектлары, ызанлау проектлары, җир кишәрлекләренең шәһәр төзелеше планнары проектларын)эшләү;

төзелешне (техник - икътисадый нигезләү, техник-икътисадый исәп-хисапларны) нигезли торган материалларны, шулай ук Капиталь төзелеш объектларын төзүгә һәм реконструкцияләүгә проект документларын эшләү.

зарарлы агынтылар һәм ташлаулар.

7.4.2. Җирлекнең генераль планын әзерләгәндә, планлаштырылган һәм торак районнарның халык саны, проектлаштырганда, шуны исәпкә алырга кирәк

СНиП 2.01.51-90 таләпләренә туры килергә тиеш (4 нче таблица);

торак районнар һәм микрорайоннар (кварталлар) халкының максималь тыгызлыгы, кеше/гектар, проектлаганда СНиП 2.01.51-90 (5 нче таблица)таләпләренә туры килергә тиеш.;

торак пунктның торак зоналарын төзегәндә биналарның катламы 10 каттан артмаска тиеш.

7.4.3. Территорияләрне планлаштыру буенча документлар әзерләгәндә, шулай ук төзелгән территорияләрне үстергәндә, хәзерге заман зарарлану чараларының һәм аларның икенчел зарарлаучы факторларның мөмкин булган йогынтысы буенча территорияне зоналаштыруны, шулай ук мөмкин булган аварияләрнең, катастрофаларның һәм табигый бәла-казаларның характерын һәм масштабларын, башка

торак пунктлардан, шулай ук махсус әһәмияттәге объектларның характерын һәм масштабларын исәпкә алып, «сары линияләр» планы эшләнә.

» Сары линия " дән алып төзелешкә кадәр аермалар төрле катлы биналардан өемнәр таралу мөмкинлеген исәпкә алып, «гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары»СНиП 2.01.51-90 кушымтасы таләпләре нигезендә билгеләнә.

Магистраль урамнарның ике ягы буенча урнашкан биналар арасындагы ераклык аларның мөмкин булган зоналары һәм «сары линияләр " чикләрендәге юлларның яртысы тигез күләмдә кабул ителә.

«Сары линия» чикләрендәге юлның яртысыннан да ким булмаган өлешен кабул итәргә кирәк.

7.4.4. Шәһәр округының һәм җирлекләрнең генераль планнарын, территорияләрне планлаштыру буенча документларны әзерләгәндә яшел үсентеләр (парклар, бакчалар, бульварлар) һәм төзелештән азат булган территорияләрне (сулыклар, спорт мәйданчыклары һ. б.) мәйданы 100 метрдан да ким булмаган киңлектә селитет территориясен янгынга каршы өзекләр белән тәэмин итүче бердәм системага тоташтырырга кирәк.

I, II, III, III, IIIa дәрәҗәдәге биналар һәм корылмалар арасында 2,5 кв.километрдан артык һәм Шб, IV, IV, V дәрәҗәдәге ут төрлелеге биналары күп булган очракта, 0,25 кв. километрдан да артык түгел.

7.4.5. Яшел үсентеләр һәм төзелештән буш торган территорияләр системасы, шулай ук магистраль урамнар челтәре торак пункт җиңелгән очракта, халыкның урманнар яки яшел үсентеләр белән шөгыльләнүче зоналарга ирекле чыгуын тәэмин итәргә тиеш.

7.4.6. Торак пунктларның магистраль урамнары, транспортның торак һәм җитештерү зоналарыннан чыгу мөмкинлеген исәпкә алып, ике юнәлеш буенча проектланырга тиеш.

7.4.7. Автобуслар, йөк һәм җиңел автомобильләр өчен тукталышлар, урып-җыю машиналарының җитештерү-ремонт базалары, троллейбус деполары һәм трамвай парклары, нигездә, торак пунктларның читләрендә проектланырга тиеш.

Проектлаганда янгын сүндерү деполары биналарының автостоянка урыннары төп янгын сүндерү машиналары резервының 100 процентын урнаштыруны тәэмин итәргә тиеш.

7.4.8. Йортлар һәм ял базалары, шифаханәләр, спорт һәм яшьләр лагерьлары ел әйләнәсе һәм кыска вакытлы эшчәнлек алып бара, сәнәгать предприятиеләренең ярдәмче хуҗалыклары, шулай ук бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре, кагыйдә буларак, торак пунктлардан читтә проектланырга тиеш.

Күрсәтелгән хуҗалыклар, учреждениеләр, бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре челтәрен үстерү, аларны торак пунктлардан эвакуацияләнә торган халыкны урнаштыру һәм дәвалау учреждениеләрен җәелдерү өчен, аларны сугыш вакытында куллануны исәпкә алып башкарылырга тиеш.

Эвакуацияләнә торган халыкны торак белән тәэмин итү бер кешегә гомуми мәйданы 2,5 кв.километр исәбеннән башкарыла.

7.4.9. Яңа проектлана һәм реконструкцияләнә торган су белән тәэмин итү системалары, җирлекнең торак пунктларын яки берничә торак пунктын, шулай ук аеруча мөһим объектлар ике бәйсез су белән тәэмин итү чыганакларына нигезләнергә тиеш, аларның берсе җир асты чыганагында булырга тиеш.

7.4.10. Баш корылмаларның суммар егәрлеген проектлаганда тыныч вакыт нормалары буенча исәп тотарга кирәк. Баш корылмаларның бер төркеме сафтан чыккан очракта, калган корылмаларның егәрлеге авария режимы буенча предприятиеләрнең

җитештерү-техник ихтыяҗларына, шулай ук халык саны өчен тәүлегенә 31 литр нормасы буенча хуҗалык-эчәргә яраклы суга су белән тәэмин итәргә тиеш.

Халыкны эчәргә яраклы су белән гарантияле тәэмин итү өчен, барлык баш корылмалар сафтан чыккан яки су белән тәэмин итү чыганаклары зарарланган очракта, бер кешегә тәүлегенә кимендә 10 литр күләмендә эчәргә яраклы су запасы булдыру максатларында резервуарларны проектларга кирәк.

7.4.11. Торак пунктта һәм торак пунктлардан читтә урнашкан махсус әһәмияттәге объектларда берничә мөстәкыйль суүткәргеч (коммуналь һәм сәнәгать) проектлаганда, суны бер суүткәргечтән, санитар нормаларны һәм кагыйдәләрне үтәп, икенчесенә күчерү мөмкинлеген күздә тотарга кирәк.

7.4.12. Янгын гидрантлары, шулай ук категорияле шәһәр яки категориясез шәһәрдән читтә урнашкан суүткәргечнең зыян күргән участокларын өзү өчен задвижкаларны, биналар һәм корылмалар җимерелгәндә, җимерелми торган территориядә урнаштырырга кирәк.

7.4.13. Халыкны һәм авыл хуҗалыгы хайваннарын су белән тәэмин итү өчен булган һәм проектлаштырыла торган шахталар коелары һәм җир асты суларын алу өчен башка корылмалар аларга радиоактив явым - төшем һәм тамчы-сыек агулый торган матдәләр эләгүдән сакланырга тиеш.

Торак пунктларны һәм сәнәгать предприятиеләрен су белән тәэмин итү өчен булган барлык су алу скважиналары, шулай ук авыл хуҗалыгы җирләренә су сибү өчен, хуҗалык - эчәргә яраклы суны күчмә тарага агызып бирергә мөмкинлек бирә торган җайланмаларга ия булырга тиеш, ә дебитлы скважиналар, моннан тыш, алардан янгын автомобильләре белән су алу җайланмаларына да ия булырга тиеш.

7.4.14. Торак пунктларны электр белән тәэмин итү системаларын проектлаганда аларны берничә бәйсез һәм территориаль таралган туклану чыганакларыннан электр белән тәэмин итүне күздә тотарга кирәк, аларның бер өлеше мөмкин булган җимереклекләр зоналарыннан читтә урнашырга тиеш. Шул ук вакытта күрсәтелгән чыганаклар һәм аларның электр тапшыру линияләре бер-берсеннән аларны бер үк вакытта сафтан чыгару мөмкинлеген төшереп калдыручы ераклыкта булырга тиеш. Электр белән тәэмин итү системалары җимерелгән объектларны урап узганда электр энергиясе транзитын һава электр линияләре белән кыска ялганыш кору хисабына тәэмин итү мөмкинлеген исәпкә алырга тиеш.

7.4.15. Магистраль торбаүткәргечләрнең (газ үткәргечләрнең, нефть үткәргечләрнең, нефть үткәргечләрнең) проектлана торган насос һәм ком - прессор станцияләренең (газүткәргечләрнең, нефть үткәргечләрнең, нефть үткәргечләрнең) электр белән тәэмин итү, кагыйдә буларак, мөмкин булган көчле җимерелү зоналарыннан читтә урнашкан электр белән тәэмин итү чыганакларыннан һәм электр подстанцияләреннән, кирәкле очракларда автоном резерв чыганакларын проектлап башкарылырга тиеш.

7.4.16. ТЭЦ, подстанцияләр, бүлү җайланмалары һәм электр тапшыру линияләрен проектлауны СНиП 2.01.05-90 (5 бүлек) таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

8. Инженерлык эзләнүләренә таләпләр

8.1. Территориаль планлаштыру документларын, җирлекнең генераль планын, территорияне планлаштыру документларын, тиешле инженерлык эзләнүләрен башкармыйча гына әзерләү рөхсәт ителми. Инженерлык эзләнүләрен башкарганда СНиП 11-02-96 таләпләренә туры килергә кирәк.

8.2. Инженерлык эзләнүләре гамәлдәге законнар таләпләренә җавап бирүче затлар һәм оешмалар тарафыннан башкарылырга мөмкин.

8.3.Башкарылган инженерлык эзләнүләре материаллары Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очракларда проект документларының һәм норматив - техник документларның таләпләренә туры килү-килмәүне билгеләү өчен дәүләт экспертизасын алып бару өчен җибәрелә.

8.4.Топографик төшерүләрне башкару һәм инженер-топографик планнар төзү фондта саклана торган инженерлык эзләнүләре материалларын кулланып башкарылырга тиеш.

8.5.Россия Федерациясе Региональ үсеш министрлыгының 2010 елның 13 декабрендәге 492 номерлы боерыгы белән расланган Җирлекләрнең һәм шәһәр округларының генераль планнарын әзерләү буенча төзелгән топографик планнарның элеккеге срогы һәм проект документациясен эшләү өчен яраклы документлар ике елдан артмаска тиеш. Башка очракларда территорияне тикшерергә һәм урындагы үзгәрешләр булганда булган топографик материалларны актуальләштерүне башкарырга, аннары материалларны инженер эзләнүләре фондына тапшырырга кирәк.

8.6.Шәһәр төзелеше документларын эшләү өчен инженер-геологик тикшеренүләр шәһәр төзелеше документациясе масштабына туры килә торган инженер-геологик төшерүне җентекләп (масштабларда) башкарырга кирәк.

8.7Территорияне инженерлык ягыннан яклау зарурлыгы, СНиП 22-02-2003 нигезләмәләрен исәпкә алып, шәһәр төзелеше документларын эшләгәндә Татарстан Республикасы территориясендә ачыкланган куркыныч геологик процессларга: оползняларга, карстуга, су басуга, ярларны эшкәртүгә, пучениегә, су басуга карата билгеләнә.

8.8. Инженерлык яклавын проектлаганда инженерлык тикшеренүләре һәм төзелеш өчен грунтларны тикшерү өлкәсендә 11-102-97, СП 11-103-97, СП 11-104-97, 11-105-97 һәм дәүләт стандартлары нигезендә проект оешмасы йөкләмәсе буенча тикшеренүләр уздырырга кирәк. Инженерлык тикшеренүләре материалларының составы, эчтәлеге һәм детальләре (масштабы) кирәкле график материалларның тиешле масштабы белән билгеләнә. Инженерлык тикшеренүләре территориядә башкарылган барлык төр эзләнү эшләрен колачлаган мәгълүматны гомумиләштерүгә нигезләнгән булырга тиеш.

8.9. Эзләү нәтиҗәләре табигать һәм техноген факторларны исәпкә алып, исәп-хисап чорына инженерлык-геологик, гидрологик һәм экологик шартларның үзгәрүен фаразлый, шулай ук геологик иминлек бусагасы буенча территорияне территориаль бәяли (районлаштыра) һәм инженерлык яклавының принципиаль юнәлешләрен сайлау буенча тәкъдимнәр булырга тиеш.

Шәһәр төзелешен проектлауның
җирле нормативларына 1 нче кушымта

НОРМАТИВ ТЕРӘКЛӘР

Федераль законнар

1. Россия Федерациясе Конституциясе;
2. Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы;
3. Россия Федерациясе Җир кодексы;
4. Россия Федерациясе Торак кодексы;
5. Россия Федерациясе Су кодексы;
6. Россия Федерациясе Урман кодексы;
7. Россия Федерациясе Һава кодексы;

8. Россия Федерациясенең эчке су транспорты кодексы;

9. «Җир асты байлыклары турында» 1992 елның 21 февралендәге 2395-1 номерлы Россия Федерациясе Законы;

10. «Россия Федерациясе Дәүләт чиге турында» 1993 елның 1 апрелендәге 4730-1 номерлы Россия Федерациясе Законы;

11. «Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында» 1994 елның 21 декабрендәге 68-ФЗ номерлы Федераль закон;

12. 1995 елның 23 февралендәге 26-ФЗ номерлы «Табигый ресурслар, дәвалау-савыктыру урыннары һәм курортлары турында» Федераль закон;

13. «Махсус сакланылучы табигать территорияләре турында» 1995 елның 14 мартындагы 33-ФЗ номерлы Федераль закон;

14. «Хайваннар дөньясы турында» 1995 елның 24 апрелендәге 52-ФЗ номерлы Федераль закон;

15. 1995 елның 2 августындагы «Өлкән яшьтәге гражданнарга һәм инвалидларга социаль хезмәт күрсәтү турында» 122-ФЗ номерлы Федераль закон;

16. «Россия Федерациясендә архитектура эшчәнлеге турында» 1995 елның 17 ноябрендәге 169-ФЗ номерлы Федераль закон;

17. «Экологик экспертиза турында» 1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы Федераль закон;

18. «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон;

19. «Юл хәрәкәте иминлеге турында» 1995 елның 10 декабрендәге 196-ФЗ номерлы Федераль закон;

20. 1996 елның 9 гыйнварындагы «Халыкның радиация куркынычсызлыгы турында» 3-ФЗ номерлы Федераль закон;

21. «Күмү һәм күмү эше турында» 1996 елның 12 декабрендәге 8-ФЗ номерлы Федераль закон;

22. 1997 елның 21 июлендәге «Җитештерү объектларының куркыныч сәнәгать иминлеге турында» 116-ФЗ номерлы Федераль закон;

23. 1997 елның 18 декабрендәге 152-ФЗ номерлы «Географик объектларның атамалары турында» Федераль закон;

24. «Гражданнарның коммерциягә карамаган бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре турында» 1998 елның 15 апрелендәге 66-ФЗ номерлы Федераль закон;

25. «Җитештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы Федераль закон;

26. «Гражданнар оборонасы турында» 1998 елның 12 декабрендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон;

27. 1999 елның 30 мартындагы «Халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге турында» 52-ФЗ номерлы Федераль закон;

28. «Россия Федерациясендә газ белән тәэмин итү турында» 1999 елның 31 мартындагы 69-ФЗ номерлы Федераль закон;

29. «Атмосфера һавасын саклау турында» 1999 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы Федераль закон;

30. «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон;

31. 1995 елның 23 февралендәге 26-ФЗ номерлы «Табигый ресурслар, дәвалау-савыктыру урыннары һәм курортлары турында» Федераль закон;

32. «Россия Федерациясендә туристлык эшчәнлеге нигезләре турында» 1996 елның 24 ноябрендәге 132-ФЗ номерлы Федераль закон;

33. 1996 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы «Атмосфера һавасын саклау турында» Федераль закон;

34. «Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрнең уңдырышлылыгын тәэмин итүне дәүләт җайга салуы турында» 1998 елның 16 июлендәге 101-ФЗ номерлы Федераль закон;

35. «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният ядкарьләре) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон;

36. «Россия Федерациясендә тимер юл транспорты турында» 2003 елның 10 гыйнварындагы 17-ФЗ номерлы Федераль закон;

37. «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон;

38. «Җирләрне яисә җир кишәрлекләрен бер категориядән икенчесенә күчерү турында» 2004 елның 21 декабрендәге 172-ФЗ номерлы Федераль закон;

39. «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон;

40. «Элемтә турында» 2003 елның 7 июлендәге 126-ФЗ номерлы Федераль закон;

41. 1992 елның 10 июлендәге 3266-1 номерлы «Мәгариф турында» Федераль закон;

42. 1996 елның 22 августындагы «Югары һәм югары уку йортыннан соң һөнәри белем турында» 125-ФЗ номерлы Федераль закон;

43. «Техник җайга салу турында» 2002 елның 27 декабрендәге 184-ФЗ номерлы Федераль закон;

44. «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон;

45. 2009 елның 30 декабрендәге 384-ФЗ номерлы «биналарның һәм корылмаларның иминлеге турында техник проект» Федераль закон;

46. «Күчемсез милеккә хокукларны һәм аның белән алыш-бирешләрне дәүләт теркәвенә алу турында» 1997 елның 21 июлендәге 122-ФЗ номерлы Федераль закон;

47. 2011 елның 21 июлендәге «Ягулык-энергетика комплексы объектларының иминлеге турында» 256-ФЗ номерлы Федераль закон.

Берләшкән Милләтләр Оешмасының һәм Россия Федерациясенең башка норматив актлары

1. БМО Генераль Ассамблеясе Резолюциясе 2006 елның 13 декабрендәге 61/106 номерлы кабул иткән инвалидлар хокуклары турында конвенция;

2. «инвалидлар өчен тормыш эшчәнлеге мохитеннән һәркем файдалана алырлык шартлар турында» 1992 елның 2 октябрендәге 1156 номерлы Россия Федерациясе Президенты Указы; 3. «Россия Федерациясе халыкларының аеруча кыйммәтле мәдәни мирас объектлары турында» 1992 елның 30 ноябрендәге 1487 номерлы Россия Федерациясе Президенты Указы;

4. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 1996 елның 7 декабрендәге 1449 номерлы «Инвалидларның социаль инфраструктура объектларына һәм мәгълүматка каршылыксыз керүен тәэмин итү чаралары турында» карары;

5. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 17 февралендәге карары «Россия Федерациясе Кораллы Көчләренең, башка гаскәрләрнең, хәрби формированиеләрнең һәм органнарның арсеналлары, базалары һәм складлары каршында тыелган зоналар һәм тыелган районнар билгеләү турында нигезләмәне раслау хакында» 135 номерлы

6. «Газ бүлү челтәрләрен саклау кагыйдәләрен раслау турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 20 ноябрендәге 878 номерлы карары;

7. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 30 декабрендәге карары «Гадәттән тыш хәлләрне кисәтүнең һәм бетерүнең бердәм дәүләт системасы турындагы нигезләмәне раслау хакында» 794 номерлы.

8.«Саклана торган объектларның зоналары чикләрен билгеләү һәм мондый зоналар өчен шәһәр төзелеше регламентларын килештерү кагыйдәләрен раслау турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 20 июнендәге 384 номерлы карары;

9. «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирасны (тарихи һәм мәдәни ядкарьләрен) саклау зоналары турындагы нигезләмәне раслау хакында» 2008 елның 26 апрелендәге 315 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

10. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 24 октябрендәге карары «Халыкны сәүдә объектлары мәйданына минималь тәэмин итү нормативларын билгеләү кагыйдәләрен раслау турында» 754 номерлы

11. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 13 февралендәге карары № 83 «Капиталь төзелеш объектын инженер-техник тәэмин итү челтәрләренә тоташтыруның техник шартларын билгеләү һәм бирү кагыйдәләрен һәм капиталь төзелеш объектын инженер-техник тәэмин итү челтәрләренә тоташтыру кагыйдәләрен раслау турында»;

12. «Эчке су транспорты объектларының иминлеге турында техник регламентны раслау хакында» 2010 елның 12 августындагы 623 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

13. «Тимер юл хәрәкәтчән составның иминлеге турында техник регламентны раслау хакында» 2010 елның 15 июлендәге 524 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

14. «Тимер юл транспорты инфраструктурасының иминлеге турында техник регламентны раслау хакында» 2010 елның 15 июлендәге 525 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

15. «Югары тизлекле тимер юл транспортының иминлеге турында техник регламентны раслау хакында» 2010 елның 15 июлендәге 533 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

16. «Янгынга каршы режим турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2012 елның 25 апрелендәге 390 номерлы карары;

17. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 25 октябрендәге 1554-р номерлы күрсәтмәсе тыныч һәм сугыш вакытында гадәттән тыш хәлләр барлыкка килү яисә килеп чыгу турында;

18. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 28 февралендәге «Стандартлаштыруның милли системасын үстерү концепциясе турында» 266-р номерлы күрсәтмәсе;

19. «2020 елга кадәр чорга Россия Федерациясенең озак сроклы социаль-икътисадый үсеш концепциясе турында» 2008 елның 17 ноябрендәге 1662-р номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте күрсәтмәсе;

20. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 21 июнендәге 1047-р номерлы «Биналарның һәм корылмаларның иминлеге турында техник регламент» Федераль законы таләпләрен үтәүне мәҗбүри рәвештә куллану нәтиҗәсендә кагыйдәләрнең (мондый стандартларның һәм кагыйдәләр җыентыгының) милли стандартлары һәм сводлары исемлеге турында» күрсәтмәсе;

21. Россия Федерациясе Төзелеш министрлыгы карары һәм Россия Федерациясе халкын социаль яклау министрлыгының «биналарны һәм корылмаларны проектлаганда, төзегәндә һәм реконструкцияләгәндә картлар һәм инвалидларның тормыш эшчәнлеген тәэмин итү буенча өстәмә чаралар турында» 1994 елның 11 ноябрендәге 18-27/1-4403-15 номерлы карары;

22. Россия Федерациясе Граждан оборонасы эшләре, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла-казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының 2006 елның 25 июлендәге 422 номерлы, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгының 90 номерлы, Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының «Халыкка хәбәр итү системалары турындагы Нигезләмәне раслау турында» 376 номерлы боерыгы;

23. Россия Федерациясе Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Хуҗалык һәм башка эшчәнлекне экологик нигезләү инструкциясен» раслау турында» 1995 елның 29 декабрендәге 539 номерлы боерыгы;

24. Россия Федерациясе Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Җир асты байлыкларыннан файдалану буенча федераль агентлык тарафыннан алда торган төзелешләр кишәрлегендә файдалы казылмалар булмау турында бәяләмәләр бирү буенча дәүләт хезмәте күрсәтүнең административ регламентын раслау һәм файдалы казылмалар ятмалары мәйданнарында төзелеш алып баруга рөхсәт бирү турында җир асты корылмалары»;

25. Россия Федерациясе Региональ үсеш министрлыгының 2008 елның 1 апрелендәге 36 номерлы «Капиталь төзелеш объектына проект документациясен эшләү һәм килештерү өчен махсус техник шартлар эшләү тәртибе» боерыгы;

25. Россия Федерациясе Региональ үсеш министрлыгының 2008 елның 1 апрелендәге 36 номерлы «Капиталь төзелеш объектына проект документациясен эшләү һәм килештерү өчен махсус техник шартлар эшләү тәртибе» боерыгы;

26. Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы эшләре, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла-казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгының һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының «Халыкка хәбәр итү системалары турындагы нигезләмәне раслау турында» 2006 елның 25 июлендәге 422/90/376 номерлы боерыгы;

27. Россия Федерациясе Төзелеш министрлыгының «Торак пунктларны инженерлык саклау корылмаларыннан файдалану кагыйдәләре» 1995 елның 29 декабрендәге 167-139 номерлы боерыгы

Россия Федерациясенең дәүләт стандартлары (ГОСТ)

1. ГОСТ 17.0.01-76 * «Табигатьне саклау һәм табигать ресурсларыннан файдалануны яхшырту өлкәсендә стандартлар системасы. Төп нигезләмәләр»;

2. ГОСТ 17.1.04-80 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Җир асты суларын судан файдалану максатлары буенча классификацияләү»;

3. ГОСТ 17.1.3.06-82 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Җир асты суларын саклауга карата гомуми таләпләр»;

4. ГОСТ 17.1.3.13-86 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Өске суларны пычранудан саклауга карата гомуми таләпләр»;

5. ГОСТ 17.1.5.02-80 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Су объектларын рекреацияләү зоналарына карата гигиена таләпләре»;

6. ГОСТ 17.5.3.01-78* «Табигатьне саклау. Җир. Шәһәрләрнең яшел зоналарының составы һәм күләме»;

7. ГОСТ 17.5.3.02-90 «Табигатьне саклау. Җир. Тимер һәм автомобиль юллары буйлап урманнарны яклау полосалары дәүләт урман фонды җирләрендә бүлеп бирү нормативлары»;

8. ГОСТ 17.5.3.03-80 «Табигатьне саклау. Җир. Гидроурман мелиорациясенә гомуми таләпләр”;

9. ГОСТ 17.5.3.04-83 * «Табигатьне саклау. Җир. Җирләрне рекультивацияләүгә гомуми таләпләр»;

10. ГОСТ 17.6.3.01-78* «Табигатьне саклау. Флора. Урманнарны, шәһәрләрнең яшел зоналарын саклау һәм алардан нәтиҗәле файдалану. Гомуми таләпләр»; 11. 1520 (1524) мм тәгәрмәчле тимер юлларның хәрәкәтчән составы һәм корылмаларның якынаюы Габаритлары» ГОСТ 9238-83;

12. 9720-76 «Тимер юлларның хәрәкәтчән составы һәм корылмаларның якынаюы Габаритлары» ГОСТы 750 мм;

13. 20444-85 «Шум. Транспорт агымнары. Тавыш бирү характеристикасын үлчәү методлары»;

14. ГОСТ 22283-88 «Авиация шау-шуы.Торак төзелеше терри-ториясендә мөмкин булган тавыш дәрәҗәләре һәм аны үлчәү ысуллары»;

15. ГОСТ 23337-78* «Шум. селитеб территориясендә һәм торак һәм җәмәгать биналарында тавыш үлчәү методлары»;

16. ГОСТ 2761-84* «Үзәкләштерелгән хуҗалык-эчә торган су белән тәэмин итү чыганаклары. Гигиеник, техник таләпләр һәм сайлау кагыйдәләре»;

17. ГОСТ Р 22.1.02-95 «Гадәттән тыш хәлләрдә иминлек. Мониторинг һәм фаразлау»;

18. ГОСТ 25772-83 «Баскычларны, балконнарны һәм түбәләрне ябу. Гомуми техник шартлар»;

19. ГОСТ Р 50681-2010 «Туристлык хезмәтләре. Туристлык хезмәтләрен проектлау»;

20.ГОСТ Р 52108-2003 «Ресурсларны саклау. Калдыклар белән эш итү. Төп нигезләмәләр»;

21. ГОСТ Р 52142-2003 «Халыкка социаль хезмәт күрсәтү. Социаль хезмәтләрнең сыйфаты. Гомуми нигезләмәләр»;

22.ГОСТ Р 52282-2004 «Юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. Юл светофорлары. Төрләре һәм төп параметрлар. Гомуми техник таләпләр. Сынау алымнары»;

23 ГОСТ Р 52289-2004 «Юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. Юл билгеләрен, тамгаларын, светофорларны, юл коймаларын һәм юнәлешле җайланмаларны куллану кагыйдәләре»;

24.ГОСТ Р 52766-2007 «Гомуми файдаланудагы автомобиль юллары. Җиһазлау элементлары. Гомуми таләпләр»;

25.ГОСТ Р 54954-2012 «Ярашлыкны бәяләү. Күчемсез милек объектларына экологик таләпләр ".

Төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре (ТНһК)

1. ТНһК II-11-77 «Граждан оборонасының саклау корылмалары»;
2. ТНһК II-35-76* «Котел җайланмалары»;
3. ТНһК II-58-75 « Җылылык электростанцияләре»;
4. ТНһК II-89-80 «Сәнәгать предприятиеләренең генераль планнары»;
5. ТНһК III-10-75 «Территорияне төзекләндерү»;
6. ТНһК 1.05.03.-83 «Комплекслы төзелешне исәпкә алып, торак төзелешендә эш нормалары»;
7. ТНһК 21-01-97* «Биналарның һәм корылмаларның янгын куркынычсызлыгы»;
8. ТНһК 2.01.05-85 «Куркынычлык буенча объект категорияләре»
9. ТНһК 2.01.09-91 «Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында биналар һәм корылмалар»;
10. ТНһК 2.01.28-85 «Токсик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү буенча полигоннар. Проектлау буенча төп нигезләмәләр»;
11. ТНһК 2.01.51-90 «Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары»;
12. ТНһК 2.04.01-85 «Эчке суүткәргеч һәм биналарны канализацияләү»;
13. ТНһК 2.04.02-84* «Су белән тәэмин итү. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;
14. ТНһК 2.04.03-85 «Канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;
15. ТНһК 2.05.02-85 «Автомобиль юллары»;
16. ТНһК 2.05.03-84* «Күперләр һәм торбалар»;
17. ТНһК 2.05.06-85 «Магистраль торбаүткәргечләр»;
18. ТНһК 2.05.07-91» «Сәнәгать транспорты»;
19. ТНһК 2.05.09-90 «Трамвай һәм троллейбус линияләре»;
20. ТНһК 2.05.11-83 «Колхозларда, совхозларда һәм башка авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларында эчке хуҗалык автомобиль юллары»;
21. ТНһК 2.05.13-90 «Шәһәрләр һәм башка торак пунктлар территориясендә салына торган нефть продуктүткәргечләр»;

22. ТНһК 2.06.04-82 * «Гидротехник корылмаларга (дулкынлы, бозлы һәм суднолардан) йөкләнешләр һәм йогынты ясау»;
23. ТНһК 2.06.05-84 «Грунт материалларыннан ясалган яссылар»;
24. ТНһК 2.06.07-87 «Имзалар стеналары, суднолар йөри торган шлюзлар, балык үткәрү һәм балык саклау корылмалары»;
25. ТНһК 2.06.15-85 «Территорияне су басудан һәм су басудан инженер яклау»;
26. ТНһК 2.09.04-87 * «Административ һәм көнкүреш биналары»;
27. 2.10.02-84 «Авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм эшкәртү өчен биналар» ТНһК 2.10.02-84;
28. ТНһК 2.10.03-84 «Терлекчелек, кошчылык һәм җәнлекчелек биналары.»;
29. ТНһК 2.10.05-85 «Ашлык саклау һәм эшкәртү предприятиеләре, биналары һәм корылмалары»;
30. ТНһК 2.11.03-93 «Нефть һәм нефть продуктлары складлары. Янгынга каршы нормалар» ;
31. ТНһК 11 -02-96 «Төзелеш өчен инженерлык эзләнүләре. Төп нигезләмәләр»;
32. ТНһК 11 -04-2003 «Шәһәр төзелеше документларын эшләү, килештерү, экспертиза һәм раслау тәртибе турында инструкция»;
33. ТНһК 21-01-97* «Биналарның һәм корылмаларның янгын куркынычсызлыгы»;
34. ТНһК 21 -02-99* «Автомобиль кую урыннары»;
35. ТНһК 22-02-2003 «Территорияләрне, биналарны һәм корылмаларны куркыныч геологик процесслардан инженер ягыннан яклау. Төп нигезләмәләр»;
36. ТНһК 23-01-99 * «Төзелеш климатологиясе»;
37. ТНһК 23-02-2003 «Биналарны җылылык буенча яклау»;
38. ТНһК 23-03-2003 «Тавыштан саклау»;
39. ТНһК 23-05-95 «Табигый һәм ясалма яктырту»;
40. ТНһК 30-02-97 «Гражданнарның бакчачылык берләшмәләре территорияләрен , биналарын һәм корылмаларын планлаштыру һәм төзү;
41. ТНһК 31-01-2003 «Күпфатирлы торак биналары»;
42. ТНһК 31-02-2001 «Йортлар бер фатирлы торак»;
43. ТНһК 31-03-2001 «Җитештерү биналары»
44. ТНһК 31-04-2001 «Склад биналары»;
45. ТНһК 31-05-2003 «Административ билгеләнештәге иҗтимагый биналар»;
46. ТНһК 31-06-2009 «Иҗтимагый биналар һәм корылмалар»;
47. 32-01-95 «Тимер юл колеялары 1 520 мм»;
48. ТНһК 32-03-96 «Аэродромнар»;
49. ТНһК 32-04-97 «Тимер юл һәм автомобиль юллары тоннельләре»;
50. ТНһК 33-01-2003 «Гидротехник корылмалар. Төп нигезләмәләр»;
51. ТНһК 34-02-99 «Җир асты газсаклагычлары, нефть һәм аларның эшкәртү продуктлары»;
52. ТНһК 35-01-2001 «Халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен биналар һәм корылмаларның һәркем өчен мөмкинлеге»;
53. ТНһК 41-01-2003 «Җылылык, вентиляция һәм кондиционерлау»;
54. ТНһК 41-02-2003 «Җылылык челтәрләре»;
55. ТНһК 42-01-2002 «Газ бүлү системалары».

Пособияләр

1. ТНhК өчен кулланма-60-75* "Шәһәрләрдә һәм башка торак пунктларда җиңел автомобильләргә техник хезмәт күрсәтү предприятиеләрен, гаражларны һәм предприятиеләрен урнаштыру буенча пособие". КиевНИИП шәһәр төзелеше, 1983 ел;;

2. ТНhК II-85-80 «Вокзалларны проектлау буенча пособие». ЦНИИПград төзелеше, 1983 ел;

3. ТНhК 2.01.28-85 «Токсик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарын проектлау буенча пособие». СССР Дәүләт төзелеше, 1984 ел;

4. «Шәһәр һәм авыл җирлекләрен су белән тәэмин итү һәм канализацияләү буенча пособие» 2.07.01-89 Инженерлык җиһазлары ЦНИИЭП", 1990 ел.

Проектлау һәм төзү кагыйдәләре җыелмасы (ПТ)

1. ПТ 1.13130.2009 "Янгынга каршы көрәш системасы. Эвакуацион юллар һәм чыгу урыннары»;

2. ПТ 11-102-97 «Төзелеш өчен инженер-экологик тикшеренүләр»;

3. ПТ 11-103-97 «Төзелеш өчен инженерлык-гидрометеорологик тикшеренүләр» ;

4. ПТ 11-106-97 «Гражданнарның бакчачылык (дача) берләшмәләре территорияләрен төзүгә проект-планлаштыру документларын эшләү, килештерү, раслау тәртибе»;

5. ПТ 11-107-98 «Гражданнар оборонасының инженерлык-техник чаралары. Төзелеш проектларын «гадәттән тыш хәлләрне кисәтү чаралары»;

6. ПТ 11-112-2001 «Гражданнар оборонасының инженерлык-техник чаралары» бүлеген эшләү һәм аның составы. Шәһәр һәм авыл җирлекләре территорияләре, башка муниципаль берәмлекләр өчен гадәттән тыш хәлләрне кисәтү чаралары»;

7. ПТ 30-102-99 «Азкатлы торак төзелеше территорияләрен планлаштыру һәм төзү»;

8. ПТ 31-103-99 «Православие храмнарының биналарын, корылмаларын һәм комплексларын проектлау һәм төзү»;

9. ПТ 31-102-99 «Иҗтимагый биналардан һәм корылмалардан инвалидлар һәм башка аз мобильле килүчеләр өчен файдалану таләпләре»;

10. ПТ 31-107-2004 «Күпфатирлы торак биналарның архитектура-планлаштыру карарлары»;

11. ПТ 31-110-2003 «Торак һәм иҗтимагый биналарның электр җайланмаларын проектлау һәм монтажлау»;

12. СП 31-112-2004(1) «Физкультура-спорт заллары. 1 өлеш»;

13. СП 31-112-2004(2) «Физкультура-спорт заллары. 2 өлеш»;

14. СП 31-112-2004(3) «Физкультура-спорт заллары. 3 өлеш. Ябык боз ареналары»;

15. 31-113-2004 «Йөзү өчен бассейннар»;

16. 33-101-2003 «Төп исәп-хисап гидрологик рактеристикаларын билгеләү» ярдәмче программасы;

17. 34-106-98 «Җир асты газсаклагычлары, нефть һәм аларның эшкәртү продуктлары»;

18. 35-101-2001 «Халыкның аз мобиль төркемнәре файдалана алырлык биналарны һәм корылмаларны проектлау. Гомуми нигезләмәләр»;

19. СП 35-102-2001 «инвалидларга мөмкин булган планлаштыру элементлары булган торак мохите»;

20. 35-103-2001 «Аз керемле кунаклар файдалана алырлык иҗтимагый биналар һәм корылмалар»;

21. СП 35-105-2002 «Инвалидлар һәм халыкның башка аз мобильле төркемнәре файдалана алуын исәпкә алып шәһәр төзелешен реконструкцияләү»;

22. 35-106-2003 «Өлкән яшьтәге кешеләргә социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләрен исәпләү һәм урнаштыру»;

23. 35-107-2003 «Яшәү өчен билгеле бер урыннан башка затларның вакытлыча тору учреждениеләре биналары»;

24. 35-116-2006 «Мөмкинлекләре чикләнгән балалар һәм яшүсмерләр өчен реабилитация үзәкләре»;

25. 35-112-2005 «интернат-йортлар»;

26. 35-117-2006 «Инвалид балалар өчен интернат-йортлар»;

27. СП 4.13130.2008 «Янгынга каршы көрәш системалары. Саклану объектларында янгын таралуны чикләү. Күләмле-планлаштыру һәм конструктив чишелешләргә таләпләр»;

28. СП 41-104-2000 «Җылылык белән тәэмин итүнең автоном чыганакларын проектлау»;

29. 41-108-2004 «Газ ягулыгында җылылык таратучы торак биналарны җылылык белән тәэмин итү»;

30. 4213330.2011 «Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү»;

31. 42-101-2003 «Металл һәм полиэтилен торбалардан газ бүлү системаларын проектлау һәм төзү буенча гомуми нигезләмәләр».

<u>**Төзелеш нормалары (СН**</u>)

1. «Предприятиеләрнең, биналарның һәм корылмаларның мәйданчыклары һәм участоклары киртәләрен проектлау буенча Указлар»;

2. 452-73 «магистраль торбаүткәргечләр өчен җирләрне бүлеп бирү нормативлары»;

3. 455-73 «Балык хуҗалыгы предприятиеләре өчен җирләрне бүлеп бирү нормативлары»;

4. 456-73 «магистраль сулыклар һәм канализация коллекторлары өчен җирләр бүлеп бирү нормативлары»;

5. 457-74 «Аэропортлар өчен җирләрне бүлеп бирү нормативлары»;

6. СН 461-74 «Элемтә линияләре өчен җирләрне бүлеп бирү нормативлары»;

7. 467-74 «Автомобиль юллары өчен җирләрне бүлеп бирү нормативлары».

Ведомство төзелеш нормалары (ВСН)

1. ВСН 01-89 «Автомобильләргә хезмәт күрсәтү предприятиеләре»;

2. ВСН 33-2.2.12-87 «Мелиоратив системалар һәм корылмалар. Насос станцияләре. Проектлау нормалары»;

3. ВСН 60-89 «Торак һәм иҗтимагый биналарның инженерлык җиһазларын урнаштыру, сигнализацияләү һәм диспетчеризацияләү. Проектлау нормалары»;

4. ВСН 61-89(р) «Торак йортларны реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлау. Проектлау нормалары»;

5. ВСН 62-91* «Инвалидлар һәм халыкның аз мобиль төркемнәрен куллануны исәпкә алып, тормыш эшчәнлеге тирәлеген проектлау».

Тармаклы нормалар

«магистраль автомобиль юлларында урнашкан күпер корылмаларында киртәләүче төзелешләргә гомуми техник таләпләр» 218.012-99 ОДН; «Тимер юллар өчен җирләрне бүлеп бирүне проектлау нормативлары һәм кагыйдәләре» ОСН 3.02.01-97; АПКның ОСН 2.10.14.001-04 «Административ, көнкүреш биналарын һәм терлекчелек, җәнлекчелек һәм кошчылык предприятиеләре өчен биналарны һәм авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге башка объектларны проектлау нормативлары»; ОСТ 218.1.002-2003

« автомобиль юлларында автобуслар тукталышлары. Гомуми техник шартлар»; 2008 елның 22 маендагы Россия китапханә ассоциациясе конференциясе кабул иткән гавами китапханә эшчәнлеге моделе.

Санитар кагыйдәләр һәм нормалар (СанПиН)

1. «Пестицидларны һәм агрохимикатларны сынау, саклау, күчереп йөртү, сату, куллану, зарарсызландыру һәм утильләштерү процессларының куркынычсызлыгына гигиеник таләпләр» СанПиН 1.2.2584-10;

2. СанПиН 2.1.2882-11 «Җирләү билгеләнешендәге зиратларны, биналарны һәм корылмаларны урнаштыруга, урнаштыруга һәм тотуга гигиеник таләпләр»;

3. СанПиН 2.1.2.1188-03 «Йөзү бассейннары. Су төзелешенә, эксплуатацияләүгә һәм сыйфатына карата гигиена таләпләре. Сыйфатның контроле»;

4. СанПиН 2.1.2.1331-03 «Аквапаркларның су төзелешенә, эксплуатациясенә һәм сыйфатына гигиеник таләпләр»;

5. СанПиН 2.1.2.2645-10 «Торак биналарда һәм биналарда яшәү шартларына санитар-эпидемиологик таләпләр»;

6. СанПиН 2.1.3.2630-10 «Медицина эшчәнлеген гамәлгә ашыручы оешмаларга санитар-эпидемиологик таләпләр»;

7. СанПиН 2.1.4.1074-01 «Эчә торган су. Суны үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү сыйфатына карата гигиена таләпләре. Сыйфатның контроле»;

8. СанПиН 2.1.4.1110-02 «Эчәр өчен билгеләнгән су һәм суүткәргечләрне санитар саклау зоналары»;

9. СанПиН 2.1.4.1175-02 «Суны максатчан булмаган су белән тәэмин итү сыйфатына гигиеник таләпләр. Чыганакларны санитар саклау»;

10. СанПиН 2.1.5.980-00 «Өске өслекләрне саклауга гигиеник таләпләр асулар»;

11. СанПиН 2.1.6.1032-01 «Сыйфатны тәэмин итүгә гигиена таләпләре, торак урыннарның атмосфера һавасы»;

12. СанПиН 2.1.7.2790-10 «Медицина калдыклары белән хушлашуга санитар-эпидемиологик таләпләр»;

13. СанПиН 2.1.7.1287-03 «Туфрак дөньясына санитар-эпидемиологик таләпләр»;

14. СанПиН 2.1.7.2197-07 «Туфракның санитар-эпидемиологик таләпләре. 1 нче номерлы СанПиН 2.1.7.1287-03 номерын үзгәртү»;

15. СанПиН 2.1.7.1322-03 «Җитештерү һәм куллану калдыкларын урнаштыруга һәм зарарсызландыруга гигиеник таләпләр»;

16. СанПиН 2.1.8/2.2.4.1190-03 «Коры җир радиоэлемтәсе чараларын урнаштыруга һәм эксплуатацияләүгә гигиеник таләпләр»;

17. СанПиН 2.1.8/2.2.4.1383-03 «радиотехник объектларны урнаштыру һәм эксплуатацияләүгә гигиеник таләпләр»;

18. СанПиН 2.1.8/2.2.4.2302-07 «радиотехник объектларны урнаштыру һәм эксплуатацияләүгә карата гигиеник таләпләр. 1 нче номерлы үзгәрешләр СанПиН 2.1.8/2.2.4.1383-03»;

19. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1076-01 «Торак биналарның һәм территорияләрнең инсоляцияләренә һәм кояштан саклауга гигиеник таләпләр»;

20. СанПиН 2.2.1/2.1.1200-03 «Санитар-яклау зоналары һәм предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар класификациясе» (актуальләштерелгән, 2010 ел);

21. СанПиН 2.2.1/2.1.2361-08 «Санитар-яклау зоналары һәм предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар классификациясе» санитар-эпидемиология кагыйдәләренә һәм нормаларына 1 нче номерлы үзгәрешләр. Яңа редакция»;

22. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2555-09 « Үзгәреш № № 2 СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03

«Санитар-яклау зоналары һәм предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар классификациясе. Яңа редакция»;

23. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2739-10 «СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 «Санитар-яклау зоналары һәм предприятиеләр, корылмалар һәм башка объектларның санитар классификациясе. Яңа редакция»;

24. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1278-03 «Торак һәм иҗтимагый биналарны табигый, ясалма һәм берләштерелгән яктыртуга карата гигиена таләпләре»;

25. СанПиН 2.2.4.1191-03 «Җитештерү шартларында Электромагнит кырлары»;

26. СанПиН 2.3.6.1079-01 «Җәмәгать туклануын оештыруны, аларда азык-төлек продуктларын һәм азык-төлек чималын әзерләүне һәм аларның сакланышын тәэмин итүгә санитар-эпидемиологик таләпләр»;

27. СанПиН 2.4.1201-03 «Социаль тернәкләндерүгә мохтаҗ балигъ булмаганнар өчен махсуслаштырылган учреждениеләрне төзүгә, аларның эчтәлегенә, җиһазларына һәм эш режимына гигиеник таләпләр»;

28. СанПиН 2.4.1.2660-10 «мәктәпкәчә оешмаларда эш режимын урнаштыруга, тотуга һәм оештыруга санитар-эпидемиологик таләпләр»;

29. СанПиН 2.4.2.1178-02 «Гомуми белем бирү учреждениеләрендә уку шартларына гигиеник таләпләр»;

30. СанПиН 2.4.3.1186-03 «Башлангыч һөнәри белем бирү учреждениеләрендә укыту-җитештерү процессын оештыруга санитар-эпидемиологик таләпләр»;

31. СанПиН 2.4.1204-03 «Шәһәр читендәге стационар ял учреждениеләрен төзүгә, тотуга һәм оештыруга санитар-эпидемиологик таләпләр.

32. СанПиН 2.4.1251-03 «Балаларга өстәмә белем бирү учреждениеләренә (мәктәптән тыш учреждениеләргә) санитар-эпидемиологик таләпләр»;

33. СанПиН 2.6.1.2523-09 (НРБ-99/2009) «Радиация куркынычсызлыгы нормалары»;

34. СанПиН 2971-84 «Сәнәгать ешлыгының үзгәрүчән ток-сын электр үткәргечләрнең һава линияләре тарафыннан булдырыла торган электр кыры тәэсиреннән халыкны яклау нормалары һәм кагыйдәләре»;

35. СанПиН 3907-85 «сусаклагычларны проектлау, төзү һәм эксплуатацияләүнең санитар кагыйдәләре»;

36. СанПиН 4060-85 «Лечебные пляжи. Санитар кагыйдәләр, җайланмалар һәм эксплуатацияләү»;

37. СанПиН 2.4.2.2843-11 «Балалар шифаханәләренең эшен төзүгә, эчтәлегенә һәм оештыруга санитар-эпидемиологик таләпләр»;

38. СанПиН 42-128-4690-88 «Торак урыннар территорияләрен карап тотуның санитария кагыйдәләре»;

39. СанПиН 983-72 «Иҗтимагый җыемнарны урнаштыру һәм тоту буенча санитар кагыйдәләр».

Санитар нормалар (СН)

1. СН 2.2.4/2.1.8.562-96 «Эш урыннарында, торак, торак биналар биналарында һәм торак төзелеше территориясендә Шум»;

2. СН 2.2.4/2.1.8.566-96 «Җитештерү вибрациясе, торак һәм иҗтимагый биналар биналарында вибрация. Санитар нормалар ".

Санитар кагыйдәләр (СК)

1. «Җир асты суларын пычранудан саклауга карата гигиеник таләпләр» 2.1.5.1059-01 СК;

2. 2.1.7.1038-01 «Каты коммуналь калдыклар өчен полигоннарны төзүгә һәм тотуга гигиеник таләпләр»;

3. 2.1.7.1386-03 «Җитештерү һәм куллану калдыкларының куркыныч классын билгеләү буенча санитар кагыйдәләр»;

4. 2.2.1.1312-03 «Яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган сәнәгать предприятиеләрен проектлауга гигиеник таләпләр»;

5. 2.3.6.1066-01 «аларда азык-төлек чималы һәм азык-төлек продуктларының сәүдә һәм әйләнешен оештыруга санитар-эпидемиологик таләпләр»;

6. 2.3.6.1079-01 «Җәмәгать туклануы оешмаларына санитар-эпидемиологик таләпләр, аларда азык-төлек продуктларын һәм азык-төлек чималын әзерләү һәм аларның әйләнешен тәэмин итү»;

7. СанПиН 2.4.4.2599-10. «Каникул чорында балалар көндез була торган сәламәтләндерү учреждениеләрендә балаларны урнаштыруга, аларны тотуга һәм оештыруга карата гигиена таләпләре. Санитар-эпидемиологик кагыйдәләр һәм нормативлар";

8. 2.4.990-00 «Җиһазларга, эчтәлеккә, оештыру таләпләренә гигиена таләпләре».

9. СП 2.6.1.2612-10 «Радиация куркынычсызлыгын тәэмин итүнең төп санитария кагыйдәләре (ОСПОРБ-99/2010)»;

10. 1567-76 «Физик культура һәм спорт буенча дәресләр урынын урнаштыруның һәм карап тотуның санитария кагыйдәләре»;

11. 4076-86 «Физик һәм акыл үсешендә җитешсезлекләре булган балалар өчен махсус гомуми белем бирү интернат-мәктәпләрен урнаштыру, җиһазлау, тоту һәм режим санитария кагыйдәләре» СП 4076-86

Гигиеник нормалар (ГН)

1. 2.1.5.1315-03 «Хуҗалык-эчәр суларының су объектларында химик матдәләрнең иң чик мөмкин булган концентрацияләре (ПДК) һәм мәдәни-көнкүрештә өстәмә-ләшү»;

2. 2.1.5.2280-07 «Хуҗалык-эчәр сулары һәм мәдәни-көнкүреш өстәмә белем бирүнең су объектларында химик матдәләрнең рөхсәт ителгән концентрацияләре (ПДК) рөхсәт ителә. ГНга 1 нче номерлы өстәмә һәм үзгәреш 2.1.5.1315-03»;

3. 2.1.5.2307-07 «Хуҗалык-эчәр суларының су объектларында химик матдәләрнең якынча рөхсәт ителә торган дәрәҗәләре (ОДУ)

4. 2.1.5.2312-08 «Хуҗалык-эчәр суларының су объектларында химик матдәләрнең якынча рөхсәт ителә торган дәрәҗәләре (ОДУ) 1 нче номерлы өстәмә 2.1.5.2307-07»;

5. 2.1.5.2415-08 «Хуҗалык-эчәр суларының су объектларында химик матдәләрнең якынча рөхсәт ителә торган дәрәҗәләре (ОДУ) 2 нче ДНга 2.1.5.2307-07 номерлы өстәмә; 6. 2.1.6.1338-03 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләр концентрациясе (ПДК) рөхсәт ителә;

7. 2.1.6.1765-03 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләр концентрациясе (ПДК) рөхсәт ителә. 1 нче ГНга өстәмә 2.1.6.1338-03»;

8. ГН 2.1.6.1983-05 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләр концентрациясе (ПДК) рөхсәт ителә. ГНга 2.1.6.1338-03 нче өстәмәләр һәм үзгәрешләр»;

9. ГН 2.1.6.1985-06 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләр концентрациясе (ПДК) рөхсәт ителә. 2.1.6.1338-03 номерына 3 нче өстәмә;

10. 2.1.6.2326-08 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычрату матдәләренең иң чик концентрацияләре (ПДК). ГНга 4 нче номерлы өстәмә 2.1.6.1338-03»;

11. 2.1.6.2416-08 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләр концентрациясе (ПДК) рөхсәт ителә. 2.1.6.1338-03 номерына 5 нче өстәмә;

12. 2.1.6.2450-09 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычрату матдәләренең иң чик концентрацияләре (ПДК) 6 нчы номерлы өстәмә 2.1.6.1338-03»;

13. ГН 2.1.6.2498-09 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычрату матдәләренең иң чик концентрацияләре (ПДК) 7 нче номерлы Өстәмә ГНга 2.1.6.1338-03»;

14. ГН 2.1.6.2604-10 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләр концентрациясе (ПДК) рөхсәт ителә. 2.1.6.1338-03 номерына 8 нче өстәмә;

15. ГН 2.1.6.2309-07 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләр йогынтысының (ОБУВ) якынча куркынычсыз баскычлары»;

16. ГН 2.1.6.2328-08 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләр йогынтысының (ОБУВ) якынча имин дәрәҗәләре. 1 нче номерлы Өстәмә ГН 2.1.6.2309-07»;

17. 2.1.6.2414-08 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләр йогынтысының (ОБУВ) якынча имин дәрәҗәләре. 2 нче ДНга 2.1.6.2309-07 өстәмә;

18. ГН 2.1.6.2451-09 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләр йогынтысының (ОБУВ) якынча имин дәрәҗәләре. 2.1.6.2309-07 номерына 3 нче өстәмә;

19. ГН 2.1.6.2505-09 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләр йогынтысының (ОБУВ) якынча имин дәрәҗәләре. ГНга 4 нче номерлы өстәмә һәм үзгәреш 2.1.6.2309-07»;

20. 2.1.6.2577-10 «Торак урыннарны атмосфера һавасында пычраткыч матдәләр йогынтысының (ОБУВ) якынча имин дәрәҗәләре. 2.1.6.2309-07 гә 5 нче өстәмә;

21. ГН 2.1.7.2041-06 «Туфракта химик матдәләрнең иң чик мөмкин булган концентрацияләре (ПДК);

22. ГН 2.1.7.2511-09 «Туфракта химик матдәләрнең якынча рөхсәт ителә торган концентрацияләре (ОДК)

23. ГН 2.1.8/2.2.4.2262-07 «Магнит кырларының ихтимал дәрәҗәләре еш кына 50 Гц торак, иҗтимагый биналар биналарында һәм селитеб терри- торияләрендә».

Ветеринария-санитария кагыйдәләре

Россия Федерациясе Баш дәүләт ветеринария инспекциясе раслаган биологик калдыкларны җыю, утильләштерү һәм юкка чыгару буенча ветеринария-санитария кагыйдәләре 04.12.1995 № 13-7-2/469.

<u>Җитәкче документлар (РД, СО)</u>

1. РД 34.20.185-94 (СО 153-34.20.185-94) «Шәһәр электр челтәрләрен проектлау инструкциясе»;

2. РД 45.120-2000 (НТП 112-2000) «Технологик проектлау нормалары. Шәһәр һәм авыл телефон челтәрләре»;

3. РД 52.04.212-86 (ОНД 86) «Атмосфера һавасында предприятиеләр ташлауларындагы зарарлы матдәләрнең концентрацияләрен исәпләү методикасы»;

4. 153-34.21.122-2003 «Биналарны, корылмаларны һәм сәнәгать коммуникацияләрен яшен тизләтү инструкциясе».

<u>Төзелештә җитәкче документлар (РДС)</u>

РДС 11-201-95 «Дәүләт тарафыннан уздыру тәртибе турында инструкция

РДС 30-201-98 «Россия Федерациясе шәһәрләрендә һәм башка җирлекләрендә кызыл линияләрне проектлау һәм билгеләү тәртибе турында инструкция»; 3. РДС 35-201-99 «Социаль инфраструктура объектларына инвалидларның керү мөмкинлеге таләпләрен гамәлгә ашыру тәртибе».

РДС 35-201-99 «Социаль инфраструктура объектларына инвалидларның керү мөмкинлеге таләпләрен гамәлгә ашыру тәртибе».

<u>Төзелештә методик документлар (МДС)</u>

1. МДС 32-1.2000 «Вокзалларны проектлау буенча тәкъдимнәр»;

2. МДС 13.-15.2000 «Россия Федерациясендә яшел үсентеләр булдыру, аларны саклау һәм тоту кагыйдәләре»;

3. МДС 15-2.99 «Шәһәр һәм авыл җирлекләрендә җирләрдән файдалануны һәм аларны саклауны дәүләт контрактын гамәлгә ашыру тәртибе турында инструкция»;

4. МДС 30-1.99 «Шәһәрләр территорияләрен зоналаштыру схемасын эшләү буенча методик тәкъдимнәр»;

5. МДС 35-1.2000 «Әйләнә-тирә мохитне, инвалидларның һәм халыкның башка аз мобиль төркемнәренең ихтыяҗларын исәпкә алып, биналарны һәм корылмаларны проектлау буенча тәкъдимнәр. 1 нче чыгарылыш. «Гомуми нигезләмәләр»;

6. МДС 35-2.2000 «Әйләнә-тирә мохитне, биналарны һәм корылмаларны проектлау буенча тәкъдимнәр, ихтыяҗларны исәпкә алып

7. РСН 62-86 «Объектовасервис составын билгеләү һәм аларны РСФСРда гомумдәүләт һәм республика әһәмиятендәге атом-төш юлларында урнаштыру буенча методик күрсәтмәләр».

Янгын куркынычсызлыгы нормалары (НПБ) һәм кагыйдәләре (ППБ)

1. 88-2001 "Янгын сүндерү җайланмалары һәм сигнализацияләр урнаштыру. Проектлау нормалары һәм кагыйдәләре»;

2. НПБ 101-95 «Янгын сагы объектларын проектлау нормативлары»;

3. НПБ 111-98* «Автозаправка станцияләре. Янгын куркынычсызлыгы таләпләре а »;

4. НПБ 250-97 «Янгын сүндерү бүлекчәләрен транспортлау өчен лидерлар а биналар һәм корылмалар. Гомуми техник таләпләр ".

Куркынычсызлык кагыйдәләре (ПБ)

1. «Шартлау куркынычы булган химия, нефть химиясе һәм нефть эшкәртү производстволары өчен шартлаудан саклануның гомуми кагыйдәләре» ПБ 09-540-03;

2. ПБ 12-529-03 «Газ бүлү һәм газ куллану системаларының куркынычсызлыгы кагыйдәләре»;

3. ПБ 12-609-03 «Сыекландырылган углеводород газларын кулланучы объектлар өчен куркынычсызлык кагыйдәләре».

Башка документлар

Тарихи-архитектура терәк планнарын һәм тарихи торак урыннарны саклау зоналары проектларын әзерләү буенча методик тәкъдимнәр. Мәскәү, 1990 ел;

Шәһәр һәм авыл җирлекләрен төзү чикләреннән урман кишәрлекләренә кадәр янгынга каршы торуларны урнаштыру тәртибе турында методик тәкъдимнәр. Мәскәү, 20.03.2012;

Электр җайланмаларын урнаштыру кагыйдәләре (ПУЭ). 7 нче басма, Россия Федерациясе ягулык һәм энергетика министрлыгы, 2000 ел; «ФСК ЕЭС» ААҖнең 02.06.2006 елгы техник сәясәте турында нигезләмә;

Авиация-техник базаларны проектлау буенча пособие. ВНТПга пособие II 85. Дәүләт проект-тикшерену һәм фәнни-тикшерену институты "Аэропроект", 1986 ел;

Җылылык электр станцияләренең, ВНИИГ П-78-2000 золоотвалларын урнаштыру районында грунт суларының торышын контрольдә тоту буенча тәкъдимнәр;

Эре шәһәрләрдә иҗтимагый-транспорт үзәкләрен (төеннәрне) проектлау буенча тәкъдимнәр. Россия дәүләт төзелеше. Шәһәр төзелеше буенча ЦНИИП. Мәскәү, 1998

Балалар спорт уен инфраструктурасын урнаштыру өлешендә йорт яны территориясен төзекләндерү буенча тәкъдимнәрне (Россия Федерациясе Региональ үсеш министрлыгының 2010 елның 14 декабрендәге 42053-ИБ/14 номерлы хаты);

Россия Федерациясе Региональ үсеш министрлыгының 2011 елның 20 маендагы 13137-ИП/08 номерлы хаты - линия объектлары булмаган һәм капиталь төзелеш объекты составына керүче инженер-техник тәэмин итү челтәрләрен төзүгә, реконструкцияләүгә һәм капиталь ремонтлауга проект документациясе.

Татарстан Республикасының норматив хокукый актлары һәм башка документлары

1. «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында» 2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы;

2. «Татарстан Республикасында шәһәр төзелеше эшчәнлеге турында» 2010 елның 25 декабрендәге 98-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы;

3. «Татарстан Республикасының административ-территориаль төзелеше турында» 2005 елның 7 декабрендәге 116-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы;

4. «Автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында» 2009 елның 8 июлендәге 43-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы;

5. «2011 - 2015 елларга Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү программасын раслау турында» 2011 елның 22 апрелендәге 13-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы;

6. «Татарстан Республикасын территориаль планлаштыру схемасын раслау турында» Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2011 елның 21 февралендәге 134 номерлы карары;

7. «Татарстан Республикасы территориясендә «Көймә һәм балконнар утраулары» территориаль төзелеш нормаларын куллану турында» 2001 елның 13 декабрендәге 885 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары.

Кушымта №2
Шәһәр төзелеше проектлаштыруның
җирле нормативларына

ТЕРМИННАР ҺӘМ БИЛГЕЛӘМӘЛӘР

Антропоген йогынты-кеше эшчәнлегенең табигый мохиткә турыдан-туры яки турыдан-туры йогынтысы, ул нокталы, локаль яки глобаль үзгәрешләргә китерә.

Бизнес-инкубатор-кече, яңа төзелгән предприятиеләргә һәм яңа эш башлаучы эшмәкәрләргә ярдәм итү бурычларын хәл итүче оешма.

Буфер зонасы-төрле билгеләнештәге территорияләр (зоналар) арасында чик буе участогы, аны оештыру аларның үзара тискәре йогынтысын йомшартырга тиеш.

Су саклау зонасы - суларны пычрату, чүпләү һәм агызу өчен махсус режим урнаштырылган акваторияләргә якын территория.

Су саклау зонасы - суларны пычрату, чүпләү һәм агызу өчен махсус режим урнаштырылган акваторияләргә якын территория.

Әйләнә - тирәлеккә йогынты-әйләнә-тирә мохиткә тискәре яки уңай характердагы теләсә кайсы үзгәреш, тулысынча яки өлешчә Кеше эшчәнлегенең экологик аспектлары нәтиҗәсе булып тора.

Керү төркеме - бинаның тышкы һәм эчке өлешләрдән торган өлеше. Тышкы өлеше, гадәттә, җиһазландырылган навесом һәм водоотводом, үз эченә ала баскычлар, пандуслар, колонналар, коймалар. Эчке зона тамбур, вестибюль зонасы, коляска, гардероб, подъезд буенча дежурный өчен бүлмәләр, сак посты, үткәрү бюросы һ.б. үз эченә ала.

Шәһәр төзелешен проектлау - территориаль планлаштыру документлары проектларын, шәһәр төзелеше зонасын формалаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру документларын әзерләү эшчәнлеге.

Торак пункт чиге-торак пункт җирләренең тышкы чиге, ул аларны башка категория җирләрдән аерып тора.

Торак төркем-квартал (микрорайон) территориясе, ул торак йортлар, балалар бакчасы, гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләр, торак төркемдә яшәүчеләргә хезмәт күрсәтү белән бәйле башка объектлар урнаштыру өчен билгеләнгән.

Торак район-микрорайоннар һәм (яки) торак төркемнәреннән торган шәһәр территориясенең бер өлеше, аерым торак йортларны, торак комплексларны урнаштыру һәм халыкны социаль инфраструктура объектлары комплексы һәм скверларны, бульварларны яки паркны үз эченә алган рекреацион территорияләр системасы белән тәэмин итү өчен.

Тыелган (куркыныч) зона-оешманың куркынычсызлыгын тәэмин итә торган һәм аның тышкы киртәләр янындагы территория.

Яшел зона-шәһәрдән 150 чакрымга кадәр сакланган санитар-гигиена һәм рекреация функцияләрен башкаручы беренче төркем урманнар категориясе.

Яшел үсентеләр-билгеле бер территориядә агач, куак һәм үлән үсемлекләре җыелмасы.

Шәһәр һәм авыл җирлекләренең яшел фонды-әлеге җирлекләр чикләрендәге агач-куак һәм үлән үсемлекләре белән капланган территорияләр җыелмасы. Шәһәр һәм авыл җирлекләренең Яшел фондын саклау яшел фондны саклауны һәм үстерүне тәэмин итә торган һәм уңайлы әйләнә-тирә мохит булдыру өчен чаралар системасын күздә тота.

Җир кишәрлеге - федераль законнар нигезендә билгеләнгән җир өслегенең бер өлеше. Федераль закон белән билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә ясалма җир кишәрлекләре булдырыла ала.

Рекреацион зоналар - муниципаль берәмлекләр, торак пунктлар чикләрендә, урманнар, шәһәр урманнары, скверлар, парклар, шәһәр бакчалары, буалар, күлләр, сусаклагычлар, пляжлар, гомуми файдаланудагы су объектларының яр буе полосалары, шулай ук ял, Туризм, физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен файдаланыла торган һәм файдаланыла торган башка территорияләр чикләрендә.

Инвалидлар-организм функцияләренең нык бозылуына, шул исәптән терәк - хәрәкәт аппараты зарарлануга, тормыш эшчәнлеген чикләүгә китерә торган һәм аларны социаль яклау кирәклеген тудыра торган күрү һәм ишетү җитешсезлекләренә бәйле, сәламәтлеге бозылуга ирешә торган кешеләр.

Биналарның инженерлык җиһазлары-халыкның көнкүреше һәм хезмәт эшчәнлеге өчен уңайлы шартлар тәэмин итүче техник җайланмалар комплексы.

Инновацияләр инкубаторы-тикшеренүләрнең өстенлекле (эзләнү) юнәлешләрен гамәлгә ашыручы һәм аларның старт үсешен тәэмин итүче зур булмаган предприятиеләр һәм фирмалар зонасы.

Тарихи-архитектура тыюлык территориясе - һәйкәлләрне һәм аларның тарихи тирәлекләрен саклау һәм реставрацияләү белән бергә, аны музей экспонаты буларак түгел, ә заманча тормыш өчен яраклы мохит буларак куллануны күз алдында тоткан җирлек территориясе.

Әйләнә-тирә мохиткә һәм кеше сәламәтлегенә йогынты чыганаклары-сәнәгать мәйданыннан читтә барлыкка килә торган пычрану дәрәҗәсе ПДК һәм/яки ПДДДАН артып киткән объектлар,яисә торак зоналарны пычратуга керткән өлеш 0,1 ПДК дан артып китә.

Квартал-җирлектәге барлык төзелеш зоналарының планлаштырылган әгъзасы берәмлеге, ул кызыл линия чикләрендә урамнар яки транспорт юллары белән бүлеп бирелә. Зурлыгы буенча зур булмаган (8-10 гектар) торак зонаның кварталы, кагыйдә буларак, көндәлек хезмәт күрсәтүнең тулы комплексына ия түгел.

Коммуналь-склад зонасы-коммуналь һәм склад объектларын, торак-коммуналь хуҗалык объектларын, транспорт объектларын, күпләп сату объектларын урнаштыру зонасы.

Төзелешнең тыгызлыгы коэффициенты-биналарның һәм корылмаларның барлык катлары мәйданының участок мәйданына мөнәсәбәте.

Төзелеш коэфффициенты-биналар һәм корылмалар астында урнашкан мәйданның кишәрлек мәйданына мөнәсәбәте.

Кызыл линияләр - гомуми файдаланудагы территорияләрнең гамәлдәге, планлаштырыла торган (үзгәртелә, яңа барлыкка килә торган) чикләрен, электр тапшыру линияләре, элемтә линияләре (шул исәптән линия-кабель корылмалары), торба үткәргечләр, автомобиль юллары, тимер юл линияләре һәм башка шундый корылмалар (линия объектлары) урнашкан җир кишәрлекләре чикләрен билгели торган кызыл линияләр.

Урман паркы-халык ял итә торган төзекләндерелгән урман территориясе.

Линия объектлары-линия-озын объектлар системасы (электр челтәрләре, магистраль газүткәргечләр, нефть үткәргечләр һәм нефть продуктлары, элемтә линияләре, автомобиль юллары, тимер юл линияләре), алар кызыл линия чикләрендә урнашкан һәм элемтәне тәэмин итү, электр энергиясен тапшыру, газ, нефть һәм нефть продуктларын транспортлау, транспорт чаралары хәрәкәте өчен билгеләнгән. Ике һәм аннан күбрәк капиталь төзелеш объектын тәэмин итүче инженер-техник челтәрләр аерым линия объекты буларак карала, аңа квартал газүткәргечен һәм башка линия объектларын (сүүткәргеч, канализация, линия-кабель элемтә корылмаларын һ.б.) кертергә мөмкин.

Төзелешне җайга салу линиясе-биналар, корылмалар һәм корылмалар урнаштырганда, кызыл линиядән яки җир кишәрлеге чикләреннән чигенеп, төзелешнең чиге (СП 42.13330.2011).

Халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре-мөстәкыйль хәрәкәт иткәндә, кирәкле мәгълүмат алуда яки киңлектә ориентлашканда кыенлыклар кичерүче кешеләр. Биредә халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренә инвалидлар, вакытлыча сәламәтлекләре бозылган кешеләр, йөкле хатын-кызлар, өлкән яшьтәге кешеләр һ. б. кертелгән.

Магистраль җылылык энергетикасы челтәре-ул махсус җылылык энергетикасы челтәре, аның төп функциясе-җылылык энергиясе чыганагыннан микрорайонга, кварталга яки сәнәгать предприятиесенә кадәр җылылык китерүчене транспортлау һәм китерү.

Магистральара территория-җирлекнең транспорт магистральләре белән төзелеш системасында бүлеп бирелә торган территория. Конкрет шартларга карап, кварталларга керергә яки эре территориаль массив рәвешендә хәл ителергә мөмкин. Магистральара территориянең мәйданы, төзелеш характерына һәм вакытына карап, 30-1000 гектар.

Микрорайон-торак зонаның функциональ структурасының төп берәмлеге. Торак йортлар һәм халыкка көндәлек мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү дәрәҗәсен тәэмин итүче якын-тирә иҗтимагый учреждениеләрне үз эченә ала.

Музей-тыюлык-тарих һәм мәдәният һәйкәлләре төркеме, анда тарихи-архитектура, сәнгать, ландшафт һәм табигый комплексларның музей күрсәтү объекты буларак саклана һәм кулланыла.

Фәнни парк - фәнни-тикшеренү институтларын һәм тәҗрибә производстволарын өстенлекле урнаштыру зонасы.

Гомуми файдаланудагы шәһәр һәм муниципаль әһәмияттәге гомуми файдаланудагы территорияләрнең төрле территориаль зоналарында урнашкан, яшелләндерү һәм рекреация зоналарын куллану өчен билгеләнгән.

экологик максатларда чикләнмәгән затлар даирәсе өчен ачык, шул исәптән парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар.

Шәһәр төзелеше үсешенең перспектив территориясе - шәһәрнең алга таба үсеше өчен бүлеп бирелә торган һәм социаль инфраструктура, җитештерү билгеләнешендәге, инженерлык һәм транспорт-порт инфраструктурасы объектларын урнаштыру һәм халыкның рекреацион ихтыяҗларын тәэмин итү өчен файдаланыла торган территория.

Җәяүлеләр зоналары-җәяүлеләр өчен билгеләнгән территорияләр, аларга транспорт хәрәкәте рөхсәт ителми, бу территорияләргә хезмәт күрсәтүче махсус транспорттан тыш.

Завод алды зонасы-җитештерү предприятиесенең иҗтимагый чараларын уздыру өчен буш урын. Аны төп подъездлар һәм эшләүче алымнар ягыннан урнаштырырга кирәк. Завод алды зонасы предприятие территориясеннән читтә урнашкан. Аны гомумзаводның административ-көнкүреш объектлары формалаштыра.

Йорт яны территориясе-билгеләнгән чикләрдә һәм анда урнашкан торак бина, башка күчемсез милек объектлары, аларда торак яки башка максатлар (биналар) өчен билгеләнгән аерым өлешләр гражданнар, Россия Федерациясе, Россия Федерациясе субъектлары, муниципаль берәмлекләр (йорт хуҗалары) - хосусый, дәүләт, муниципаль һәм башка милек рәвешләрендә, ә калган өлешләре (гомуми мөлкәт) аларның гомуми өлешле милкендә.

Сәнәгать зонасы-әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясауның төрле нормативлары булган җитештерү объектларын урнаштыру зонасы, кагыйдә буларак, киңлеге 50

метрдан артык булган санитар-саклау зоналары, шулай ук тимер - рыш юллары урнаштыруны таләп итә.

Сәнәгать үзәге-ярдәмче производстволарның һәм хуҗалыкларның, инженерлык корылмаларының, коммуникацияләрнең гомуми объектлары, бердәм көнкүреш һәм башка хезмәт күрсәтү системасы булган предприятиеләр Төркеме. Мөстәкыйль рәвештә яки сәнәгать зонасы составында аның структур өлеше буларак урнаша ала.

Бүлү челтәре-магистраль челтәрләрдән биналарга җавап биргәнче җылылык энергиясен транспортлау һәм китерү.

Җирләрне рекультивацияләү - бозылган җирләрнең продуктивлылыгын һәм халык хуҗалыгы кыйммәтен торгызуга, шулай ук әйләнә - тирә мохит шартларын җәмгыять мәнфәгатьләренә туры китереп яхшыртуга юнәлтелгән эшләр комплексы.

Санитар-саклау зонасы - сәнәгать мәйданчыклары - предприятиеләр, Корылмалар һәм башка җитештерү һәм авыл хуҗалыгы объектлары чикләре, торак төзелеше, рекреацион зоналар арасындагы территория, ул атмосфера һавасының җир асты катламында пычранган матдәләрне карап тотуның таләп ителә торган гигиена нормаларын тәэмин итү, предприятиеләрнең, транспорт - порт коммуникацияләренең, халыкка электр тапшыру линияләренең тискәре йогынтысын киметү өчен билгеләнгән.

Халыкны күчерү системасы-функцияләрне төгәл бүлү, җитештерү һәм социаль элемтәләр булган торак урыннарның территориаль ярашуы.

Яшәү тирәлеге - кеше тормышының шартларын билгели торган әйләнә-тирә (табигый һәм ясалма) мохит объектлары, күренешләре һәм факторлары җыелмасы.

Урта район - бер үк төрле яки якын урта характеристикалы (морфотиплар) кварталлар төркеме.

Җирлекнең территориаль зонасы - шәһәр төзелешенең өстенлекле төре зонасы.

Техник коридор-өлешчә туры килә торган яки сак зоналарына яки бүлеп бирелгән полосаларга туры килә торган коммуникацияләр (торбаүткәргечләр, кабельләр, электр тапшыру линияләре һ.б.) салынган җир участогы.

Технопарк - индустриаль, эшлекле, күргәзмә үзәкләре, фәнни-тикшеренү институтлары, ярдәмче хезмәтләр кооперациясе белән чиктәш җирдә урнашкан уку йортлары, инженер һәм транспорт белән тәэмин итү, хезмәт-көнкүреш хезмәте күрсәтү һәм җитештерү белән идарә итү системалары төркеме.

Функциональ зоналар-территориаль планлаштыру документлары белән чикләр һәм функциональ билгеләнеше билгеләнгән зоналар.

Бер фатирлы торак йорт участогы-квартал территориясенең бер гаиләнең уртак яшәү өчен билгеләнгән һәм аның белән бәйле туганнары яки якыннарының якыннары булган торак йортны урнаштыру өчен квартал территориясенең бер өлеше яки квартал урнаштыру өчен, һәм ял итү мәйданчыкларын, уен, спорт, хуҗалык мәйданчыкларын, гаражларны (стоянкаларны) урнаштыру төгәл функциональ зоналаштырылган йорт яны территориясе .

Экологик каркас-шәһәр төзелешен үзләштерү системасын (антропоген каркасны) формалаштыручы төрле төрдәге Яшел территорияләр системасы. Экологик

каркас төрле категорияләрдәге урман массивлары, аеруча саклаулы табигать территорияләре, урман саклау полосалары, сулыкларның саклау зоналары, җитештерү һәм инженерлык корылмаларының саклау зоналары һ. б. хисабына барлыкка килә.

Кушымта № 3
шәһәр төзелешен проектлаштыру буенча җирле нормативларга

ҖИРЛЕК ТЕРРИТОРИЯЛӘРЕН ОЕШТЫРУ

1 нче таблица

Халыкның уртача еллык саны (Татарстан Республикасы Икътисад министрлыгы фаразы нигезендә)
(мең кеше)

Исеме	**2012**	**2015**	**2020**	**2025 г.**	**2030 г.**	**2035 г.**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**
Тулаем Республикасы енча	3803,	3832,	3861,	3871,4	3881,1	3890,8

2 нче таблица

Территориаль планлаштыру документларында күрсәтелә торган объектларның тәкъдим ителгән исемлеге

п/п	Объект төре	Объектлар	Муниципаль район	Шәһәр	Җирлек
	2	3			6
	Электр белән тәэмин итү	Түбәнәйтүче станцияләр:			
		ТС 550 кВ			+
		ТС 220 кВ			+
		ТС 110 кВ			+
		ТС 35 кВ			+
		ТС 10 кВ			+
		Электр тапшыру линияләре:			
		550 кВ			+
		220 кВ			+
		110 кВ			+
		35 кВ			+
		10 кВ			+
		ГРЭС			
		ТЭЦ			
	Газ белән тәэмин итү	Газ бүлү станцияләре			+
		Югары басымлы магистраль газүткәргеч			+
		Газ бүлү пункты			+
		Югары басымлы газүткәргеч			+
		Уртача басымлы газүткәргеч			+
	Элемтә	Магистраль элемтә челтәрләре			+
		Автоматик телефон станциясе			+
		Элемтә каланча			+
		Телевизион ретранслятор			+
		Радиотрансляция станциясе			+
		Элемтә челтәрләре			+
	Җылылык белән тәэмин итү	ГЭС, ГРЭС			+
		ТЭЦ			
		Котельня			+
		Магистраль челтәрләре			+
	Су белән тәэмин итү	Су алу			+
		Су чистарту корылмалары			+
		Насос станциясе			+
		Магистраль челтәрләре			+
	Су бүлү	Канализация чистарту корылмалары			+
		Баш канализация станциясе			+
		Канализация насос станциясе			+
		Магистраль челтәрләре			+

	Ягулык белән тәэмин итүне оештыру	Газсаклагыч			+
		Газгольдер			+
		Ягулык складлары (күмер, утын)			+
	Каты коммуналь, сәнәгать һәм биологик калдыкларны утильләштерү һәм урнаштыру	Каты коммуналь калдыклар полигоны			+
		Сәнәгать калдыклары полигоны			+
		Үләтлек			+
		Чүп эшкәртү заводы			+
	Автомобиль юллары	Федераль әһәмияттәге автомобиль юллары			+
		Региональ әһәмиятендәге автомобиль юллары			+
		Торак пунктлар чикләреннән тыш, муниципаль район чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юллары,			+
		Шәһәр округы чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юллары			
		Торак пункт чикләрендәге урамнар һәм юллар			+
0	Тимер юллар	Тимер юл станцияләре, тукталыш платформалары			+
1	Мәгариф	Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары			+
		Гомуми белем бирү оешмалары:			+
		Башлангыч гомуми белем бирү (башлангыч мәктәпләр)			+
		төп гомуми белем бирү оешмалары (төп мәктәпләр)			+
		урта гомуми белем бирү оешмалары (урта мәктәпләр)			+
		Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары			+
		Мәктәпара укыту-җитештерү комбинатлары			+
2	Сәламәтлек саклау	Шул исәптән: дәвалау-профилактика учреждениеләре			+
		Амбулатор-поликлиника учреждениеләре			+
3	Рекреация	Балалар ял лагерьлары			+
		Балалы гаиләләр өчен ял йортлары (пансионатлар)			+
		Балалы гаиләләр өчен туристик базалар			+
		Урман-парк			+
		Парк, бакча			+
		Сквер, бульвар			+
		Ял итү өчен мәйданчыклар			+
		Аквапарк			+
		Пляж			+
		Яр буе			+

4	Көнкүреш хезмәте күрсәтү	Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре (халыкка турыдан-туры хезмәт күрсәтү)			+
		Мунчалар			+
5	Сәүдә	Азык-төлек товарлары кибетләре			+
		Азык-төлек булмаган товарлар кибетләре			+
		Базар комплекслары			+
6	Тукланупредприятиеләре	Җәмәгать туклануы предприятиеләре			+
7	Идарә оешмалары һәм учреждениеләре				+
8	Элемтә предприятиеләре	Почта элемтәсе			+
9	Торак инфраструктурас	Социаль торак фонды			+
0	Китапханә	Авыл китапханәсе			+
		Китапханә пункты			+
1	Мәдәният объектлары	Клуб			+
		Театр			+
		Цирк			+
		Концерт залы			+
		Кинотеатр			+
		Музей			+
		Дини-мәдәни учреждениесе			+
2	Физкультурно-	Физкультура-спорт заллары			+
		Ачык яссылык корылмалары			+
3	Җәмәгать саклау	Хокук тәртибен саклауның терәк			+
		Полиция участок пункты			+
4	Янгын куркынычсызлыгы	Янгын бүлеге			+
		Янгын депосы			+
		Янгын пункты			+
5	Саклау, үстерү һәм тәэмин итү дәвалау-сәламәтләндерү урыннары җирле әһәмияттәге курортлар	Шифаханә-курорт учреждениеләре			+
6	Җитештерү территорияләре	Сәнәгать предприятиеләре			+
		Коммуналь-склад объектлары			+
		Бизнес-инкубатор			+
		Технопарк			+
7	Балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру	Яшьләр эшләре буенча органнар учреждениесе			+

3 нче таблица

Иҗтимагый үзәкләрнең һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларының структурасы һәм типологиясе

Юнәлешләр буенча объектлар	Иҗтимагый үзәкләр төрләре һәм хезмәт күрсәтү төрләре буенча иҗтимагый-эшлекле зона	
	вакытлы хезмәт күрсәтү	көндәлек хезмәт күрсәт
	Зур авыл җирлеге үзәге	авыл җирлеге үзәге авыл җирлеге, уртача авыл җирлеге
1	**2**	**3**
Административ-эшлекле һәм хуҗалык учреждениеләре	Административ-хуҗалык хезмәте, элемтә, полиция, банклар, юридик һәм нотариаль конторалар, Ремонт-эксплуатация идарәләре	Административ-хуҗалык бинасы, элемтә бүлеге, Банк, торак - коммуналь хуҗалык предприятиеләре, тәртип саклау терәк пункты
Образовательные организации	Көллиятләр, лицейлар, гимназияләр, балалар сәнгать һәм иҗат мәктәпләре һ. б.	Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, гомуми белем бирү оешмалары, балалар иҗат мәктәпләре

1	2	3
Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре	Клуб тибындагы учреждениеләр, клублар, мәнфәгатьләре буенча, ял итү үзәкләре, өлкәннәр һәм балалар өчен китапханәләр	Клуб тибындагы учреждениеләр, кино җайланмалары, китапханәләр филиаллары өлкәннәр һәм балалар өчен
Сәламәтлек саклау һәм социаль тәэмин итү учреждениеләре	Участок хастаханәсе, поликлиника, күчмә ашыгыч медицина ярдәме пункты, даруханә	Фельдшер-акушерлык пункты, табиб амбулаториясе, даруханә
Физкультура-спорт корылмалары	Стадионнар, спорт заллары, бассейннар, балалар спорт мәктәпләре	Стадион, бассейнлы спорт залы, мәктәп белән берләштерелгән
Сәүдә һәм җәмәгать туклануы	Азык-төлек һәм сәнәгать товарлары кибетләре, җәмәгать туклануы предприятиеләре	Көндәлек ихтыяждагы азык-төлек һәм сәнәгать товарлары кибетләре, җәмәгать туклануы пунктлары
Көнкүреш һәм коммуналь хезмәт күрсәтү учреждениеләре	Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, кер юу-химик чистарту, мунчалар, янгын деполары, җәмгыять. Бәдрәф	Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, кер юу - химчистка кабул итү пунктлары, мунча

4 нче таблица

Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләрен исәпләү нормалары һәм җир кишәрлекләре күләме.

Учреждениеләр, предприятиеләр, структуралар	Үлчәү берәмлеге, үлчәүче	1000 кешегә тәкъдим ителгән тәэмин ителеш (минимум чикләрендә) авыл җирлеге	Җир кишәрлегенең күләме, кв. метр, аерым очракларда-гектарларда (га)	**Искәрмә**
1	**2**	**3**	**4**	**5**
I. Мәгариф оешмалары				
Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	1 урын	Авыл җирлегенең, шәһәр округының демографик структурасына бәйле рәвештә билгеләнә	Сыйдырышлыгы: 100 урынга кадәр - 40; 100-35дән артык; оешмалар комплексында 500 урын-30. Җир кишәрлекләре күләме кимергә мөмкин: реконструкция шартларында-25%; рельефта 20% тан артык - 15% ка%; торак пунктларда-яңа төзелешләрдә-10% ка (яшелләндерү мәйданын кыскарту хисабына)	Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының балаларның (1 - 6 яшь) тәэмин ителеше дәрәҗәсе: шәһәр округы һәм шәһәр җирлекләре - 85-100%; авыл җирлекләре-85-90%. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының "2019 елга кадәр иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында" 2009 ел, 26 гыйнвар, 42 нче карары нигезендә мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының төп төрләренең гомуми мәйданының уртача күрсәткеченең уртача

Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары компенсирующего төр белән чик наполняемостью төркемнәр:	гомуми мәйданның 1 кв. м. 1 гомуми мәйданда тәрбияләнүче	17,05 - 51,16	Задание буенча проектлау	Сыйдырышлылыгына карап, нигезендә "Иҗтимагый инфраструктура, социаль инфраструктура белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында "2009 елның 26 гыйнварындагы 42 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары 2019 елга кадәр хезмәт күрсәтү"
гомуми белем бирү учреждениеләре	1 урын	Җирлекнең демографик структурасына бәйле рәвештә билгеләнә	Сыйдырышлыгы: 400 урынга кадәр - 50; 400-500 урын-60; 500 - 600 урын-50; 600-800 урын - 40; 800-1100 урын - 33; 1100 урын - - 1500 урын-21; 1500-2000 урын-17 (реконструкция шартларында 20% ка кимергә мөмкин)	I-XI сыйныф укучыларын колачлау дәрәҗәсе-100%. Гомуми белем бирү оешмасының спорт зонасы торак белем бирү физкультура-сәламәтләндерү комплексы белән берләшергә мөмкин. Гомуми белем бирү оешмалары биналарының гомуми мәйданының чагыштырма күрсәткечләре нормативлары: шәһәр округы һәм шәһәр җирлекләре-16,96 - 31,73 кв. метр, авыл җирлекләре - 10,07-22,25 кв. метр (сыйдырышлылыгына карап, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 1996 елның 3 июлендәге 1063-р номерлы күрсәтмәсе нигезендә)

Балаларга өстәмә белем бирүне оештыру	1 урын	Мәктәп укучыларының гомуми санынннан 120% ы, шул исәптән биналар төрләре буенча, %: яшь туристлар станциясе-0,4%; 20 нче балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбе%; балалар сәнгать мәктәбе яки музыка, сәнгать, хореография мәктәбе - 12%	Задание буенча проектлау	Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны билгеле бер колачлау күздә тотыла. Авыл җирлекләрендә балаларга өстәмә белем бирү оешмалары өчен урыннарны гомуми белем бирү оешмалары биналарында күздә тотарга киңәш ителә. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының "2019 елга кадәр иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында"2009 елның 26 гыйнварындагы
Интернат-оешмалар	1 урын	Задание буенча проектлау, 0,6 ким түгел	Сыйдырышлыгы: 200-300 урын-70; 300-500 урын-65; 500 һәм аннан күбрәк урын-45	Интернат бинасын (йокы корпусын) интернат оешмасының җир кишәрлегендә урнаштырганда җир кишәрлегенең мәйданын 0,2 гектарга арттырырга кирәк

Һөнәри белем бирү оешмалары	1нче урын	Задание буенча проектлау, әммакимендә 3,0	Әлеге кушымтаның 5 нче таблицасы буенча	Җир кишәрлекләре авыл җирлекләрендә урнашкан авыл хуҗалыгы юнәлешендәге уку йортлары өчен 50% ка артырга мөмкин. Төзекләндерү шартларында гуманитар профильдәге уку йортлары өчен 30% ка кимергә мөмкин. Һөнәрибелембирүоешмаларыныңгомумимәйданыныңчагыштырмакүрсәткечләренормативлары: Һөнәриучилищеларөчен 1 укучыга 17,35 кв. метр; Һөнәри лицейлар өчен 1 укучыга 22,51 кв. метр (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 26

2. Медицина оешмалары һәм социаль хезмәт күрсәтү оешмалары				
Фельдшер ярдәме фельдшер-акушерлык пункты авыл пункты	1 объект	Бирем буенча: проектлау	0,2га	
Дарухана		Бирем буенча проектлау, якынча	Объектка 0,2-0,3 га	Бәлки, кушып төзү. Авылҗирлекләрендә, кагыйдәбуларак, амбулаториядәһәмФАПта
	1	1- 6,2 мең яшәүчегә		
	Гомуми мәйданы кв. метр	14,0		
Яшьләр эшләре буенча органнаручреждениеләре	кв.метр	25	Задание буенча	Бәлки составында күппрофильле учреждениеләре.

Органнар учреждениеләре	Гомуми мәйдан		проектлау	Учреждениене яшьләр сәясәте өлкәсенә кертүнең төп критерие- шөгыльләнүчеләрнең кимендә 50% ы
	Эш	2 (укытучы, тренер, социаль хезмәткәр һ. б.)		Бу озак вакытка исәпләнгән нигезендә 12 23 кадәр.
Предприятиеләрн оешма яшьләр лагерьлары	1 урын	Бирем буенча: проектлау	140 -160	
Балалар лагерьлары	1 урын	0,05	150 -200	

Туристик кунакханәләр	1 урын	Бирем буенча проектлау, якынча 5 -9	50 - 75	Иҗтимагый үзәкләрдә урнашкан туристлык кунакханәләре өчен жир кишәрлекләре коммуналь кунакханәләр өчен билгеләнгән буенча кабул итү рөхсәт ителә
Туристик базалар	1 урын	Шул ук	65 - 80	
Балалы гаиләләр өчен туристик базалар	1 урын	Шул ук	95 -120	
Шәһәр читендәге ял базалары, балык тоту - аучылык базалары: кунып калу белән	1 урын	15	Проектлау биреме буенча	Бирем буенча проектлау
кунмыйча		112		
Мотельләр	1 урын	3	75 -100	
Кемпинглар	1 урын	9	135 -150	
III. Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре				
Музейлар	1уние	муниципаль 1 - 2	Шул ук	мәдәни-массакүләм һәмфизкультура һәм халык тарафыннан (нормативларны суммалаштырып)
Авыл җирлекләре һәм аларның төркемнәре клублары, мең	1 урын	300 300 –230 кадәр	Шул ук	Клублар һәм китапханәләрнең азрак сыйдырышлылыгы зур җирлекләр өченкабул итәргә тиеш

1 мең кешегә исәпләнгән авыл массакүләм китапханәләре хезмәт күрсәтү зоналары (30 минутлык яшәү урыны исәбеннән).: авыл	мең берәмлек саклау урын	6 - 7,5 5 -6	Шул ук	
IV.Физкультура корылмалары				
Яссылык спорт корылмалары территориясе	мең кв. метр	1,95	Бирем буенча проектлауга	Гомуми кулланылыштагы физкультура-спорт корылмаларын мәгариф мәктәпләренең һәм башка уку йортларының, ял һәм мәдәният учреждениеләренең спорт объектлары белән берләштерергә кирәк.. Кече җирлекләр өчен залларны һәм бассейннарны исәпләү нормаларын, объектларның минималь сыйдырышлылыгын исәпкә алып, технологик таләпләр буенча кабул итәргә кирәк. Физкультура-сәламәтләндерү мәйданчыклары комплекслары һәр җирлектә карала. 2 меңнән 5 меңгә кадәр халкы булган җирлекләрдә 540 кв.метр мәйданлы бер спорт залын күздә тотарга кирәк. Шәһәр әһәмиятендәге физкультура-спорт корылмаларының үтемлелеге 30 минуттан артмаска тиеш. Торак районда урнашкан физкультура-спорт корылмаларының өлешен кабул итәргә кирәк.
Спорт заллары, шул исәптән:	залның идән мәйданы кв. метр	350	Бирем буенча проектлауга, әмма кимендә күрсәтелгән искәрмәдә	
гомуми файдалану		60 - 80		
Балалар һәм яшүсмерләр спорт мәктәбе	залның идән мәйданы кв. метр	10	Объектка 1,5-1,0 га	
1 мең кешегә исәпләнгән авыл	мең	6 - 7,5 5 -6	Шул ук	

				гомуми норма, %: территорияләр - 35, спорт заллары-50, бассейннар-45
V. Сәүдә һәм җәмәгать тукланыуы				
Сәүдә объектлары, ул исәптән: киосклар, павильоннар, кибетләр, ваклап сату базарлары	сәүдә мәйданы кв. метр	486,6	Җирле әһәмияттәге сәүдә үзәкләре, халык саны, мең кеше: 4тән алып 6 - 0,4 - 0,6 объектка га; 6 дан алып 10 - 0,6 - 0,8 корылмага; 10нан алып 15 - 0,8 - 1,1 корылмага; 15тән 20 гә кадәр - 1,1 - 1,3 объектта. Кече шәһәр җирлекләренең һәм авыл җирлекләренең сәүдә	Бакчачылык һәм дача берләшмәләре территориясендә азык-төлек кибетләре 1000 кешегә исәпләнгән сәүдә мәйданының 80 кв. метрын исәпкә алырга тиеш. Ваклап сату базарлары өчен 1 сәүдә урыны 6 кв. метр күләмендә кабул ителә.
шул исәптән: азык-төлек товарларын сату буенча	сәүдә мәйданы кв. метр	148,5	3тән алып 4 - 0,4 - 0,6 GA; 5дән 6га кадәр - 0,6-1,0 млрд. сум; 7-1, 0 - 1.2 млрд.сум.	
азык-төлек булмаган товарлар сату буенча	сәүдә мәйданы кв. метр	338,1	100 кв. метр сәүдә мәйданына 250 - 0,08 га кадәр; 250 - 650-0,08 га кадәр; -	

				гомуми норма, %: территорияләр - 35, спорт заллары-50, бассейннар-45
V. Сәүдә һәм җәмәгать туклануы				
Сәүдә объектлары, ул исәптән: киосклар, павильоннар, кибетләр, ваклап сату базарлары	сәүдә мәйданы кв. метр	486,6	Җирле әһәмияттәге сәүдә үзәкләре, халык саны, мең кеше: 4тән алып 6 - 0,4 - 0,6 объектка га; 6 дан алып 10 - 0,6 - 0,8 корылмага; 10нан алып 15 - 0,8 - 1,1 корылмага; 15тән 20 гә кадәр - 1,1 - 1,3 объектта. Кече шәһәр җирлекләренең һәм авыл җирлекләренең сәүдә	Бакчачылык һәм дача берләшмәләре территориясендә азык-төлек кибетләре 1000 кешегә исәпләнгән сәүдә мәйданының 80 кв. метрын исәпкә алырга тиеш. Ваклап сату базарлары өчен 1 сәүдә урыны 6 кв. метр күләмендә кабул ителә.
шул исәптән: азык-төлек товарларын сату буенча	сәүдә мәйданы кв. метр	148,5	3тән алып 4 - 0,4 - 0,6 GA; 5дән 6га кадәр - 0,6-1,0 млрд. сум; 7-1, 0 - 1.2 млрд.сум.	
азык-төлек булмаган товарлар сату буенча	сәүдә мәйданы кв. метр	338,1	100 кв. метр сәүдә мәйданына 250 - 0,08 га кадәр; 250 - 650-0,08 га кадәр; -	

			Сәүдә мәйданы 0,06 кв. метр; 650дән алып 1500 - 0,06 - 0,04 кв. метр сәүдә мәйданы; 1500 дән алып 3500 - 0,04 - 0,02 мәйданы 3500 - 0,02 кв. метрдан артык булган сәүдә мәйданы. Ваклап сату базарлары өчен - сәүдә мәйданының 1 кв. метрына 7-14 кв. метр;	
Азык-төлек һәм яшелчә продукциясе базасы	гомуми мәйданы кв. метр		Задание буенча проектлау	
Җәмәгать туклануы предприятиесе	1 утырту урыны	40	Шул исәптән урыннар, га, 100 урынга: кадәр 50 - 0,2 - 0,25; 50дән алып 150 - 0,15 - 0,2; 150дән артык-0,1	Шәһәр-туризм үзәкләрендә җәмәгать туклануы предприятиеләре челтәрен вакытлыча халыкны исәпкә алып исәпләргә кирәк. Җитештерү предприятиеләрендә, учреждениеләрдә, оешмаларда һәм уку йортларында җәмәгать туклануы предприятиеләренә ихтыяҗ 1 мең эшләүче (укучы) норматив буенча максималь сменада исәпләнә. Авыл җирлекләренең җитештерү

				Җәмәгать туклануы предприятиеләре норма енча тәүлегенә 300 кг 1 мең кешегә исәпләнә. Зур шәһәрләрдә халык күпләп ял итә торган шәһәр округларында һәм шәһәр җәмәгать туклануы предприятиеләре 1 мең кешегә 1,1-1,8 урын
VI. Көнкүреш һәм коммуналь хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре				
Көнкүреш едприятиеләре лыкка хезмәт рсәтү	1 эш урыны	4	10 эш урыны бар егәрлеге булган эш урыннары: 10 - 50 - 1 – 0,2 га; 50 - 150 - 0,05 -)8 га; артык 150 - 0,03 - 0,04	Эчкә кертелеп эшләнгән яки янына зелергә мөмкин

Мунча-сәламәтләндерү-	1 юдыргыч-	7	0,2 - 0,4 га наобъект	Шәһәр округында һәм җирлекләрдә

яңа комплекс	таулы урын			төзекләндерелгән торак фонды тарафыннан 1 мең кешегә мунча һәм мунча-сәламәтләндерү комплексларының сыйфатын исәпләү нормалары бар. 3 урынга, ә җирлекләргә-яңа төзелешләр өчен - 10 урынга кадәр киметү рөхсәт ителә
кунакханә	1 урын		Кунакханәнең урыннары саны: 25-100-55; 100 дән артык 500-30; 500-1000нән артык - 20; 1000 -	
Янгын депосы	1 янгын автомобиле	0,4	0,5-2,0 га объектка	101-95 НПБ буенча исәп-хисап
Җәмәгать бәдрәфе	1 җайланма			Кешеләр күп булла торган урыннарда
зират	га	0,24	Бирем буенча: проектлау	Шәһәр округы, җирлек чикләрендә махсус билгеләнештәге зоналар территорияләрендә
VII. Административ-				
Идарә итү учреждение	урын	проектлау	3-5 кат - 44-18,5; 9-12 кат - 13,5-11; 16 һәманнан да күбрәк катлар-10,5 өлкә, шәһәр, район хакимият органнары	

			9-12 кат - 13-16 һәм аннан авыл хакимият 2-3 катның 60 - 40	
Милиция бүлеге	1корылма	Задание буенча проектлау	0,3 - 0,5га	Бөгелгәненә авыл җирлект Хезмәт күрсәтергә комплекс авыл җирлекләре
Торак-эксплуатация-филиал,	1объект		1га	Шул ук

Банк филиалы	1объект	0,5	0,05 га - 3 опера Укыту урыннары; 0,4 га - 20 оперативмәйданбелән	Мөгаен, урнаштырылган
операция бүлмәсе касса терәге	1объект	10 - 30 меңкешегә 1	0,2 га - 2 операция бүлмәсебеләнкассалар; 0,5 га - 7 эшкассасыбелән	Шул ук
Почта	1объект	1 дән 0,5 - 6.0 меңкеше	Микро районның почта бүлекчәләре, торакмәйданы, га халыкхезмәткүрсәтте, төркемнәр: IV - V (9 мең кешегә кадәр) - 0.07 - 0.08; III - IV (9 - 18 мең кеше) - 0,09 - 0,1; II - III (20 - 25 мең кеше) - 0,11 - 0,12. Авыл бистәсенең почта бүлекчәләре, хезмәт күрсәткән халык өчен, төркемнәр: V - VI (0,5 - 2 мең кеше) - 0,3 - 0,35;	Филиалларны, элемтә үзәкләрен, почта бүлекләрен урнаштыру, Роспечат агентлыклары, телеграфлар, еракаралар, - туган һәмавыл телефон алмашу, абонент- спутник элемтә терминаллары, чыбык тапшырулар станцияләре, радиотапшырулар һәм телевидение корылмалары, аларның төркемнәре, көче (көче) һәм кирәкле бүлекләрнең зурлыгы гамәлдәге кагыйдәләр нигезендә кабул ителергә тиеш.

VIII. гыйбадәт кылу урыннары				
Дини биналар һәм структуралары	объект	Задание буенча проектлау	Шул ук	

4 НЧЕ КУШЫМТА
Шәһәр төзелешен проектлауның
җирле нормативлары

ТОРАК ЗОНАЛАР

Түбән Кама муниципаль районы халкын торак белән тәэмин итү фаразы

(кеше башына/кв.метр)

	ама	иһазлану	
		15нче ел	30нчы ел
1	**2**	**3**	**4**
1.	бән Кама районы	24,8	36,7

5 НЧЕ КУШЫМТА
Шәһәр төзелешен проектлауның
җирле нормативлары

Җитештерү зоналары

1 нче таблица

Төзелеш җитештерү объектларының җир кишәрлекләрендә минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

итештерү тармагы	редприятия(җитештерү)	зелешнең нималь гызлыгы,%
1	**2**	**3**
ирле сәнәгать		
	Сәнгать керамикасы	56
	Тимердән һәм таштан сәнгать эшләнмәләре	52
	Агачтан уенчыклар һәм сувенирлар	53
	Тимердән уенчыклар	61
	Тегү эшләнмәләре:	
	е катлы биналарда	74
	е каттан артык биналарда	
	иһаз ремонтлау һәм әзерләү	60

Искәрмә:

1. Җитештерү объектының җир кишәрлеген төзүнең тыгызлыгы процентларда төзелеш мәйданының коймадагы объектка карата (яисә койма булмаганда мөнәсәбәте буларак билгеләнә),аңа тиешле шартлы чикләрдә тимер юллар вееры билгән мәйданны кертеп исәпләнә.

2. Төзелеш мәйданы барлык төр биналар һәм корылмалар биләгән мәйданнар суммасы буларак билгеләнә, моңа технологик, санитар-техник, энергетика һәм башка җайланмалар,эстакада һәм галереялар, төяү бушату җайланмалары мәйданчыклары,җир асты корылмалары (резервуарлар, базлар, сыену урыннары,тоннельләр, алар өстендә биналар һәм корылмалар урнаштырыла алмый),шулай ук автомобильләр,машиналар, механизмнар һәм ачык складлар керә алмый.

3. стоянкалар һәм складларның күләме һәм җиһазлары кабул ителгән очракта, төрле билгеләнештәге объектлар: предприятиеләрне технологик проектлау нормалары.

4. Төзелеш мәйданына объект территориясендә резерв участоклар кертелергә тиеш,

5. бирем нигезендә билгеләнгән биналар һәм корылмаларны (күрсәтелгән биналарның һәм корылмаларның габаритлары чикләрендә) проектлау өчен билгеләнгән.

6. Төзелеш мәйданына биналар һәм корылмалар тирәсендәге отмосткалар, тротуарлар, автомобиль һәм тимерюллар, тимерюл станцияләре, вакытлыча биналар һәм корылмалар, ачык спорт мәйданчыклары, хезмәт ияләренең ял итү мәйданчыклары, яшел үсентеләр (агач, куаклар, чәчәкләр һәм үләннәр), гражданнарга караган автотранспорт чараларының ачык стоянкалары, ачык су белән тәэмин итү һәм башка канаулар, терәк диварлар, җир асты биналары һәм корылмалары яисә аларның өлешләре белән мәшгуль булган мәйданнар кертелми.

7. 3. Биналар һәм корылмалар биләгән мәйданнарны исәпләү аларның тышкы контурлары буенча җирнең планлаштырылган тамгалары дәрәҗәсендә башкарыла.

8. Галерейлар һәм эстакадалар биләгән мәйданнарны санаганда, төзелеш мәйданына башка биналар яки корылмалар урнаша алмый торган герьлар һәм эстакадаларның горизонталь мәйданына проект кертелә, калган участокларда бары тик галерея һәм эстакадаларның фундаментлары белән биләгән мәйдан гына исәпкә алына җирнең планлаштыру билгеләре дәрәҗәсе.

9. 4. Объектлар төзегәндә 2 процент һәманнан да күбрәк. Төзелеш тыгызлыгын таблица нигезендә киметү рөхсәт ителә.

10. 5. Төзелешнең минималь тыгызлыгын киметергә рөхсәт ителә (тиешле техник-икътисадый нигезләмәләр булганда), әмма әлеге кушымта белән билгеләнгән 1/10 дан да артмаска тиеш:

Җирдән тайпылу,%	**Төзелеш тыгызлыгын киметүнең төзәтү коэффициенты**
2 - 5	0,95 -0,90
5 - 10	0,90 -0,85
10 - 15	0,85 -0,80
15 - 20	0,80 -0,70

2 нче таблица

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданнарын төзүнең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

Предприятияләр		Минималь тыгызлык төзелеш, %
1		**2**
Мөгезле эре	Сыерларны бәйләгәндә сөт Сыерларның саны 50-60 % 400 баш сыерга 800 баш сыерга	51*/45 55/50
	Көтүдәге сыерлар саны 90% 400 баш сыерга 800 һәм 1200 баш сыерга	51/45 h
	Сыерларны бәйсез тотканда сөт Көтүдәге сыерлар саны 50, 60 һәм 90% 800 баш сыерга 1200 баш сыерга 2000 баш сыерга	53 56 60
	Ит һәм ит репродукторлары 800 һәм 1200 баш сыерга	52**/35

1		2
	Яшь терлекләрне үстерү һәм симертү 6000 һәм 12 000 терлек-урынга	45
	Бозаулар үстерү, яшь бозауларны үстерү һәм симертү- 3000 баш терлеккә исәпләнгән 6000 баш терлеккә исәпләнгән	41 46
	Мөгезле эре терлек симертү 1000 баш терлеккә исәпләнгән 2000 баш терлеккә исәпләнгән 3000 баш терлеккә исәпләнгән 6000 баш терлеккә исәпләнгән	32 34 36 42
	Симертү мәйданчыклары 2000 баш терлеккә исәпләнгән 4000 баш терлеккә исәпләнгән	
	Нәселле	
	Сөтле 400 сыерга 800 сыерга	45 55
	Итле 400, 600 һәм 800 сыерга	40
	Үстерү, таналарны савыктыру 1000 һәм 2000 баш терлеккә исәпләнгән 3000 баш терлеккә исәпләнгән 6000 баш терлеккә исәпләнгән	52 54 57
Дуңгызчылык	Товарлы Репродукторлы	
	4000 башка 8000 башка 12 000 башка	35 43 47
	Симертү 6000 һәм 12 000 башка	39
	Җитештерү циклы белән 2000 башка 4000 башка 6000 һәм 12 000 башка	32 37 42
	Нәселле 100 ана 200 ана 300 ана	38 40 50
Сарыкчылык	Бер мәйданчыкта урнашкан йонлы , йонлы-итле, итле-майлы 2500 ана 5000 ана 4000 баш савыгучы терлеккә	55 60 66
	Ит-йонлы 2500 ана 2500 баш савыгучы яшь терлеккә	66 62
	Тун өчен тиреле 1200 ана	56

1		2
	Симертү 2500 башка 5000 башка	65 74
	Каракүлче алу өчен симертү мәйданчыклары 5000 башка	58
	Көтү әйләнеше белән Ит-йонлы 2500 баш	60
	Ит-йон-сөт 2000 һәм 4000 башка	63
	Тун өчен тиреле 1600 башка	67
Кошчылык	Йомырка алу буенча юнәлешләре 200 мең тавыкка йомырка сала торган тавык 300 мең тавыкка йомырка сала торган тавыклар	68 32
	Бройлерны үстереп ит алу буенча юнәлешләре 3 һәм 6 млн. бройлерлар:	27***/43
	Үрдәк үстерү буенча 65 мең үрдәккә	31
	Күркәчелек 250 мең күркәгә	24
	Нәселле Йомырка алу буенча юнәлешләре	
	50 мең тавыкка исәпләнгән нәсел заводы: олы кошлар зонасы яшь кошларны савыктыру зонасы	25 28
	Ит алу буенча юнәлеше 50 мең тавыкка исәпләнгән нәсел заводы: олы кошлар зонасы яшь кошларны савыктыру зонасы	25 25
Җәнлекчелек эшләре куянчылык	Җәнлекчелек	21
	Куянчылык	22

3 нче таблица

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданнарын төзүнең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

Оешмалар		төзелешнең минималь тыгызлыгы, %
Теплицалы	Гомуми мәйданы булган күпьеллык теплицалар 6 гектар 12 гектар 18, 24 һәм 30 гектар	54 56 60
	Гомуми мәйданы 5 гектарга кадәр булган берьеллык (ангар) теплицалар	41

Оешмалар		Төзелешнең минималь тыгызлыгы, %
Авыл хуҗалыгы техникасын ремонтлау буенча	Үзәкләштерелгән хуҗалыклар өчен үзәк ремонт остаханәләре	
	25 тракторга	25
	50 һәм 75 тракторга	28

	100 тракторга	31
	150 һәм 200 тракторга	35
	Бригадага техник хезмәт күрсәтү яки хуҗалыкларны парк белән бүлү пунктлары	
	10, 20 һәм 30 трактор	30
	40 һәм аннан да күбрәк трактор бар	38
Башка предприятиеләр	Авыл хуҗалыгы продукциясен эшкәртү һәм саклау буенча	50
	Катнаш азык	27
	Орлык һәм бөртек саклау буенча	28

* Асылда - чарлаксыз, сызым астында - файдаланыла торган чормалар белән булган биналар өчен күрсәткечләр китерелгән.
**. Терлек азыгын һәм асылмалы түшәмне саклаганда, сызым астында - скирдларда саклаганда күрсәткечләр дә сызык өстендә китерелгән.
*** Асылда - күпкатлы биналар, сызым астында-бер катлы биналар өчен күрсәткечләр китерелгән.

Искәрмә:

1. Төзелешнең минималь тыгызлыгын киметергә рөхсәт ителә, әмма артык түгел. Әлеге Кушымтада билгеләнгән 10 процент авыл хуҗалыгы предприятиеләрен төзегәндә, 3 проценттан артык мәйданда, утырту грунтларында һәм катлаулы инженер-геологик шартларда.
2. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең тыгызлыгы предприятие төзелеше мәйданының предприятие мәйданының гомуми күләменә мөнәсәбәте буларак процентларда билгеләнә. Биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнарны исәпләү, аларның тышкы контуры буенча, җирнең планлаштырылган тамгалары дәрәҗәсендә, отмосткалар киңлеген исәпкә алмыйча башкарыла.
3. Предприятиенең төзелеш мәйданына барлык төрдәге биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнар, шул исәптән, элмәчләр, ачык технологик, санитар-техник һәм башка җайланмалар, эстакадалар һәм галереяләр, төрле - төяп җибәрү җайланмалары, җир асты корылмалары (резервуарлар, базлар, сыену урыннары, тоннельләр, инженерлык коммуникацияләренең керү каналлары, шулай ук хайваннар, кошлар һәм җәнлекләр өчен урамда йөрү, автомобильләр, авыл хуҗалыгы машиналары һәм механизмнары өчен мәйданчыклар, төрле билгеләнештәге складлар, төрле дәрәҗәдәге җиһазлар һәм базалар автомобильләрне һәм ачык саклау складларын кую өчен урыннарны урамда калдыру технологик проектлау нормалары буенча кабул ителә.

Төзелеш мәйданына шулай ук предприятие мәйданчыгындагы резерв мәйданнар да кертелергә тиеш, әлеге биремнәрдә күрсәтелгән биналар һәм корылмаларның икенче чираты биналарын һәм корылмаларын урнаштыру өчен проектлау (күрсәтелгән биналарның һәм корылмаларның габаритлары чикләрендә).

Галерейлар һәм эстакадалар биләгән мәйданнарны санаганда, төзелеш мәйданына күрсәтелгән объектларның горизонталь мәйданына бары тик башка биналар яки корылмалар урнаштырыла алмый торган участогы гына кертелә, ә калган җир өсте участоклары өчен бары тик җирнең планлаштыру билгеләре дәрәҗәсендә терәк конструкцияләре белән биләгән мәйданы гына исәпкә алына.

1. Төзелеш мәйданына биналар һәм корылмалар тирәсендәге отмосткалар, тротуарлар, автомобиль һәм тимер юллар, вакытлыча биналар һәм корылмалар, ачык спорт мәйданчыклары, хезмәт ияләре өчен ял итү мәйданчыклары, яшел үсентеләр утыртылган урыннар, гражданнарның транспорт чаралары өчен ачык мәйданчыклар, су агызу һәм башка каналлар, терәк стеналар, җир асты корылмалары яисә аларның өске өлешләрендә урнашырга мөмкин булган корылмалар кертелергә тиеш түгел.

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларның һәм санитар-яклау зоналары классификациясе

Авыл хуҗалыгы җитештерүләре һәм объектлары. Класс I -1000 метрлы санитар-саклау зонасы

1. Дуңгызчылык комплекслары.
2. Елына йомырка сала торган 400 меңнән артык тавык һәм 3 млн.бройлер үстерелә торган кошчылык фабрикасы
3. Эре мөгезле терлек комплекслары.
4. Ачык һавада тирес һәм тизәк саклагычлары

Класс II - 500 метрлы санитар-саклау зонасы

1. Дуңгыз фермалары 4 меңнән алып 12 мең башка кадәр.
2. Мөгезле эре терлек фермалары 1200 алып 2000 башка кадәр сыер һәм 6000-гә кадәр яшь терлекләр өчен.
3. Җәнлекчелек фермалары (чәшкеләр, төлкеләр һ.б.).
4. Кошчылык фермалары елына 100 меңнән 400 меңгә кадәр йомырка сала торган тавыклар һәм 1дән 3 млн. кадәр бройлерлар
5. Биологик эшкәртелгән сыек тирес фракциясе өчен ачык саклагычлары.
6. Тирес һәм тизәк өчен ябык саклагычлар.
7. 500 тоннадан артык күләмдә агулы химикатлар саклау складлары.
8. Орлыкларны эшкәртү һәм агулау буенча җитештерү.
9. Сыекландырылган аммиак складлары.

Класс III - 300 метрлы санитар-саклау зонасы

1. Дуңгыз фермалары 4 мең башка кадәр.
2. Мөгезле эре терлек фермалары 1200 баштан кимрәк (барлык төр тармаклар), атчылык фермалары.
3. 5-30 мең башлы сарык фермасы.
4. Кошчылык фермалары йомырка сала торган 100 мең тавык өчен һәм 1 млн. бройлер өчен.
5. Тирес һәм тизәкне черетү өчен мәйданчыклар.

Агулы химикатлар һәм минераль ашламалар саклау складлары

6. Авыл хуҗалыгы җирләрен тракторларны кулланып пестицидлар белән эшкәртү (кыр чикләреннән алып торак пунктка кадәр).
7. Җәнлекчелек фермалары.
8. Йөк автомобильләрен һәм авыл хуҗалыгы техникасын ремонтлау, технологик хезмәт күрсәтү һәм саклау буенча гаражлар һәм парклар.

Класс IV -100 метр санитар-саклау зонасы
1. Теплица һәм парник хуҗалыклары.
2. 50 тоннага кадәр минераль ашламалар, агулы химикатлар саклау складлары
3. Коры минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складлары (зона азык-төлек продукциясен эшкәртү һәм саклау предприятиеләренә кадәр билгеләнә).
4. Терлекчелек агымнарын кулланып сугару объектлары.
5. Азык әзерләү цехлары, шул исәптән азык-төлек калдыкларын да кулланып.
6. 100 башка кадәр терлек асраучы хуҗалыклар (дуңгыз сарае, сыер абзарлары, питомниклар, ат абзарлары, җәнлек фермалары).
7. Ягулык-майлау материаллары складлары.

Класс V - 50 метрлы санитар-саклау зонасы
1. Җиләк-җимеш, яшелчә, бәрәңге, ашлык саклау урыны.
2. Матди складлар.
3. 50 башка кадәр терлек асраучы хуҗалыклар (дуңгыз сарае, сыер абзарлары, питомниклар, ат абзарлары, җәнлек фермалары).

Таблица 5

Терлекчелек комплексларынның авыл хуҗалыгы продуктларын эшкәртү буенча җитештерү предприятиеләре

Җитештерү предприятиеләренең исемнәре	анитар-саклау зонасы, етр
т комбинатлары һәм сугым, ит суыту урыннары	000
ак терлекләр һәм кошлар, шулай ук тәүлегенә 50-500 тонна гәрлекле терлек сую объектлары	00
т эшкәртү производстволары	00
эт, май, сыр җитештерү	00
Җиләк-җимеш һәм яшелчә эшкәртү буенча җитештерү	0
т эшкәртү буенча кече предприятиеләр һәм цехлар: т - тәүлегенә 5 тоннага кадәр ысламыйча, эт - 10 тоннага кадәр.	0

6 нчы кушымта
шәһәр төзелешен проектлауның
җирле нормативларына

ӘЙЛӘНӘ - ТИРӘ МОХИТ

1 нче таблица

Пычрану категорияләре	**Пычрануның суммар күрсәткече (Zc)**	**Туфракның эчтәлеге, мг**					
		Куркынычлыкның I классы		**Куркынычлыкның II классы**		**Куркынычлыкның III классы**	
		кушылмалар		**кушылмалар**		**кушылмалар**	
		органик	**органик булмаган**	**органик**	**органик булмаган**	**органик**	**органик булмаган**
Чиста	-	фоннан ПДКга кадәр	фоннан ПДКга кадәр	фоннан ПДКга кадәр	фоннан ПДКга кадәр	фоннан ПДКга кадәр	фоннан ПДКга кадәр
Рөхсәт ителә	< 16	1 дән 2 ПДК кадәр	фонлы 2 дән ПДКга кадәр	1 дән 2 ПДК кадәр	фонлы 2 дән ПДКга кадәр	1 дән 2 ПДК кадәр	фонлы 2 дән ПДКга кадәр
Уртача куркыныч	16 - 32					2 дән 5 ПДК кадәр	ПДК дан Kmax кадәр
Куркыныч	32 - 128	2 дән 5 ПДК кадәр	ПДК дан Kmax кадәр	2 дән 5 ПДК кадәр	ПДК дан Kmax кадәр	> 5 ПДК	> Kmax
Гадәттән тыш куркыныч	> 128	> 5 ПДК	> Kmax	> 5 ПДК	> Kmax		

эчтәлегендә:
Kmax - зарарлы дүрт күрсәткечнең берсе буенча элементның мөмкин булган эчтәлегенең максималь әһәмияте;
Zc - исәп-хисап торак урыннарның туфрак сыйфатын билгеләүче методик күрсәтмәләргә ярашлы рәвештә үткәрелә.
ПДК - рөхсәт ителгән иң чик концентрация.

Искәрмә: Химик пычраткыч матдәләр түбәндәге куркыныч классларына бүленә:
I - мышьяк, кадмий, терекөмеш, кургаш, цинк, фтор, 3,4-бензапирен;
II - бор, кобальт, никель, бакыр, сурьма, хром;
III - барий, ванадий, вольфрам, марганец, стронций, ацетофенон.

2 нче таблица

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге туфракка гигиеник бәя бирү һәм алардан файдалану буенча тәкъдимнәр

Туфракның пычрану	Туфракның пычрануына характеристик	Территориядән файдалану мөмкинлеге	Туфракны савыктыру буенча тәкъдимнәр
1. Рөхсәт ителә	Туфракта химик матдәләр микъдары фонлы матдәләрдән артып китә, ләкин ПДКдан югары түгел	Теләсә нинди үсемлек культурасын куллану	Туфракны пычрату чыганакларының тәэсир итү дәрәҗәсен киметү. Үсемлекләр өчен токсикантлар керүне киметү (известьлау, органик ашламалар кертү һ.б.)
2. Уртача куркыныч	Туфракта химик матдәләр микъдары гомумсанитария, су миграциясе һәм һава миграциясе күрсәткечләре лимиты булган ПДКдан артып китә, ләкин	Авыл хуҗалыгы үсемлекләренең сыйфатын тикшереп тору шарты белән теләсә нинди культурадан файдалану	Мондый чаралар 1. Су миграциясе яки һава миграциясе күрсәткечләре булган матдәләр булганда, авыл хуҗалыгы эшчеләренең сулыш алу зонасында һәм җирле су чыганакларында бу матдәләрнең эчтәлеген
3. Югары куркынычлык	Туфракта химик матдәләрне тоту зарарлы булуның транслокация күрсәткече лимиты булган ПДКдан артып китә.	Техник культуралардан файдалану, авыл хуҗалыгы культураларыннан файдалану үсемлек концентраторларын исәпкә алып чикләнә	1 нче категория өчен күрсәтелгән чаралардан тыш, үсемлекләрдә - азык һәм азык продуктларында токсикантлар тотуга мәҗбүри контроль. Үсемлекләр - азык продуктлары үстерергә кирәк булганда, аларны чиста туфракта үстерелгән продуктлар белән катнаштыру тәкъдим ителә. Үсемлекләрне - концентраторларны исәпкә алып, терлек
4. Гадәттән тыш куркыныч	Химик матдәләрне тоту туфракта ПДКдан барлык зарарлылык күрсәткечләре буенча артып	Техник культуралардан файдалану яисә авыл хуҗалыгы кулланылышыннан чыгару.	Пычранганлык дәрәҗәсен киметү һәм токсикантларны бәйләү чаралары

3 нче таблица

Туфракны пычрануга бәйле рәвештә куллану буенча тәкъдимнәр

Туфракны пычрату категорияләре	Туфрактан файдалану буенча тәкъдимнәр
Чиста	Чикләүләрсез файдалану
Рөхсәт ителә	Югары куркыныч объектларыннан тыш, чикләүләрсез файдалану
Уртача куркыныч	Төзелеш эшләре барышында казаннарны һәм киселешләрне күмү, чиста грунт катламын 0,2 метрдан да ким булмаган күләмдә яшелләндерү
Куркыныч	Чиста грунт катлавы 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә киселгән урыннарны һәм казаннарны сиптерү өчен чикләнгән куллану. Эпидемиологик куркыныч булганда - дезинфекция (дезинвазия) уздырганнан соң Роспотребнадзор органнары күрсәтмәләре буенча алга
Гадәттән тыш куркыныч	Махсуслаштырылган полигоннарда чыгару һәм утильләштерү. Эпидемиологик куркыныч булганда - дезинфекция (дезинвазия) уздырганнан соң Роспотребнадзор органнары күрсәтмәләре буенча алга

4 нче таблица

Тавыш басымының мөмкин булган һәм мөмкин булган дәрәҗәләре, тавыш дәрәҗәләре, торак һәм иҗтимагый биналар биналарында үтеп керә торган тавышның эквивалент һәм максималь дәрәҗәләре һәм тавыш бирүләр, торак территориясендәге шау-шу төзелеш

Урыннарны яисә территорияләрне билгеләү	әүлек вакыты, сәгать	а авазының тигезлеге эквивалент уровенвук Ьлэке)	Максималь рәҗә LАмакс авазы дБА
1	2	3	4
1.Җитештерү предприятиеләренең административ-идарә персоналының эш бүлмәләре, лабораторияләр, үлчәү һәм аналитик эшләр өчен бүлмәләр		60	75
2. Диспетчерлык хезмәтләренең эш бүлмәләре, күзәтү һәм дистанцион идарә кабиналары, телефон аша сөйләм элемтәсе, төгәл җыю участоклары, телефон һәм телеграф станцияләре		65	80
3. Эксперименталь эшләр башкару өчен лабораторияләр, күзәтү һәм дистанцион идарә кабиналары, телефон аша сөйләм элемтәсеннән башка		75	90
4. Җитештерү предприятиеләре, территорияләре даими эш урыннары	-	80	95

3 нче таблица

Пычрануга бәйле рәвештә туфрактан файдалану буенча киңәшләр

Туфрак пычрану категорияләре	**Туфрактан файдалану буенча киңәшләр**
Чиста	Чикләүләрсез файдалану
Рөхсәт ителгән	Югары куркыныч объектларыннан тыш, чикләүләрсез файдалану
Уртача куркыныч	Төзелеш эшләре барышында котлованнар һәм юдырмалар өчен, яшелләндерү участокларында, чиста грунт катламын салып, 0,2 метрдан да ким булмаган күләмдә файдалану
Куркыныч	Чиста грунт катламнары 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә капланган чокырлар һәм котлованнар өчен чикләнгән файдалану. Эпидемиологик куркыныч булганда-кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәте органнары күрсәтмәсе буенча дезинфекция (дезинвазия) уздырганнан соң, аннан соң лаборатор контроль астында
Гадәттән тыш куркыныч	Махсуслаштырылган полигоннарда чыгару һәм утильләштерү. Эпидемиологик куркыныч булганда-кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәте органнары күрсәтмәсе буенча дезинфекция (дезинвазия) уздырганнан соң, аннан соң лаборатор контроль астында

4 нче таблица

Тавыш басымының рөхсәт ителгән һәм рөхсәт ителгән иң чик дәрәҗәләре, тавыш дәрәҗәләре, торак һәм иҗтимагый биналарында һәм торак территориясендә төзелеш вакытында тавыш бирүнең эквивалент һәм максималь дәрәҗәләре

Биналар һәм территорияләр билгеләү	**Тәүлек вакыты, сәгать**	**Тавыш дәрәҗәсе La (эквивалентн ый дәрәҗәсе тавыш-Блэк .,**	**Максималь дәрәҗә тавыш LAмакс, дБА**
1	**2**	**3**	**4**
1. Җитештерү предприятиеләренең административ-идарә персоналының, лабораторияләрнең эш урыннары, үлчәү һәм аналитик эшләр өчен бүлмәләр		60	75
2. Диспетчерлык хезмәтләренең эш урыннары, телефон аша сөйләшү элемтәсе белән дистанцион идарә итү һәм күзәтү кабиналары, төгәл җыю участоклары, телефон һәм телеграф станцияләре		65	80
3. Эксперименталь эшләр үткәрү өчен лаборатория бүлмәләре, күзәтү кабиналары һәм телефон аша сөйләм элемтәсеннән башка дистанцион идарә итү бүлмәләре		75	90
4. Җитештерү предприятиеләренең даими эш урыннары булган биналар, даими эш урыннары	-	80	95

1	2	3	4
булган предприятиеләр территорияләре (1-3 позициясендә санап үтелгән эшләрдән тыш)			
5. Хастаханәләр һәм шифаханәләр палаталары	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00	35 25	50 40
Хастаханәләрнең операция бүлмәләре, табиблар кабинетлары, поликлиникалар, шифаханәләр		35	50
Сыйныф бүлмәләре, уку кабинетлары, уку йортлары аудиторияләре, конференц-заллар, китапханәләрнең уку заллары, клуб заллары, суд утырышлары заллары, гыйбадәт бүлмәләре, , гадәти җиһазлы клубларның тамаша заллары Сыйныф бүлмәләре, уку кабинетлары, уку йортлары аудиторияләре, конференц-заллар,		40	55
8. Музыкаль класслар	-	35	50
9. Фатирларның торак бүлмәләре	7.00 - -23.00 23.00 - 7.00	40 30	55 45
10. Тулай торак бүлмәләре	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00	45 35	60 50
11. Кунакханә номерлары: халыкара кунакханәләр классификация биш һәм дүрт йолдыз халыкара кунакханәләр классификация өч йолдыз халыкара кунакханәләр классификация кимендә өч йолдыз	 7.00 - 23.00 23.00 - 7.00 7.00 - 23.00 23.00 - 7.00 7.00 - 23 00 23.00 - 7.00	 35 25 40 30 45 35	 50 40 55 45 60 50
12. Ял йортлары, пансионнар торак урыннары-картлар һәм инвалидлар өчен интернат-йортлар-балалар бакчалары, йокы бүлмәләре интернат-мәктәпләр һәм учреждениеләр	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00	40 30	55 45
13. Офис бүлмәләре, эш урыннары һәм башкалар-административ биналар, конструктор билетлары-ских, проект һәм фәнни-тикшеренү органнары-оешма		50	65
14. Кафе, ресторан заллары	-	55	70
15. Театрлар һәм концерт заллары фойесы	-	45	*
16. Театр һәм концерт заллары	-	30	*
17. Күпмаксатлы заллар	-	35	*
18. "Долби»җиһазлары белән кинотеатрлар	-	30	45
19. Спорт заллары	-	45	*
20. Кибетнең сәүдә заллары , пассажир заллары вокзаллар һәм аэровокзаллар		60	75
21. Хастаханә һәм шифаханә биналары янындагы территорияләр	7.00 -23.00 - 23.00 7.00	45 35	60 50
22. Турыдан-туры янәшәдәге территорияләр торак биналар, ял йортлары, йортлар-картлар һәм инвалидлар өчен интернатларга	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00	55 45	70 60
23. Турыдан-туры янәшәдәге территорияләр поликлиникалар, мәктәпләр һәм башка уку балалар бакчалары, балалар бакчалары, мәктәп-микрорайоннарның һәм торак йортларның		55	70

* Әлеге биналарда тавышның максималь дәрәҗәләре нормалаштырылмый

Искәрмә:

1. 1, 5 - 13 позицияләрендә китерелгән бүлмәләрдәге тавышның рөхсәт ителгән дәрәҗәсе башка биналардан һәм читтән килеп чыккан тавышка гына керә.

2. 5 - 12 позицияләрендә китерелгән биналарда тышкы чыганаклардан тавышның рөхсәт ителгән дәрәҗәләре норматив һава алмашын тәэмин итү шарты белән билгеләнгән, ягъни мәҗбүри вентиляция яки һава кондиционирования системасы булмаганда, ачык форточкалар яки һава агымын тәэмин итүче башка җайланмалар шартларында үтәлергә тиеш. Норматив һава алмашын тәэмин итүче мәҗбүри вентиляция яки кондиционерлау системалары булганда, биналарның тышкы тавышының рөхсәт ителгән дәрәҗәсе (15-17) ябык тәрәзәләрдәге биналарда рөхсәт ителгән дәрәҗәләрне тәэмин итү исәбеннән арттырылырга мөмкин.

3. Җилләтү, кондиционерлау һәм һава җылыту системалары җиһазларыннан, шулай ук җылылык һәм су белән тәэмин итү системалары насосларыннан һәм сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләренең урнаштырылган (янкорма) суыту җайланмаларыннан алынган тавышның рөхсәт ителгән дәрәҗәләрен, тәүлекнең төнге вакыты өчен) 9-12 позициясеннән тыш, 5 дБ (дБА) түбәнрәк кабул итәргә кирәк. Шул ук вакытта тавышның тональлегенә төзәтмәне исәпкә алмыйлар

5 нче таблица

Эш урыннарында рөхсәт ителгән инфратавыш дәрәҗәсе, торак һәм җәмәгать урыннарында, торак төзелеше территориясендә инфратавышның рөхсәт ителгән дәрәҗәләре

№ п/п	Биналар билгеләү	Тавыш басымы дәрәҗәсе , дБ урта ешлык метрикалы октав Гц				Тавышының дәрәҗәсе
		2	4	8	16	
1	Житештерү предприятиеләре төрле дәрәҗәдә авырлыктагы эшләр; төрле дәрәҗәдәге эшләр интеллектуаль-эмоциональ-социаль киеренкелектәге	100 95	95 90	90 85	85 80	100 95
2	Торак төзелеше территориясе	90	85	80	75	90
3	Торак һәм гомуми бүлмәләр буйсынулы биналар	75	70	65	60	75

6 нчы таблица

Халык өчен 30 кГц - 300 ГГц ешлык диапазонындагы электромагнит кырының рөхсәт ителгән иң чик дәрәҗәсе

Ешлык диапазоны	30 - 300 кГц	0,3 - 3 МГц	3 - 30 МГц	30 - 300 МГц	0,3 - 300 ГГц
Нормалаштырылган	Электр кырының киеренкелеге, Е (В/м)				Энергия агымы тыгызлыгы, хвт/см
Рөхсәт ителгән дәрәҗәләр	25	15	10	3	10 25 *

* Әйләнә-тирә күзәтү яки Сканерлау режимында эшләүче антеннадан нурланыш очраклары өчен.

Искәрмә: Диапазоны, приведенные таблицасында, исключают түбән һәм үз эченә югары чикләре ешлыгы.

7 нче таблица

Эквивалент дозаның егәрлеге, ул тышкы ионизирующий нурланыштан яклауны проектлаганда кулланыла

<table>
<tr><th colspan="2">Нурланучы зоналар категориясе</th><th>Биналар һәм территорияләр билгеләү</th><th>Нурл.озынлыгы сәгать/елга</th><th>Проект егәрлеге эквивалент доза, мкЗв/с</th></tr>
<tr><td rowspan="3">Персо нал</td><td rowspan="2">А группасы</td><td>Персоналның даими тору</td><td>1700</td><td>6,0</td></tr>
<tr><td>Персоналның вакытлыча тору урыннары</td><td>850</td><td>12</td></tr>
<tr><td>Б группасы</td><td>Радиация объекты биналары һәм персонал урнашкан санитар-саклау зонасы территориясе</td><td>2000</td><td>1,2</td></tr>
<tr><td colspan="2">Халык</td><td>Теләсә нинди башка биналар, территорияләр</td><td>8800</td><td>0,06</td></tr>
</table>

Шәһәр төзелешен проектлаштыру
буенча җирле нормативларга
7 нче кушымта

Тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау

Җирлекнең тарихи-мәдәни потенциалы

№ п/п	Җирлек исеме	Археология һәйкәлләре			Тарих һәйкәлләре			Шәһәр төзелеше һәм архитектура һәйкәлләре			Сәнгать һәйкәлләре			Барлыгы авыл җирлеге буенча
		саклау категориясе												
		Ф	Р	М	Ф	Р	М	Ф	Р	М	Ф	Р	М	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Кармалы	-	4	--	-	-	-	-	1	-	-	-	-	5

Искәрмә:

1. Таблицада литерлар тарафыннан түбәндәге сак категорияләре күрсәтелде:

Ф - федераль, **Р** - республикакүләм (региональ), **М** - җирле (муниципаль) әһәмияттәге, **В** - ачыкланган археология объектлары.

2. Мәдәни мирас объектлары саны вакланма аша күрсәтелә: санаучыда - комплекслар һәм объектлар саны, бүлүчедә – объектлар саны.

Шәһәр төзелешен проектлаштыру
буенча җирле нормативларга
8 нче кушымта

ТРАНСПОРТ ИНФРАСТРУКТУРАСЫ

1 нче таблица

Халыкны шәхси милектә автомобильләр белән тәэмин итү (җиңел, йөк һәм автобусларны кертеп) (1000 кешегә исәпләнгән машиналар)

Муниципаль район исеме,	**2010 ел**	**2015 ел**	**2020 ел**	**2035 ел**
1	**2**	**3**	**4**	**5**
Түбән Кама	182,3	238,4	290,5	446,0

Шәһәр төзелешен проектлаштыру
буенча җирле нормативларга
9 нчы кушымта

ИНЖЕНЕРЛЫК ИНФРАСТРУКТУРАСЫ

Су белән тәэмин итү

1 нче таблица

Халыкның хуҗалык һәм эчә торган ихтыяҗлары өчен тәүлеклек (бер еллык) су куллануы

Торак төзелеше районнарын төзекләндерү дәрәҗәсе	**Торак пунктларда бер кешегә хуҗалык һәм эчә торган ихтыяҗлары өчен тәүлеклек су куллану (бер еллык), литр/тәүлеккә**
Эчке суүткәргеч һәм канализация белән тәэмин ителгән биналар төзү: ванналардан башка; үзәкләштерелгән кайнар су һәм ванналар белән; үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин ителгән	125 - 160 160 - 230 230 - 350

Искәрмә:

1. Су җыю колонкаларыннан файдалану белән бәйле биналар төзү районнары өчен бер кешегә уртача тәүлеклек (бер ел эчендә) су куллануны, тәүлегенә 30-50 литр кабул итәргә кирәк.
2. Аерым куллану җәмәгать биналарында хуҗалык һәм көнкүреш ихтыяҗлары өчен су чыгымнарын үз эченә ала (2.08.02-89*СНиПда кабул ителгәнчә, классификация буенча), ял йортлары, санатор - туристик комплекслар һәм балалар сәламәтләндерү лагерьлары өчен су чыгымнарыннан тыш, алар СНиП 2.04.01-85 һәм технологик мәгълүматлар буенча кабул ителергә тиеш.

3. Таблицада күрсәтелгән чикләрдә чагыштырма су куллануны сайлау климат шартларына, су белән тәэмин итү чыганагының егәрлегенә һәм су сыйфатына, төзекләндерү дәрәҗәсенә, төзелешнең катлы булуына һәм җирле шартларга бәйле рәвештә башкарылырга тиеш.

4. Халыкны азык - төлек белән тәэмин итүче сәнәгать ихтыяҗлары өчен су күләмен һәм исәпкә алынмаган чыгымнарны тиешле нигезләгәндә торак пунктның хуҗалык ихтыяҗлары өчен су чыгымының 10-20 проценты күләмендә өстәмә рәвештә кабул итү рөхсәт ителә.

5. Үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин ителгән биналар, төзелгән районнар (микрорайоннар) өчен җылылык челтәреннән тәүлеклек уртача алганда, хуҗалык-эчәргә яраклы су чыгымының 40 проценты күләмендә кайнар суны турыдан-туры кире алуны һәм бу чыгымнарның 55 процентын максималь су алу сәгатенә кабул итәргә кирәк. Катнаш төзелеш булганда күрсәтелгән биналарда яшәүче халык саныннан чыгып эш итәргә кирәк.

6. 1000 000 нан артык кеше булган торак пунктларда чагыштырма су куллануны һәр аерым очракта нигезләнгән һәм дәүләт күзәтчелеге органнары белән килешенгән очракта арттырырга рөхсәт ителә.

2 нче таблица

Кулланучылар тарафыннан су чыгымы нормалары

Кулланучылар	**Үлчәгеч**	**Су чыгымы нормалары (шул исәптән кайнар су), литр**	
		уртача тәүлек	**тәүлегенә иң күп су куллану**
1	**2**	**3**	**4**
Фатир тибындагы торак йортлар: су һәм канализация белән тәэмин ителгән, ваннадан башка	1 яшәүче	95	120
газ белән тәэмин ителгән	1 яшәүче	120	150
суүткәргеч, канализация һәм каты ягулыкта эшләүче су җылыткычлы ванналар белән	1 яшәүче	150	180
суүткәргеч, канализация һәм газ җылыткычлы ванналар белән	1 яшәүче	190	225
тиз хәрәкәт итүче газ җылыткычлары һәм күпъяклы су алу җайланмасы белән	1 яшәүче	210	250
үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин ителгән, юдыргычлар, душлар белән җиһазландырылган	1 яшәүче	195	230
утыргычлы ванналар, душ белән җиһазландырылган	1 яшәүче	230	275
озынлыгы 1500 кадәр 1700 мм ванналар белән, душ белән җиһазландырылган	1 яшәүче	250	300
12 каттан артык биеклектә, үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин ителгән һәм аларны төзекләндерүгә югары таләпләре булган	1 яшәүче	360	400
Тулай тораклар: уртак душ бүлмәләре белән	1 яшәүче	85	100
барлык торак бүлмәләре душ белән тәэмин ителгән	1 яшәүче	110	120
б и н а н ы ң һәр секциясендә уртак аш-су бүлмәләре, торак бүлмәләр каршындагы душ блоклары белән тәэмин ителгән	1 яшәүче	140	160
Уртак ванналар һәм душлар белән тәэмин ителгән кунакханәләр, пансионатлар һәм мотельләр	1 яшәүче	120	120

Шифаханәләр һәм ял йортлары: барлык торак бүлмәләре ванна белән тәэмин ителгән	1 урын	200	200
барлык торак бүлмәләрдә душ белән	1 урын	150	150
Поликлиникалар һәм амбулаторияләр	сменага 1 авыру	13	15
Мәктәпкәчә оешмалар: балалар көндез генә булган:			
ярымфабрикатлар белән эшләүче ашханәләр белән	1 бала	21,5	30
ярымфабрикатлар белән эшләүче ашханәләр юу машиналары белән җиһазландырылган кер юу бүлмәләре белән	1 бала	75	105
Балалар лагерьлары (шул исәптән, ел әйләнәсендә): чималга эшләүче ашханәләр һәм автомат кер юу машиналары белән җиһазландырылган кер юу бүлмәләре белән	1 урын	200	200
ярымфабрикатлар белән эшләүче ашханәләр һәм үзәкләштерегән кер юу белән	1 урын	55	55
Административ биналар	1 эшләүче	12	16
Душ бүлмәләре белән тәэмин ителгән гимнастик заллары һәм ярымфабрикатлар белән эшләүче ашханәләре булган гомуми белем бирү оешмалары	Сменага 1 укучы һәм 1 укытучы	10	11,5
Шул ук, озынайтылган көн белән	шул ук	12	14
Мәктәп-интернатлар: уку бүлмәләре (душ бүлмәләре булган гимнастик заллар белән)	Сменага 1 укучы һәм 1 укытучы	9	10,5
Йокы бүлмәләре белән	1 урын	70	70
Даруханәләр: сәүдә залы и ярдәмче бүлмәләр	1 эшләүче	12	16
дарулар әзерләү лабораторияләре	1 эшләүче	310	370
Җәмәгать туклануы предприятиеләре: ризык әзерләү өчен:			
аш залында сатыла торган	1 шартлы ризык	12	12
чыгарылучы ярымфабрикатлар:			
итле	1 тонна		6700
балыклы	1 тонна		6400
яшелчәле	1 тонна		4400
кулинария өчен	1 тонна		7700
Кибетләр: азык-төлек	сменага 1 эшләүче (сәүдә залының 20 кв. метры)	250	250
Промтоварлар	сменага 1 эшләүче	12	16
Чәчтарашханә	сменага 1 эшләүче	56	60
Мәдәният йортлары:	1 урын	8,6	10
тамашачылар өчен	1 урын	3	3
спортчылар өчен (душ кабул итүне исәпкә алып,)	1 кеше	100	100

1	2	3	4
Мунчалар:			
тазлар белән эскәмиядә юыну һәм душта коену өчен	1 йомышчы		180
шул ук, сәламәтләндерү процедуралары белән һәм душта коену	1 йомышчы		290
душ кабинасы	1 йомышчы		360
юыну (ванна)бүлмәсе	1 йомышчы		540
Су сибү чыгымы: чирәм катламы	1 кв.метр	3	3
футбол кыры	1 кв.метр	0,5	0,5
башка спорт корылмалары	1 кв.метр	1,5	1,5
яшел үсентеләр, газоннар һәм чәчәклек	1 кв.метр	3 - 6	3 - 6
Шугалак өсте	1 кв.метр	0,5	0,5

Искәрмә:

1. Су чыгымы нормалары төп кулланучылар өчен билгеләнгән һәм үз эченә барлык өстәмә чыгымнарны ала(хезмәт күрсәтүче персонал, хезмәт күрсәтүче персонал өчен душ бүлмәләре, йомышчылар, бүлмәләрне җыештыру һ.б. өчен).

Көнкүреш биналарында һәм җитештерү предприятиеләре биналарында төркемләп душ алу бүлмәләрендә һәм аяк ванналарында, кер юу һәм җәмәгать туклануы предприятиеләрендә азык әзерләү, шулай ук хастаханәләр, шифаханәләр һәм сырхауханәләр составына керүче дәвалау процедуралары өчен су куллану; өстәмә рәвештә, су куллану нормалары билгеләнгән кулланучылардан тыш, әлеге ихтыяҗларга су чыгымын үз эченә алган кулланучылардан да исәпкә алырга кирәк.

2. Уртача тәүлеккә су чыгымы нормалары техник-икътисадый чагыштырмаларны үтәү өчен китерелгән.

3. Әлеге таблицада күрсәтелмәгән җитештерү ихтыяҗларына су чыгымын технологик биремнәргә һәм проектлау буенча күрсәтмәләргә туры китереп кабул итәргә кирәк.

4. Автоматлаштырылмаган кер юу машиналарында һәм үзенчәлекле пычрак керләрне юу вакытында кайнар суның 1 кг коры кер юу нормасын 30 процентка кадәр арттыру рөхсәт ителә.

5. Су сибүгә киткән чыгым нормасы бер су сибү исәбеннән билгеләнгән. Тәүлек эчендә су сибүне климат шартларына карап кабул итәргә кирәк.

3 нче таблица

Су белән тәэмин итү чыганакларын һәм эчәргә яраклы су үткәргечләрне санитар саклау зоналары

№ п/п	Су белән тәэмин итү чыганагының исеме	Су белән тәэмин итү чыганагыннан су саклау зоналары чикләре		
		I пояс	**II пояс**	**III пояс**
1	2	3	4	5
1.	Җир асты чыганаклары: а) шул исәптән скважиналар: сакланган сулар;	кимендә 30 метр	Тм [2] хисабыннан	Тх [3] хисабыннан
	тиеш дәрәҗәдә Сакланмаган сулар	кимендә 50 метр	шул ук	шул ук
	Суалу: җир асты сулары запасын ясалма тулыландыру,	кимендә 50 метр	шул ук	шул ук
	шул исәптән- фильтрация корылмалары (бассейннар, каналлар)	кимендә 100 метр [1]		
2.	Җир өсте чыганаклары а) сулыклар (елгалар, каналлар)	су агымы буенча өскә таба 200 метрдан кимрәк; су агымы буенча аска таба 100 метрдан кимрәк	су агымы буенча өскә таба исәбеннән; су агымы буенча аска таба 100 метрдан кимрәк;	II пояс чикләре белән туры килә;
		ян – җәйге-язгы суның ызан сызыгыннан 100 метрд ким тугел	ян: тигез рельефта 500 метрдан, сөзәк авышлыкта 750 метрдан, текә авышлыкта 1000 метрдан ким түгел	су бүлү линиясе буенча, 3-5 км кысаларында, шул исәптән кушылдык-лар
	б) сулыклар(су-саклагычлар, күлләр)	су алу акваториясе һәм ярга караган җәйге-язгы ызан сызыгыннан 100 метрдан ким бул-маган барлык юнәлешләрдә	акватория буенча: су алу Җайланмасынан барлык якларга 3-5 км., территория буенча: яр буенча ике якка 3 - 5 км һәм нормаль дәрәҗәдә су киселешеннән 500 - 100 метр ераклыкта.	II пояс чикләре белән туры килә

1	2	3	4	5
3.	Суүткәргеч корылмалар һәм суүткәргечләр	Санитар-яклау полосасының чикләре запас һәм көйләүче сыешлыклар, фильтрлар һәм элемтә өчен актырткычларның диварларыннан-30 метрдан да ким түгел [4]; субасым башняларыннан-10метрдан да ким түгел [5]; калган биналардан (отстойниклар, реагент хуҗалыгы, хлор склады)[6], насосные станцияләрке һ.б..) - 15метрдан да ким түгел; суүткәргечнең өске линияләреннән: грунт сулары булмаганда - 1000 миллиметрга кадәр һәм 1000 миллиметрдан артык диаметрлы 20 метрдан да ким булмаган күләмдә су үткәргечләрнең диаметры 10 метрдан да ким булмаган күләмдә, грунт сулары булмаганда-10 метрдан да ким түгел.; грунт сулары булганда-суның диаметрына карамастан, кимендә 50 метр		

Искәрмә:

1. Җир асты суларының инфильтрацион су алу җайланмаларының I поясы чикләренә, алар арасы 150 метрдан кимрәк булса, су алу җайланмасы һәм өске сулык арасындагы яр буе территориясе кертелә.

2. II пояс чикләрен билгеләгәндә Тм (су алу җайланмаларының җир асты суларының агымы белән пычрану вакыты) таблица буенча кабул ителә:

Гидрологик шартлар	**Тм (тәүлекләрдә)**
1. Җитәрлек дәрәҗәдә сакланмаган җир асты сулары (грунт сулары, шулай ук ачык сулык белән турыдан-туры гидравлик элемтә булган, басым һәм басымсыз пластара сулар)	400
2. Сакланган җир асты сулары (ачык сулык белән турыдан-туры гидравлик элемтәдә булмаган басым һәм басымсыз пластара сулар)	200

3. Су катламын химик пычратулардан саклау өчен билгеләнгән өченче пояс чиге гидродинамик исәп-хисаплар белән билгеләнә. Шул ук вакытта химик пычрануның су алу җайланмасына хәрәкәте вакыты Тх исәп-хисабыннан күбрәк булырга тиеш.

Тх су алу җайланмасын эксплуатацияләү срогы буларак кабул ителә (су алу җайланмасын эксплуатацияләүнең гадәти вакыты - 25 - 50 ел).

4. Суүткәргеч корылмалар урнашкан территориядә хлор складлы булган очракта, торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр санитар саклау зонасы күләме хлор җитештерү, саклау, транспортлау һәм куллану вакытында куркынычсызлык кагыйдәләрен исәпкә алып билгеләнә.

Әлеге кушымта «Су белән тәэмин итү чыганакларын һәм эчә торган суларны санитар саклау зоналары" 2.1.4.1110-02 СанПиН белән билгеләнгән нормаларны үз эченә ала.

4 нче таблица

Электр куллану нормалары
Коммуналь-көнкүреш кулланучыларының электр энергиясе чыгымының һәм электр йөкләнешен максимум куллану сәгатьләренең еллык санының эреләнгән күрсәткечләре

Торак пунктларның категорияләре	Стационар электр электр плитәләреннән башка торак пунктлар		Стационар электр электр плитәләре булган торак пунктлар	
	электр энергиясенең чагыштырма чыгымы, кВтч/ елга кеше башы исәбеннән	Электр йөкләнешен максимум куллануның еллык сәгать саны	Электр энергиясенең чагыштырма чыгымы, кВтч/ елга кеше башы исәбеннән	Электр йөкләнешен максимум куллану - ның еллык сәгать саны
Зур	2480	5400	3060	5600
Уртача	2300	5350	2880	5550
Кечкенә	2170	5300	2750	5500

Искәрмә:

1. Зурайтылып китерелгән күрсәткечләр торак һәм иҗтимагый биналар, коммуналь - көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, транспорт хезмәте күрсәтү объектлары, тышкы яктылык белән электр куллануны күздә тота.
2. Китерелгән мәгълүматлар торак биналарда кондиционирлау, электр җылыту һәм электр утын куллануны исәпкә алмый.
3. Электр нагрузкасын куллану сәгатьләренең еллык саны туклану үзәгенең 10 (6) кВ шиннарына китерелгән.

5 нче таблица

Торак биналарның фатирларында электр кабул итүнең чагыштырма хисап йөкләнеше

Электр энергиясен кулланучылар	Электр йөкләнешенең чагыштырма хисабы, кВт/фатирга, фатир санынннан:													
	1 - 5	6	9	12	15	18	24	40	60	100	200	400	600	1000
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Табигать газында эшләүче плитәле фатирлар *	4,5													
сыекландырылган газда (шул исәптән, төркемле җайланмаларда һәм каты ягулыкта)	6													
электр плитәләре, 8,5 кВт егәрлек белән	10													

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
10,5 кВт егәрлекле электр плитәләре булган югары комфортлы фатирлар **	14													
Бакчачылык ширкәтләре участокларындагы йортлар	4													

* Типлаштырылган проектлы биналарда.

** Тәъдимителгән әһәмияттә

Искәрмә:

1. Таблицада күрсәтелмәгән фатирлар саны өчен чагыштырма хисап йөкләмәләре интерполяция юлы белән билгеләнә.

2. Фатирларның чагыштырмача хисап йөкләнеше гомумйорт биналарын яктырту йөкләнешен исәпкә ала (баскычлар, подваллар, техник катлар, чарлаклар һ.б.), шулай ук кулланышлы җайланмаларның һәм вак көчле җайланмаларының йөкләнешен дә исәпкә ала.

3. Гомуми мәйданы 70 кв. метр булган фатирлар өчен чагыштырмача хисап йөкләнмәләре китерелгән (35кв.дан 90 кв. метрга кадәрле фатирлар), типик проектлар буенча төзелгән биналарда һәм 150 кв. метрлы фатирларда (100 дән 300 кв. метрга кадәрле фатирлар)шәхси проектлы, югары комфортлы биналарда.

4. Югары комфортлы фатирлар өчен хисап йөкләмәсен проектлауга бирелгән бирем нигезендә яки билгеләнгән егәрлек һәм ихтыяҗ коэффициенты нигезендә, 31-110-2003 СП буенча билгеләргә кирәк.

5. Чагыштырмача хисап йөкләмәләре гаиләләрнең фатирда бүлмәләргә күченүен исәпкә алмый.

6. Аерым исәп-хисап нагрузкалары гомумйорт көч йөкләнешен, җәмәгать билгеләнешендәге биналарның яктырткыч һәм көч йөкләнешен, реклама йөкләнешен, шулай ук фатирларда электр җылылыгы, электр җылытучылар һәм көнкүреш кондиционерларын (элиталы фатирлардан тыш) куллануны исәпкә алмыйлар.

7. Таблицада китерелгән исәп-хисап күрсәткечләре җирле шартларны исәпкә алып конкрет куллану өчен төзәтмәләр кертергә мөмкин. Документлаштырылган һәм билгеләнгән тәртиптә расланган эксперименталь мәгълүматлар булганда йөкләнешне алар буенча башкарырга кирәк.

8. 10 кВтка кадәр булган иллюминацияләр йөкләнеше бинага кертелгәндә хисап йөкләмәсендә исәпкә алынмаска тиеш.

6 нчы таблица

Шəхси йортларда электр кабул итүнең чагыштырма хисап йөклəнеше

Электр энергиясен кулланучылар	Электр йөклəнешенең чагыштырма хисабы, кВт/йортка, шəхси йорт хисабыннан									
	1 - 3									
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**
Табигать газында эшлəүче плитəле йортлар	11,5									
Табигать газында эшлəүче плитəле һəм куəте 12 кВт кадəр булган электр сауналы йортлар	22,3									
Куəте 10,5 кВт кадəр булган плитəле йортлар	14,5									
Куəте 10,5 кВт кадəр булган плитəле Һəм куəте 12 кВт кадəр булган электр сауналы йортлар	25,1									

Искəрмə:

1. Таблицада күрсəтелмəгəн шəхси торак йортларның саны өчен чагыштырма хисап йөклəмəлəре интерполяция юлы белəн билгелəнə
2. Гомуми мəйданы 150 кв. метрдан 600 кв.метрга кадəр булган шəхси торак йортлары өчен чагыштырмача хисап йөклəнмəлəре китерелгəн.
3. Гомуми мəйданы 150 кв.м. га кадəр булган шəхси торак йортлар өчен чагыштырмача хисап йөклəмəлəре əлеге кушымтаның I таблицасы буенча, табигый яки сыекландырылган газ плитəлəре булган типик фатирлар өчен яисə электр плитəлəре белəн билгелəнə.

7 нче таблица

Җəмəгать биналарында эрелəндерелгəн чагыштырма электр йөклəнеше

№ п/п	Бина	Үлчəү берəмлеге	Чагыштыр-ма авырлык
1	**2**	**3**	**4**
Җəмəгать туклануы предприятиелəре			
1	Тулысынча электрлаштырылган, 400 гə кадəр утырту урыннары белəн:	кВт/урын	1,04
2	Өлешчə электрлаштырылган, (газ белəн эшлəүче плитəлəр белəн) 400 гə кадəр утырту урыннары белəн	шул ук	0,81

1	2	3	4
Азык-төлек кибетләре			
4	Һаваны кондиционерламыйча	сәүдә залы кВт/кв.метр	0,23
5	Һаваны кондиционерлау белән	шул ук	0,25
Азык-төлек булмаган кибетләр			
6	Һаваны кондиционерламыйча	»	0,14
7	Һаваны кондиционерлау белән	»	0,16
Гомуми белем бирү мәктәпләре			
8	Электрлаштырылган ашханәләр һәм спортзаллар белән	кВт/1 укучының	0,25
9	Балалар ясле-бакчалары	кВт/урын	0,46

Торак һәм иҗтимагый биналарның чагыштырма энергия чыгымнарының база дәрәҗәсен билгеләү таблицалары

Азкатлы бер һәм күп фатирлы йортларны, кунакханәләрне һәм тулай торакларны җылылык һәм вентиляцияләүгә җылылык энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе (җылылык белән тәэмин итү чорына каралган)

(Вт ч/(кв.метр °С тәүлеккә)

Йортларның җылытыла торган мәйданы, кв.метр	**Катлар саны**			
	1	**2**	**3**	**4**
60 и менее	42,0	-	-	-
100	34,7	37,5	-	-
150	30,6	33,3	36,1	-
250	27,8	29,2	30,6	-

Искәрмә:

1. Йортның арадаш мәгънәле 60 - 1500 кв. метр интервалында булган җылытыла торган мәйданында база дәрәҗәсенең әһәмияте линия интерполяциясе буенча билгеләнергә тиеш.

2. Бер фатирлы йортның җылытыла торган мәйданы астында эчке һава температурасы 12 °С дан югарырак булган җылытыла торган бүлмәләрнең мәйданын аңлыйлар, блокланган йортлар өчен - бер блоклы фатирның мәйданы - исәп-хисап температурасы 12 °С дан югарырак, ә баскычлы күп фатирлы йортлар өчен-җәйге бүлмәләрдән башка фатир мәйданнары суммасы.

3. 1500 кв. метр мәйданлы ике һәм өч катлы йортларда һәм аннан да күбрәк һәм дүрт катлы йортларда-күпфатирлы йортлар өчен мәгълүматлар китерелә, калган күрсәткечләр аерым торучы яки блокланган йортлар өчен.

9 нчы таблица

Күп катлы торак һәм аерым җәмәгать оешмаларының җылыту һәм вентиляция системаларына җылылык энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

Бина төрләре	**Катлар саны**							
	1	**2**	**3**					
Тораклар, кунакханәләр, тулай тораклар	8 нче таблица буенча							
1,5 сменалы эш режимы булган поликлиникалар, дәвалау белем бирү учреждениеләре	33,8	32,8	31,8					
Балалар бакчалары	37,8	36,8	35,8			(		)

Җылылык энергиясенең җылылык системасына һәм җәмәгать биналарының вентиляция системасына 9 нчы таблицада аталмаган еллык чагыштырма чыгымының база дәрәҗәсе

(Вт ч/(кв.метр °С тәүл.))

Җылыту чорының градус-тәүлеге, °С тәүлектә	Уртача тәүлеклек чагыштырмача эчке җылылык бүлү, Вт/м^2					
	5 - 10	**11 - 15**	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 - 30**	**31 – 35**
2000	26,0	22,0	19,0	17,0	13,0	10,0
4000	26,2	22,4	20,0	18,0	14,5	12,0
6000	26,5	23,0	21,0	19,0	15,7	13,5

11 нче таблица

Торак биналарны кондиционерлау системасына электр энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(елга кВт ч/кв.метр)

Елның җылы чорында тышкы һаваның хисап температурасы	Уртача тәүлеклек чагыштырмача эчке җылылык			
	4 - 6	**7 - 9**	**10 - 12**	**13 – 15**
22 - 23	3,0	5,0	7,0	9,0
24 - 25	6,5	9,0	11,0	13,5
26 - 27	10,5	13,5	15,5	18,0
28 - 29	15,0	18,5	20,5	23,0
30 - 31	20,5	24,0	26,0	28,5
32 - 33	26,5	30,0	32,0	34,5
34 - 35	33,0	36,5	38,5	41,0
36 - 37	40,0	43,5	45,5	48,0
38 - 39	47,5	51,0	53,0	55,5
40 - 41	55,0	59,0	61,0	63,5

12 нче таблица

Җәмәгать биналарын кондиционерлау системасына электр энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(елга кВт ч/кв.метр)

Елның җылы чорында тышкы һаваны хисаплау температурасы, °С	Уртача тәүлеклек чагыштырмача эчке җылылык бүлү					
	5 - 10	**11 - 15**	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 - 30**	**31 – 35**
22 – 23	6,0	8,0	9,5	11,0	12,0	12,5
24 – 25	10,0	12,0	13,5	15,0	16,5	18,0
26 – 27	14,0	17,0	19,0	21,0	22,5	24,0

Елның җылы чорында тышкы һаваны хисаплау температурасы, °С	Уртача тәүлеклек чагыштырмача эчке җылылык бүлү					
	5 - 10	**11 - 15**	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 – 30**	**31 - 35**
28 - 29	20,0	23,0	25,5	28,0	30,0	31,5
30 - 31	27,0	30,5	33,0	35,5	37,5	39,5
32 - 33	34,5	39,0	41,5	44,0	46,0	48,0
34 - 35	42,5	46,5	50,0	52,5	55,0	57,5
36 - 37	51,0	55,5	59,0	62,0	65,0	67,5
38 - 39	60,0	64,5	69,0	72,5	75,5	78,0
40 - 41	70,0	75,0	79,5	83,0	86,0	89,0

13 нче таблица

Җылылык энергиясенең кайнар су белән тәэмин итү системасына еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(елга кВт ч/кв.метр)

Бина төрләре	Фатирның, кунакханә номерларының, тулай торакның елга 1 кешегә туры килүче кв. метр мәйданы				
	12 - 15	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 – 30**	**31 – 40**
Торак	200	150	120	100	80
Кунакханәләр	150	112	90	75	60
Тулай тораклар	180	135	110	90	70

14 нче таблица

Офис һәм административ биналарны кайнар су белән тәэмин итү системасына җылылык энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(елга кВт ч/кв.метр)

Куллану режимы, 1 атнага сәгать саны	Бер хезмәткәргә туры килә торган мәйдан, кеше өчен кв. метр				
	6 - 8	**9 - 10**	**11 - 12**	**13 – 14**	**15 - 16**
40 – 60	6,0	4,5	3,5	3,0	2,5
61 – 80	8,5	7,3	6,0	4,7	3,5
81 - 100	11,0	9,5	8,0	6,7	4,5
101 - 120	13,0	11,0	9,5	7,5	5,5
121 - 140	15,5	13,3	11,0	8,7	6,5
141 - 168	18,0	15,5	13,0	10,5	7,5

16 нчы таблица

Җәмәгать биналарын яктырту системасына электр энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(елга кВт ч/кв.метр)

Биналарны куллану режимы 1 атнага сәгать саны	Уртача яктырту дәрәҗәсе, лк					
	100 - 150	**151 - 200**	**201 – 250**	**251 – 300**	**301 - 350**	**351 - 400**
40 – 60	38,5	56,0	70,0	87,5	90,5	119,0
61 – 80	42,0	67,0	84,0	105,0	126,0	143,0
81 – 100	54,0	78,5	98,0	124,5	147,0	166,5
101 – 120	61,5	89,5	112,0	140,0	168,0	190,5
121 – 140	69,5	101,0	126,0	158,0	189,0	214,0
141 – 168	77,0	112,0	140,0	175,0	210,0	238,0

17 нче таблица

Биналарны инженерлык белән тәэмин итү системасына электр энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(елга кВт ч/кв.метр)

Бина төрләре	**Катлар саны**				
Торак	**1 - 3**	**4 - 6**	**7 – 10**	**11 - 15**	**> 15**
Эксплуатация режимы белән иҗтимагый оешмалар, 1 атнага сәгать саны: 40 – 60	10,0	10,5	11,3	12,0	13,0
61 – 80	12,0	12,6	13,4	14,3	15,5
81 – 100	13,7	14,5	15,5	16,7	18,2
101 – 120	15,2	16,0	17,3	18,8	20,4
121 - 140	16,6	17,6	19,1	20,8	22,7
141 - 168	18,0	19,2	20,5	22,0	25,0

18 нче таблица

Торак биналарны инженерлык белән тәэмин итү системасына беренчел энергиянең еллык чагыштырма суммар чыгымының база дәрәҗәсе

(елга кг.у.т./кв.метр)

Җылылык бирү чорының көнлек-градус күрсәткече	Катлар саны					
	1 - 3					
2 000	46,0					
4 000	49,0					
6 000	53,0					
8 000	58,0					
10 000	64,0					
12 000	70,0					

19 нчы таблица

Җәмәгать биналарын инженерлык белән тәэмин итү системасына беренчел энергиянең еллык чагыштырма суммар чыгымының база дәрәҗәсе

(кг.у.т./кв.метров в год)

Җылылык бирү чорының көнлек-градус күрсәткече	Биналарны куллану режимы, 1 атнага сәгать саны					
	40 - 60	**61 - 80**	**81 - 100**	**101 - 120**	**121 – 140**	**141 - 168**
2 000	61,5	68,0	74,5	81,0	87,5	940
4 000	54,9	59,9	64,9	69,9	75,8	79,8
6 000	61,3	65,0	68,7	72,4	76,0	79,6
8 000	68,7	71,4	74,1	76,9	79,7	82,4
10 000	75,5	77,4	79,3	81,2	831	85,0
12 000	85,5	87,4	88,3	90,2	92,1	94,0

Шәһәр төзелешен проектлаштыру
буенча җирле нормативларга
10 нчы кушымта

ЯНГЫН КУРКЫНЫЧСЫЗЛЫГЫ

Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләрендәге биналардан һәм корылмалардан алар белән чиктәш саклау объектларына кадәр янгынга каршы ераклык

Нефть һәм нефть продуктлары складларының бина һәм корылмалары белән чикләнүче объектларның исеме	Нефть һәм нефть продуктлары складларының бина һәм корылмаларынан алар белән чикләнүче объектларга кадәр янгынга каршы ераклык, метрларда				
	I	II	Ша	Шб	Шв
1	2	3	4	5	6
Алар тарафыннан җитештерү объектлары белән чикләүнүче биналар һәм корылмалар	100	40 (100)	40	40	30
Урман биләмәләре белән урманчылыклар (урман парклары);					
ылыслы һәм катнаш;	100	50	50	50	50
яфраклы;	100	100	50	50	50
Урман материаллары, торф, сүсле ягулык матдәләре, печән, салам складлары, шулай ук ачык торф ятмалы участоклары	100	100	50	50	50
Гомуми челтәрле тимер юллар; (өем төбенә яки чокыр кашлагына кадәр)	150	100	80	60	50
разъездларда һәм платформаларда;	80	70	60	50	40
перегоннарда	60	50	40	40	30
Гомуми челтәрдәге автомобиль юллары (юл чите): I, II һәм III категорияләр;	75	50	45	45	45
IV һәм V категорияләр	40	30	20	20	15
Торак һәм иҗтимагый биналар	200	100 (200)	100	100	100
Гомуми кулланылыштагы автозаправка станцияләрендәге таратма колонкалар	50	30	30	30	30
Шәхси гаражлар һәм автомобильләр ачык стоянкалар	100	40 (100)	40	40	40
Складка карамаган канализация чистарту корылмалары һәм насос станцияләре	100	100	40	40	40
Складка карамаган су заправкасы корылмалары	200	150	100	75	75
Резервуар парк өчен авария сыешлыгыгы (авария сыешлыклары)	60	40	40	40	40
Шартлаткыч һәм янгын куркынычы буенча А һәм Б категорияле технологик җайланмалар һәм газ яндыру өчен факель җайланмалары	100	100	100	100	100

Автомобильләрне бензин белән тәэмин итүче станцияләр һәм дизель ягулыгы белән чиктәш объектларга кадәр янгынга каршы ераклык

Янгынга каршы ераклык билгеләнә торган объектларның исемнәре	**Автозаправка станцияләреннән янгынга каршы ераклык**		
	җир асты резервуар-лары белән	**җир өсте резервуарлары белән**	
		гомуми сыйдырыш-лыгы 20 куб.метрдан артык	**гомуми сыйдырыш-лыгы 20 куб.метрдан артык түгел**
1	**2**	**3**	**4**
Сәнәгать оешмаларының җитештерү, склад һәм административ-көнкүреш биналары һәм корылмалары	15	25	25
Урман биләмәләре белән урманчылык-лар (урман парклары);			
ылыслы һәм катнаш;	25	40	30
яфраклы;	10	15	12
Торак һәм иҗтимагый биналар	25	50	40
Кешеләр күпләп була торган урыннар	25	50	50
Шәхси гаражлар һәм автомобильләр ачык стоянкалар	18	30	20
Сәүдә киосклары	20	25	25
Гомуми челтәрдәге автомобиль юллары (юл чите): I, II һәм III категорияләр;	12	20	15
IV һәм V категорияләр	9	12	9
Электрлаштырылган шәһәр транспорты маршрутлары (элемтә челтәренә кадәр)	15	20	20
Гомуми челтәрдәге тимер юллар (өем төбенә яки чокыр кашлагына кадәр)	25	30	30
Автозаправка станцияләренә карамаган канализация чистарту корылмалары һәм насос станцияләре	15	30	25
АН, БН, ГН категорияле технологик җайланмалар, I һәм II дәрәҗә куркынычлы радиактив һәм зарарлы матдәләр булган бина һәм корылмалар		100	
Урман материаллары, торф, сүсле ягулык матдәләре, печән, салам складлары, шулай ук ачык торф ятмалы	20	40	30

3 нче таблица

Гомуми сыйдырышлыгы 10 000 куб. метрга кадәр булган складта резервуардан янгынга каршы ераклык басым астында яки складка карамаган биналарга һәм корылмаларга кадәр 40 000 куб. метрны изотермик ысул белән саклаганда

Бина һәм корылмаларның атамалары	Янгынга каршы ераклык, метрларда			
	Басым астындагы җир өсте резервуарлары, полуизотермиклыларны кертеп	Басым астындагы җир асты резервуарлары	Изотермик җир өсте резервуарлары	Изотермик җир асты резервуарлары
1	2	3	4	5
Трамвай юллары һәм троллейбуслар линияләре, гомуми челтәрнең тимер юллары (өем төбенә яки чокыр кашлагына кадәр)	100	75	100	75
Гомуми челтәрдәге автомобиль юллары (юл чите)	50	50	50	50
Электр линияләре (һава) югары көчәнешле (өем төбеннән)	1,5 биеклегендәге терәктән ким түгел	1,5 биеклегендәге терәктән ким түгел	1,5 биеклегендәге терәктән ким түгел	1,5 биеклегендәге терәктән ким түгел
Чиктәш оешма территорияләренең чикләре (коймага кадәр)	300	250	300	200
Торак һәм иҗтимагый биналар	санитар-саклау зона чигеннән, ләкин 500 дән ким түгел	санитар-саклау зона чигеннән, ләкин 300 дән ким түгел	санитар-саклау зона чигеннән, ләкин 500 дән ким түгел	санитар-саклау зона чигеннән, ләкин 300 дән ким түгел
Җылылык үзәге	200	200	200	200
Агач материаллары һәм каты ягулык складлары	200	150	200	150

10 нчы таблица

Ылыслы урман биләмәләре белән урманчылыклар (урман парклары); (оешма яки склад территориясе коймасыннан)	100	75	100	75
Яфраклы урман биләмәләре белән урманчылыклар (урман парклары); (оешма яки склад территориясе коймасыннан)	20	20	20	20
Завод эчендәге җир өсте һәм җир асты технологик торбаүткәргечләр; складка карамаган	әйләндереп-алган урын-, нан читтә, ләкин 20 дән якынрак түгел	15 тән якынрак түгел	әйләндереп-алган урын-, нан читтә, ләкин 20 дән якынрак түгел	15 тән якынрак түгел
җитештерү зонасындагы оешма бинала-ры һәм корылмалары, резервуарлар күләмендә, куб.метр.:				
2000 - 5000;	150	120	150	100
6000 - 10 000	250	200	200	125
Факель урнаштыру (факел кәүсәсенә кадәр)	150	100	150	200
Оешма территориясенә караган зона - дагы биналар һәм корылмалар (ад-министратив зонадагы)	250	200	250	200